

Udkast til læseplaner for folkeskolens fag og emner samt børnehaveklassen

Læseplan for faget dansk

Indledning

Faget dansk er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i fire trinforløb: 1 – 2. kl., 3. – 4. kl., 5. – 6. kl. og 7. – 9. klasse.

Fælles Mål i dansk omfatter fire kompetenceområder: Læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation.

Disse fire kompetenceområder er alle i et vist omfang relateret til kommunikation mellem mennesker, hvor der er fokus på kommunikation som interaktion og på sproget som redskab.

De tre kompetenceområder læsning, fremstilling og fortolkning udgør særlige fokusområder i danskfaget, hvor der arbejdes med længerevarende processer. Disse tre områder fremhæver hver sit centrale aspekt af kommunikation: I læsning er der fokus på afkodning og forståelse af tekst. I fremstilling er der fokus på produktion af sammenhængende tekst. I fortolkning er der fokus på dannelsesmæssige spørgsmål gennem arbejde med undersøgelse, fortolkning og diskussion af litteratur og æstetiske tekster.

I målbeskrivelserne er kompetenceområder opdelt i en række procesfaser, som færdigheds- og vidensmålene er beskrevet under. I undervisningen vil man indimellem gennemløbe alle procesfaserne, og andre gange vil man fokusere på en enkelt procesfase eller bevæge sig imellem to eller tre. Læsning, skrivning og mundtlighed er parallelle processer, der udvikles i en sammenhængende progression. Arbejdet med læsning og fremstilling i dansk skal understøtte arbejdet med faglig læsning og fremstilling i de øvrige fag.

I dansk arbejdes med begrebet tekst. Tekst omfatter i denne sammenhæng både mono- og multimodale tekster, der er produceret både i skrift, tale, billede og lyd, fx film, hjemmesider, artikler, taler, fotos osv. Der arbejdes med gensidigt supplerende måder at undersøge, forstå og anvende sproget på ved at læse, skrive, tale, lytte, producere multimodale tekster, undersøge og fortolke litteratur og andre æstetiske tekster og at kommunikere med krop, stemme og sprog.

I undervisningen i dansk skal eleverne gennem deres skoleforløb stifte bekendtskab den danske litteraturs kanon, som består af en genre og 14 forfatterskaber.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1. - 2. klassetrin

I 1. forløb bygges der videre på det arbejde med børnenes tale- og skriftsproglige udvikling og forståelse af talt og skrevet sprog i børnehaveklassen.

Den enkelte elev og eleverne i fællesskab arbejder med sproget i mange forskellige situationer: Ved at tale, lytte, skrive og læse samt udforske sproget og udvikle ordforrådet, bl.a. gennem leg og eksperimenter.

Hovedvægten lægges på, at eleverne indgår i skriftsproglige sammenhænge, hvor de skal lære at læse og skrive. Læsning og skrivning er parallelle processer. Eleverne udvikler deres skrivefærdigheder ved også at læse og læsefærdigheder ved også at skrive. Eleverne skal arbejde med mange forskellige typer af tekster, skønlitterære, æstetiske og faglige tekster, herunder også multimodale tekster.

Stoffet tager udgangspunkt i velkendte emner fra elevernes hverdag og erfaringsverden. Man arbejder med en undersøgende tilgang og udforsker sprog og tekster, herunder æstetiske og faglige tekster.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på valg af tekster til elevernes læsning og på enkel søgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på nyttige måder eleverne kan spore sig ind på tekstens emne på.

Afkodning fokuserer på elevernes sikkerhed i at genkende og afkode enkle lydrette og ikke-lydrette ord.

Ordforståelse fokuserer på elevernes forståelse af ord, når de læser og ord i samtaler om læseaktiviteter.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes læseforståelse i enkle skønlitterære og faglige tekster.

Sammenhæng fokuserer på sammenhængen mellem elevernes egne erfaringer og tekstens indhold.

Finde tekst

Læreren i 1. klasse vil ofte være den, der vælger passende tekster til elevernes læsning. Efterhånden støtter læreren eleverne i selv at vælge tekster til egen læsning ud fra et mindre udvalg. Valget sker på baggrund af elevernes læseinteresser og læsefærdigheder.

Eleverne er allerede vant til at færdes på hjemmesider, og de skal blive i stand til målrettet at søge informationer på alderstilpassede hjemmesider, fx hjemmesider om dyr og små fortællinger.

Forberedelse

Eleverne skal arbejde med at spore sig ind på emnet og gøre sig forestillinger om, hvad en tekst handler om ud fra samtaler om billeder, overskrifter, forside, elevernes egen viden og erfaringer med emnet.

Eleverne kan efterhånden selv forberede læsningen ved at bruge enkle forlæsningsstrategier, som fx at se på forsiden og bogens billeder og opstille spørgsmål til, hvad teksten skal bidrage med i elevens læseprojekt.

Afkodning

I undervisningen skal eleverne arbejde med ordlæsestrategier. Eleverne genkender allerede hyppige ord eller for dem vigtige ord. Det kombineres med, at de efterhånden kan anvende sammenhængen mellem bogstav og lyd i ordlæsningen. Der er fokus på bogstavernes standardudtale og efterhånden deres kontekstbetingede udtaler, som når bogstavet i udtales med en e-lyd i ordet til. I begyndelsen skal eleverne anvende disse strategier i lette tekster med mange lydrette og næsten-lydrette ord og efterhånden skal de udvide deres strategier til at læse ikke-lydrette ord.

Afkodningen skal have selvstændig opmærksomhed i undervisningen, så læreren kan sikre sig, at eleverne lærer at læse ord med god præcision. Sikker ordlæsning er ikke et mål i sig selv, men en forudsætning for god læseforståelse. Ordlæsning foregår løbende samtidig med, at eleverne skaber mening og sammenhæng i teksten. Eleverne hæfter sig ved ordenes betydning i sammenhængen og anvender det sammen med deres viden om bogstaverne. Elevernes læseudvikling skal ses i samspil med skriveudviklingen og evalueres løbende med henblik på tilrettelæggelse af varierede og målrettede aktiviteter.

I undervisningen er det et godt pejlemærke, at eleverne efterhånden kan læse lette tekster med over 90 % rigtighed. Ved slutningen af forløbet kan de læse lette tekster med 100 ord pr. minut, og tekster med nyt fagligt indhold kan de læse med over 60 ord pr. minut.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan læse lydrette og almindelige ikke-lydrette ord på to stavelser (fx pige, komme)

Ordforståelse

Undervisningen skal fra første færd have fokus på elevernes ordforståelse. Det er de ord, eleverne møder, når de skal lære at navigere i teksterne som læser og skriver: øverst på siden, på linjen, en sætning, menuen osv. Det er også de ord, eleverne møder i de tekster, de læser. Det vil ofte være læreren, der opfordrer eleverne til at overveje, om de forstår de ord, de hører eller læser, og efterhånden skal eleverne selv kunne stoppe op og tænke over ords betydning eller spørge til det. Eleverne skal efterhånden kunne indgå i aktiviteter, hvor de helt specifikt undersøger ords betydning i den måde, teksten beskriver personer, steder eller fænomener på. Eleverne skal arbejde med begreber som synonyme, antonymer, positiv og negativ ladning af ord og medbetydning.

Tekstforståelse

Eleverne skal arbejde med skønlitterære og enkle faglige tekster. Teksterne er ofte multimodale, idet de består af skrift og illustrationer, og i nogle tilfælde af enkle grafiske modeller, lyd og videosekvenser. Eleverne skal kunne gengive teksters indhold og struktur i start, midte og slutning i en fortællende tekst. Efterhånden skal de også kunne identificere enkle strukturer i faglige tekster som sammenligninger og modstillinger. Eleverne skal anvende enkle skabeloner over tekstens opbygning, som støtte til at skabe sammenhængende forståelse.

Med udgangspunkt i deres kendskab til tekstens emne og struktur skal eleverne kunne drøfte deres bud på tekstens formål. På dette trin er det enkle tekstformål som fx at fortælle en særlig historie, der kan give en god oplevelse eller beskrive noget bestemt, så læseren kan lære noget nyt og interessant.

Sammenhæng

Eleverne skal lære at arbejde med teksters emne og udsagn i forhold til deres egen viden, holdninger og erfaringer. De tekster, eleverne arbejder med, tager ofte udgangspunkt i elevernes egen hverdag og erfaringsverden. Eleverne skal lære at stille refleksionsspørgsmål, bl.a. om deres udbytte af teksten, deres oplevelse og opfattelse af teksten, det de undrer sig over eller godt kan lide. I begyndelsen guider læreren eleverne gennem disse overvejelser, men efterhånden lærer eleverne at anvende enkle refleksionsspørgsmål, som de overvejer på egen hånd eller i dialog med andre børn.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Håndskrift og layout fokuserer på at skrive i hånden og på tastatur.

Forberedelse fokuserer på at undre sig og få ideer.

Fremstilling fokuserer på at lave små tekster.

Respons fokuserer på at sige noget om hinandens produkter.

Korrektur fokuserer på at skrive så rigtigt som muligt.

Præsentation og evaluering fokuserer på at vise noget for andre og vurdere et produkt.

Håndskrift og layout

Håndskrift og layout er færdigheder, som skal opøves som forudsætning for, at eleverne kan skrive ubesværet i de skrevne og visuelle fremstillingsarbejder. I håndskrivning skal eleverne i begyndelsen opøve deres sikkerhed i at skrive store og små bogstaver. Der arbejdes med skrivning på tastatur og anvendelse af enkle funktioner i tekstbehandling, som fx at skrive med små og store bogstaver, at skrive med fed, at gemme, at sætte farver på og indsætte billeder.

Forberedelse

Udgangspunktet for fremstillingen er elevernes egne og fælles oplevelser, deres undren og nysgerrighed, ideer og tanker. Eleverne skal forberede sig ved at samtale om indholdet i det produkt, de vil fremstille. Efterhånden stilles der stigende krav til, at eleverne kan bruge enkle skabeloner, som understøtter dissonering, som fx mindmap.

Fremstilling

Eleverne skal med udgangspunkt i fantasi, oplevelser og erfaringer udarbejde enkle tekster i form af små fortællinger i tale og skrift, lyd og billede. Efterhånden stilles der krav til, at eleverne skal udtrykke sig i længere og mere sammenhængende tekster, nu også med udgangspunkt i viden tilegnet gennem læsning. Fælles skriftlig og mundtlig fremstilling skal danne udgangspunkt for de første fremstillingsprocesser.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan formulere sammenhængende sætninger.

Respons

Eleverne skal fra første færd lære, at alle tekster kan gøres bedre. En tekst skal bearbejdes og revideres, så budskabet bliver så tydeligt som muligt. Eleverne anvender skabeloner i form af spørgsmål og forløbsmodeller.

Korrektur

Eleverne skal opdage det alfabetiske princip, når de skriver. De skal opøve en stadig større sikkerhed i at give hvert lyd i ordet et relevant bogstav. I begyndelsen er det et enkelt bogstav, efterhånden skal det blive flere. Eleverne skal i denne proces opdage, at der er forskel på lydrette og ikke-lydrette ord.

Eleverne skal læse deres egne tekster og bruge opslagsværktøjer som fx ordbank, vægordbøger og skrivestøtteværktøjer til at forbedre korrektheden af deres tekst.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan stave til lydrette og almindelige ikke-lydrette ord

Præsentation og evaluering

Eleverne skal arbejde med at stå frem sammen med andre og alene og præsentere produkter på forskellige måder. Præsentationsformerne kan være fx oplæsning af egen tekst, mundtlig fortælling, fremvisning af plancher og små digitale præsentationer. Eleverne skal lære at samtale om hinandens præsentationer og gennemgår og forholde sig til den proces, de har været igennem for at fremstille et produkt.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning består af fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på poetisk sprogbrug.

Undersøgelse fokuserer på virkemidler i tekster.

Fortolkning fokuserer på, hvad hovedindholdet i en tekst er, og hvad det betyder.

Vurdering fokuserer på tekstens tema, og hvordan læseren vurderer det.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i forhold til eget og andres liv.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal præsenteres for en mangfoldighed af typer af æstetiske tekster, så elevernes nysgerrighed over for æstetiske tekster og over for sprog, billeder og lyde vækkes. Der arbejdes med poetisk sprog gennem rim og remser, sange, fortællinger, eventyr, billedbøger mv. Eleverne skal opleve, at tekster har struktur.

Undersøgelse

Eleverne skal lære at rette opmærksomhed mod de centrale træk ved teksten, som sproglige, lydige eller billedlige virkemidler og tekstens tema, genre, forløb og personskildring. Undervisningen skal tage udgangspunkt i, at eleverne gennemfører mere grundig genlæsning af teksten, når de arbejder undersøgende. Læreren skal tage udgangspunkt i elevernes umiddelbare opdagelser og oplevelser af teksten.

Fortolkning

Eleverne skal kunne fortælle, hvad teksten drejer sig om, fx hvad tekstens tema og udsagn er. Eleverne deltager i samtaler om de træk, de har fundet i undersøgelsen af teksten, og de kan med baggrund i disse træk forklare, hvordan de bidrager til tekstens udsagn.

Vurdering

Når eleverne arbejder med vurdering, taler de om, hvad deres egne oplevelser med at læse/se teksten er. Teksterne vil ofte blive brugt til at give eleverne indblik i andres situation, følelser og tanker.

Perspektivering

Eleverne skal lære at sammenholde teksten med deres egne erfaringer med de omhandlede temaer og tale om temaerne i et bredere perspektiv. Typiske temaer er følelser, køn og venskab.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på turtagning og enkle samtaleformer.

Krop og drama fokuserer på, hvordan man bruger kropssprog.

It og kommunikation fokuserer på, hvordan man kommunikerer digitalt.

Sprog og kultur fokuserer på dansk sprog, norsk og svensk.

Sproglig bevidsthed fokuserer på brug af sproget.

Dialog

Eleverne skal arbejde med dialogens skift mellem at lytte og tale. Eleverne skal først lære at tage ordet og give plads til andre. Efterfølgende skal eleverne have viden om samtaleformer, herunder sagsrelaterede, socialt orienterede og fortællende, for at kunne vælge en form, der passer til situationen.

Krop og drama

Eleverne skal arbejde med, at kroppen kan udtrykke stemning, mening og forståelse, fx ved at eksperimentere med enkle dramatiske udtryk som fx at hæve og sænke stemmen, at se glad og vred ud og ved at deltage i rollelege og rollespil.

It og kommunikation

Eleverne skal arbejde med at kommunikere digitalt og gøre sig erfaringer med, at sproglige udtryk opfattes forskelligt, når afsender og modtager ikke sidder ansigt til ansigt. Eleverne skal undersøge, hvad der adskiller kommunikation ansigt til ansigt og ansigtsløst. De skal fx vide, at det kan være svært at afgøre, om noget skal opfattes for sjov eller for alvor, når man ikke kan se den andens udtryk.

Sprog og kultur

Eleverne skal undersøge ligheder og forskelle i måder at tale dansk på i klassen og få indsigt i, hvordan dansk kan tales på mange måder, fx at ord siges forskelligt i dialekter. Herefter skal eleverne udvide undersøgelsen til også at omfatte norsk og svensk.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal undersøge, iagttage og afprøve sprogbrug og blive opmærksomme på, hvordan sprog virker i forskellige situationer, fx på hvordan man kan få andre til at sætte sig ned ved at sige "Sæt dig!", eller på hvordan det gør en forskel, om man bruger ordet "hund" eller "køter". Herigennem bliver eleverne opmærksomme på, at situationen er med til at bestemme valg af ord, tiltaleformer og stil.

2. trinforløb – 3. - 4. klassetrin

Hvor fokus i det første trinforløb primært var på elevens velkendte og nære sammenhænge, udvider læreren i andet forløb fokus til også at handle om mere faglige sammenhænge. Her begynder eleverne i stadig større grad at handle fagligt ved at arbejde undersøgende med sprog og tekster, og teksterne bliver i højere grad multimodale.

Eleverne læser efterhånden lette tekster flydende, og de får mere og mere fokus på at læse for at få gode oplevelser og for at få faglig viden. Eleverne skriver tekster på baggrund af indholdet i læste, set og hørte tekster, som inspirerer og kvalificerer elevernes egne fremstillinger, fordi de introduceres til nye ord, begreber og virkemidler i tekster.

De fortolker litteratur, og de lærer at formidle og kommunikere viden og budskaber i formelle og sociale situationer.

De opnår praktisk færdighed med sprog og tekster gennem oplevelse, udforskning og erfaring. Eleverne lærer at give udtryk for egne tanker, følelser, oplevelser og viden.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på at formulere søgeord og søgespørgsmål.

Forberedelse fokuserer på elevernes overblik over egen viden og formulering af læseformål.

Afkodning fokuserer på læsning af sammensatte og bøjede ord og flydende læsning.

Ordforståelse fokuserer på brug af ordbøger og over- og underbegreber.

Tekstforståelse fokuserer på hvordan eleverne skaber sammenhæng i læseforståelsen.

Sammenhæng fokuserer på teksternes budskab og på elevernes gengivelse af deres forestilling om teksten.

Finde tekst

Arbejdet med at finde tekster på biblioteket og hjemmesider udbygges. Eleverne får stadig vejledning i at finde tekster, som passer godt til deres læsekompetencer og interesser. Eleverne lærer at bruge søgeord og søgespørgsmål og herigennem finde frem til de bøger og hjemmesider, hvor de kan finde deres stof. Eleverne skal også blive i stand til at vurdere, hvilke hjemmesider der sandsynligvis indeholder de bedste informationer ud fra viden om kilders betydning.

Forberedelse

Eleverne skal arbejde med forskellige måder hvorpå de kan aktivere, strukturere og skabe overblik over deres baggrundsviden. De skal anvende redskaber som mindmaps eller lignende, der på en overskuelig måde hjælper dem med at ordne deres viden fx i overordnede, sideordnede og underordnede delemner. Eleverne skal lære at skelne mellem forskellige formål med at læse. Før de går i gang med at læse, skal de overveje hvilket formål, der er med at læse den konkrete tekst. De skal læse for at få gode læseoplevelser, og de skal læse for at få en bestemt viden om et emne eller en sag.

Afkodning

I 3. og 4. klasse skal elevernes læsning konsolideres og automatiseres ved at de læser meget og i mange forskellige tekster af stigende omfang og sværhedsgrad. Eleverne skal læse dagligt, så de opnår god læserutine. Deres læselyst stimuleres ved, at de læser tekster fra et alsidigt og varieret udbud af trykte og digitale tekster, som passer godt til den enkeltes læsekompetencer og interesser.

Eleverne skal udvikle deres ordlæsning, så de nu kan genkende bøjede former af ord i de forskellige ordklasser og orddele (rod-morfemer) i sammensatte ord.

Elever, som i slutningen af 2. klasse viste sig at have store vanskeligheder med at afkode ord på trods af en god læseindsats skal kunne anvende oplæsningsprogrammer til digitale tekster, som de skal bruge i faglige sammenhænge. De skal stadig udvikle deres selvstændige ordlæsning med udgangspunkt i deres forudsætninger.

I undervisningen er det et godt pejlemærke, at eleverne efterhånden kan læse lette tekster for aldersgruppen med over 150 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 100 ord pr. minut.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan læse tekster med et velkendt fagligt indhold med ca. 120 ord/minuttet.

Ordforståelse

Undervisningen skal fortsat have fokus på elevernes afklaring af, hvad nye ord betyder. På dette trin skal eleverne kende opbygningen i trykte og digitale opslagsværker og kunne finde forklaringer på ord og vendinger heri.

Eleverne skal undersøge de ord, som bruges i tekster til at beskrive forskellige fænomener. De skal kunne anvende deres viden om overbegreber og underbegreber til at forstå hvad nye fagord betyder og hvordan fagord og begreber kan ordnes i kategorier. Menneskers viden om verden er ordnet i kategorier, og fagtekster præsenterer denne systematik for eleverne, som fx når de læser om forskellige slags forfattere, dyr eller planter.

Tekstforståelse

Eleverne skal på dette trin have opmærksomhed på, hvordan de med deres baggrundsviden supplerer eller udbygger tekstens informationer og skaber sammenhængende forståelse. Eleverne skal konstruere konkrete forestillinger om tekstens personer, situationer, sammenhænge og forløb ved at forbinde tekstens informationer med deres egen viden (inferens). Efterhånden skal eleverne kunne opdage, hvad det er der skaber tekstens sammenhæng. Det kan være ord, som kobler sætninger sammen og angiver at der fx kommer en forklaring (fordi) eller en tidlig rækkefølge (først, bagefter). Eller det kan være den måde der refereres til en person på hen over sætninger og afsnit (fru Jørgensen, hun, den gamle dame).

Sammenhæng

Eleverne skal udbygge deres arbejde med teksternes budskaber og deres måder at forholde sig til tekster på. De samtaler om, hvad teksten vil med læseren, hvordan den påvirker læseren, hvad eleverne synes om dette, hvad det kunne betyde for elevens fremtidige handlinger osv.

Eleverne skal arbejde med at gengive deres egen forestilling om tekstens indhold og det formål eller budskab den har. Eleverne skal arbejde med visualiseringsredskaber som forskellige typer af illustrationer, fremstille en tegneserie eller en lille film.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Håndskrift og layout fokuserer på at skrive og lave layout i hånden og på tastatur.

Forberedelse fokuserer på at få ideer og planlægge arbejdet.

Fremstilling fokuserer på at udtrykke sig kreativt og eksperimenterende i forskellige slags tekster.

Respons fokuserer på at give respons på genre, struktur og formål.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på tegnsætning og stavning.

Præsentation og evaluering fokuserer på mundtlig fremlæggelse og vurdering af produkter.

Håndskrift og layout

Håndskrift og layout er færdigheder som i dette forløb skal føre til læselig og sammenbundet håndskrift og effektiv skrivning på tastatur. Eleverne skal lære at tilpasse layout, så det understøtter tekstens indhold og genre. Der skal arbejdes med anvendelse af tekstbehandlingens funktioner til formatering og anvendelse af typografier.

Forberedelse

Eleverne skal arbejde med at udvikle egne ideer til fremstilling ved at læse, orientere sig i og undersøge forskelligartede tekster, fx tv-programmer, film, bøger, hjemmesider. I arbejdet med teksterne har eleverne fokus på sproglige virkemidler og sproglig variation, fx tekststruktur, ordforråd, sætningsopbygninger og layout.

Eleverne skal arbejde med at planlægge og lave udkast til fremstillingsprocessen, fx om der skal samles viden, laves udkast, efterspørges respons, og hvordan produktet skal præsenteres.

Fremstilling

Med udgangspunkt i kreative fremstillingsprocesser skal eleverne arbejde med at skabe sammenhængende multimodale tekster. De eksperimenterer med sprog og kombinationen af forskellige modaliteter. Der er fokus på beskrivende fremstillingsformer, fx beskrivelser af et dyr, et landskab, et billede, en person, og berettende fremstillingsformer, fx beretning om begivenheder, egne oplevelser, fortidige hændelser.

Respons

Eleverne skal arbejde med at give respons på genre og struktur. De skal arbejder med sammenhæng imellem de enkelte dele i teksten. Herunder skal de kunne revidere tekstens komposition, fx indledning, midte og slutning, og skabe forbindelse mellem afsnit, fx forbinderord, sætningskobling og overskrift. Eleverne skal undersøge, hvilken situation teksten indgår i og om sprog og afsender-modtagerforhold passer med situationen.

Korrektur

Eleverne skal arbejde med at læse korrektur på egne og andres tekst med udgangspunkt i det morfematiske princip (ordenes betydningsdele). De skal arbejde med at opdele teksten i afsnit og anvende punktum, spørgsmålstegn og udråbstegn. Eleverne skal anvende forskellige opslagsværker, skrivestøtte- og opslagsteknologier til korrektur.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan udforme fortællende, beskrivende og instruerende tekster

Præsentation og evaluering

Eleverne skal arbejde med mundtlig fremlæggelse på baggrund af et oplæg. De skal arbejde med forskellige former for formidling og forskellig støtte til fremlæggelse, fx præsentationsprogrammer, talepapir, stikord på kort. Eleverne skal arbejde med kvalitetskriterier for vurdering af produktet, fx i forhold til formål, struktur og layout.

Eleverne skal evaluere produkt og proces på baggrund af udvalgte kriterier. Evalueringsmetoderne kan fx være logbog, selvevaluering, fælles klassesamtale og refleksionsskemaer.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på at leve sig ind i tekster.

Undersøgelse fokuserer på at undersøge virkemidler i en tekst og lave personkarakteristik.

Fortolkning fokuserer på at kunne udtrykke tekstforståelse.

Vurdering fokuserer på at vurdere tekst på indhold og kvalitet.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i perspektiv til tid og forfatter.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal tage udgangspunkt i deres umiddelbare oplevelse af hele eller dele af teksten. I tale, skrift eller billede skal de udtrykke, hvor og hvornår den foregår, og hvilke stemninger der er på færde. De skal endvidere forestille sig, hvad den handler om. Forståelsen understøttes gennem dramatisering, fx i form af oplæsning og tegning.

Undersøgelse

Eleverne skal med udgangspunkt i, hvad eleverne har fundet frem til i deres oplevelse og indlevelse, lære at undersøge, hvilke virkemidler der medvirker til at give dem oplevelsen. I undersøgelsen skal der fx være fokus på sproglige virkemidler, farvevalg i billeder, rim og rytme, klip og perspektiv. Senere skal eleverne fokusere på, hvordan personerne er skildret, og hvordan deres motiver, konflikter og handlinger kommer til udtryk.

Fortolkning

I fortolkningen skal eleverne lære at samle de iagttagelser om virkemidler, de har gjort sig i undersøgelsen, og eleverne skal bruge virkemidlerne til at give udtryk for forståelse af, hvad teksten siger. Eleverne skal pege tilbage i teksten og dokumentere, hvorfor de har fået denne forståelse af teksten. Eleverne arbejder med og skærper deres forståelse ved at omskabe til andre former. Derved bliver fortolkningerne tilgængelige i former, som man kan gå i dialog med.

Vurdering

Eleverne skal lære med udgangspunkt i fortolkninger, der er kommet frem i klassen, at diskutere, hvad teksten betyder, og hvordan forskellige fortolkninger får fat i forskellige aspekter af teksten. Eleverne skal med udgangspunkt i egen oplevelse af den æstetiske kvalitet ved teksten diskutere, hvad der gør en tekst god, og hvilke kriterier de kan formulere for æstetisk kvalitet.

Perspektivering

Eleverne skal lære at undersøge det behandlede tema, som det fx kommer til udtryk i nutidige æstetiske tekster eller i deres hverdagsoplevelser, og sammenligne med, hvordan det kommer til udtryk i ældre tekster, de har arbejdet med, eller i tekster som omhandler fortid eller fremtid.

Efterfølgende er der fokus på både at sammenligne tekster af den samme forfatter, for at se hvordan der er sammenhæng i en bestemt forfatters værker, og at sammenligne forskellige forfattere for at opdage ligheder og forskelle.

På dette trin skal man typisk arbejde med temaer som fx familie og sociale relationer, kærlighed, had og mobning, samt liv og død.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på samtaleregler i enkle samtaleformer.

Krop og drama fokuserer på kropssprog og små dramatiseringer.

It og kommunikation fokuserer på etik vedrørende brug af it.

Sprog og kultur fokuserer på forskelle på sprog og kultur, herunder i Norge og Sverige.

Sproglig bevidsthed fokuserer på måder man kan udtrykke sig på, herunder fagsprog.

Dialog

Eleverne skal udvikle indblik i samtaleregler inden for forskellige samtaleformer, fx udforskende samtaler, hvor regler kan være, at man skal forholde sig til sagen og ikke til personen, og at man skal give begrundelser for sine synspunkter. Efterfølgende er der særlig fokus på at forstå andres udsagn og følge op med spørgsmål, fx ved fremlæggelser.

Krop og drama

Eleverne skal blive opmærksomme på, hvordan deres egen og andres stemmeføring og krop kommunikerer samtidig med det mundtlige udsagn. Eleverne arbejder med dramatisering, herved suppleres opmærksomhed på kroppen med opmærksomhed på rum, figur og forløb.

It og kommunikation

Eleverne skal arbejde med deres egen færden i forskellige virtuelle universer og på nettet i øvrigt. Herigennem skal de lære at blive bevidste om, hvordan de fremstiller sig selv, og hvem de kommunikerer med. Eleverne skal lære, at deres færden på nettet bliver registreret og brugt.

Sprog og kultur

Eleverne skal arbejde med at undersøge forskelle og ligheder i eget og andres sprog og sproglige baggrunde og herigennem få indblik i dialekter, sociolekter og etnolekter. Eleverne skal møde det norske og svenske sprog i brug, fx i film, på hjemmesider og andre tekster.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal undersøge og afprøve forskellene på talesprog, skriftsprog og billeder og lyd. Der arbejdes særligt med fagtekster, og der er fokus på, hvordan tale, skrift, billede og lyd bidrager forskelligt til tekstens indhold. Eleverne skal arbejde med sproget i fagtekster og få øje på den rolle fx fagbegreber, verbalsubstantiver og informationsstrukturen spiller.

3. trinforløb – 5.- 6. klassetrin

Fokus på faglige og formelle sammenhænge i andet forløb videreudvikles nu i tredje forløb til at blive mere systematisk og målrettet. Eleverne skal arbejde med en mere undersøgende tilgang til sprog og tekster. De skal lære at analysere stadig mere komplekse tekster, og de skal lære at planlægge og strukturere mere komplicerede arbejdsprocesser.

Der stilles større krav til elevernes evne til at undersøge, systematisere, strukturere og vurdere. Eleverne skal kunne overvåge egen læseforståelse, revidere egen arbejdsproces, når de fremstiller og de skal kunne perspektivere tekster i forhold til andre tekster. Man arbejder med at udvikle vurderingskriterier. Eleverne udvikler et fagsprog og kan udtrykke sig om egen læreproces, ved eksempelvis at sætte ord på brugen af læseforståelsesstrategier og skrivestrategier, analyseredskaber til fortolkning og kommunikation.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på billedsøgning og fuldtekstsøgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på overblikslæsning og læseformål.

Afkodning fokuserer på genkendelse af ords betydningsdele og flydende læsning.

Ordforståelse fokuserer elevernes strategier til at fokusere på vigtige ord og udlede ords betydning.

Tekstforståelse fokuserer på håndtering af forståelsesproblemer og sammenfatning af tekster.

Sammenhæng fokuserer på elevernes vurdering af teksters perspektiv og anvendelighed.

Finde tekst

Eleverne arbejder med mere og mere kvalificeret at kunne finde både tekster og billeder på nettet. Der er fokus på søgerelaterede læsestrategier i hver af fuldtekstsøgningens faser fra 1) udvikling af søgeord, over 2) fragmentoverblikslæsning og 3) fragmentlæsning på søgeresultatsider, 4) overblikslæsning af layout, stil og indhold på de udvalgte sider, til 5) fokuslæsning af det søgte indhold og 6) vurdering af anvendelighed i den sammenhæng eleverne skal bruge indholdet i. Der arbejdes med tekst- og billedsøgning og med brug af forskellige søgemaskiner og -metoder.

Forberedelse

Eleverne skal kunne danne sig overblik over sammenhængen mellem informationskilder i multimodale tekster, inden de begynder at nærlæse. De skal skimme noget af teksten, og orientere sig i overskrifter, grafik, billeder osv. for at få et indtryk af, hvilke informationer de enkelte dele indeholder og hvor centrale de er for elevernes læseformål.

Eleverne skal kunne skelne imellem, hvad der er tekstens formål, og hvad der er deres eget formål med at læse teksten. Det gør de ved fx at danne sig et indtryk af om en tekst har til hensigt at beskrive noget relevant, fortælle en interessant historie eller overbevise om noget. De skal kunne overveje om dette er relevant for det, de skal bruge teksten til.

Afkodning

Eleverne skal læse stadigt mere selvstændigt i mange sammenhænge. Læsevaner og læseinteresser drøftes løbende med og mellem eleverne. Der arbejdes med såvel kortere som mere omfattende tekster.

Selvom eleverne for længst har knækket koden skal de stadig have fokus på deres ordlæsestrategier. De skal anvende deres kendskab til ordenes betydningsdele til at læse ukendte ord. Det er det, som for alvor skal gøre deres læsning let og ubesværet, når tekstens indhold og opbygning er velkendt. Eleverne skal læse lette tekster for aldersgruppen flydende og med god forståelse med omkring 200 ord pr. minut. Tekster med et nyt fagligt indhold skal de læse med omkring 140 ord pr. minut.

Ordforståelse

Eleverne skal udvikle deres opmærksomhed på tekstens centrale ord og begreber. De skal kunne udnytte fagord og begreber i fx overskrifter, billetekster og faktabokse til at danne sig en ide om centrale emner og problemstillinger i teksten, som de skal have særlig opmærksomhed på under læsning.

Eleverne skal kunne udlede ukendte ords betydning ud fra sammenhængen i teksten og ordenes betydningsdele. Det gør de ved at bruge deres viden om tekstens centrale emne (fx overbegrebet), andre ord i teksten (fx underbegreber) og ordenes betydningsdele (morfemer).

Tekstforståelse

Elevernes formål med at læse teksten skal fungere som rettesnor for deres læseproces. De skal løbende være opmærksomme på egen læseforståelse, på tekstens sværhedsgrad og på eventuelle modsigelser eller uklarheder. De skal anvende strategier til at opklare forståelsesproblemer. De stiller spørgsmål til teksten og forsøger selv at svare på dem, de tager forskellige typer af notater for at fastholde de vigtigste informationer, de genlæser og nærlæser osv.

Eleverne skal arbejde med at opsummere og sammenfatte tekster med udgangspunkt i teksternes indhold og deres viden om almindelige tekststrukturer, herunder årsag-følge, problemløsning, sammenligning/modsætning, helhed/beskrivelse.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan genskabe tekstens forestillingsindhold, være opmærksom på egen forståelse og anvende relevante forståelsesstrategier

Sammenhæng

På baggrund af sammenfatningen skal eleverne diskutere og vurdere tekstens udsagn og perspektiv. De skal forholde sig fx til tekstens redelighed, troværdighed, dens omtale af personer og omstændigheder. Der skal arbejdes med at vurdere, hvilken vinkel en tekst har på et emne. Arbejdes der med flere tekster om samme emne, kan der ses på forskelle og ligheder i forhold til fx holdninger, kønsopfattelse og argumenter.

Der skal også arbejdes med at vurdere, om en tekst er anvendelig til det formål, den er skrevet til. Passer den til målgruppen? Er der en klart defineret målgruppe?

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Planlægning fokuserer på at få ideer og tilrettelægge fremstillingsprocesser.

Forberedelse fokuserer på at konkretisere ideer og udarbejde forprodukter.

Fremstilling fokuserer på at udarbejde alle typer tekster.

Respons fokuserer på at give og modtage respons ud fra fastlagte kriterier.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på tegnsætning og stavning.

Præsentation og evaluering fokuserer på mundtlig fremlæggelse og revision af efterfølgende arbejdsproces og målsætning.

Planlægning

Eleverne skal arbejde alene og sammen med andre med værktøjer til ideudvikling, fx brainstorm, mindmaps og tankekort. Eleverne skal kvalificere deres egne ideer ved at søge efter materialer, der understøtter og udbygger deres ideer.

Eleverne skal planlægge de forskellige faser i fremstillingsprocessen og skitsere en arbejdsplan. En arbejdsplan indeholder fx fordeling af opgaver, indhold og tidsplan i et samarbejde med andre.

Forberedelse

Eleverne skal arbejde med at konkretisere ideer og fokusere vha. forskellige skriveteknikker, der udfolder, fastholder og former tanken. Eleverne skal udarbejde skitser til den planlagte produktion.

Eleverne skal arbejde med forarbejdet til dramatiske, dokumentariske og interaktive produktioner fx teater, film, tv-dokumentar, faglige hjemmesider. Eleverne skal arbejde kreativt frem mod en beskrivelse af det endelige produkts form og indhold. Beskrivelsen kan fx tage form af skitse, synopsis, disposition, manuskript, storyboard, hypertextstruktur.

Fremstilling

Eleverne skal arbejde med kommenterende fremstillingsformer, hvor de forholder sig til andre tekster eller temaer, og med forklarende fremstillingsformer, hvor de forklarer, hvordan et fænomen hænger sammen. I anden fase udarbejder de på baggrund af det arbejde, der er udført i forberedelsesfasen dramatiske produkter, fx scener i et teaterstykke, dokumentariske produkter, fx en tv-dokumentar, og interaktive produkter, fx hjemmesider.

Respons

Eleverne skal arbejde med respons og opøve erfaring i at give og modtage respons. De skal kunne lytte til andres respons og sortere i, hvilken respons de vil tage til sig og anvende til forbedring af egen tekst. Eleverne skal oparbejde viden om forskellige kriterier og kunne respondere kriteriebaseret på aftalte fokuspunkter. Eleverne skal revidere sin produktion ud fra kriteriebaseret respons.

Korrektur

Eleverne arbejder med at læse korrektur på egne og andres tekster. Der er fokus på at anvende afsnit, og sætte tegn og på at nå frem til en næsten korrekt tekst.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal præsentere deres produkter med fokus på modtagerbevidsthed i mere formelle situationer, fx ved forældremøder, for elever i andre klasser eller uden for skolen eller på digitale læringsplatforme.

De skal arbejde med at revurdere deres arbejdsproces og udpege de forhold i processen, der fungerede godt og de udfordringer, der kalder på forbedring.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på at læse på, mellem og bag linjerne og at udtrykke en teksts stemning.

Undersøgelse fokuserer på at undersøge, hvilken fortællertype teksten har og tekstens rum og tid.

Fortolkning fokuserer på medskabende fortolkningsarbejde og at finde motiv og tema.

Vurdering fokuserer på at vurdere tekst ved at anmelde tekster og ved at sætte tekster i forhold til deres samtid.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i perspektiv til andre værker og teksters samtid.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal tage hul på fortolkningen allerede i deres første arbejde med teksten. Samtidig med at de læser eller ser en æstetisk tekst, skal de samtale om deres forståelse af, hvad teksten siger både på, mellem og bag ved linjerne. Eleverne skal arbejde medskabende med æstetiske tekster ved at udtrykke de stemninger, de oplever, fx ved at gengive dem med kroppen eller med billeder, skulpturer og musikstykker.

Undersøgelse

Eleverne skal arbejde videre på deres umiddelbare fortolkninger, og de skal fokusere særligt på typer af fortællerpositioner (1. person, 3. person) og fortællersynsvinkel (alvidende og indre- og ydresyn) og hvilken betydning, det har for fortællingen. Eleverne skal endvidere fokusere på de æstetiske teksters rumlige og tidlige opbygning og udvikling, fx hvor og hvornår det foregår, og hvad det betyder for teksten.

Fortolkning

Gennem medskabende arbejde giver eleverne udtryk for deres forståelse af teksten. Eleverne skal sammenfatte deres fortolkning i en beskrivelse af, hvad teksten handler om, og hvad den drejer sig om (tema).

Vurdering

Med udgangspunkt i undersøgelse, fortolkning og vurdering af æstetisk kvalitet skal eleverne arbejde med at skrive en anmeldelse. Eleverne skal arbejde med at undersøge og diskutere æstetiske teksters tema og sætter dem i relation til den tid, de er produceret i.

Perspektivering

Eleverne skal arbejde med at sammenligne tekster med hinanden og skabe perspektiv tekster imellem. I anden fase skal eleverne arbejde med tekstens relation til samtiden og historiske og kulturelle perioder. På dette trin vil typiske temaer fx være menneskets forhold til natur, kultur og teknologi, samt konflikter, krig og fred, ondskab, erotik og kærlighed.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på frie, formaliserede og styrede samtaleformer.

Krop og drama fokuserer på oplæsning, mundtlig fremlæggelse og dramatiseringer.

It og kommunikation fokuserer på fordele og ulemper ved at kommunikere via nettet.

Sprog og kultur fokuserer på samspil mellem sprog og kultur, herunder med nordmænd og svenskere. **Sproglig bevidsthed** fokuserer på, hvordan sprog fra forskellige lande påvirker hinanden, og hvordan en kommunikation foregår.

Dialog

Eleverne skal arbejde med at påtage sig forskellige roller i forskellige samtalsituationer, fx i socialt samvær i skolen og i en interviewsituation. På andet trin fokuseres der på roller i styrede debatter, fx mødeleder, referent, paneldebatdeltager, spørger mv.

Krop og drama

Eleverne skal arbejde med oplæsningens kropslige og retoriske muligheder. I forlængelse heraf skal eleverne arbejde med teater og drama, og skabe en fælles fortælling på baggrund af eget eller andres manuskript, koreografi og scenografi.

It og kommunikation

Eleverne skal få erfaringer med at kommunikere om såvel sociale som saglige forhold, og på baggrund heraf kunne forholde sig til og vurdere de konsekvenser, deres ytringer har og kan få. Eleverne skal arbejde med videndeling og samarbejde på nettet, fx bidrag i blogs, diskussion i fora og fælles fremstilling af produkter. Eleverne skal kunne vurdere og vælge imellem samarbejds- og videndelingsteknologier.

Sprog og kultur

Eleverne arbejder med at udvikle strategier til at kommunikere i situationer, hvor deltagerne taler forskellige sprog eller forskellige typer og grader af dansk, hhv. norsk og svensk. Strategierne kan fx bestå i at afprøve andre ord, anvende gestik og blande sprog.

Sproglig bevidsthed

Eleverne undersøger og iagttager, hvordan dansk er forbundet med de sprog, de kender, fx norsk, svensk, engelsk, tysk og fransk, men også andre sprog der er til stede i klassen. Eleverne skal undersøge og iagttage kommunikationssituationer, de selv deltager i derhjemme, i skolen, på nettet, i medierne osv. og diskutere, hvilken betydning situationen har for den måde, man opfatter på.

4. trinforløb – 7.- 9. klassetrin

De forskellige danskfaglige dimensioner integreres i arbejdet med sprog og tekster. Bearbejdelsen af oplevelser og erfaringer støttes i stigende grad af analytisk virksomhed, der fører frem mod, at eleverne kan diskutere, reflektere og vurdere.

Elevernes læse- og fremstillingserfaringer samler sig i dette forløb, og de udvikler et fagligt begrebsapparat til at karakterisere, sammenligne, reflektere over og diskutere sprog og tekster. De arbejder videre med systematiske undersøgelser af faglige og æstetiske tekster. Eleverne udvikler kommunikative kompetencer og forener deres forståelser af kompetenceområderne i refleksioner over kultur, identitet og sprog.

De tekster som eleverne læser og skriver er komplekse og flertydige, og æstetiske tekster lægger op til forskellige fortolkninger. Eleverne arbejder med større multimodale produktioner, og de lærer at begrundede deres fortolkninger med udgangspunkt i teksters udsagn. Målet er, at eleverne udvikler en ana-

lytisk, fortolkende og kritisk bevidsthed over for tekster, som de kan anvende både umiddelbart og på baggrund af systematiske undersøgelser af tekster.

Genarbejdet står centralt, og eleverne skal arbejde med at kunne genkende, fortolke og reproducere de forskellige genrer – både i de skriftlige, mundtlige og multimodale tekster.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på kildekritisk søgning og faser i søgning

Forberedelse fokuserer på elevernes overvejelser over, hvordan tekstens skal læses

Afkodning fokuserer på læsning af komplekse ord og passende læsehastighed

Ordforståelse fokuserer på sproglige virkemidler

Tekstforståelse fokuserer på elevernes sammenhængende og detaljerede tekstforståelse

Sammenhæng fokuserer på sammenhæng mellem tekst og kontekst, følgevirkninger af en tekst og kritisk vurdering af en tekst

Finde tekst

Her skal arbejdes med betydningen af afsendere og modtagere i forskellige sammenhænge. Der er fokus på brug af hjemmesider i skole- og hverdagssammenhænge, hvor eleverne både møder udsagn fra eksperter og brugere og skal forholde sig til deres forudsætninger, interesser og mål.

Informationssøgningens faser består i at opstille et søgeformål, udvælge steder at søge, udarbejde søgeord, læse søgeresultatsider, vurdere de udvalgte sider, finde frem til de konkrete informationer og til sidst sammenstille det fundne med et kritisk perspektiv.

Forberedelse

Ved forberedelse af læsning stilles der skarpt på, hvordan teksten skal læses i lyset af afsender- og modtagerforhold, og tekstens opbygning og indhold. Eleverne skal kunne identificere de forskellige grafiske, skriftlige og billedlige elementer, som teksten består af og sammenhængen imellem dem. Der skal arbejdes med at genkende teksters genre og med at afstemme læsningen i forhold til centrale genretræk. Målet er, at eleverne selv kan gøre sig disse overvejelser.

Afkodning

Eleverne skal blive i stand til at læse stadig mere omfangsrige både fagtekster, æstetiske tekster og hverdagstekster og fastholde og udbygge læselyst og læsevaner. De skal læse såvel trykte som digitale tekster. Eleverne skal udvikle deres ordlæsestrategier, så de kan læse komplekse danske og lånte ord ved at anvende deres viden om danske og udenlandske aflednings- og bøjningsmorfemer.

Eleverne skal lære at afpasse deres læsetempo efter tekstens sproglige og indholdsmæssige sværhedsgrad, så de fx sætter tempoet ned, når de læser afsnit med mange ord, de ikke umiddelbart kan genkende og så de hurtigt skimmer dele af teksten, som ikke er vigtige eller blot er lette at forstå.

Eleverne skal læse lette tekster for aldersgruppen flydende med god forståelse med omkring 250 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 170 ord pr. minut.

Ordforståelse

Elevernes forståelse af tekster skal kvalificeres gennem analyse af tekstens virkemidler. De skal arbejde med retorik, metaforer, sproglige henvisninger, udtryk for holdninger og stilistiske træk.

Der skal arbejdes med at forstå ordvalg i formelle tekster som fx kontrakter, aftaler, vedtægter, officielle breve, ansøgninger, dagsordner, referater, formularer og spørgeskemaer. De skal gøre erfaringer med at udtrykke samme indhold i hverdagsprog.

Eleverne skal arbejde med analyse af tekstens ordvalg i sammenhæng med tekstens genre, indhold og situation i det hele taget. Det kan være ordvalget i en reklame, et læserbrev, en blog eller en kronik.

Tekstforståelse

Eleverne skal kunne anvende grafiske modeller, som redskab til at skabe sig overblik over komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger. Det kan være en rækkefølge af begivenheder, som ikke er fremstillet kronologisk eller en kompliceret og detaljeret beskrivelse af en udvikling eller en diskussion. Eleverne skal kunne kombinere relevante informationer fra forskellige dele i teksten og få overblik over, hvordan de hænger sammen. Eleverne skal illustrere deres forståelse i andre modaliteter som illustration, tegneserie, filmatisering, dramatisering osv.

Eleverne skal arbejde systematisk med analyse af tekstens indhold, struktur, formål og kommunikationssituation, så de opnår sammenhængende og detaljeret forståelse af det, de læser.

Sammenhæng

Her skal eleverne arbejde med fagteksters troværdighed, og om de indeholder relevant, tilstrækkelig og overskuelig information i den givne sammenhæng. Med udgangspunkt i sammenfatningen af tekster arbejdes der med metoder til at opstille scenarier, dvs. forudsige, hvordan situationer kan udvikle sig. Med udgangspunkt i analyserne arbejder eleverne på kritisk at vurdere og forholde sig til teksternes udsagn set i relation til deres kontekst.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Planlægning fokuserer på at tilrettelægge proces fra ide til færdigt produkt, selvstændigt eller sammen med andre.

Forberedelse fokuserer på at indsamle oplysninger, disponere indholdet og forberede en produktion.

Fremstilling fokuserer på at udarbejde alle typer tekster varieret og målrettet.

Respons fokuserer på at give og modtage respons ud fra form, sproglig stil og genretræk.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på formelle fejl og layout.

Præsentation og evaluering fokuserer på formidlingsform, PR, lancering og målsætning for nye processer.

Planlægning

Eleverne skal arbejde med udvikling af problemformuleringer og med at få overblik over den samlede fremstillingsproces fra ide til færdigt produkt. Eleverne skal tilrettelægge en proces på baggrund af en problemformulering. Eleverne skal bruge planlægningsværktøjer til at overskue og forudse fremstillingsprocessen. De skal vælge relevante opgavetyper og arbejdsmåder i forhold til opgavens karakter og

relevante deadlines. Opgavetyper kan fx være essay, reportage og projektopgave. Planlægning hænger nøje sammen med forberedelsen af fremstillingen.

Forberedelse

I forberedelsen arbejder eleverne med at konkretisere ideer ved at interviewe, observere og researche. De skal fastholde ideer ved at skitsere og disponere stoffet og begynde på udkast til produktet. Eleverne tager stilling til, hvilke elementer der understøtter formålet med produktionen i form af billede, lyd, tekst og grafik.

Fremstilling

Eleverne skal udfordres i de skriftlige, mundtlige og multimodale opgaver. De skal møde en variation af opgavetyper. Eleverne fremstiller til forskellige modtagergrupper, og modtageren skal være årsag til bevidste valg i kommunikationen såvel sprogligt som indholdsmæssigt.

Eleverne skal udarbejde opinionstekster, fx læserbreve og diskussionsoplæg, og her arbejde med argumenterende fremstillingsformer. Og de skal udarbejde ekspressive, jegorienterede tekster, fx klumme, erindring, blog, dagbog, selvpræsentation mv., hvor de filosoferer, funderer, tænker over egen situation og udvikling, egne tanker og forestillinger.

Når eleverne producerer større multimodale produktioner er der fokus på efterproduktion i form af at bearbejde materialet: udvælge, sortere, redigere og fx arbejde med billedredigering, underlægningsmusik og lydeffekter.

Respons

I responsarbejdet skal indgå, at sproget gøres til genstand for fælles opmærksomhed i klassen både i de tekster, der læses, og i de tekster eleverne udarbejder. Eksperimenter med sproglig variation og præcision, ordforråd eller sætningsbygning skal skærpe og udvikle det sikre, forståelige, klare og varierede sprog. Eleverne skal arbejde med opmærksomhed på sprog, struktur og indhold.

Eleverne skal arbejde med at give skriver- og læserorienteret respons. Her skelnes mellem at give respons på skriverens intention med teksten (skriverorienteret respons) og tekstens virkning på en læser (læserorienteret respons).

Korrektur

Eleverne skal fortsat arbejde med at læse korrektur på egne og andres tekster, som nu har et mere varieret og nuanceret ordvalg med flere fremmedord og en mere kompliceret sætningsopbygning. De skal registrere, markere og korrigere fejl. De skal forholde sig til korrekt sprogbrug, tegnsætning, typografi og layout.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan foretage basal korrektur på sprog, stavning, tegnsætning og layout.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal præsentere og lancere større produktioner – såvel skriftlige, mundtlige som multimodale. De producerer fx plakater, udstillingsvægge, pressemeddelelser og hjemmesider og reklamerer på sociale medier.

Eleverne skal kunne formidle og vurdere eget produkt og modtage kritik fra andre. De skal arbejde med at vælge evalueringsmetoder og gennemføre evalueringer på baggrund af disse metoder, fx delphi-

metoden, interview og spørgeskema. På baggrund heraf skal de opstille mål for fremtidige fremstillingsprocesser og produkter.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på æstetisk sprogbrug, fortællestrukturer, kompositioner og fortolkningsorienterede læsestrategier.

Undersøgelse fokuserer på systematisk at undersøge genre, sprog, symbolik, forfatter, værk, fortæller og fortællerpålidelighed ved hjælp af analysemetoder og forståelsesstrategier.

Fortolkning fokuserer på identitetsfremstillinger, flertydige fortolkninger og bud på sammenfatning af fortolkningsarbejdet.

Vurdering fokuserer på at vurdere tekst ved at se på form, forskellige fortolkninger og kvalitet.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i perspektiv til aktuelle problemstillinger, litterær og kulturel tradition, litteraturhistorisk læsning, Dansk litteraturs kanon og fremtidsperspektiver.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal på den ene side produktivt omsætte egne oplevelser og sansninger i æstetisk sprog, og på den anden side reflekteret indleve sig i teksters univers som grundlag for fortolkning. Eleverne skal arbejde med mere komplekse æstetiske tekster, der ofte er kendetegnet ved at iscenesætte flere stemmer, udfolde komplicerede tidlige og fortællermæssige forløb og ved at skabe samspil mellem sproglig form på flere planer.

Undersøgelse

Når eleverne skal arbejde undersøgende, bygger de på de spørgsmål og den undren, der er opstået i deres oplevelse og indlevelse i teksten. På denne baggrund skal eleverne arbejde med systematisk analyse af teksterne, som leder frem mod en samlet fortolkning. Der arbejdes med komplekse tekster, som har flertydige udsagn. I analysen er der bl.a. fokus på fortællerpålidelighed, dvs. om man kan stole på fortælleren.

Fortolkning

I fortolkningen skal eleverne samle undersøgelsen af teksten i et eller flere udsagn. På dette trin handler fortolkning om, at æstetiske tekster kan formulere flere perspektiver, uden at der er et facit, og at æstetiske tekster netop kan tematisere det uafklarede, det uforståelige og det fremmedartede. Eleverne skal anvende æstetiske tekster som steder, hvor de kan finde andre måder at anskue verden på, end de selv gør. Identitet er et centralt spørgsmål i elevernes eget liv, og i arbejdet med fortolkning vil der i vid udstrækning være fokus på selv fremstilling og identitetsdannelse – også i relation til den måde identitet udfoldes på i sociale medier.

Vurdering

Elever skal diskutere egne og andres fortolkninger og vurderinger af både form og udsagn af æstetiske tekster. Vurderingerne tager udgangspunkt i egne velbegrundede opfattelser, erfaringer og holdninger og skal bygge på tekstnære betragtninger.

Perspektivering

Eleverne skal se ting i en større sammenhæng og forholde sig til aktuelle problemstillinger på baggrund af arbejdet med teksten. De problemstillinger, som eleverne kan iagttage i nyere æstetiske tekster, vil også være tematiseret i tidligere tiders æstetiske tekster, og perspektiveringen skal derfor bidrage til, at

eleverne udvikler historisk og kulturel bevidsthed. I videre perspektiv skal de æstetiske tekster bruges til at udfolde mulige udviklinger af aktuelle situationer og danne baggrund for diskussion af, hvordan verden kan se ud i nærmere og fjernere fremtider. Eleverne skal indgå i innovative processer og derigennem udvikle deres forestillingsevne.

Der skal arbejdes med temaer som fx overgangen fra barn til voksen, arv og miljø (sociale klasser, etnicitet, samfund, kultur og historie) og etiske spørgsmål og dilemmaer, der har eksistentiel betydning.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på at kunne argumentere og informere i samtaler, at kunne analysere en samtale og at kunne samtale på en demokratisk måde.

Krop og drama fokuserer på at kunne bruge krop og stemme tilpasset situation og at kunne aflæse andres kropssprog.

It og kommunikation fokuserer på bevidst og kritisk at kunne bruge nettet.

Sprog og kultur fokuserer på at kommunikere med bevidsthed om samspillet mellem sprog, kultur og normer.

Sproglig bevidsthed fokuserer på, hvordan sprog påvirker holdninger og forestillinger, og hvordan det kan varieres og have forskellige funktioner.

Dialog

Eleverne skal arbejde med at argumentere og informere. Samtidig skal de kunne analysere deres egen og andres kommunikation med henblik på at udvikle kompetence til deltagelse i demokratisk dialog.

Krop og drama

Eleverne skal undersøge, hvordan kroppe udsender forskellige signaler og dermed udtrykker identitet. Eleverne skal undersøge både deres egne og andres udtryk og kropsidentiteter i det offentlige rum. Eleverne skal udvikle kropssprog og stemmeføring i forhold til den givne situation og kunne analysere eget og andres kropssprog i kontekst.

It og kommunikation

Eleverne skal inddrage deres egne erfaringer med sociale medier og digital kommunikation, fx formidling af billeder, fortællinger om andre og samtaler online. På baggrund heraf diskuteres etiske problemstillinger. Eleverne gør erfaringer med en bred vifte af produktions- og kommunikationsredskaber og diskuterer fordele og ulemper, så de bliver i stand til at vurdere og vælge anvendeligheden af forskellige teknologier i den givne situation. Eleverne skal udvikle teknologiforståelse gennem at undersøge, hvordan udvikling og brug af teknologier medvirker til at sætte rammerne for deres eget liv og fællesskabet.

Sprog og kultur

Eleverne skal undersøge, hvordan sproglige udtryk virker forskelligt i forskellige situationer, herunder skal de have opmærksomhed på høflighed, ironi, humor, tabuer og autoritetsrelationer og diskutere fordomme og generaliseringer. Eleverne skal udvikle deres kommunikative kompetencer gennem kommunikation og samarbejde på tværs af kulturer og grænser.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal undersøge, iagttage og afprøve, hvordan de selv og andre giver udtryk for en holdning både eksplicit, når man fx siger ”jeg synes”, og implicit gennem ordvalg og ved brug af modalverber og -adverbier, fx ”jeg *kan desværre* ikke deltage”.

Eleverne skal undersøge, iagttage og afprøve, hvordan man gennem ordvalg, fx brug af metaforer og henvisningsord (deiksis), skaber en forestilling om, hvordan noget hænger sammen. I fase tre kan eleverne karakterisere sammenhængen mellem sprog og sprogbrug og menneskelige relationer.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

It spiller en væsentlig rolle i danskfaget både som indhold og som redskab.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne skal under kompetenceområdet læsning arbejde med at være kritisk undersøger. Eleverne skal lære at søge og indsamle information og kritisk tage stilling til informationerne. Der er også fokus på læsning af multimodale tekster, som ofte er interaktive og hypertextforbundne.

Eleven som analyserende modtager

Under fortolkning skal eleverne lære at anvende it til fx at analysere æstetiske teksters ordvalg med ordskyer, at fremdrage sammenhænge i teksten med mindmaps og at dramatisere æstetiske tekster med video.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Under fremstilling skal eleverne lære at anvende it som et redskab til ideudvikling, produktion, revision, deling, kommunikation om og præsentation af multimodale tekster.

Eleven som ansvarlig deltager

Under kommunikation skal eleverne lære at forholde sig til livet i netværkssamfundet, bl.a. på at blive bedre i stand til at indgå i ansigtsløs kommunikation, fx på sms, sociale netværk og i samarbejdsforum, på at blive bedre i stand til at samarbejde via internettet og på at forholde sig til sine digitale fodspor.

I alle områderne bliver it desuden brugt til at understøtte samarbejde i form af planlægningsværktøjer og værktøjer til strukturering og organisering. It anvendes også til kommunikation og faglige input i form af fx interaktive assistenter.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab står centralt i arbejdet med æstetiske tekster og i egenproduktion af æstetiske, faglige og praktiske tekster.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Inden for kompetenceområdet fortolkning arbejdes med *elevernes omverdensforståelse*. Eleverne skal få indblik i egne og andre menneskers livsforhold, livsopfattelser og livsfilosofier i et historisk og fremtidigt perspektiv. Dette kan fx ske i arbejdet med at sætte tekster i relation til aktuelle problemstillinger. I kompetenceområdet fremstilling skal eleverne udvikle *kreativitet og handlekompetence*. Eleverne skal arbejde med at igangsætte og gennemføre undersøgelsesprocesser og udfolde ideer til løsning af problemer igennem kreative og innovative processer. Eleverne skal arbejde med at opstille visioner og scenarier for nye måder, som den nære og fjernere verden kan indrettes på. I arbejdet med Fremstilling er fokus på, hvordan eleverne kan skabe, præsentere og lancere produkter, som har en værdi for andre.

Opmærksomhedspunkter

Opmærksomhedspunkter er en beskrivelse af det forventede beherskelsesniveau af grundlæggende færdigheder (udvalgte mål), som er en forudsætning for, at eleven kan få tilstrækkeligt udbytte af de efterfølgende klassetrin og alle fag.

Læreren skal være særligt opmærksom på, om eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder. Opmærksomhedspunkterne skal danne et naturligt grundlag for den løbende dialog mellem lærer og skoleledelse om, hvordan skolens samlede beredskab kan støtte op om elevens læring fremadrettet med henblik på, at eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder.

Læseplan for faget engelsk

Indledning

Engelsk er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 9. klasse. Engelskundervisningen er inddelt i tre forløb: 1.-4. kl, 5.-7. kl og 8.-9. kl.

Eleverne skal lære at kommunikere på engelsk på et selvstændigt niveau, med mennesker fra hele verden, på baggrund af deres viden om engelsk sprog og deres interkulturelle kompetencer.

Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: Mundtlig kommunikation, Skriftlig kommunikation og Kultur og samfund.

Centralt i faget står arbejdet med de kommunikative, interkulturelle og tekstuelle kompetencer med udgangspunkt i et kommunikativt sprogsyn. Områderne hænger sammen således, at de forskellige kompetenceområder understøtter hinanden i et helhedssyn på sproglæring og -undervisning. Fasemål fra en fase indgår i arbejdet på de efterfølgende trin. De forskellige kompetencemål, videns- og færdighedsmål skal desuden understøtte hinanden inden for den enkelte fase.

Engelsk skal anvendes som klasseværelsessprog i alle forløb, også fra starten i 1. klasse.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. forløb – 1. - 4. klasses trin

Undervisningen bygger på, at eleverne, bl.a. fra danskundervisningen, har kunnen, viden og erfaringer med hensyn til kommunikation, sprog og sprogbrug, læringsstrategier samt forståelse for deres omverden.

Hovedvægten lægges på det mundtlige arbejde. Gennem legeprægede aktiviteter opbygges elevernes sproglige selvtillid. Eleverne skal hjælpes til aktivt at konstruere mening gennem sammenkædning af sprog og handling.

Emneområderne skal dels være konkrete og virkelighedsnære, dels appellere til elevernes fantasi.

Det er centralt, at læreren taler engelsk til eleverne fra starten, da det er et vigtigt element i opbygningen af kommunikationsfærdigheder. Læreren skal tilpasse sit sprog til aldersgruppen og anvende kropssprog og mimik som vigtige elementer for elevernes forståelse.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på begyndende lyttefærdigheder og sproghandlinger.

Samtale fokuserer på sproghandlinger og opbygningen af et fælles klasseværelsessprog.

Præsentation fokuserer på præsentation af hverdagsemner og opbygning af elevernes selvtillid.

Sprogligt fokus fokuserer på ordforråd samt udtale og intonation.

Kommunikationsstrategier fokuserer på mimik og gestik samt gættestrategier.

Sproglæringsstrategier fokuserer på nysgerrighed og mod.

Lytning

I begynderundervisningen arbejdes der med lytteforståelse, gennem legeprægede aktiviteter, for at opbygge den sproglige selvtillid. Der arbejdes med varierede lytteaktiviteter som rim, remser og sange med hyppige gentagelser af ord og faste vendinger. Eleverne skal kunne genkende faste gentagne klasseværelsesrutiner, fx enkle hilsener, instruktioner og beskeder. Forståelse vises fx ved at reagere kropsligt, vha. mimik, ved at tegne eller udvælge billeder.

Eleverne skal have fokus på nøgleord og vendinger med henblik på at forstå helheden fremfor detailforståelse.

Eleverne skal gradvist kunne forstå små historier med støtte og senere fortællinger og dialoger om nære emner. Hjælp er nødvendig i hele forløbet. Jo større udfordringen er, jo mere støtte inddrages i form af billeder, konkrete genstande og hyppig gentagelse.

Samtale

Der skal arbejdes med elevernes sproglige selvtillid og kompetence gennem legeprægede aktiviteter. Eleverne skal forsøge at bruge sproget ved at imitere og gentage ord og fraser fra rim, remser og sange. Sprog og handling skal kædes sammen, og mimik og gestik skal understøtte det sproglige udtryk. Eleverne skal gradvist kunne anvende et fælles klasseværelsessprog med faste vendinger.

Senere i forløbet skal eleverne lære at stille og besvare enkle spørgsmål og at udføre enkle sproghandlinger, fx at hilse og anmode om noget. Sidst i forløbet skal de udføre enkle samtaler, hvor faste vendinger og sætningsrammer bruges som støtte.

Emneområderne skal være nære, konkrete og appellere til elevernes fantasi.

Præsentation

Eleverne skal opbygge deres mundtlige selvtillid mht. selv at kunne præsentere noget på engelsk gennem legeprægede aktiviteter, fx gennem gentagelser i kor med understøttelse af bevægelse og rytme.

Senere skal eleverne producere og fremlægge korte beskrivelser i par og grupper om nære emner, herunder gennem brug af digitale medier.

Sprogligt fokus

Elevernes sproglige nysgerrighed og opmærksomhed skal fastholdes og udbygges.

I begyndelsen skal eleverne opbygge et enkelt ordforråd ved at imitere og gentage hyppige ord og fraser.

Eleverne skal udvikle deres udtale og intonation samtidig med, at ordforrådet konsolideres. Dette sker gennem arbejde med rim og remser. Ved hyppig og varieret brug gøres sproget aktivt, fx gennem sproglege og ordkort.

Eleverne skal opbygge deres ordforråd igennem betydningsfelter, fx tøj og dyr.

Eleverne skal lære enkle sproghandlinger og deres intonation at kende gennem arbejdet med instruktioner, spørgsmål og beskrivelser.

Efterhånden skal eleverne tilegne sig flere ord og fraser inden for de 1000 hyppigst brugte ord.

Kommunikationsstrategier

Eleverne skal lære at anvende kommunikationsstrategier gennem kommunikative aktiviteter fx gennem gestik. Deres selvtillid som sprogbrugere prioriteres i dette forløb højere end sproglig præcision, idet de opmuntres til at anvende sproget, når deres sproglige formåen ikke slår til.

Eleverne skal gradvist kunne anvende forskellige kommunikationsstrategier for at fastholde en interaktion med udgangspunkt i faste fraser på engelsk og danskbaserede strategier.

Sproglæringsstrategier

Eleverne skal lære at bruge billedmateriale som sproglig støtte.

Eleverne skal lære at finde forskelle og ligheder mellem eget og andre sprog.

Eleverne skal udvikle en forståelse for betydningen af gentagelse og sproglig produktion.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes nysgerrighed og sproglige opmærksomhed samt deres sproglige forudsætninger fra danskundervisningen, og skal byde på mange muligheder for at få forskellige sproglige erfaringer.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på begyndende læsefærdigheder og forståelse af trykte tekster.

Skrivning fokuserer på leg med korte tekster og mulighed for at skrive personlige beretninger.

Sprogligt fokus fokuserer på stavning, sætningsopbygning og grammatik.

Sproglæringsstrategier fokuserer på teknikker til opbygning af skriftlig kommunikation og til synliggørelse af sammenhæng mellem skrift og tale.

Mål for første fase er udeladt, da fokus er på det mundtlige sprog.

Læsning

Eleverne skal kunne genkende enkelte ord, som er meningsfulde og som er ens på dansk og engelsk. I begyndelsen af forløbet arbejdes der udelukkende med det mundtlige sprog, fx gennem leg, historielæsning og spil.

Eleverne skal lære at læse med støtte i lytning, fx e-bøger og spil.

Eleverne skal gradvis lære at læse korte beskrivelser, instruktioner og fortællende tekster, fx nogle der er kendt fra dansk. Eleverne skal lære at bruge billeder, billedbaserede ordlister og før-læseaktiviteter som støtte.

Skrivning

Eleverne skal lære at der er sammenhæng mellem det talte og det skrevne sprog samt mellem læsning og skrivning. Skrivning skal derfor hænge tæt sammen med de mundtlige aktiviteter og læsning.

Eleverne skal lære at skrift er kommunikation. Dette sker gennem legeskrivning som en kommunikativ aktivitet og gennem brug af it.

Senere skal eleverne kunne skrive små tekster, gerne ved hjælp af faste fraser og sætningskabeloner. Fokus er på kommunikation, fx små personlige beretninger. Det sproglige fokus er på enkle bindeord som fx *and* og *then*.

Sprogligt fokus

Eleverne skal fastholde og udbygge deres sproglige nysgerrighed og opmærksomhed.

Eleverne skal kunne bruge sætningskabeloner i den første skrivning, fx ved at indsætte et enkelt ord eller sætte givne ord i rækkefølge. De skal efterhånden kunne kombinere faste fraser og sætninger, så der dannes en tekst.

Efterhånden skal de kunne bruge de mest brugte nutids- og datidsformer i kommunikativ sammenhæng, fx i skrivning af små beretninger og beskeder.

Der fokuseres også på det sproglige arbejde under de andre overskrifter, hvor der bl.a. lægges vægt på fx ordforråd.

Sproglæringsstrategier

Eleverne skal udvikle deres sproglige selvtillid, så de tør og har lyst til at bruge sproget så meget som muligt. De skal have lyst til og mod på at benytte engelsk skriftsprog. Fejl skal anses som et centralt element i hypoteseafprøvningen. Læreren skal give målrettet feedback som støtte til sprogtilegnelsen.

Eleverne skal lære at genkende engelske ord i deres omgivelser, fx på plakater og i reklamer, og bruge dem i sprogtilegnelsen.

Senere skal de lære at anvende billedordbøger og online ressourcer.

Sidst i forløbet skal eleverne kunne udnytte og eksperimentere med sammenhængen mellem det mundtlige sprog og det skriftlige sprog, fx ved at bruge lydoptagelser, inden de skriver.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Interkulturel kontakt fokuserer på elevernes begyndende kontakt til den engelsksprogede verden.

Engelsk som adgang til verden fokuserer på elevernes begyndende opmærksomhed på engelsk som et verdenssprog.

Tekst og medier fokuserer på enkle genrer og brug af medier, som underbygger arbejdet med kultur og samfund.

Områderne hænger indbyrdes sammen, og de hænger desuden tæt sammen med det sproglige arbejde.

Interkulturel kontakt

Eleverne skal grundlægge en interkulturel kompetence i engelskfaget. For nogle elever er engelsk som første fremmedsprog den første adgang til en anden kultur end den kendte fra hjemmet.

Eleverne skal opbygge en forståelse af engelsksproget kultur og samfund og sammenhæng mellem sprog og kultur. Dette sker gennem fokus på børns hverdag og traditioner. Valg af billedmateriale og andre tekster skal foretages på basis af disses kulturbærende betydning.

Senere skal eleverne opnå en første indsigt i hverdagsliv og værdier i egen og i engelsksprogede kulturer og områder. De skal udvikle deres opmærksomhed på sammenhængen mellem sprog, kultur og forståelse af sig selv. Der arbejdes med historier og fortællinger fra børns dagligdag.

Engelsk som adgang til verden

I begyndelsen skal eleverne opdage, at engelsk bruges i mange sammenhænge både ude i verden og i Danmark. Eleverne skal opdage sammenhæng mellem engelske og danske ord, fx weekend og baby. Dette sker fx gennem opdagelege og konkurrencer, hvor eleverne samler engelske ord og vendinger i de nære omgivelser og gennem sange og reklamer.

Senere skal eleverne forstå, at mange ord ligner hinanden på de to sprog. Der arbejdes med små parallelsproglige tekster med billedstøtte, fx indkøbssedler og Zoo brochurer.

Sidst i forløbet skal eleverne genkende varianter af engelsk, fx gennem lyttetekster. Der arbejdes med eksempler på sproglige forskelle og ligheder i udtale og ordvalg.

Tekst og medier

I starten skal eleverne genkende enkle genrer ved at deltage i fælles arbejde med sange, rim og remser, der understøttes af billeder og lyd. Dette sker fx gennem anvendelse af enkle ordforrådsprogrammer, opgavesites på internettet og enkle spil-universer.

Senere skal eleverne kunne anvende enkle genrer i forskellige former, fx gennem mobiloptagelser og talebobler til billedhistorier. Elevernes eget medieforbrug skal inddrages som en ressource i arbejdet.

2. forløb – 5. - 7. klassetrin

Undervisningen skal bygge videre på de fasemål, som er nævnt under 1. forløb. Faglig læsning i engelsk introduceres i 5. kl., således at der bygges på den viden, eleverne har fra dansk og de andre fag.

Der er fokus på emner fra elevernes hverdag og interesseområder. Gennem mundtlig og skriftlig kommunikation videreudvikles deres kommunikationsfærdighed og sproglige bevidsthed.

Undervisningen skal foregå på engelsk.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på forskellige måder at lytte på.

Samtale fokuserer på udveksling af informationer og meninger.

Præsentation fokuserer på den mundtlige udtryksfærdighed.

Sprogligt fokus fokuserer på ordforråd, udtale og intonation.

Kommunikationsstrategier fokuserer på omskrivninger og gættestrategier.

Sproglæringsstrategier fokuserer på feedback og notatteknik.

Lytning

Eleverne skal kunne forstå flere former for talt engelsk og skal kunne gætte kvalificeret. Lyd- og billedmedier skal omfatte kendte emner med en stigende sproglig sværhedsgrad, talehastighed, mere komplekst ordforråd og forskellige sproglige varianter, der udfordrer elevernes forståelse.

Eleverne skal efterhånden oparbejde forståelse for, at der findes forskellige lyttemåder til forskellige tekster, også på fremmedsproget. I begyndelsen skal der arbejdes med lette fagtekster som supplement til den oplevelsesprægede lytning.

Eleverne skal først i forløbet kunne lytte efter hovedindhold og senere efter detaljer. Der arbejdes med forskellige før-, under- og efter-lytteaktiviteter, fx hyppige små elevsamtaler om de berørte emner som støtte til forståelsen.

Samtale

I starten skal eleverne kunne indgå i minisamtaler med fokus på hyppige ord og fraser. Efterhånden skal eleverne kunne anvende engelsk selvstændigt i mere varierede sammenhænge, fx dramatiseringer og rollespil.

Senere skal eleverne kunne udveksle meninger og synspunkter om emner og oplevelser af personlig interesse. Der arbejdes med at uddrage og udveksle informationer fra skønlitterære tekster samt enkle fagtekster.

Sidst i forløbet skal eleverne kunne indgå i spontane samtaler med andre elever. Der skal arbejdes med elevernes tilegnelse af centrale indlednings- og afslutningsudtryk og centrale sproghandlinger, fx at bede om informationer og udtrykke enighed/uenighed. Dette sker gennem kommunikative aktiviteter, således at mange taler med mange.

Præsentation

Eleverne skal lære at udtrykke sig i længere sammenhænge, gennem fremlæggelse af et forberedt emne, med brug af forskellige fremlæggelsesformer. Undervejs arbejdes med at omsætte egne oplevelser, ønsker og drømme i korte fortællinger, fx med brug af it.

Eleverne skal lære at præsentere et forberedt stof på forskellige måder i klassen, herunder gennem brug af digitale værktøjer.

Sidst i forløbet skal eleverne kunne bearbejde udleveret information til korte fremlæggelser og evt. kunne omsætte disse til andre genrer. Eleverne skal kunne uddrage nøgleord fra faktatekster og anden information samt anvende disse til mundtlige fremlæggelser af stigende sværhedsgrad.

Sprogligt fokus

Eleverne skal øge deres opmærksomhed på den sproglige form gennem meningsfuld brug af engelsk. Fasemål under sprogligt fokus for skriftlig kommunikation inddrages også i det mundtlige arbejde.

Eleverne skal udvikle deres ordforråd gennem systematisk og konsoliderende arbejde med de 2000 hyppigst brugte ord. Dette skal ske gennem brug af ordforrådsøvelser, fx med at finde synonymer og overbegreber. De skal også lære de mest centrale fagsproglige ord i forbindelse med emnelæsning.

Eleverne skal udvikle en tydelig udtale samt hensigtsmæssig intonation og talehastighed, bl.a. via digitale optagelser.

Kommunikationsstrategier

Undervisningen skal fastholde elevernes lyst og mod til at udtrykke sig, selv når sproget ikke rækker. De skal udvikle strategier til at risikere snarere end at reducere. De skal videreudvikle deres brug af forskellige strategier, fx med at omskrive og gætte.

For at kunne fastholde en aktiv rolle i samtalen og turde kommunikere på engelsk, skal eleverne lære at anvende relevante turtagningsgambitter til at fastholde og tage ordet. De skal lære udtryk til at appellere om hjælp og til at omskrive og generalisere.

Sproglæringsstrategier

Eleverne skal lære at forstå betydningen af at søge og udnytte forskellige former for feedback.

Eleverne skal forstå betydningen af at anvende engelsk så meget som muligt uden for skolen, både gennem opsøgning af forskellige former for input og gennem egen brug af sproget.

Sidst i forløbet skal eleverne udvikle forskellige teknikker til at tage notater og arbejde med sproglige input.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på de voksende læsefærdigheder i forbindelse med forskellige typer af tekster.

Skrivning fokuserer på brug af skriftlighed til information og fortællinger.

Sprogligt fokus fokuserer på stavning, sætningsopbygning og grammatik.

Sproglæringsstrategier fokuserer på strategier til at skabe større selvstændighed i arbejdet med skrevne tekster.

Det mundtlige arbejde udgør stadig den største del af arbejdet med sproget, men det er vigtigt at skriftsproget understøtter mundtligheden. Samtidig opbygges det skriftlige arbejde langsomt som et selvstændigt kommunikativt redskab.

Læsning

Eleverne skal efterhånden få en forståelse for, at der findes forskellige læsemåder til forskellige tekster, også på fremmedsproget, fx skimming og skanning. I begyndelsen skal der arbejdes med lette fagtekster som supplement til den oplevelsesprægede læsning.

Eleverne skal kunne læse egne udvalgte tekster ekstensivt. Teksterne er korte i starten og bliver længere gennem forløbet, og vælges ud fra deres meningsfuldhed for eleverne. Eleverne skal udvikle hensigtsmæssige læsestrategier gennem før-, under- og efter-læsningsaktiviteter.

Eleverne skal kunne forstå hovedindhold af en tekst med mere eller mindre støtte. Senere skal de kunne læse efter detaljer og sammenhænge med brug af forskellige læsemåder, afhængigt af læsningens formål. Der sættes fokus på kendte ord og fraser og strukturer, så læsningen kan ske uden brug af hjælpemidler for at træne gættestrategier.

Skrivning

Skrivningen skal foregå med udgangspunkt i de mundtlige færdigheder og i læsning. Eleverne skal lære at bruge det, de har lært mundtligt eller har læst, i meningsfulde sammenhænge skriftligt.

Senere skal eleverne kunne udtrykke sig i længere, sammenhængende tekster med voksende sproglig præcision og formalitet.

Mod slutningen skal eleverne kunne producere skriftlige tekster, som har sammenhæng både i indhold og form. Der er fokus på at skrive korte tekster med struktur, klar sammenhæng, afsnit, punktum og et udvalg af sætningsforbindere, der understøtter indholdet.

Skriftlighed skal udnyttes til at arbejde systematisk med det sproglige fokus samtidig med, at det kommunikative sigte fastholdes. Læreren skal målrette og dosere sin feedback under hensyn til elevens sproglige forudsætninger og potentialer samt skrivningens formål.

Sprogligt fokus

Gennem meningsfuld brug af tekstarbejde skal eleverne opnå øget opmærksomhed på den sproglige form. De skal kunne anvende ordstilling og den basale grammatik i forhold til kommunikationens funktionelle sammenhæng. Fasemål under sprogligt fokus for mundtlig kommunikation inddrages også i det skriftlige arbejde.

Sidst i forløbet skal eleverne kunne arbejde med sproglig forbedring af egne tekster med anvendelse af viden om fx sætningsforbindere og grammatik.

Sproglæringsstrategier

I begyndelsen skal eleverne lære at anvende gættestrategier, som en central strategi ved læsning. Ukendte ord i en tekst kan gættes både ud fra kendskab til et emne, billeder ved teksten, overskrifter og ud fra afkodning af enkeltord. Eleverne skal præsenteres for disse strategier, og de skal lære at udnytte disse.

Senere er der fokus på læringsstrategier til skrivning. Eleverne skal lære at strukturere en tekst. Det kan fx øves ved, at man sammensætter tekstbidder til en hel tekst og ser modeltekster, før man selv skriver.

Eleverne skal lære at overføre kendte læse- og skrivestrategier fra dansk.

Eleverne skal lære fordele ved at samarbejde i de forskellige faser i skriveprocessen, både i forhold til at planlægge, skrive og rette tekster.

Senere skal eleverne lære flere af fagets forskellige hjælpemidler at kende, fx stavekontrol, søgemaskiner, grammatiske oversigter og ordbøger. Eleverne skal lære hensigtsmæssig og kritisk brug af ordbog, så de gradvis vænnes til at arbejde selvstændigt. I denne forbindelse skal de lære at forstå de latinske

grammatiske betegnelser. Eleverne skal lære at udnytte computeren til støtte og udvikling af deres sprogtilenelse.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Interkulturel kontakt fokuserer på elevernes mulighed for at forstå kultur og for at indgå i kulturmøder.

Engelsk som adgang til verden fokuserer på elevernes bevidsthed om det engelske sprogs særlige status som *lingua franca* som redskab til at indgå i konkrete internationale kontakter.

Tekst og medier fokuserer på de kendetegn, der er ved engelsksprogede tekster i forskellige genrer, og på sammenhængen mellem tekstens sociale formål og sproglige udformning.

Interkulturel kontakt

Elevernes nysgerrighed over for kultur- og samfundsforhold i engelsktalende lande skal styrkes ved at der fokuseres på mange nuancerede måder at leve på. Undervisningen skal tage udgangspunkt i varierede, aldersrelevante tekster og emner, som kan give eleverne mulighed for at forstå forskelle og ligheder i forskellige kulturelle og samfundsmæssige grupper.

I starten skal eleverne blive opmærksomme på, at sådanne forskelle og ligheder eksisterer, og at diversitet er en ressource. Gradvist skal eleverne både kunne fortælle om disse og kunne indgå i kulturmøder. Kulturmøder kræver forberedelse, fx gennem et fælles arbejde på klassen, men eleverne skal også turde tage initiativ til egne kulturmøder, fx på internettet eller ved at *chatte* på *online* spil.

Eleverne skal oparbejde en dynamisk kulturforståelse, hvor kultur er noget, der skabes i en gruppe, og hvor kultur udvikler sig hele tiden. Derfor skal der fokuseres på særlige grupper, inden for engelsksprogede områder, fx amerikansk ungdomskultur og fodboldkultur i England.

Engelsk som adgang til verden

Eleverne skal forstå, at engelsk har en global funktion som et fælles kommunikationsmiddel, også for folk, som ikke har engelsk som modersmål. Gennem lærerstøttede kulturmøder skal eleverne opleve, at engelsk giver adgang til verden, fx gennem udveksling af fællesproducerede tekster som kollager og lydoptagelser.

Senere skal eleverne arbejde med mere selvstændige kontakter med andre i udlandet, hvor de fx opsøger informationer og *chatter* med andre unge på engelsk.

Tekst og medier

I starten skal eleverne kunne genkende træk ved enkle fagtekster med lyd og billedstøtte. Der skal anvendes lyd- og billedmedier, som omfatter centrale emner med en højere sproglig sværhedsgrad, der udfordrer elevernes forståelse og deres evne til at gætte kvalificeret. Der arbejdes med en variation af genrer igennem forløbet som fx interviews, fagtekster og forskellige fiktionstekster.

Eleverne skal lære at kunne genkende enkle træk i fiktionstekster og at indgå i komparative diskussioner om fx de interkulturelle aspekter, som teksterne indeholder.

Eleverne skal kunne uddrage informationer fra egnede internetsider og skal gradvist lære at kunne udnytte informationer fra forskellige digitale værktøjer, fx *blogs* og internetbaserede spil. Elevernes eget medieforbrug skal inddrages som en ressource i arbejdet.

3. forløb – 8. - 9. klassetrin

Undervisningen skal bygge videre på de fasemål, der er nævnt under 1. og 2. forløb.

Eleverne skal kunne arbejde med emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans. Sproget bruges fortsat som kommunikationsmiddel, men med øget fokus på formål, præcision og nuancering.

Undervisningen skal foregå på engelsk og skal forberede eleverne på den senere anvendelse af engelsk i uddannelsessystemet.

Eleverne skal efterhånden kunne arbejde mere selvstændigt og med større grad af medbestemmelse.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på forskellige varianter af talt engelsk.

Samtale fokuserer på spontane samtaler.

Præsentation fokuserer på kilder og præsentationsformer.

Sprogligt fokus fokuserer på ordforråd samt udtale og intonation.

Kommunikationsstrategier fokuserer på fleksible valg af strategier.

Sproglæringsstrategier fokuserer på selvstændige arbejdsformer.

Lytning

Elevernes skal kunne forstå lyttetekster med naturligt tale tempo. Der skal fortsat fokuseres på lytning inden for en stadig bredere emnekreds, der omfatter personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner. Der skal så vidt muligt anvendes autentiske tekster, der indeholder forskellige regionale og sociale varianter.

Eleverne skal kunne forstå hovedindhold og specifik information af autentisk engelsk gennem brug af forskellige lytteteknikker.

Samtale

Eleverne skal kunne og have lyst til at udtrykke sig mundtligt på engelsk i meningsfulde sammenhænge med rimelig lethed og *fluency* afpasset situationen.

Eleverne skal kunne benytte engelsk i alle klasse- og samarbejdssituationer. Sproget som kommunikationsmiddel er fortsat i centrum, men med øgede forventninger til rimelig præcision og nuancering og større sproglig bevidsthed.

Eleverne skal udvikle deres kendskab til centrale samtalemønstre, turtagning gennem brug af gambitter, hyppigt anvendte talesprogs vendinger og høflighedsfraser. Gennem arbejdet med it og medier, simuleringer og kontakt med engelsktalende personer skal sprogbrugen udvikles og afpasses efter situation og modtager.

Præsentation

Eleverne skal kunne søge, udvælge, bearbejde og formidle informationer til forskellige grupper af modtagere. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at præsentere emner på engelsk i forskellige kommunikative situationer. Her inddrages forskellige præsentationsformer, herunder kreative og it-baserede.

Eleverne skal kunne anvende centrale informationer fra mange forskellige kilder og omsætte indholdet til en struktureret fremlæggelse, hvor de også redegør for egne synspunkter.

Sprogligt fokus

Eleverne skal fortsat arbejde med at opbygge et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist og nuanceret ordforråd, herunder hyppige idiomatiske vendinger og kollokationer, fx *tall man/high wall*.

Eleverne skal udvikle deres ordforråd, også med mindre hyppige ord og vendinger, som ligger inden for de 3000 hyppigst brugte ord, herunder emnerelaterede fagord.

Fasemål under sprogligt fokus for skriftlig kommunikation inddrages også i det mundtlige arbejde.

Kommunikationsstrategier

Elevernes mundtlige færdigheder skal udvikles gennem brug af varierede og hensigtsmæssige strategier med fokus på at kunne fastholde emne og samtaleret.

Eleverne skal kunne rette sig selv med det formål at reformulere en ytring for at blive forstået. Engelskbaserede strategier, fx omskrivning og brug af synonymer og overbegreber, skal anvendes systematisk for at undgå, at samtalen går i stå. Fyldord, tøven og gentagelser benyttes for at give tænketid, mens man taler.

Sproglæringsstrategier

Eleverne skal udvikle selvstændige arbejdsformer, både når de arbejder alene og i grupper.

Eleverne skal arbejde med strategier til at finde, vurdere og anvende informationer fra internettet og engelsksprogede kilder, fx i forbindelse med fremlæggelser.

Efterhånden skal eleverne lære processer til selvstændigt at søge og formidle information til forskellige grupper af modtagere med inddragelse af teknikker til varierede præsentationsformer.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire områder:

Læsning fokuserer på selvstændig læsning af stadig mere komplekse tekster i forskellige genrer.

Skrivning fokuserer på brug af skriftlighed, der passer til den kommunikative situation og med en rimelig sproglig præcision.

Sprogligt fokus fokuserer på stavning, sætningsopbygning og grammatik.

Sproglæringsstrategier fokuserer på relevante strategier for såvel selvstændigt arbejde som samarbejde i det skriftlige arbejde.

Det skriftlige arbejde skal nu have større fokus som et selvstændigt kommunikativt redskab.

Læsning

Eleverne skal kunne læse, forstå og vurdere mere komplekse, autentiske tekster, både argumenterende og forskellige multimodale tekster af varierende omfang om forskellige emner.

Eleverne skal have fokus på, at alle tekster er udtryk for synspunkter og underliggende budskaber. Dette foregår ved tematisk arbejde med tekster, som tilsammen giver forskellige vinkler på det tema, der arbejdes med.

Skrivning

Eleverne skal have opmærksomhed på, at tekster skrives i en sammenhæng, hvor hensigt, modtager og situation danner en ramme for genre, struktur og sprog. Eleverne skal arbejde med struktur i hele teksten, i afsnit, i den enkelte sætning og i ord og fraser.

Skrivningen skal stadig støttes, fx gennem brug af modeltekster, fællesskrivning på klassen, brug af skabeloner og samskrivning.

Skrivningen bliver i dette forløb mere kompleks både sprogligt og indholdsmæssigt.

Sprogligt fokus

Eleverne skal arbejde med funktionel grammatik ved at fokusere på sammenhængen mellem teksters formål og de sproglige valg.

Eleverne skal arbejde med øget sproglig præcision både i forhold til ordforråd, grammatik og tekststruktur. Dette sker gennem brug af computerens stave- og grammatik kontrol, elektroniske ordbøger samt grammatiske oversigter til hjælp ved stavning og tegnsætning.

Fasemål under sprogligt fokus for mundtlig kommunikation inddrages også i det skriftlige arbejde.

Sproglæringsstrategier

Eleverne skal arbejde med elev-til-elev respons, hvor eleverne kan støtte sig til kriterier for gode tekster og modeller for responsgivning. På vej mod en større selvstændighed i skrivningen er der som læringsstrategi fokus på samarbejdet mellem eleverne.

Eleverne skal have fokus på, hvad man leder efter i en modeltekst for at kunne forstå de sproglige normer for tekster, fx opbygning af tekst og afsnit samt valg af ord og sætningsforbindere.

Eleverne skal stadig have hjælp til at anvende ordbøger og andre ressourcer i arbejdet med skriftlig kommunikation, herunder it-baserede.

For at understøtte den mere komplekse læsning, skal der arbejdes videre med elevernes brug af gættestrategier.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Interkulturel kontakt fokuserer på forståelse af karakteristika ved kulturmøder.

Engelsk som adgang til verden fokuserer på bevidsthed om sproglige varianter og betydningen af engelsk på globalt plan.

Tekst og medier fokuserer på selvstændig produktion af tekster i forskellige genrer med inddragelse af hensigtsmæssige sproglige valg.

Områderne hænger indbyrdes sammen, og de hænger desuden tæt sammen med det sproglige arbejde.

Interkulturel kontakt

Eleverne skal arbejde med refleksion over kultur og kulturmøder, både de møder eleverne selv oplever, overværer og stifter bekendtskab med gennem tekster. Kulturmøder indebærer altid værdier, og ved at fastholde en åben og nysgerrig tilgang skal eleverne kunne anvende engelskfaget til at kunne forstå og diskutere disse forhold på engelsk.

Eleverne skal klædes på til at undgå stereotyper og misforståelser ved at arbejde med potentielle konfliktpunkter og kulturmøder. På basis af den interkulturelle forståelse skal de til sidst kunne agere både selvstændigt og fleksibelt i mere spontane møder, som også omhandler viden om engelsksprogede kulturer og samfundsforhold.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i tekster, som både er relevante for eleverne, og som samtidig giver en nuanceret opfattelse af kultur- og samfundsforhold i engelsksprogede områder over tid.

Engelsk som adgang til verden

Eleverne skal arbejde med flere typer af sproglige varianter, dels regionale og sociale, dels forskellige registre, fx gennem film og medier og på tværs af skriftlige og mundtlige genrer. Eleverne skal kunne identificere de væsentligste sproglige træk, der kendetegner de forskellige varianter.

Til sidst skal eleverne kunne tale om, hvordan sproget farves af de sammenhænge, det indgår i, så mulige konfliktpunkter i kulturmøderne forstås og undgås.

Tekst og medier

Eleverne skal kunne vurdere teksterne i forhold til genre og sprogbrug gennem arbejdet med et alsidigt udbud af tekster om emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans.

Eleverne skal have viden om struktur og funktion i multimodale medier. Eleverne skal kunne søge og formidle information til forskellige modtagere i et sammenhængende sprog afpasset genren.

Eleverne skal kunne afpasse stil og indhold efter afsender, hensigt og modtager, og målet er, at de selvstændigt skal kunne anvende varierede teksttyper i forskellige medier. Elevernes eget medieforbrug inddrages som en ressource i arbejdet.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

It og medier er en stor ressource til engelskundervisningen. Computeren og andre platforme kan nærmest betegnes som sprogundervisningens lommeregner. It og medier giver adgang til sprogligt input, som er autentisk og aktuelt.

Der arbejdes i alle kompetenceområder med eleven som kritisk undersøger.

Eleverne skal fx kritisk kunne bruge digitale medier til at søge information om engelsktalende lande og kulturer samt om temaer, der arbejdes med i undervisningen.

Eleverne skal kunne benytte målrettede strategier til internetsøgning, De skal kunne analysere og vurdere søgeresultaterne kritisk samt citere disse korrekt. Det kan fx være, at eleverne skal lave en *Armchair travel*, eller en præsentation af deres yndlingsband.

De digitale ordbøger, grammatiske oversigter samt computerens stave- og grammatikkontrol fungerer som digitale hjælpemidler i engelskundervisningen. Eleverne skal kunne foretage opslag samt vurdere, hvilket ord eller udtryk der passer ind i konteksten.

I kompetenceområdet Kultur og samfund skal eleverne opnå færdigheder som analyserende modtagere. Eleverne skal kunne analysere og vurdere medieprodukters måde at præsentere verden på. De skal fx reflektere over, hvem der ønsker at skabe hvilke reaktioner hos hvem og med hvilke hjælpemidler.

Eleverne skal kunne vurdere reliabiliteten i forskellige reklamer og hjemmesider.

Eleverne skal have kompetencer som målrettede og kreative producenter i digital produktion indenfor alle kompetenceområderne, fx skal de i første undervisningsforløb kunne lave en digital præsentation af sig selv og de nære omgivelser, som kan udveksles med elever i andre lande.

Eleverne skal opnå kompetencer som ansvarlige deltagere. I kompetenceområdet Kultur og samfund skal eleverne opnå færdigheder til at kommunikere, videndele og samarbejde ved brug af digital teknologi, sociale medier og online undervisningsplatforme. I *wikis* eller *blogs* samarbejder eleverne fx med en hollandsk klasse om et fælles emne om livet i et Vadehavsområde med fokus på fælles formidling af identiske problemstillinger og lokal diversitet.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Sprogundervisning skal motivere eleverne til at udfolde sig, tage chancer og afprøve deres sprog i mange og gerne utraditionelle situationer. Det skal være helt naturligt at begå fejl, og alle skal vide, at det er fejlene man lærer af. Det drejer sig om at lære at turde handle og eksperimentere som en naturlig del af fagligt arbejde og læring.

I kompetenceområderne Mundtlig og Skriftlig kommunikation arbejdes med dimensionen Handling. Eleverne skal strategisk kunne variere deres kommunikation mundtligt, skriftligt og digitalt alt efter målgruppe og situation. At være innovativ og entreprenant omfatter i høj grad samarbejde. Vi er som ofte mest innovative gennem at møde det anderledes ved samarbejdspartnere og ved at udfordre hinandens tænkning og sproglige formåen. Grupper på kryds og tværs med støtte til et læringsfokuseret gruppearbejde og brug af engelsk er centralt.

I kompetenceområderne Mundtlig og Skriftlig kommunikation arbejdes med dimensionen Kreativitet. Eleverne skal kunne kombinere og omsætte deres faglige viden på nye måder. Ved at give plads til utraditionelle forslag og ideer fra elevernes side skal de opmuntres til at eksperimentere og lege med både sprog og tematikker i undervisningen. Når eleverne får mulighed for at udfolde sig gennem opgaver,

der rummer udfordringer til flere sanser, motiveres de til at bruge deres fantasi. Det styrker elevernes divergente tænkning.

I kompetenceområdet Kultur og samfund arbejdes med dimensionen Omverdensforståelse. Eleverne skal have mulighed for at undersøge deres omverden. Så hurtigt som muligt skal de i kontakt med omverdenen, som i høj grad anvender engelsk, og igennem hele skoleforløbet skal deres nysgerrighed omkring sprog, tekster og kultur støttes og styrkes.

Der arbejdes med Personlig indstilling under alle kompetenceområder. Helt centralt i at udvikle elevernes innovative og entreprenante kompetencer er, at sørge for succesoplevelser. Eleverne skal opnå tro på egen formåen gennem mange succesoplevelser og derigennem tro på, at de både i og udenfor skolen er i stand til at løse de sproglige, tekstmæssige og kulturelle opgaver, de møder i en moderne, globaliseret verden.

Læseplan for faget kristendomskundskab

Indledning

Faget kristendomskundskab er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. - 7./8. klasse og 9. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1. – 3. kl., 4. – 6. kl. og 7./8. – 9. kl.

De fire kompetenceområder giver i samspil med hinanden eleverne færdigheder og viden, så de kan forstå og forholde sig til den religiøse dimension i tilværelsen. Det er et princip for undervisningen, at grundlæggende tilværelsesspørgsmål, som udgør indholdet i faget, belyses gennem inddragelse stof fra flere af fagets kompetenceområder i hvert undervisningsforløb.

De almenmenneskelige tilværelsesspørgsmål vil med afsæt i elevernes forudsætninger og interesser oftest falde inden for kompetenceområdet Livsfilosofi og etik, hvorfra der naturligt kobles til mere konkrete stofområder inden for fagets øvrige kompetenceområder. På den måde kommer stof fra de forskellige kompetenceområder løbende til at komplementere hinanden op gennem skoleforløbet.

Til hvert af fagets kompetenceområder hører to hovedspørgsmål, som giver arbejdet med kompetenceområdet retning.

Livsfilosofi og etiks to hovedspørgsmål:

1. Hvad vil det sige at være menneske?
2. Hvordan lever man bedst sit liv?

Kristendoms to hovedspørgsmål:

1. Hvad er kristendom?
2. Hvad er kristendommens betydning for individ og samfund før og nu?

Bibelske fortællingers to hovedspørgsmål:

1. Hvad er det for almenmenneskelige tilværelsesspørgsmål, fortællingerne handler om?
2. Hvorledes illustrerer de bibelske fortællinger den kristne grundfortællings treklang?

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelsers to hovedspørgsmål:

1. Hvad er hovedtankerne i de valgte ikke-kristne religioner og livsopfattelser?
2. Hvad er den ikke-kristne religions eller livsanskuelses betydning for individ og samfund i dag?

Disse hovedspørgsmål og de tilhørende indholdsområder er i princippet de samme op gennem hele skoleforløbet, men under hensyn til elevernes udvikling behandles stoffet med stigende grad af faglig dybde, nuancer og perspektiveringer på de forskellige niveauer. Dette som en opadgående spiral, hvor platformen, eleverne kommer til at stå på, bliver stadigt større.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Der er alene fastsat mål for kompetenceområdet Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser på 7.-9. klassetrin, da folkeskoleloven foreskriver, at kristendommen er fagets centrale kundskabsområde, men

at der i udskolingen undervises i ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. Man kan imidlertid vælge at inddrage området tidligere, fx allerede fra 1. klassesetning, hvis det er fagligt og pædagogisk begrundet.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 150, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1. - 3. klassesetning

Undervisningen skal bygge videre på de erfaringer og forudsætninger, som eleverne har fra bl.a. den ikke-fagdelte undervisning i børnehaveklassen.

Undervisningen skal fremme og imødekomme elevernes åbenhed og spørgelyst om tilværelsen og skal tage udgangspunkt i elevernes interesser og umiddelbare erfaringer. Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne tilegner sig viden og færdigheder, der sætter dem i stand til at samtale om almene tilværelsesspørgsmål.

Eleverne skal kende til og kunne gengive centrale fortællinger i Det Gamle og Nye Testamente, kende til enkle faglige begreber, symboler og ritualer.

Slutteligt skal eleven opnå forståelse af, hvad kristendom er, og hvad kristendommen har betydet for dansk og vestlig kultur og samfund i historisk og nutid belysning.

Livsfilosofi og etik

Kompetenceområdet livsfilosofi og etik omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Livsfilosofi fokuserer på almene tilværelsesspørgsmål om liv og død, lykke og lidelse, kærlighed og had, frihed og tvang samt mening og tomhed i tilværelsen.

Etik fokuserer på spørgsmål om det gode liv, herunder godt og ondt, sandt og falsk, rigtigt og forkert samt skyld og ansvar.

Tro og tvivl fokuserer på forskellige religioners og livsopfattelsers bud på grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske dilemmaer.

Sprog og skriftsprog fokuserer på elevernes tilegnelse og begyndende anvendelse af fagord og begreber samt førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har specifik betydning for kristendomskundskab. Der arbejdes med elevernes begyndende anvendelse af fagord og begreber samt læse- og skrivestrategier

Livsfilosofi

Livsfilosofien indkredser bud på belysning af kompetenceområdets første hovedspørgsmål: Hvad vil det sige at være menneske? Der arbejdes bredt med menneskets livssituation ud fra konkrete spørgsmål som: Hvordan er livet og verden opstået? Hvad er mennesket for et væsen? Hvorfor skal man dø? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får

en begyndende fornemmelse af, hvad mennesket er for et væsen, hvad livet kan byde på af tildragelser, og hvordan man kan forholde sig hertil.

Etik

Etikken indkredser bud på belysning af kompetenceområdets andet hovedspørgsmål: Hvordan lever jeg bedst mit liv? Der arbejdes overordnet med udfoldelse af forskellige værdier i tilværelsen samt med disse værdiers relation til etiske principper og moralsk praksis. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er et godt liv? Skal man altid sige sandheden? Hvad er rigtigt og forkert? Og hvorfor er det sådan? Hvorfor opfattes noget som ondt? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende fornemmelse af kriterier for godt og ondt, sandt og falsk samt rigtigt og forkert mv.

Tro og tvivl

Området tro og tvivl tager afsæt i det elementære forhold, at hovedparten af et menneskes handlinger baserer sig på trosvalg, der ikke på forhånd kan verificeres som rigtige eller forkerte. Dette livsvilkår er efter al sandsynlighed en af grundene til, at der findes religion. På grund af sin status som tro, implicerer religion naturligt også altid tvivl. I sig selv er tro og religion udtryk for en kritisk distance til omverdenen, og man må på samme måde som individ og samfund forholde sig kritisk til enhver religions bud på tilværelsens grundspørgsmål, netop fordi de er bud på tydinge af tilværelsen. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er det guddommelige? – og findes det overhovedet? Hvordan kan jeg vide, om mine forældre elsker mig? Hvorfra kommer sandheden? – og kan man stole på den?

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende færdighed i at forholde sig kritisk til emner og problemstillinger af religiøs og filosofisk karakter samt til at tage stilling hertil.

Sprog og skriftsprog

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i kristendomskundskab. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I 1. – 3. klasse er det vigtigt, at eleverne får kendskab til fagets centrale fagord og begreber, som har med tilværelsens grundlæggende tilværelsesspørgsmål og den religiøse dimension at gøre. Eleverne skal tilegne sig de religiøse aspekter ved sproget herunder det poetisk-mytiske og det billeddannende ved sproget. Karakteristika for dette sprog er, at det ikke lader sig afkode eksakt, men tværtimod taler i sprog billeder og metaforer. Eleverne får på 1. – 3. klassetrin begyndende indsigt i og forståelse for de forskellige aspekter ved fagets sprog. Eleverne skal i den forbindelse også lære før-faglige ord og hverdagsbegreber, som har specifik betydning i netop faget kristendomskundskab. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx semantiske/morfologiske analyser af ord, udnyttelse af konteksten til forståelse samt ordbogsbrug.

I 1. – 3. klasse skal eleverne have viden om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur. Eleverne skal kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper, fx at berette, at beskrive, at forklare, at argumentere. Herudover er det centralt, at eleverne arbejder med, hvordan viden om teksters formål og struktur kan anvendes i faglig læsning og skrivning, fx hen-

sigtsmæssige strategier til aktivering af forhåndsviden, etablering af læse-/skriveformål, informations-søgning, styring i forhold til læse- og skriveformål, læseteknik, afhjælpning til forståelsesproblemer.

Bibelske fortællinger

Kompetenceområdet bibelske fortællinger omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Bibelen fokuserer på Bibelens indhold og tilblivelse samt på dens status som væsentligt skriftgrundlag bag kristendommen.

Fortælling og livstydning fokuserer på de bibelske fortællinger som bud på tyding af tilværelsen i sin helhed som på mere specifikke livssituationer og problemstillinger.

Fortælling og kultur fokuserer på de bibelske fortællingers brug og betydning i dansk og vestlig kultur samt globalt.

Bibelen

Arbejdet med dette underområde handler om elementær bibelkundskab – om Bibelen som helligskrift og bog. Hvordan er Bibelen opbygget? Hvorfor ser den ud, som den gør? Hvornår og hvordan er den blevet til? Hvordan bliver den opfattet og brugt – såvel i kirken og uden for kirken?

Arbejdet tager sigte på at eleverne tilegner sig et dobbeltblik på de bibelske fortællinger som henholdsvis fakta og tyding samt en kritisk distance til begge dele.

Fortælling og livstydning

De bibelske fortællinger kredser i deres indhold til stadighed om grundlæggende menneskelige tilværelsesspørgsmål samt relationer og er gennem deres narrative forløb konkrete bud på løsningen af disse. Derved bliver hele det bibelske univers et reservoir af tyding af tilværelsen, som elevernes kan spille bold op ad i deres egne overvejelser over disse og i håndteringen af tildragelser i tilværelsen – herunder forholdet til det guddommelige og relationen hertil.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig kendskab til en vifte af fortællinger fra Bibelen samt det værdigrundlag de udtrykker. Samtidig tilegner eleverne sig færdigheder i at forholde sig til disse tyding af tilværelsen.

Fortælling og kultur

Det er et uomgængeligt faktum, at det bibelske univers i markant grad har præget såvel tænkning som moral og livsforståelse i vestlig og dermed også dansk kultur, hvorfor denne ikke forstås uden et grundigt kendskab i en række af de bibelske fortællinger. Det gælder såvel deres opkomst og oprindelige betydning som den nutidige brug af fortællinger og motiver i kunst og kultur.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig færdigheder i at genkende bibelske motiver og temaer i kunst og kultur op gennem historien og i deres nutidige omgivelser, samt at forholde sig til brugen heraf.

Kristendom

Kompetenceområdet kristendom omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kristendommens historie fokuserer på hovedtræk i kristendommens udvikling fra opkomst til i dag med særlig vægt på danske og vestlige forhold.

Kristne grundbegreber fokuserer på et sæt af begreber, som gør eleverne i stand til at udtrykke sig om hvad kristendom er.

Kristne udtryk fokuserer på den måde, kristendommen manifesterer sig på i såvel det omgivende samfund som i dansk og vestlig kultur og mentalitet i almindelighed.

Kristendommens historie

Arbejdet med dette underområde sigter mod at give eleverne et overblik over hovedpunkterne i kristendommens historie fra dens opkomst til i dag. Indholdet organiseres i fire perioder: Oldkirken, kristendommens indførelse i Danmark, middelalderen, reformationen og nyere tid.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende indsigt i hovedpunkterne i kristendommens historie.

Kristne grundbegreber

Arbejdet med dette underområde sigter mod, at give eleverne en grundlæggende indsigt i, hvad kristendom er: Der arbejdes med følgende begreber: Skabelse, synd, skyld, tro, tvivl, barmhjertighed, tilgivelse, kærlighed, næsten, dom, nåde, evigt liv, frelse, treenighed, Guds rige og håb.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvad kristendom er og færdighed i at tage stilling hertil.

Kristne udtryk

Arbejdet med dette underområdet dækker over de forskellige måder kristendommen kommer til udtryk i Danmark og resten af verden. Det være sig i form af kirkebygninger, symboler og ritualer samt normer og værdier, men også gennem brug af bibelske fortællinger og motiver i billedkunst, film samt musik o.a. En særlig rolle spiller den danske salmeskat, som den kommer til udtryk i salmebogen og bruges i relation til højtidere og i forbindelse med kirkelige handlinger

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvordan kristendommen kommer til udtryk i kulturen, og hvad den betyder samt færdighed i at tage stilling hertil.

2. forløb – 4.-6. klassetrin

Der arbejdes hen mod, at eleverne får et mere bevidst forhold til anvendelse af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler. Det skal blandt andet medvirke til, at eleverne bliver i stand til at se tilværelsen i et bredere perspektiv.

Eleverne skal kunne gengive sammenhænge og modsætninger mellem Det Gamle og Nye Testamente samt forholde sig til centrale fortællinger i et nutidigt og historisk perspektiv.

Der arbejdes videre med ritualer og symboler samt andre genstande, ligesom sang og samtale om salmer og sange videreudvikles.

Elevernes forståelse kvalificeres gennem bl.a. samtale, diskussion, problemløsning samt bevægelse og andre praktisk/musiske aktiviteter.

Livsfilosofi og etik

Kompetenceområdet livsfilosofi og etik omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Livsfilosofi fokuserer på almene tilværelsesspørgsmål om liv og død, lykke og lidelse, kærlighed og had, frihed og tvang samt mening og tomhed i tilværelsen.

Etik fokuserer på spørgsmål om det gode liv, herunder godt og ondt, sandt og falsk, rigtigt og forkert samt skyld og ansvar.

Tro og tvivl fokuserer på forskellige religioners og livsopfattelsers bud på grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske dilemmaer.

Sprog og skriftsprog fokuserer på at udvide elevernes kendskab til fagord og begreber samt førfaglige ord, som har specifik betydning for kristendomskundskab. Der arbejdes fortsat med elevernes anvendelse af fagord og begreber samt læse- og skrivestrategier.

Livsfilosofi

Livsfilosofien indkredser bud på belysning af kompetenceområdets første hovedspørgsmål: Hvad vil det sige at være menneske? Der arbejdes bredt med menneskets livssituation ud fra konkrete spørgsmål som: Hvordan er livet og verden opstået? Hvad er mennesket for et væsen? Hvorfor skal man dø? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende fornemmelse af, hvad mennesket er for et væsen, hvad livet kan byde på af tildragelser, og hvordan man kan forholde sig hertil.

Etik

Etikken indkredser bud på belysning af kompetenceområdets andet hovedspørgsmål: Hvordan lever jeg bedst mit liv? Der arbejdes overordnet med udfoldelse af forskellige værdier i tilværelsen samt med disse værdiers relation til etiske principper og moralsk praksis. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er et godt liv? Skal man altid sige sandheden? Hvad er rigtigt og forkert? - og hvorfor er det sådan? Hvorfor opfattes noget som ondt? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende fornemmelse af kriterier for godt og ondt, sandt og falsk samt rigtigt og forkert mv.

Tro og tvivl

Området tro og tvivl tager afsæt i det elementære forhold, at hovedparten af et menneskes handlinger baserer sig på trosvalg, der ikke på forhånd kan verificeres som rigtige eller forkerte. Dette livsvilkår er efter al sandsynlighed en af grundene til, at der findes religion. På grund af sin status som tro, implicerer religion naturligt også altid tvivl. I sig selv er tro og religion udtryk for en kritisk distance til omverdenen, og man må på samme måde som individ og samfund forholde sig kritisk til enhver religions bud på tilværelsens grundspørgsmål, netop fordi de er bud på tyding af tilværelsen. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er det guddommelige? – og findes det overhovedet? Hvordan kan jeg vide, om mine forældre elsker mig? Hvorfra kommer sandheden? – og kan man stole på den?

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende færdighed i at forholde sig kritisk til emner og problemstillinger af religiøs og filosofisk karakter samt til at tage stilling hertil.

Sprog og skriftsprog

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i kristendom. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

Der arbejdes videre med elevernes kendskab til fagets centrale fagord og begreber, og der kommer fokus på elevernes brug af disse. Der arbejdes fortsat med elevernes forståelse for og brug af de religiøse aspekter ved sproget herunder det poetisk-mytiske og det billeddannende ved sproget. Karakteristika for dette sprog er, at det ikke lader sig afkode eksakt, men tværtimod taler i sprog billeder og metaforer. Eleverne får på 4. – 6. klassetrin forståelse for de forskellige aspekter ved fagets sprog og dets brug. Der er i undervisningen fortsat fokus på, at eleverne lærer førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i netop faget kristendomskundskab. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx semantiske/morfologiske analyser af ord, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt ordbogsbrug.

I 4. – 6. klasse arbejdes der videre med elevernes viden om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur, således at eleverne med begyndende sikkerhed kan forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper, fx med fokus på at berette, at beskrive, at forklare, at argumentere m.m. Herudover er det centralt, at eleverne arbejder videre med, hvordan viden om teksters formål og struktur kan anvendes i faglig læsning og skrivning med fokus på hensigtsmæssige strategier til aktivering af forhåndsviden, etablering af læse-/skriveformål, informationssøgning, noteskrivning, informationsbearbejdning, tekstskrivning, tekstrevision, styring i forhold til læse-/skriveformål, justering af læsehastighed, læseteknik, afhjælpning af forståelsesproblemer.

Bibelske fortællinger

Kompetenceområdet bibelske fortællinger omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Bibelen fokuserer på Bibelens indhold og tilblivelse samt på dens status som væsentligt skriftgrundlag bag kristendommen.

Fortælling og livstydning fokuserer på de bibelske fortællinger som bud på tyding af tilværelsen i sin helhed som på mere specifikke livssituationer og problemstillinger.

Fortælling og kultur fokuserer på de bibelske fortællingers brug og betydning i dansk og vestlig kultur samt globalt.

Bibelen

Arbejdet med dette underområde handler om elementær bibelkundskab – om Bibelen som helligskrift og bog. Hvordan er Bibelen opbygget? Hvorfor ser den ud, som den gør? Hvornår og hvordan er den blevet til? Hvordan bliver den opfattet og brugt – såvel i kirken og uden for kirken?

Arbejdet tager sigte på at eleverne tilegner sig et dobbeltblik på de bibelske fortællinger som henholdsvis fakta og tyding samt en kritisk distance til begge dele.

Fortælling og livstydning

De bibelske fortællinger kredser i deres indhold til stadighed om grundlæggende menneskelige tilværelsesspørgsmål samt relationer og er gennem deres narrative forløb konkrete bud på løsningen af disse. Derved bliver hele det bibelske univers et reservoir af tyding af tilværelsen, som elevernes kan spille bold op ad i deres egne overvejelser over disse og i håndteringen af tildragelser i tilværelsen – herunder forholdet til det guddommelige og relationen hertil.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig kendskab til en vifte af fortællinger fra Bibelen samt det værdigrundlag de udtrykker. Samtidig tilegner eleverne sig færdigheder i at forholde sig til disse tydinge af tilværelsen.

Fortælling og kultur

Det er et uomgængeligt faktum, at det bibelske univers i markant grad har præget såvel tænkning som moral og livsforståelse i vestlig og dermed også dansk kultur, hvorfor denne ikke forstås uden et grundigt kendskab i en række af de bibelske fortællinger. Det gælder såvel deres opkomst og oprindelige betydning som den nutidige brug af fortællinger og motiver i kunst og kultur.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig færdigheder i at genkende bibelske motiver og temaer i kunst og kultur op gennem historien og i deres nutidige omgivelser, samt at forholde sig til brugen heraf.

Kristendom

Kompetenceområdet kristendom omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kristendommens historie fokuserer på hovedtræk i kristendommens udvikling fra opkomst til i dag med særlig vægt på danske og vestlige forhold.

Kristne grundbegreber fokuserer på et sæt af begreber, som gør eleverne i stand til at udtrykke sig om hvad kristendom er.

Kristne udtryk fokuserer på den måde, kristendommen manifesterer sig på i såvel det omgivende samfund som i dansk og vestlig kultur og mentalitet i almindelighed.

Kristendommens historie

Arbejdet med dette underområde sigter mod at give eleverne et overblik over hovedpunkterne i kristendommens historie fra dens opkomst til i dag. Indholdet organiseres i fire perioder: Oldkirken, kristendommens indførelse i Danmark, middelalderen, reformationen og nyere tid..

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende indsigt i hovedpunkterne i kristendommens historie.

Kristne grundbegreber

Arbejdet med dette underområde sigter mod, at give eleverne en grundlæggende indsigt i, hvad kristendom er: Der arbejdes med følgende begreber: Skabelse, synd, skyld, tro, tvivl, barmhjertighed, tilgivelse, kærlighed, næsten, dom, nåde, evigt liv, frelse, treenighed, Guds rige og håb.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvad kristendom er og færdighed i at tage stilling hertil.

Kristne udtryk

Arbejdet med dette underområdet dækker over de forskellige måder kristendommen kommer til udtryk i Danmark og resten af verden. Det være sig i form af kirkebygninger, symboler og ritualer samt normer og værdier, men også gennem brug af bibelske fortællinger og motiver i billedkunst, film samt musik o.a. En særlig rolle spiller den danske salmeskat, som den kommer til udtryk i salmebogen og bruges i relation til højtider og i forbindelse med kirkelige handlinger.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvordan kristendommen kommer til udtryk i kulturen, og hvad den betyder samt færdighed i at tage stilling hertil.

3. forløb – 7./8. - 9. klassetrin

Livsspørgsmål belyses gennem etiske og filosofiske problemstillinger. Arbejdet med grundlæggende tilværelsesspørgsmål udvikler sig til at få et mere alment og generelt perspektiv. Det skal lede mod, at eleverne kan diskutere og forholde sig til grundlæggende tilværelsesspørgsmål på et fagligt grundlag.

Eleverne skal arbejde med ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. Der arbejdes hen mod, at eleverne får kendskab til centrale grundbegreber inden for udvalgte religioner og andre livsopfattelser og bliver i stand til at diskutere og sammenholde værdierne bag disse og deres betydning for danske forhold.

Livsfilosofi og etik

Kompetenceområdet livsfilosofi og etik omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Livsfilosofi fokuserer på almene tilværelsesspørgsmål om liv og død, lykke og lidelse, kærlighed og had, frihed og tvang samt mening og tomhed i tilværelsen.

Etik fokuserer på spørgsmål om det gode liv, herunder godt og ondt, sandt og falsk, rigtigt og forkert samt skyld og ansvar.

Tro og tvivl fokuserer på forskellige religioners og livsopfattelsers bud på grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske dilemmaer.

Sprog og skriftsprog fokuserer på at udvide elevernes kendskab til fagord og begreber samt førfaglige ord, som har specifik betydning for kristendomskundskab. Der er fokus på, at eleverne sikkert kan anvende fagord og begreber samt læse- og skrivestrategier.

Livsfilosofi

Livsfilosofien indkredser bud på belysning af kompetenceområdets første hovedspørgsmål: Hvad vil det sige at være menneske? Der arbejdes bredt med menneskets livssituation ud fra konkrete spørgsmål som: Hvordan er livet og verden opstået? Hvad er mennesket for et væsen? Hvorfor skal man dø? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende fornemmelse af, hvad mennesket er for et væsen, hvad livet kan byde på af tildragelser, og hvordan man kan forholde sig hertil.

Etik

Etikken indkredser bud på belysning af kompetenceområdets andet hovedspørgsmål: Hvordan lever jeg bedst mit liv? Der arbejdes overordnet med udfoldelse af forskellige værdier i tilværelsen samt med disse værdiers relation til etiske principper og moralsk praksis. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er et godt liv? Skal man altid sige sandheden? Hvad er rigtigt og forkert? Og hvorfor er det sådan? Hvorfor opfattes noget som ondt? mv.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende fornemmelse af kriterier for godt og ondt, sandt og falsk samt rigtigt og forkert mv.

Tro og tvivl

Området tro og tvivl tager afsæt i det elementære forhold, at hovedparten af et menneskes handlinger baserer sig på trosvalg, der ikke på forhånd kan verificeres som rigtige eller forkerte. Eleverne skal lære at forholde sig kritisk til enhver religions bud på tilværelsens grundspørgsmål, netop fordi de er bud på tyding af tilværelsen. Der arbejdes med spørgsmål som: Hvad er det guddommelige? – og findes det overhovedet? Hvordan kan jeg vide, om mine forældre elsker mig? Hvorfra kommer sandheden? – og kan man stole på den?

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende færdighed i at forholde sig kritisk til emner og problemstillinger af religiøs og filosofisk karakter samt til at tage stilling hertil.

Sprog og skriftsprog

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i [xx]. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I 7./8. – 9. klasse er der fortsat fokus på elevernes tilegnelse af fagets centrale fagord og begreber, således at de forstår og kan anvende dem hensigtsmæssigt i forskellige kontekster. Ordkendskabet udvides, men ofte vil centrale fagord og begreber optræde i alle tre forløb. Der vil i dette sidste forløb derfor særligt være fokus på beherskelsesniveauet, hvormed eleverne kan anvende fagord og begreber.

Der arbejdes fortsat med elevernes forståelse for og brug af de religiøse aspekter ved sproget herunder det poetisk-mytiske og det billeddannende ved sproget. Karakteristika for dette sprog er, at det ikke lader sig afkode eksakt, men tværtimod taler i sprog billeder og metaforer. Eleverne skal på 7./8. – 9. klassetrin have en forståelse for de forskellige aspekter ved fagets sprog og med stigende sikkerhed kunne analysere fagets sprog.

Eleverne skal med selvstændigt kunne anvende deres førfaglige ordkendskab som en strategi i arbejdet med ordkendskab. Eleverne skal med sikkerhed kunne anvende ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx semantiske/morfologiske analyser af ord, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt ordbogsbrug.

I 7./8. – 9. klasse skal eleverne have viden om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur. Eleverne skal selvstændigt kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper fx med fokus på at beskrive, at forklare, at tolke, at analysere, at argumentere. Herudover er det centralt, at eleverne fortsat arbejder med, hvordan viden om teksters formål og struktur kan anvendes i faglig læsning og skrivning, herunder hensigtsmæssige strategier til aktivering af forhåndsviden, etablering af læse-/skriveformål, informationssøgning, noteskrivning, informationsbearbejdning, tekstskrivning, tekstrevision, styring i forhold til læse-/skriveformål, justering af læsehastighed, læseteknik, afhjælpning af forståelsesproblemer.

Bibelske fortællinger

Kompetenceområdet bibelske fortællinger omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Bibelen fokuserer på Bibelens indhold og tilblivelse samt på dens status som væsentligt skriftgrundlag bag kristendommen.

Fortælling og livstydning fokuserer på de bibelske fortællinger som bud på tydinge af tilværelsen i sin helhed som på mere specifikke livssituationer og problemstillinger.

Fortælling og kultur fokuserer på de bibelske fortællingers brug og betydning i dansk og vestlig kultur samt globalt.

Bibelen

Arbejdet med dette underområde handler om elementær bibelkundskab – om Bibelen som helligskrift og bog. Hvordan er Bibelen opbygget? Hvorfor ser den ud, som den gør? Hvornår og hvordan er den blevet til? Hvordan bliver den opfattet og brugt – såvel i kirken og uden for kirken?

Arbejdet tager sigte på at eleverne tilegner sig et dobbeltblik på de bibelske fortællinger som henholdsvis fakta og tyding samt en kritisk distance til begge dele.

Fortælling og livstydning

De bibelske fortællinger kredser i deres indhold til stadighed om grundlæggende menneskelige tilværelsesspørgsmål samt relationer og er gennem deres narrative forløb konkrete bud på løsningen af disse.

Derved bliver hele det bibelske univers et reservoir af tydinge af tilværelsen, som elevernes kan spille bold op ad i deres egne overvejelser over disse og i håndteringen af tildragelser i tilværelsen – herunder forholdet til det guddommelige og relationen hertil.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig kendskab til en vifte af fortællinger fra Bibelen samt det værdigrundlag de udtrykker. Samtidig tilegner eleverne sig færdigheder i at forholde sig til disse tydinge af tilværelsen.

Fortælling og kultur

Det er et uomgængeligt faktum, at det bibelske univers i markant grad har præget såvel tænkning som moral og livsforståelse i vestlig og dermed også dansk kultur, hvorfor denne ikke forstås uden et grundigt kendskab i en række af de bibelske fortællinger. Det gælder såvel deres opkomst og oprindelige betydning som den nutidige brug af fortællinger og motiver i kunst og kultur.

I arbejdet med de bibelske fortællinger tilegner eleverne sig færdigheder i at genkende bibelske motiver og temaer i kunst og kultur op gennem historien og i deres nutidige omgivelser, samt at forholde sig til brugen heraf.

Kristendom

Kompetenceområdet kristendom omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kristendommens historie fokuserer på hovedtræk i kristendommens udvikling fra opkomst til i dag med særlig vægt på danske og vestlige forhold

Kristne grundbegreber fokuserer på et sæt af begreber, som gør eleverne i stand til at udtrykke sig om hvad kristendom er.

Kristne udtryk fokuserer på den måde, kristendommen manifesterer sig på i såvel det omgivende samfund som i dansk og vestlig kultur og mentalitet i almindelighed.

Kristendommens historie

Arbejdet med dette underområde sigter mod at give eleverne et overblik over hovedpunkterne i kristendommens historie fra dens opkomst til i dag. Indholdet organiseres i fire perioder: Oldkirken, kristendommens indførelse i Danmark, middelalderen, reformationen og nyere tid.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende indsigt i hovedpunkterne i kristendommens historie.

Kristne grundbegreber

Arbejdet med dette underområde siger mod, at give eleverne en grundlæggende indsigt i, hvad kristendom er. Der arbejdes med følgende begreber: Skabelse, synd, skyld, tro, tvivl, barmhjertighed, tilgivelse, kærlighed, næsten, dom, nåde, evigt liv, frelse, treenighed, Guds rige og håb.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvad kristendom er og færdighed i at tage stilling hertil.

Kristne udtryk

Arbejdet med dette underområdet dækker over de forskellige måder kristendommen kommer til udtryk i Danmark og resten af verden. Det være sig i form af kirkebygninger, symboler og ritualer samt normer og værdier, men også gennem brug af bibelske fortællinger og motiver i billedkunst, film samt musik o.a. En særlig rolle spiller den danske salmeskat, som den kommer til udtryk i salmebogen og bruges i relation til højtider og i forbindelse med kirkelige handlinger.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en begyndende viden om, hvordan kristendommen kommer til udtryk i kulturen, og hvad den betyder samt færdighed i at tage stilling hertil.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Kompetenceområdet ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Hovedtræk fokuserer på udvalgte religioner og livsopfattelsers opkomst, udvikling og centrale indhold samt deres aktuelle udtryk og udbredelse.

Grundbegreber fokuserer på de særlige begreber og værdiforestillinger som konstituerer forståelsen i de behandlede religioner og livsopfattelser.

Fremtrædelsesformer fokuserer på den måde de behandlede religioner og livsopfattelser fremtræder på og manifesterer sig i Danmark og andre steder i verden samt disse forholds relation til dansk kultur.

Hovedtræk

Der arbejdes med et mindre udvalg af verdensreligioner og livsopfattelser med særlig betydning for danske forhold. Arbejdet omfatter indsigt i de valgte religioner og livsopfattelsers oprindelsessted, historiske udvikling, hovedindhold, udtryk og aktuelle udbredelse.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en basal indsigt i substansen i de behandlede religioner og livsopfattelser og færdighed i at forholde sig til dem.

Grundbegreber

Arbejdet med grundbegreber sigter mod at give elevernes indsigt i forestillinger, værdier og tankemønstre i de valgte religioner og livsopfattelser. Der arbejdes med forestillinger om det hellige, med frelsesforestillinger og veje til frelse/indsigt i tilværelsen samt tilhørende centrale begreber.

Undervisningen foregår som en varieret vifte af aktiviteter med fortælling, iagttagelse, tegning, diskussion og problembehandling samt drama og bevægelse i relation til de behandlede temaer, så eleverne får en basal indsigt i de behandlede religioner og livsopfattelsers begrebsverden og værdiforestillinger samt færdighed i at forholde sig til dem.

Fremtrædelsesformer

Forholdet mellem den indre og den ydre side i en religion eller livsopfattelse kommer bl.a. til udtryk på den ene side gennem forestillinger og begreber og på den anden side gennem materielle udtryk. Det være sig i læresætninger, myter, vaner og traditioner samt symboler, ritualer, helligsteder og religiøse genstande. Religioners og livsopfattelsers ydre udtryk viser sig fx i fortællinger og myter, vaner og ritualer, symboler og helligsteder, som der arbejdes med. Eleverne tilegner sig gennem arbejdet kompetencer i at afkode og tolke grundtanker og værdier i forhold til de forskellige fremtrædelsesformer.

It og medier

Elektroniske værktøjer indgår naturligt i undervisningen i kristendomskundskab i forbindelse med elevernes research og dataindsamling på internettet samt i forbindelse med bearbejdning og formidling af stoffet gennem brug af diverse undervisnings- og hjælpeprogrammer.

Eleverne skal i faget kristendomskundskab udvikle og bruge deres digitale kompetencer. Særligt er anvendelse af digitale redskaber vigtig i forhold til research og dataindsamlingsamt i forbindelse med formidling i faget. It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

Eleven skal som inden for fagets fire kompetenceområder udvikle kompetencer som kritisk undersøger. Eleven skal anvende digital dataopsamling og målrettede strategier til internetsøgning i arbejdet med fagets områder. Eleven skal tilegne sig kompetencer til at identificere og udvælge information og kunne forholde sig kritisk til brugbarhed og begrænsninger af digitale medier og informationskilder.

Eleven skal i fagets fire kompetenceområder opnå færdigheder som analyserende modtager. Eleven skal have kompetencer til at analysere og vurdere digitale medier og informations måder at repræsentere grundlæggende tilværelsesspørgsmål og den religiøse dimension på. Eleven skal reflektere over, hvilke digitale repræsentationer, der er mest anvendelig i arbejdet med et forløb, og hvilke indbyrdes og gensi-

dige relationer repræsenterer fremstiller.

Eleven skal have kompetencer som målrettet og kreativ producent og skal anvende it og digitale platforme til at formidle og kommunikere den tilegnede faglige viden. Eleven skal reflektere over valg af præsentationsform, bl.a. grafisk præsentation, præsentationsprogram, video, billeder og kunne afpasse budskab og formål i forhold til forskellige målgrupper. Eleven skal kunne arbejde undersøgende og vidensbaseret og på den baggrund skabe kreative og multimodale løsninger.

Eleven skal også opnå kompetencer som ansvarlig deltager. Eleven skal i de fire kompetenceområder opnå færdigheder til at kommunikere, videndele og samarbejde om religiøse forhold ved anvendelse af digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Eleven skal reflektere over etik forbundet med digital adfærd og digitale rettigheder i forhold til deling og genbrug af digitalt materiale. Endelig skal eleven kunne forholde sig til religionsfaglige problemstillinger i samfundsdebatten ved hjælp af sociale medier og andre it-platformer.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kommer i kristendomskundskab primært til udtryk gennem de handlingskompetencer eleverne erhverver sig via undervisningens fokus på sammenhængen mellem værdier, etiske principper og moralsk praksis inden for de forskellige religioner og livsopfattelser. Fælles for disse er, at de alle opererer med forestillinger om det gode liv og principper for fællesskabers trivsel. I drøftelser af, forholdet til og transformation af sådanne principper til levet liv ligger fagets handlingspotentiale som en løbende opmærksomhed på spørgsmål om, hvad det gode liv for og med hinanden er, og hvordan vilkårene for dette etableres i praksis.

Læseplan for faget historie

Indledning

Faget historie er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 3. – 9. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb 3. – 4. kl., 5. – 6. kl. og 7. – 9. kl.

Mennesker tager stilling og handler på baggrund af egne erfaringer og viden om fortiden, samt forestillinger om nutiden og forventninger til fremtiden. Med andre ord er et tidsperspektiv, dvs. historie, en forudsætning for, at man kan forstå sig selv og omverden i et, samt til at reflektere over handlemuligheder. Historie bruges også til at etablere og styrke sammenhængskraften i reelle og forestillede fællesskaber. Historie er således integreret i vores liv, og det er et eksistentielt grundvilkår, at vi er historieskabte og medskabere af historien.

Som fag beskæftiger historie sig med tolkninger af menneskers samfundsmæssige liv i et forandringsperspektiv. Kronologi er således afgørende for at eleven erhverver sig indsigt i udvikling og sammenhænge. Undervisningen skal derfor styrke elevernes forståelse heraf ved gennem alle forløb visuelt at placere væsentlige begivenheder, der indgår i emner og temaer tidsmæssigt og geografisk.

I folkeskolens historieundervisning anvendes et udvidet kildebegreb, hvor kilder forstås som spor, medier og andre udtryksformer, der kan bruges til at opnå viden om en historisk problemstilling. Derfor må eleverne fra begyndelsen øve sig i at arbejde med afpassede kildekritiske begreber og metoder. Kildekritik skal være en integreret og funktionel del af arbejdet med alle emner og temaer.

Historien forstået som den levede fortid er i sig selv forsvundet. For at kunne beskæftige sig med den må den konstrueres som fortalt historie. Historiske fortællinger er som regel konstrueret og brugt med bestemte formål for øje. Eleven må arbejde med – og senere kunne analysere – eksempler på forskellige tiders produktion og brug af historie.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

I undervisningen i historie skal inddrages punkter fra historiekanon. Kanonpunkter kan inddrages i emner/temaer eller kanonpunkterne kan udfoldes i emner/temaer. Kanonpunkterne inddrages, hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på at støtte elevernes kronologiske overblik og sammenhængsforståelse. Der er således ikke krav om, at kanonpunkterne gennemgås i kronologisk rækkefølge. Ved afslutningen af 9. klasse skal samtlige kanonpunkter have været inddraget i undervisningen.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1 trinforløb - 3. - 4. klassetrin

Undervisningen bygger på elevernes umiddelbare opfattelser af tid og rum, og tager udgangspunkt i det nære. Eleverne kan placere begivenheder og personer med betegnelser som før, samtidig med og efter (relativ kronologi). Eleverne kan se sammenhænge mellem tid og forandring.

Hovedvægten i undervisningen lægges på det mundtlige arbejde, men eleverne skal øve sig i at udtrykke sig om historie på forskellige måder fx ved at tegne og dramatisere.

Emneområderne tager udgangspunkt i det nære og skal appellere til elevernes egen hverdag og liv.

Eleverne skal præsenteres for forskellige kilder og udtryksformer med henblik på at opnå viden om fortiden. Eleverne opnår viden om fortiden gennem opsøgende arbejde med historiske spor i nærområdet, der bearbejdes og sprogliggøres.

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes forståelse for, hvorledes historie bruges, samt hvordan eleverne oplever sig som historieskabte og historieskabende. Eleverne udvikler sin forståelse af samspil mellem fortidsfortolkninger og nutidsforståelser gennem arbejdet med konstruktion af historiske scenerier og fortællinger.

Kronologi og sammenhæng

Kompetenceområdet kronologi og sammenhæng omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Kronologi handler om, at eleverne opnår en forståelse for sammenhænge mellem tid og rum.

Familie og fællesskaber handler om, at eleverne sammenligner familiemønstre og fællesskaber før og nu.

Livsgrundlag og produktion handler om, at eleverne sammenligner levevilkår og produktionsformer før og nu.

Samfund handler om, at eleverne opnår kendskab til samfundslivet før og nu.

Historiekanon handler om, at eleverne stifter bekendtskaber med relevante punkter fra kanonlisten på tværs af fagets områder.

Kronologi

Eleverne opnår en forståelse for relativ kronologi ved at arbejde med forskellige former for afbildninger, hvor ting, personer og begivenheder sættes i tidsmæssig rækkefølge ved hjælp af tidslinjer og placeres visuelt i geografisk rum. Eleverne sammenstiller begivenheder fra den lille og den store historie, således at de opnår forståelse for sammenhænge mellem tid og rum.

Familie og fællesskaber

Eleverne arbejder med baggrunden for tidligere tiders familiemønstre og fællesskaber for at kunne sammenligne med livet i familie og slægt i nutidigt perspektiv. Eleverne indsamler empiri i form af stamtræer, interviews, familiefotos, genstande, videooptagelser m.m. og formidler den i varierede former.

Livsgrundlag og produktion

Eleverne øver sig i at påpege og diskutere forskelle mellem levevilkår og måder at fremstille varer på i fortid og nutid. Eleverne stifter bekendtskab med kulturinstitutioner og deltager i værkstedsaktiviteter, der afspejler historiske produktionsformer.

Samfund

Eleverne udbygger sit kendskab til samfundslivet før og nu, herunder beslutningsprocesser, styreformer og magtrelationer med henblik på at udvikle deres forståelse af andre tiders livsvilkår, samfund og kulturer.

Historiekanon

Punkter fra historiekanon skal enten inddrages i emner/temaer, eller kanonpunkter kan udfoldes til emner/temaer. Arbejdet med historiekanon støtter elevernes kronologiske overblik og forståelse af sammenhænge. Kanonpunkterne inddrages, hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på at støtte elevernes kronologiske overblik og sammenhængsforståelse.

Kildearbejde

Kompetenceområdet kildearbejde omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Historiske spor handler om, at eleverne øver sig i at bruge historiske spor til at opnå en forståelse af sammenhæng mellem fortid og nutid.

Kildeanalyse handler om, at eleverne øver sig i at analysere forskellige typer af kilder.

Faglige begreber handler om, at eleverne får en forståelse af centrale faglige begreber.

Teksters formål og struktur handler om, at eleverne udvikler deres evne til at afkode og forstå faglige tekster.

Historiske spor

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes umiddelbare næromgivelser og lokalområde, og hverdagslivet inddrages, således at eleverne udfordres til at bruge historiske spor til forståelse af sammenhænge mellem fortid og nutid. Eleverne arbejder med nye og gamle spor i form af genstande, bymiljøer, kulturlandskaber m.m.

Kildeanalyse

Eleverne træner sine færdigheder i at analysere kilder. Eleverne stifter bekendtskab med ”første-” og ”andenhåndsvidner”, ”ophavssituation” og ”troværdighed”. Eleverne præsenteres for forskellige kilde typer, herunder trykte og digitale medier samt andre udtryksformer.

Faglige begreber

Eleverne kan oversætte centrale faglige begreber til hverdagsprog, samt anvende disse i arbejdet med historie.

Teksters formål og struktur

Eleverne skal udvikle deres evne til at afkode og forstå forskellige sammensatte faglige teksttyper og demonstrere et overblik ved mundtligt eller skriftligt at gengive, fortælle om, dramatisere m.m. indholdet.

Historiebrug

Kompetenceområdet historiebrug omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Historiske scenarier handler om, at eleverne gør sig praktiske erfaringer med historie igennem historiske scenarier.

Historiske fortællinger handler om, at eleverne kan identificere forskellige typer af historiske fortællinger.

Historisk bevidsthed handler om, at eleverne forstår sig selv som historieskabte og medskabere af historien.

Historiske scenarier

I undervisning gøres brug af varierede erkendelses- og formidlingsformer. Eleverne øver sig i (re)konstruktion af historiske begivenheder og hændelser i form af rollespil, visualisering, besøg på oplevelsescentre m.m. At arbejde med historiske scenarier er en særlig metode til at gøre sig praktiske erfaringer, give indsigt i historien, samt give eleverne muligheder for identifikation.

Historiske fortællinger

Eleverne kan identificere forskellige typer af historiske fortællinger: myter og sagn, fiktion og non-fiktion. Eleverne træner sine færdigheder som historiefortæller.

Historisk bevidsthed

Eleverne arbejder med at anvende sine erfaringer og viden om fortiden til at orientere sig i og forstå nutiden. Eleverne udvikler deres viden om vigtige personer og hændelser, der tillægges afgørende historieskabende betydning. Eleverne forstår sig selv som historieskabt og medskaber af historien.

2. trinforløb – 5. - 6. klasse

Kronologi og sammenhæng bygger videre på den forståelse af kronologi og sammenhænge, eleverne har opnået gennem undervisningen i 3. og 4. klasse. Eleverne kan med stigende sikkerhed placere begivenheder og personer absolut kronologisk rækkefølge, samt forklare principper for inddeling af historien i perioder. Eleverne har kendskab til historiske perioder og kan gøre rede for brud og kontinuitet i historiske forløb. Eleverne har indsigt i samspil mellem dansk og omverdenens historie.

Undervisningen bygger videre på og udvikler de metodiske færdigheder, eleverne har opnået i arbejdet med historiske spor og forskellige kilder til at opnå viden om fortiden. Eleverne skal kunne svare på enkle problemstillinger ved at anvende kildekritiske begreber.

Elevernes forståelse for, hvorledes de og andre bruger og har brugt historie med forskellige sigter styrkes, og dermed hvordan de og andre oplever sig og har oplevet sig som historieskabte og historieska-

bende. Eleverne udvikler deres forståelse af samspil mellem fortidsfortolkninger og nutidsforståelser gennem arbejdet med konstruktion af historiske scenarier og fortællinger.

Kronologi og sammenhæng

Kompetenceområdet kronologi og sammenhæng omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Kronologi, brud og kontinuitet handler om, at eleverne kender betegnelser og kendetegn ved historiske perioder.

Principper for overblik handler om, at eleverne opnår grundlag for at inddele historien kronologisk.

Det lokale, regionale og globale handler om, at eleverne opnår forståelse for omverdens indflydelse på danske forhold.

Historiekanon handler om, at der bygges videre på tidligere forløbs arbejde med historiekanon, enten ved at inddrage nye kanonpunkter eller ved at arbejde med kendte punkter ud fra andre vinkler.

Kronologi, brud og kontinuitet

Eleverne kender betegnelser for og kendetegn ved historiske perioder, som er gennemgået i undervisningen. Eleverne kan placere historiske perioder i en absolut kronologisk sammenhæng. Eleverne arbejder med forskellige typer af tidslinjer og oversigter.

Efterhånden bliver eleverne i stand til at sammenligne historiske perioder og tilegner sig viden om forskellige opfattelser af historiens retning, samt dens mulige drivende kræfter. Eleverne øver sig i at identificere, hvilke forhold der er ens, og hvilke der er forskellige i overgangen fra en tidsperiode til en anden. Undervisningen fokuserer på forandringsprocesser, og hvad der driver dem.

Principper for overblik

Eleverne præsenteres for typiske inddelinger af historien så som stenalder, bronzealder, jernalder, middelalder, renæssance, nyere og nyeste tid, samt baggrunden for dem. Eleverne opnår derved grundlag for selv at inddele historien kronologisk

Senere i forløbet præsenteres eleverne for principper for inddeling af historien, for derved selv at kunne begrunde deres inddeling. Der arbejdes i undervisningen målrettet med overblik i form af forskellige typer af tidsfriser og oversigter, der bygger på forskellige principper for overblik så som produktion og samfundstyper.

Det lokale, regionale og globale

Eleverne opnår indsigt i forudsætninger, forløb og følger af møder og sammenstød mellem kulturer på lokalt, regionalt og globalt niveau. Eleverne kan give eksempler på mod- og medspil mellem samfundsgrupper og -lag. Eleverne kan fortælle om omverdens indflydelse på danske forhold politisk, kulturelt, økonomisk og socialt, samt dansk påvirkning af tilsvarende forhold i omverdenen.

Sidst i forløbet kan eleverne gøre rede for faktorer, der havde afgørende betydning for kulturmøder og –sammenstød, samt reflektere over deres nutidige konsekvenser.

Historiekanon

Undervisningen bygger videre på det tidligere forløbs arbejde med historiekanon, enten ved at inddrage nye kanonpunkter eller ved at arbejde med kendte ud fra andre vinkler. Punkter fra historiekanon skal enten inddrages i emner/temaer, eller kanonpunkter kan udfoldes i emner/temaer. Arbejdet med historiekanon støtter elevens kronologiske overblik og sammenhængsforståelse. Kanonpunkterne inddrages, hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på at støtte elevernes kronologiske overblik og sammenhængsforståelse.

Kildearbejde

Kompetenceområdet kildearbejde omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Historiske problemstillinger handler om, at eleverne kan formulere enkel historiske problemstillinger.

Kildeanalyse handler om, at eleverne kan anvende kildekritiske begreber i analyse af forskellige kilder.

Faglige begreber handler om, at eleverne kan bruge faglige begreber til at gøre rede for indholdet af kilder.

Teksters formål og struktur handler om, at eleverne kan vælge og anvende læsestrategier i afkodning og tolkning af forskellige kilder.

Historiske problemstillinger

Undervisningen skal lægge op til, at eleverne formulerer spørgsmål, der med lærerens hjælp bearbejdes til problemstillinger. Senere i forløbet skal eleverne formulere enkle historiske problemstillinger og kunne gøre rede for, hvorledes de kan bruges som grundlag for udvælgelse af informationskilder.

Kildeanalyse

Undervisningen skal gøre det muligt for eleverne at anvende kildekritiske begreber i analysen af historiske spor, medier og andre udtryksformer.

Senere i forløbet skal eleverne bruge kildekritiske metoder til at vurdere kilders anvendelighed i relation til historiske problemstillinger. I den sammenhæng kan eleverne diskutere med hvilken sikkerhed, fortiden kan beskrives.

Faglige begreber

Eleverne bliver fortrolige med faglige og relevante færdighedsbegreber og kan bruge dem funktionelt til at gøre rede for indholdet af kilder.

Teksters formål og struktur

Eleverne vælger og anvender hensigtsmæssige læsestrategier i afkodning og tolkning af forskellige kildetyper, samt til at formidle og præsentere tolkninger i tale, skrift og andre udtryksformer.

Historiebrug

Kompetenceområdet historiebrug omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Historiske scenarier handler om, at eleverne opnår en forståelse for forløb i historien igennem praktiske erfaringer med historiske scenarier og kan forholde sig til historiske scenariers egnethed.

Konstruktion og brug af historiske fortællinger handler om, at eleverne kan begynde at forholde sig til samspillet mellem fortolkninger af fortiden og forståelser af nutiden.

Historisk bevidsthed handler om at styrke elevernes forståelse for, hvordan historie bruges som afsæt for deres refleksion over deres samtid og handlemuligheder.

Historiske scenarier

Eleverne arbejder videre med at styrke deres scenariekompetencer til (re)konstruktion af historiske begivenheder og hændelser i form af rollespil, visualisering, besøg på oplevelsescentre m.m. til at indleve sig i og reflektere over samt formidle forhold i fortiden. At arbejde med historiske scenarier er en særlig metode til at gøre sig praktiske erfaringer, give indsigt i historien, samt give eleverne muligheder for identifikation.

Efterhånden kan eleverne gøre rede for egnetheden af former for historiske scenarier til (re)konstruktion af varierede former for historiske begivenheder og hændelser.

Konstruktion og brug af historiske fortællinger

Eleverne skaber historiske fortællinger, der gør rede for et forløb over tid, dvs. synteser formuleret på baggrund af faglig indsigt – herunder analyse og vurdering af historisk viden i form af spor, kilder og andre udtryksformer.

Senere i forløbet kan eleverne med afsæt i eksempler forklare, hvordan samspil mellem fortolkninger af fortiden og forståelser af nutiden har betydning for konstruktion af historiske fortællinger.

Historisk bevidsthed

Elevernes historiske bevidsthed kvalificeres fortsat. Det sker ved, at undervisningen lægger op til, at eleverne styrker deres indsigt i, at mennesker, deres livsvilkår og samfund er formet af historiske udviklingsprocesser. Denne indsigt kan eleverne bruge som afsæt for at reflektere over deres samtid og handlemuligheder.

Efterhånden kan eleverne forklare eksempler på, hvordan og hvorfor aktører i en given tid har brugt historie.

3. trinforløb – 7. - 9. klassetrin

Kronologi og sammenhæng bygger videre på den kronologiske forståelse, eleverne har i undervisningen i de foregående forløb. Eleverne skal i stigende grad blive fortrolig med og kunne anvende absolut kronologi – herunder kunne diskutere principper for inddeling af historien i perioder. Eleverne kan analysere brud og kontinuitet i historiske forløb. Eleverne har indsigt i forskellige former for samspil mellem dansk og omverdenens historie.

Undervisningen bygger videre på og udvikler de metodiske færdigheder og sproglige kompetencer eleverne har opnået i de tidlige faser i forhold til arbejder med forskellige kildetyper.

Undervisningen tager afsæt i og udvikler den forståelse eleverne har opnået i tidligere faser af, hvorledes historie bruges og er brugt med forskellige sigter. Undervisningen skal lægge op til, at eleverne reflekterer over samspil mellem fortidsfortolkning, nutidsforståelse og fremtidsforventning på baggrund af arbejdet med konstruktion af historiske scenarier og fortællinger. Derved styrkes elevernes erkendelse af at være historieskabt og historieskabende.

Kronologi og sammenhæng

Kompetenceområdet kronologi og sammenhæng omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Kronologi, brud og kontinuitet handler om, at elevernes indsigt i historiske sammenhænge styrkes.

Principper for overblik handler om, at eleverne opnår grundlag for at anvende absolut kronologi til at inddele historien.

Det lokale, regionale og globale handler om, at eleverne kan diskutere omverdenens indflydelse på danske forhold politisk, kulturelt, økonomisk og socialt, samt dansk påvirkning af tilsvarende forhold i omverdenen.

Historiekanon handler om, at der bygges videre på tidligere forløbs arbejde med historiekanon, enten ved at inddrage nye kanonpunkter eller ved at arbejde med kendte punkter ud fra andre vinkler.

Kronologi, brud og kontinuitet

Eleverne videreudvikler og anvender kundskaber, færdigheder og arbejdsformer fra tidligere forløb med henblik på styrke deres indsigt i historiske sammenhænge. Eleverne kan forklare, hvorfor og hvordan historiske udviklingsforløb er præget af kontinuitet og brud.

Undervisningen skal fokusere på skiftende perioders menneske- og samfundssyn med henblik på at styrke elevens kendskab til regulering af samfundsmæssige fællesskaber, styreformere og deres legitimitet, og det enkelte individs funktion i beslutningsprocesserne.

Eleverne kan med stadig større sikkerhed gøre rede for – og i slutningen af forløbet også diskutere – forskellige opfattelser af historiens retning og dens mulige drivende kræfter.

Principper for overblik

Eleverne har sikker viden om inddelinger af historien og baggrunden for dem. Eleverne opnår derved grundlag for at anvende absolut kronologi for at inddele historien.

Eleverne kan forklare principper for overblik, der er grundlaget for valg af tidsfriser og oversigter. Efterhånden kan eleverne gøre rede for udvalgte epokers og samfundstypers metoder til ved hjælp af tid at skabe overblik.

Det lokale, regionale og globale

Elevene videreudvikler indsigt i forudsætninger, forløb og følger af møder og sammenstød mellem kulturer på lokalt, regionalt og globalt niveau. Eleverne kan begrunde valget af eksemplariske eksempler på mod- og medspil mellem samfundsgrupper og lag. Eleverne kan diskutere omverdenens indflydelse på danske forhold politisk, kulturelt, økonomisk og socialt, samt dansk påvirkning af tilsvarende forhold i omverdenen.

Sidst i forløbet kan eleverne sammenligne levevilkår, værdier og holdninger i forskellige kulturer og diskutere historiske årsager til forskellene.

Historiekanon

Undervisningen bygger videre på tidligere forløbs arbejde med historiekanon, enten ved at inddrage nye kanonpunkter eller ved at arbejde med kendte punkter ud fra andre vinkler. Punkter fra historiekanon skal enten inddrages i emner/temaer, eller kanonpunkter kan udfoldes i emner/temaer. Arbejdet med historiekanon støtter elevens kronologiske overblik og forståelse af sammenhænge. Kanonpunkterne inddrages, hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på at støtte elevernes kronologiske overblik og sammenhængsforståelse. Ved afslutningen af 9. klasse skal samtlige kanonpunkter have været inddraget i undervisningen.

Kildearbejde

Kompetenceområdet kildearbejde omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Historiske problemstilling og løsningsforslag handler om, at eleverne udarbejder problemstillinger og udvælger kilder til belysning heraf.

Kildeanalyse handler om, at eleverne kan anvende og udvikle deres faglige og metodiske forudsætninger for at vælge, bruge og vurdere forskellige kilder.

Faglige begreber handler om, at eleverne kan anvende faglige og relevante forfaglige begreber i diskussion af historiske emner og problemstillinger.

Teksters formål og struktur handler om, at eleverne kan vælge og anvende hensigtsmæssige læsestrategier i afkodning og tolkning af kilder samt formidle tolkninger i skrift og tale.

Historiske problemstilling og løsningsforslag

Undervisningen skal lægge op til, at eleverne formulerer spørgsmål, der med lærerens hjælp bearbejdes til problemstillinger. Senere i forløbet skal eleverne formulere enkle historiske problemstillinger og kunne gøre rede for, hvorledes de kan bruges i udvælgelsen af informationskilder.

Eleverne kan bearbejde spørgsmål til historiske forhold til egentlige problemstillinger, der er retningsgivende for valg af kilder og arbejdsprocessen.

Længere henne i forløbet skal eleverne være i stand til at justere og præcisere problemstillingerne i løbet af arbejdsprocessen for at nå frem til fagligt anvendelige løsningsforslag.

Kildeanalyse

Eleverne kan udvælge hensigtsmæssige fremgangsmåder og med brug af kildekritiske begreber undersøge historiske spor, medier og andre udtryksformer og formulere underbyggede historiske synteser. Det sker ved systematisk at anvende kilder i arbejdet med emner og temaer.

Undervisning skal tilrettelægges således, at eleverne i stadigt større omfang anvender og udvikler deres kritiske sans samt faglige og metodiske forudsætninger for at vælge, bruge og vurdere forskellige informationskilder.

Faglige begreber

Eleverne mestrer faglige begreber på et niveau, der kan kvalificere diskussionen af historiske emner

Teksters formål og struktur

Eleverne bygger videre på og udvikler deres forudsætninger for at vælge og anvende hensigtsmæssige læsestrategier i afkodning og tolkning af forskellige kildetyper, samt til at formidle og præsentere tolkninger i tale, skrift og andre udtryksformer.

Historiebrug

Kompetenceområdet historiebrug omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Historiske scenarier handler om, at eleverne kommer til erkendelser omkring forløb i historien ved at indgå i historiske scenarier.

Konstruktion og brug af historiske fortællinger handler om, at eleverne kan undersøge historiske fortællinger og redegøre for ophavssituationens betydning for brug og funktion af fortællingerne.

Historisk bevidsthed handler om, at eleverne får en forståelse for, at deres livsvilkår og samfund er formet af historiske udviklingsprocesser, og elevernes forudsætninger for refleksion over deres samtid og handlemuligheder styrkes fortsat.

Historiske scenarier

Eleverne (re)konstruerer historiske situationer og arbejdsprocesser for at visualisere deres historiske viden og for at opnå ny viden. Senere i forløbet kan eleverne vælge og bruge historiske scenarier – herunder også kontrafaktiske – til at fortolke historiske sammenhænge. At arbejde med historiske scenarier er en særlig metode til at gøre sig praktiske erfaringer, give indsigt i historien, samt give eleverne muligheder for identifikation.

Konstruktion og brug af historiske fortællinger

Gennem undersøgelser af historiske fortællinger i forskellige medier kan eleverne gøre rede for ophavssituationens betydning for brug og funktion af fortællingerne.

Efterhånden kan eleverne analysere og forklare historiske fortællingers erindringspolitiske sigte – og gøre rede for eksempler på deres virkning.

Historisk bevidsthed

Eleverne skal fortsat udvikle deres historiske bevidsthed. Undervisningen skal vedvarende lægge op til, at eleverne styrker deres indsigt i at mennesker selv, deres livsvilkår og samfund er forment af historiske udviklingsprocesser. Eleverne skal i stigende grad kunne identificere faktorer, der har betydning for udformning og omformning af historiske bevidsthed i forskellige samfund til forskellige tider.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

It og digitale medier skal kontinuerligt være integrerede redskaber og læremidler i undervisningen.

Der arbejdes med it og medier i kompetenceområdet kildearbejde, hvor eleverne anvender it til at indhente og bearbejde relevant information fra internettet, andre medier og til selv at skaffe sig data i og uden for skolen. En faglig forsvarlig brug af it og digitale medier til informationssøgning forudsætter, at eleverne har tilegnet sig metodiske og kildekritiske redskaber til søgningen. Disse kvalificeres vedvarende i undervisningen. Eleverne anvender it og medier i formidling af deres historiske viden.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i historie. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner: samtale, lytte, læse og skrive.

I historie forstås faglige tekster som kilder, dvs. alt hvad der er bærer af information, der er relevant for det emne/tema med den problemstilling, der arbejdes med. Undervisningen skal understøtte elevernes kompetencer til at afkode, forstå, bruge spor, kilder, medier og andre udtryksformer – herunder multimodale tekster, samt udvikle deres forudsætninger for at formulere sig sprogligt mundtligt og skriftligt herom. Det sker ved, at undervisningen tager afsæt i elevernes udviklingstrin på det sproglige og begrebsmæssige område. Eleverne tilegner sig forskellige læsestrategier og styrker sine forudsætninger for ud for formålet med læsningen at vælge de mest hensigtsmæssige. Eleverne må blive stadig mere fortrolig med redskaber til at vurdere medier og andre udtryksformers muligheder og begrænsninger til at formidle information – ligesom eleven kontinuerligt må styrke sine forudsætninger for at formulere sig mundtligt og skriftligt om historie.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I historie skal eleverne opnå en forståelse for omverden igennem de tre trinforløb, særligt i kompetenceområdet kronologi og sammenhæng hvor eleverne arbejder med samspelet mellem dansk og omverdens historie.

I kompetenceområdet historiebrug er der fokus på historiske fortællinger og elevernes historiske bevidst, og her skal eleverne formulere historiske fortællinger – herunder kontrafaktiske - samt skabe historiske scenarier på baggrund af tilegnet viden. Eleverne skal opnå en forståelse af, at de selv og andre er historieskabende og historieskabte, og undervisningen skal styrke elevernes forståelse for deres handlemuligheder i forhold til at påvirke deres samtid og fremtid

Læseplan for faget samfundsfag

Indledning

Faget samfundsfag er et obligatorisk fag i Folkeskolen i 8. og 9. klasse. Undervisningen strækker sig over ét trinforløb.

Samfundsfagets formål er at udvikle elevernes kompetence til aktiv deltagelse i et demokratisk samfund.

I samfundsfag skal eleverne udvikle kompetencer til udvikling af kritisk tænkning og deres eget værdigrundlag.

Samfundsfag er opdelt i fire kompetenceområder; politik, økonomi, sociale og kulturelle forhold samt samfundsfaglige metoder. Det er målet, at eleverne kan anskue problemstillinger ud fra politiske, økonomiske og sociologiske perspektiver, samt at de beskrevne metoder anvendes på tværs af fagets områder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensynstagen til de tværgående temaer.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 8. - 9. klassetrin

Politik

Kompetenceområdet politik omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Demokrati fokuserer på demokratiformer og andre styreformer.

Det politiske system, retsstat og rettigheder fokuserer på det formelle demokrati og de politiske beslutningsprocesser samt sammenhænge mellem demokrati, retsstat og grundlæggende rettigheder.

Politiske partier og ideologier fokuserer på, hvordan de politiske partier placerer sig i forhold til hinanden med udgangspunkt i ideologier og mærkesager.

Medier og politik fokuserer på, hvordan forskellige aktører kan bruge medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger, og som arena for den demokratiske debat.

EU og Danmark fokuserer på samspillet mellem beslutningsprocesser i EU og i Danmark.

International Politik fokuserer på Danmarks muligheder for at føre udenrigspolitik i en globaliseret verden.

Demokrati

I demokrati skal eleverne lære at identificere og diskutere demokratiformer og andre styreformer og tage stilling til dem. Der skal arbejdes med repræsentativt demokrati og direkte demokrati og forskellige opfattelser af demokratiet, som fx kan være demokrati som styreform overfor demokrati som livsform. Eleverne skal kunne anvende disse begreber til at analysere udsagn om demokratiet og de skal kunne bruge dem i en diskussion af, hvordan man kan deltage i demokratiet.

Det politiske system, retsstat og rettigheder

Eleverne skal lære om det formelle demokrati og de politiske beslutningsprocesser. Der lægges vægt på, at eleverne tilegner sig viden om sammenhænge mellem demokrati, retsstat og grundlæggende rettigheder, herunder grundloven. En retsstat er karakteriseret ved klar, tydelig og tilgængelig lovgivning og lighed for loven. Statens magtudøvelse foregår regelret på lovens grund, og der er adgang til domstolsprøvelse ved uafhængige domstole. Desuden indebærer en retsstat sikringen af visse grundrettigheder såsom politiske frihedsrettigheder for borgeren, og rettigheder der sætter grænser for statsmagtens ret til at gribe ind i den enkeltes liv. I forhold til menneskerettigheder skal eleverne have viden om, hvilken betydning internationale menneskeretserklæringer og -konventioner har for den danske retsstat.

Politiske partier og ideologier

Eleverne skal stifte bekendtskab med aktuelle politiske debatter. Undervisningen skal tage udgangspunkt i de politiske partiers placering i forhold til hinanden, hvor partierne kan placeres både på en klassisk højre-venstre akse ud fra deres ideologi og fx holdning til den offentlige sektor og på en værdipolitisk akse, hvor partierne kan placeres efter deres standpunkter på fx indvandrerpolitikken. Eleverne skal kunne diskutere partiernes placering i forhold til hinanden og være bevidst om, at disse placeringer ikke er endegyldige. Undervisningen skal fokusere på, at eleverne opnår viden om, at politiske ideologier indeholder en analyse af samfundet, en beskrivelse af mål for samfundsudviklingen og en teori om, hvordan samfundet kan nå målet. Klassiske ideologier som socialisme, liberalisme, konservatisme og socialliberalisme skal indgå. Eleverne skal endvidere opnå viden om forskellen mellem politiske grundholdninger og mærkesager og få forståelse af, hvordan ideologier, grundholdninger og mærkesager har betydning for de politiske partier.

Medier og politik

Eleverne skal opnå en forståelse for, hvordan forskellige aktører kan bruge forskellige medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger, samt for hvordan de selv bliver påvirket af medier og mediebrug, og hvordan de kan bruge medier til at få information og selv påvirke politiske processer og beslutninger.

EU i Danmark

Eleverne skal kunne forholde sig til samspil mellem beslutningsprocesser i EU og i Danmark. Eleverne skal opnå en forståelse for de forskellige roller EU-parlamentet, ministerrådet og kommissionen har i beslutningerne, og hvordan disse spiller sammen med de nationale parlamenter.

International Politik

Eleverne skal opnå en forståelse for politisk globalisering, og hvilke muligheder Danmark har for at føre udenrigspolitik i en verden, hvor alle lande er forbundet. I undervisningen spiller internationale organisationer som FN og Nato en væsentlig rolle.

Økonomi

Kompetenceområdet økonomi omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Privatøkonomi og forbrugeradfærd fokuserer på privatøkonomiske problemstillinger med udgangspunkt i elevernes egen økonomi.

Velfærdsstater fokuserer på centrale velfærdsprincipper og velfærdsmodeller.

Samfundsøkonomiske sammenhænge fokuserer på det økonomiske kredsløb, herunder erhvervsstrukturer i Danmark og i verden og globaliseringens betydning herfor.

Markedsøkonomi og blandingsøkonomi fokuserer på udbuds- og efterspørgselsmekanismer, samt hvordan markeder virker.

Økonomisk vækst og bæredygtighed fokuserer på sammenhængen mellem økonomisk vækst, bæredygtighed og innovation.

Privatøkonomi og forbrugeradfærd

Eleverne skal opnå viden om økonomiske muligheder for den enkelte og konsekvenserne af forskellige økonomiske valg fx i forhold til uddannelse, arbejde og indtægt, forbrug og låntagning. De skal opnå forståelse for hvilke muligheder der er for at agere fx som politisk forbruger, og forholdet mellem den enkelte husholdning og de andre sektorer i det økonomiske kredsløb.

Velfærdsstater

Eleverne skal lære at forholde sig til velfærdsmodeller og velfærdsprincipper og kunne bruge velfærdsmodellerne som grundlag for at diskutere, hvordan velfærdssamfundet kan organiseres i fremtiden. I undervisningen skelnes mellem fx universelle, liberale og forsikringsbaserede modeller.

Samfundsøkonomiske sammenhænge

Eleverne skal opnå en forståelse for globaliseringens betydning for erhvervsstrukturen, herunder fordelingen mellem forskellige faggrupper og krav til uddannelsesniveau, og hvordan det påvirker det danske arbejdsmarked. Eleverne skal kunne forholde sig til, hvordan danske og multinationale virksomheder agerer i den globale konkurrence, og hvordan den danske aftalemodel på arbejdsmarkedet fungerer og påvirkes af globaliseringen.

Markedsøkonomi og blandingsøkonomi

Eleverne skal opnå en forståelse for, at markedet er den centrale økonomiske mekanisme i markedsøkonomien. Eleverne skal lære at anvende begreber som udbud og efterspørgsel til at beskrive, hvordan markedet virker. Eleverne skal opnå viden om markedsregulering og blandingsøkonomi og forholdet mellem den offentlige og private sektor.

Økonomisk vækst og bæredygtighed

Eleverne arbejder med problemstillinger, der vedrører økonomisk vækst og konjunkturudvikling og opnå forudsætninger for at tage stilling til disse. Eleverne skal samtidig opnå en forståelse for innovation som en forudsætning for økonomisk vækst og bæredygtighed, og de skal derfor kunne redegøre for sammenhænge mellem innovation, økonomisk vækst og bæredygtighed.

Sociale og kulturelle forhold

Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Socialisering fokuserer på hvordan individer gennem socialiseringen påvirkes af at indgå i forskellige sociale grupper og fællesskaber.

Kultur fokuserer på forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og at der er forskellige holdninger til den kulturelle udvikling.

Social differentiering fokuserer på forskellige samfundsfaglige og politiske tilgange til spørgsmål om social og kulturel stratifikation.

Socialisering

Eleverne skal opnå en forståelse af hvordan individer i deres identitetsdannelse gennem socialiseringen påvirkes af at de indgår i forskellige sociale og kulturelle grupper og fællesskaber. De skal kunne anvende og diskutere begreber om socialisering og identitet.

Kultur

Eleverne skal opnå en forståelse for, at der er forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og at der er forskellige holdninger til den kulturelle udvikling. Eleverne skal kunne beskrive og analysere kulturelle grupper og fænomener med anvendelse af faglige begreber.

Social differentiering

Eleverne skal opnå en forståelse af, at begreber som fattigdom og ulighed og sociale klasser, er begreber, som er omstridte både i en politisk og faglig sammenhæng. Det er derfor vigtigt at arbejde med forskellige faglige og politiske tilgange til spørgsmål om social og kulturel stratifikation. Eleverne skal lære at genkende og forholde sig til harmoni- eller konfliktsyn på samfundet i den politiske debat. Der skal også arbejdes med integrationsbegreber og forskellige opfattelser af begreber som assimilation og pluralistisk integration, så eleverne lære at anvende disse i arbejdet med sociale problemstillinger.

Samfundsfaglige metoder

Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Undersøgelsesmetoder fokuserer på, at eleverne kan anvende samfundsfaglige undersøgelsesmetoder og gennemføre undersøgelser.

Formidling fokuserer på, at eleverne kan formidle resultater af gennemførte undersøgelser.

Sprog og skriftsprog fokuserer på, at eleverne kan begå sig i skrift og tale indenfor fagets områder.

Informationssøgning fokuserer på, at eleverne kan finde relevante kilder til at belyse samfundsfaglige problemstillinger.

Statistik fokuserer på, at eleverne kan tolke statistik indenfor fagets områder.

Undersøgelsesmetoder

Eleverne skal lære at lave samfundsfaglige undersøgelser. Eleverne skal kunne formulere et problem, der skal undersøges og vælge og bruge relevante metoder i undersøgelsen af problemstillingen. Der skal bl.a. arbejdes med enkle empiriske undersøgelser, som eleverne selv foretager fx ved at lave spørgeskemaundersøgelser og interviews.

Formidling

Eleverne skal lære at formidle resultater af gennemførte undersøgelser ved hjælp af kulturteknikker og digitale medier fx ved udarbejdelse af produkter, der kan anvendes til at understøtte deres faglige pointer.

Sprog og skriftsprog

Eleverne skal lære at anvende fagets begreber i skrift og tale, og de skal opnå en forståelse af fagets teksters formål og struktur.

Informationssøgning

Eleverne skal lære at finde relevante kilder, som de kan anvende til at belyse samfundsfaglige problemstillinger. Eleverne skal derfor lære strategier for informationssøgning i alle typer af digitale og analoge medier, som er relevante for fagets mål, samt at forholde sig kildekritisk til fagets kilder.

Statistik

Eleverne skal lære at arbejde med foreliggende data i form af statistik. De skal derfor kunne tolke enkle statistik og kunne bruge deres tolkninger i arbejdet med samfundsfaglige problemstillinger.

It og medier

IT og mediekompetencer relateres til fire elevpositioner; eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I samfundsfag betyder det fx at eleven er en kritisk undersøger af faglige kilder, eleven er analyserende modtager af fx politiske budskaber, eleven anvender digitale medier til at kommunikere egne budskaber, og eleven bruger digitale medier til at deltage i en demokratisk debat.

Digitale og andre medier anvendes i alle fagets områder. Eleverne skal kunne søge faglig relevant viden og information kritisk, de skal kunne anvende digitale medier i deres arbejde individuelt og i samarbejdsprocesser, og de skal kunne anvende relevante medier til formidling og kommunikation. Dette kommer særligt til udtryk under kompetenceområdet samfundsfaglige metoder, hvor eleverne skal formidle resultater af undersøgelser bl.a. igennem digitale medier og søge digitale kilder. Eleverne skal under kompetenceområdet politik diskutere medier som platform for politisk deltagelse samt aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i samfundsfag. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I alle fagets kompetenceområder er elevernes forståelse for og anvendelse af fagets begreber helt centrale for elevernes læringsudbytte. Derfor skal der i alle områder arbejdes med elevernes begrebsforståelse, hvilket kræver at både de og læreren er bevidste om de faglige begrebs sammenhæng med førfaglige begreber, om forskellige teksttypers særlige karakteristika og forskellige strategier i forbindelse med faglig læsning. I forbindelse med undersøgelser som eleverne foretager, er det vigtigt at der arbejdes med sproglige formuleringer i faget. Det gælder også i forbindelse med mundtlige situationer i klassen, fx klassediskussioner.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i dimensioner: Handling kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Samfundsfaget kan medvirke til udvikling af innovation og entreprenørskab hos eleverne. Der er fokus på handling, omverdensforståelse og stillingtagen i alle fagets områder, idet eleverne skal tage stilling til

udviklingsmuligheder og problemstillinger på baggrund af en forståelse af samfundsudviklingen i en globaliseret verden.

Der fokuseres på sammenhængen mellem innovation, bæredygtighed og økonomisk vækst i kompetenceområdet økonomi.

Der kan arbejdes med innovative arbejdsprocesser på tværs af kompetenceområderne, hvor eleverne i samarbejde kan undersøge og finde løsningsforslag til samfundsmæssige problemstillinger.

Læseplan for faget idræt

Indledning

Idræt er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i fire trinforløb: 1.-2. kl., 3.-5. kl., 6.-7. kl. og 8.-9. klasse.

I faget idræt skal eleverne lære at indgå i alsidige, idrætslige sammenhænge, hvor det er centralt at eleverne opnår kropslige færdigheder og viden om fysisk aktivitet, samt oplever glæde ved og lyst til at udøve idræt i mange forskellige arenaer.

Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: Alsidig idrætsudøvelse, Idrætskultur og relationer samt Krop, træning og trivsel. Kompetenceområderne indgår i undervisningen som en helhed, men på forskellige tidspunkter og i forskellige undervisningsforløb vil de optræde med forskellig vægt.

Centralt i faget er en alsidig idrætspraksis, hvor alle tre kompetenceområder bliver sat i spil. Ud over arbejdet med de kropslige færdigheder er fagets kulturelle og dannelsesmæssige kvaliteter bærende for undervisningen. Idræt i skolen danner grundlag for en praksisorienteret undervisning suppleret med teori. Idrætsundervisningen skal indeholde læreprocesser, der knytter sig til tre forskellige dimensioner i faget: læring i bevægelse, læring om bevægelse og læring gennem bevægelse.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb- 1. - 2. klasse

Idrætsundervisningen tager udgangspunkt i elevernes forskellige forudsætninger og viden om fysisk aktivitet. Eleverne skal udvikle deres grundlæggende motoriske færdigheder og generelle kendskab til kroppen. Undervisningen skal give eleverne forudsætninger for at opleve og opdage kroppens mange muligheder gennem en bred alsidig vifte af meningsfulde lege og spil. Gennem introduktion til alsidige idrætsaktiviteter skal eleverne udvikle deres forståelse for idrættens mangfoldighed.

Eleverne skal gennem aktiv deltagelse i alsidige idrætsaktiviteter, som lege, spil, rytmik og gymnastiske bevægelser, udvikle forståelse for forskellige reaktioner på fysisk aktivitet. I undervisningen skal eleverne samtale om de følelser der opstår i leg og ved fysisk udfoldelse, men også hvilke reaktioner kroppen har på fysisk aktivitet og de refleksioner eleverne gør sig om samme.

Eleverne skal i arbejdet med fysisk træning dels træne deres fysiske form, dels øge deres kendskab til kroppens styrke og formåen, og give dem færdigheder og viden om, at fysisk aktivitet kan styrke fysikken og dermed også den enkeltes trivsel.

Det er centralt at arbejde med elevernes evner til at samarbejde og forstå regler og aftaler i idrætslige sammenhænge med udgangspunkt i socialisering og accept. Der arbejdes med grundlæggende samar-

bejdslementer og regler gennem alsidige bevægelser i leg, spil og andre motoriske færdigheder. Eksempelvis kan eleverne i arbejdet med området dans og udtryk samarbejde om at skabe figurer, hvor balance er i fokus, og hvor alle elever i en gruppe skal indgå.

Alsidig idrætsudøvelse

Kompetenceområdet alsidig idrætsudøvelse omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Redskabsaktiviteter vægter arbejdet med grundlæggende gymnastiske færdigheder i form af grov og finmotoriske øvelser, behændighedsøvelser og øvelser der stimulerer kroppens sanser.

Boldbasis og boldspil fokuserer på elevernes arbejde med kaste, gribe og sparke-teknik i legebaserede aktiviteter.

Dans og udtryk tager sit udgangspunkt i elevens rytmiske færdigheder og kendskab til forskellige bevægelses- og udtryksformer med og uden musik.

Kropsbasis er centreret omkring elevernes arbejde med basale bevægelser som kropsspænding, afspænding, afsæt og balance.

Løb, spring og kast fokuserer på elevens basale kendskab til og erfaring med, hvordan man kan bruge kroppen til løb -, kast- og springaktiviteter.

Redskabsaktiviteter

Der arbejdes med elevernes kendskab til forskellige gymnastikredskaber. Eleverne skal gennem praksis opnå en tryghed ved at bruge forskellige gymnastikredskaber, herunder skumredskaber, plinter, reb, ribber og afsætsredskaber. Der arbejdes med tilegnelse og udførelse af grundlæggende gymnastiske bevægelser med og uden gymnastikredskaber, således eleverne fx først lærer om kropsspænding, dernæst træner hånd- og hovedstand, så eleverne føler sig trygge i processen.

Eleven skal opnå en basisviden om balance, kropsspænding og bevægelse på gulv og i redskaber, samt kende til gymnastikredskabernes navne og anvendelse. Eleven arbejder først med øvelse på måtte og gulv som efterfølges af øvelser med og på forskellige redskaber. Der fokuseres på elevernes færdigheder i redskabsaktiviteter og på deres forståelse af, at alle mennesker har forskellige forudsætninger for at deltage i fysisk aktivitet.

Boldbasis og boldspil

Undervisningen tager afsæt i legebaserede boldaktiviteter. Eleverne skal øge deres kendskab til mangfoldighed i spil. Der er fokus på elevernes tilegnelse og udførelse af grundlæggende tekniske færdigheder som kaste, gribe og sparke med forskellige boldtyper, herunder fodbolde, håndbolde, små og store bløde bolde og spil med forlænget arm. Under boldspil fokuseres på elevernes deltagelse i og tilegnelse af boldaktiviteter uden regler eller med få regler. Eleverne arbejder først med kaste-, gribe- og sparkeøvelser som efterfølgende benyttes i småspil med få regler.

Dans og udtryk

Undervisningen fokuserer på elevernes kendskab til og undersøgelse af kroppens grundlæggende bevægelsesmuligheder med og uden musik. Det gælder både grundlæggende bevægelser, herunder hoppe, dreje, svinge, hinke og rulle, men også bevægelsens kendetegn, herunder store bevægelser og små bevægelser, bløde bevægelser og hårde bevægelser, hurtige og langsomme bevægelser. Eleverne eksperimenterer med forskellige kropsformer og at strække, bøje, krumme og svaje. Der arbejdes til en variation af musikformer, der understøtter og inspirerer til forskellige bevægelser. Eleven arbejder først med basale rytmiske bevægelser til musik, og efterfølgende arbejdes der med elevernes evne til at kunne skabe egne kropslige udtryk.

Kropsbasis

Der arbejdes med elevernes evne til at kunne spænde og afspænde isolerede kropssdele, udføre enkelte balancer, og opnå basisviden herom. Under kropsbasis fokuseres på elevernes kontrol af grundlæggende bevægelser, deres udførelse af simple balance- og krydsfunktioner, samt deres evne til at udøve kropsspænding i idrætsaktiviteter og leg.

Løb, spring og kast

I løb, spring og kast er det centrale at arbejde med elevernes grundlæggende kendskab til, hvordan man i legebaserede aktiviteter kan bruge kroppen til løb, kast og spring. Igennem undervisningen opnår eleverne en basisviden om bevægelsesprincipper og variationer inden for løb, spring og kast, herunder skridtlængde i forbindelse med forskellige løb, forspænding i forbindelse med kast med forskellige boldtyper. Eleven arbejder først med legebaserede øvelser med løb, kast og spring der efterfølges af enkle løbe-, kaste- og springøvelser.

Idrætskultur og relationer

Kompetenceområdet idrætskultur og relationer omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Samarbejde og ansvar tager udgangspunkt i, at eleverne kan samarbejde i par eller mindre grupper om idrætslege.

Normer og værdier vægter arbejdet med elevernes respekt for normer og aftaler i idrætsaktiviteter

Ordkendskab fokuserer på at eleverne lærer fagets centrale fagord og begreber.

Samarbejde og ansvar

Der arbejdes med elevernes samarbejdsevner i forskellige aktiviteter og samarbejdskonstellationer. Eleverne skal gennem en variation af idrætslege og samarbejdsøvelser opnå viden om og erfaring med værdierne i at kunne samarbejde, trods forskellige behov, forudsætninger og interesser.

Normer og værdier

Der arbejdes med elevernes kendskab til fælles regler i såvel undervisningssituationen som i de forskellige idrætsaktiviteter. Der arbejdes med simple regler for spil, lege og samvær i et idrætsrum, både ude og inde. Der arbejdes med at give eleverne indsigt i, hvorfor regler og rammer spiller en rolle for trivsel og samvær med andre i idrætslige sammenhænge. Eleverne skal udvikle forståelse og respekt for regler og aftalers værdi for idrætsudøvelse og det sociale samvær omkring aktiviteterne.

Ordkendskab

Eleverne skal lære enkelte af idrætsfagets centrale fagord og begreber, fx spænding, puls, afsæt og plint. Eleverne skal i den forbindelse også lære før-faglige ord fx hinke og spurte, og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i netop idræt, som fx opvarmning og modtagning. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx udnyttelse af konteksten til forståelse af ord.

Krop, træning og trivsel

Kompetenceområdet krop, træning og trivsel omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Krop og trivsel tager sit udgangspunkt i de oplevelser og følelser, der kan opstå ved fysisk aktivitet samt forskellige forudsætninger for fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet er centreret omkring legebaseret opvarmning og kroppens reaktioner på fysisk aktivitet.

Krop og trivsel

Der arbejdes med elevernes kendskab til, hvordan fysisk aktivitet kan have betydning for humør, fællesskab og velvære. Eleverne skal lære at forholde sig til, at mennesker er forskellige og har forskellige fysiske forudsætninger for at indgå i idrætsudøvelse. Eleverne skal gennem arbejdet med fysisk træning opnå en indsigt i, hvordan de selv reagerer på at være aktive, både i forhold til krop og følelser. Det er centralt at samtale med eleverne om deres fysiske reaktioner med henblik på at øge elevernes forståelse for og tryghed ved kroppens reaktioner ved fysisk aktivitet. Tag gerne udgangspunkt i samtale om fx sidestik, høj puls og det at være forpustet.

Fysisk aktivitet

Eleverne skal gennem forskellige typer af grundtræning og leg mærke egen fysik og udfordres herpå. De skal opleve, hvad der skal til for at få sved på panden, og hvordan musklerne kan arbejde og gøres stærkere. De skal opnå indsigt i, at træning er mangfoldig og udføres i forskellige idrætslige kontekster. Eleverne skal introduceres til opvarmningsformer, som tager sit udgangspunkt i leg, fx fangelege og stafetter.

2. trinforløb – 3. - 5. klasse

Undervisningen skal tilrettelægges således, at der bruges tid på systematisk at tilegne sig viden om og opøve færdigheder i idrætsspecifikke aktiviteter. Der er stadig stor opmærksomhed på, at eleverne opnår sikkerhed i de motoriske færdigheder, så undervisningen fremmer udviklingen af elevernes kropslige koordination.

I andet trinforløb udvider arbejdsområderne i idræt sig, og foruden inddragelse af vandaktiviteter, så vægtes også arbejdet med viden om idrætten i samfundet og idrætslige ord og begreber. Der er fokus på elevernes tilegnelse af viden og indsigt i alsidige idrætslige aktiviteter.

Gennem trinforløbet skal der arbejdes videre på den sikkerhed eleverne har opnået i første forløb i eksperimenterende og udfordrende opgaveløsninger. På længere sigt skal eleverne selv tilrettelægge og gennemføre udvalgte idrætslige aktiviteter. Der arbejdes med udførelse af og kendskab til forskellige handlemåder inden for de enkelte idrætslige aktiviteter og discipliner. Gennem afprøvning og træning skal eleven opnå færdigheder og viden, der gør dem i stand til at anvende bevægelsesmønstre i udvikling af en alsidig idrætspraksis.

Forståelsen for fællesskabets udfordringer og kvaliteter prioriteres højt. Elevernes skal lære at deltage aktivt i idrættens kultur og fællesskab. Der fokuseres på, at eleverne skal opnå en indsigt i det fællesskab og de særlige samarbejdsformer der gør arbejdet med idræt unikt. Der lægges vægt på opnåelse af en erfaring med og forståelse for, at idræt kan dyrkes på forskellige måder i forskellige sociale kontekster.

Alsidig idrætsudøvelse

Kompetenceområdet alsidig idrætsudøvelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Redskabsaktiviteter fokuserer på elevernes grundlæggende teknikker og sammensatte bevægelser i redskaber samt enkle former for modtagning.

Boldbasis og boldspil tager sit udgangspunkt i teknikker med forskellige boldtyper, regelbaserede spil og spiludvikling.

Dans og udtryk omhandler elevernes arbejde med grundlæggende bevægelser indenfor dans og udtryk, rytmiske bevægelser til musik og forskellige kropslige udtryk.

Kropsbasis vægter arbejdet med balance, ubalance, kropsspænding samt alsidige bevægelser som sving, klatring og spring.

Løb, spring og kast er centreret omkring elevernes arbejde med og udførelse af sammensatte bevægelser, disciplinorienterede aktiviteter, lege og konkurrencer.

Vandaktiviteter fokuserer på elevernes kendskab til at sikre sig selv, selvredning og bjærgning i og på vand

Redskabsaktiviteter

Eleverne skal lære forskellige teknikker og kombinationsmuligheder i forbindelse med redskabsaktiviteter. Eleven skal benytte sin basisviden om balance, kropsspænding og bevægelse på gulv og i redskaber i eksperimenterende og udfordrende opgaveløsninger som øvelser i håndstand, ruller, spring og små gymnastiske serier med ruller, spring og balancer. Eleven arbejder først med øvelse på måtte og gulv som efterfølges af øvelser med forskellige redskaber, og eleverne inddrages i enkle former for modtagning ved håndstand og ruller på skumredskaber.

Boldbasis og boldspil

Eleverne skal lære regelbaserede spil, både individuelle og holdspil. Der er fokus på elevernes basale teknikker til at gribe, tæmme, dribble, kaste, sparke, slå og aflevere bolden. Elevernes skal præsenteres for forskellige teknikker indenfor flere typer af boldspil, herunder volleyball, basketball, fodbold, håndbold, tennis og badminton. Eleverne præsenteres for et bredt udbud af alternative spil, der gør eleverne i stand til at træffe beslutninger om hensigtsmæssige handlinger i forhold til boldbasis, teambold og boldspil, fx. spilbarhed. Som led i elevernes udvikling indenfor boldspil arbejdes med at udvikle spil ved at ændre forudsætningerne fx boldtype, banestørrelse og antal deltagere. Undervisningen skal lede hen imod, at eleverne opnår større forståelse for boldspils mangfoldighed og rammer.

Dans og udtryk

Elevernes skal lære at udføre grundlæggende bevægelser indenfor dans og udtryk, herunder forflytninger, drejninger, hop, rulninger på gulv og balancer. Der arbejdes med isolerede bevægelser og totalbevægelser. Eleverne skal udvikle forståelse for musikkens tempo, puls og taktart, og kunne udføre rytmiske bevægelsessekvenser til forskellige musikformer. Der arbejdes med at kunne holde rytmen og kunne bevæge sig varieret til musikken.

Eleverne skal eksperimentere med at skabe forskelligartede kropslige udtryk. Der arbejdes her med brug af rummet, som fx niveauer, retninger, placeringer og bevægelsens forløb. Der arbejdes med relationer, som fx par, gruppe, solo samt synkrone og forskudte bevægelser og der arbejdes med bevægelsernes dynamik, som fx hurtige og langsomme bevægelser, kraftfulde og lette bevægelser, frie og bundne bevægelser.

Der arbejdes først med kendskab til grundlæggende bevægelser indenfor dans og udtryk. Efterfølgende arbejdes der med at udvikle og sammensætte bevægelser til udtryk, der kan vises i grupper eller for hele klassen.

Kropsbasis

Undervisningen tager afsæt i elevernes basale kendskab til at sammensætte forskellige former for bevægelser. Eleverne skal opnå viden om og færdigheder indenfor koordination, smidighed, balance og ubalance i forskellige idrætslige aktiviteter. Eleverne skal lære at kontrollere vægtforskydning og egne bevægelser i sving, løft og klatring i fx redskabsaktiviteter.

Løb, spring og kast

Eleverne skal opnå kendskab til forskellige discipliner inden for løb, kast og spring. Der arbejdes videre med at sammensætte grundlæggende bevægelser som løb - spring, afsæt - landing og hop - fald.

Eleverne skal kunne beherske flere former for løb, spring og kast. Eleverne skal selv kunne deltage i udviklingen af lege og konkurrencer i løb, spring og kast.

Der arbejdes først med grundlæggende bevægelser, som løbende ledes hen imod de mere disciplinorienterede aktiviteter, fx højdespring og længdespring.

Vandaktiviteter

Elevernes skal opnå kendskab til metoder til at sikre sig selv i og på vand. Der er fokus på ansvarlig adfærd i og på vand, fx. brug af redningsvest ved sejlads. Der arbejdes med elevernes ansvarlighed og at eleverne skal lære at handle i overensstemmelse med egen formåen i og på vand.

Det er centralt at undervisningen tager udgangspunkt i elevernes forskellige forudsætninger og kendskab til svømmeteknikker. Der arbejdes generelt med vandtilvænning og tryghed.

Eleverne skal introduceres til forskellige svømmeteknikker, herunder brystsvømning, rygcrawl, crawl og svømning under vand. Elevernes motoriske udvikling er i centrum.

Eleverne skal lære forskellige selvrednings-, bjærgnings- og livredningsteknikker.

Idrætskultur og relationer

Kompetenceområdet idrætskultur og relationer omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Samarbejde og ansvar fokuserer på elevernes ansvarlighed og samarbejdsevne i forhold til deltagelse i idrætsaktiviteter

Normer og værdier tager sit udgangspunkt i eleverne arbejde med regler, taber- og vinderreaktioner og handlinger i overensstemmelse med fairplay.

Idrætten i samfundet omhandler elevens evne til at kunne organisere lege samt viden og indsigt i organiseret - og uorganiseret idræt i lokalområdet.

Ordkendskab fokuserer på at eleverne lærer fagets centrale fagord og begreber.

Samarbejde og ansvar

Eleverne skal opnå kendskab til ansvar og ansvarsområder i forbindelse med deltagelse i idrætsudøvelse – alene og sammen med andre. Forståelsen for idrætsfællesskabets udfordringer og kvaliteter prioriteres i undervisningen. Undervisningen skal tilrettelægges på en sådan måde, at eleverne i stigende grad udvikler indsigt i og ansvar for egen rolle i forhold til fællesskabet i og omkring idrætsaktiviteter.

Normer og værdier

Elevernes skal opnå kendskab til det at tabe og vinde samt fairplay. Hovedvægten lægges på at eleverne gennem erfaring med og samtale om egen reaktion i idrætsaktiviteter opnår øget selvforståelse og indsigt i forskellige roller i det sociale samspil. Endvidere fokuseres på accept af forskelligheder mellem mennesker og forskelle i reaktionsmønstre. Det er centralt at eleverne indgående arbejder med at forstå vigtigheden af at optræde fair i idrætslige sammenhænge.

Idrætten i samfundet

Eleverne skal opnå kendskab til idrættens forskellige organiseringsformer. Undervisningen skal gøre eleverne opmærksomme på muligheder i organiseret og selvorganiseret idræt generelt og specifikt i lokalområdet. Eleverne skal lære, hvordan man skaber kontakt til foreninger og kan få tilladelse til at benytte faciliteter mv.. Undervisningen fokuserer på at udvikle elevernes lyst til idræt. Undervisningen skal stimulere elevernes åbenhed i forhold til andre idrætslige udfordringer, således at elevernes lyst til fysisk aktivitet uden for skoletiden understøttes. Eleverne kan fx afprøve en af lokalområdets idrætsgrene hos en lokal forening.

Ordkendskab

Eleverne skal lære idrætsfagets centrale fagord og begreber, fx spilhjul, sikkerhedsmodtagning, vægtforskydning. Eleverne skal i den forbindelse også lære før-faglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i netop idræt, som udkast og stød. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt ord-bogsbrug.

Krop, træning og trivsel

Kompetenceområdet krop, træning og trivsel omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Sundhed og trivsel er centreret omkring elevernes erfaring med og viden om idrættens betydning for sundhed og trivsel.

Fysisk træning vægter arbejdet med elevernes viden og færdigheder om opvarmning og grundtræning.

Sundhed og trivsel

Undervisningen fokuserer på, at eleverne gennem kendskab til et bredt positivt sundhedsbegreb får forståelse for og erfaring med faktorer, der påvirker deres egen og andres sundhed og trivsel. Undervisningen skal lede hen imod, at eleverne tilegner sig viden om fysisk aktivitets betydning for en god og sund livsstil, samt hvordan levevilkår kan have indflydelse på livsstil i relation til fysisk aktivitet.

Fysisk træning

Eleverne skal arbejde med opvarmnings- og grundtræningsprincipper gennem alsidige øvelser. Eleverne skal tilegne sig grundlæggende viden om opvarmning, herunder hvad den skal indeholde og hvor længe den skal vare, og de skal kunne udføre opvarmningsøvelser sammen med læreren. Eleverne skal få en forståelse for, hvad grundtræning er og prøve forskellige typer grundtræning, herunder styrketræning, konditionstræning og bevægelighedstræning. Træningen kan organiseres under forskellige former, som fx cirkeltræning, styrketræning med egen kropsvægt, udstrækningsøvelser med partner, intervalløb i udeområder. Elevernes erfaring med og refleksioner over fysisk trænings indflydelse på kroppen er central, og de skal i den sammenhæng lære at måle puls og kende til sammenhæng mellem intensitet og puls.

3. trinforløb – 6. - 7. klasse

Elevernes arbejde med udvikling af idrætsaktiviteter er centralt. Eleverne skal bl.a. eksperimentere med spiludvikling, planlægge et idrætsforløb og organisere friluftaktiviteter med et idrætsfagligt udgangspunkt.

Undervisning skal give elevernes dybere forståelse af fysiologi og træningslære herunder viden om led, muskler, kredsløb og nervesystemets funktioner, således at de kan arbejde og træne med større kvalitet og effekt fx i forhold til hensigtsmæssige løft, restitution og træningsplanlægning.

Undervisningen skal give mulighed for, at eleverne kan diskutere og formulere handle- og reaktionsmønstre med henblik på at skabe sunde relationer. Der bygges således videre på fællesskabets udfordringer og kvaliteter ved, at eleverne gennem aktiv handling i større og større udstrækning skal vise ansvar for egen rolle i undervisningen.

Der sættes fokus på krop, identitet og trivsel i forhold til idræt og puberteten, herunder fysiske og psykiske ændringer. Undervisningen skal motivere eleverne til at reflektere over idrættens betydning for deres personlige udvikling. Der sættes endvidere fokus på idrættens forskellige kulturer og betydning i samfundet.

Alsidig idrætsudøvelse

Kompetenceområdet alsidig idrætsudøvelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Redskabsaktiviteter tager sit udgangspunkt i at træne elevernes færdigheder i behændighed og spring, og gøre dem sikre i modtagninger.

Boldbasis og boldspil er centreret omkring elevernes træning af grundlæggende boldteknik samt at udvide deres kendskab til regler og taktik.

Dans og udtryk fokuserer på elevernes arbejde med sammensatte bevægelsessekvenser indenfor forskellige kulturelle danse og stilarter og udvikling af koreografier.

Kropsbasis er centreret omkring elevernes arbejde med at anvende kropsbevidsthed i bevægelser.

Natur og udeliv fokuserer på at eleverne kan gennemføre orienteringsløb ved hjælp af digitale og analoge værktøjer, samt planlægge friluftaktiviteter.

Løb, spring og kast tager sit udgangspunkt i, at eleverne lærer at analysere bevægelsesmønstre og beherske tekniske færdigheder indenfor løb, spring og kast.

Redskabsaktiviteter

Eleverne skal arbejde målrettet med at dygtiggøre sig i behændighedsøvelser i redskaber og på gulv, individuelt og i grupper. Undervisningen leder frem mod, at eleven kan koordinere bevægelser og bevægelsesmønstre og opnå kropskontrol. Eleven skal opbygge viden om arbejdsteknikker indenfor redskabsgymnastik og parkour, fx progression i øvelser. Eleven skal kunne forklare en modtagning i spring, og træne teknikker til at modtage klassekammeraterne sikkert i forskellige typer af spring og behændighedsøvelser fx vejrmøller og i akrobatiske figurer.

Boldbasis og boldspil

Eleverne skal arbejde med sikker og kontrolleret teknik i varierede boldspil og med brug af forskellige typer bolde, herunder bløde og hårde bolde, rugbybolde samt spil med forlænget arm fx badminton og tennis.

Undervisningen i boldspil udvides gradvist til et højere niveau, som kræver øget spilforståelse og fokus på taktik. Ved hjælp af værktøjer som fx spilljulet, skal eleverne arbejde med ændre på et boldspils præmis, og udvikle en dybere forståelse for spillets mekanismer og spillets sammenhængskraft.

Undervisningen skal bidrage til, at eleverne opnår en klar fornemmelse af og forståelse for samspil, taktik og regler, og kan indgå i boldspil og forskellige spilkonstellationer på varierede niveauer.

Dans og udtryk

Eleverne skal arbejde med sammensatte bevægelsessekvenser, særligt indenfor udvalgte kulturelle danse og stilarter, fx street, hiphop, salsa eller folkedans. Eleverne skal arbejde med at koordinere bevægelserne og inddrage viden om, at der er særlige kendetegn ved kulturelle danse og stilarter. De skal arbejde individuelt og i gruppesammenhænge. Der trækkes på elevernes erfaring med og færdigheder i at bevæge sig alsidigt og rytmisk og skabe små bevægelsessekvenser og udtryk med kroppen. Eleverne skal arbejde med at inddrage brug af koreografiske virkemidler i deres bevægelsessekvenser, fx gentagelse og variation, det synkrone, det dialogiske, det fragmentariske samt kanon. Der arbejdes først med at udvikle bevægelsesfærdigheder indenfor forskellige stilarter, efterfølgende arbejdes med at variere og skabe egne koreografier og udtryk.

Undervisningen skal lede hen i mod at eleverne kan skabe og udføre fælles koreografier med både egne bevægelser og bevægelser fra kulturelle danse og stilarter.

Kropsbasis

Eleverne skal arbejde med deres færdigheder i kropskontrol, spænding og balance med særligt fokus på koncentration og evnen til at fokusere på en kropsholdning, fx i en yogapraksis eller i kampsport. I de første to forløb var der især fokus på at træne balanceevne og kropsspænding samt at kunne klatre, hænge og svinge. Der arbejdes med, at eleverne opnår en endnu højere grad af kropsbevidsthed og oplevelsen af, at man kan kommunikere ved hjælp af kroppen. Dette kan eksempelvis ske ved at lave stagefight, stomp eller andre kreative, kropslige udtryk, hvor kroppen fungerer som et "redskab".

Natur- og udeliv

Eleverne skal lære at læse forskellige typer af kort og orientere sig efter kort i kendt og ukendt terræn. Eleverne skal lære at læse signaturforklaringer på kort, bruge et kompas og en GPS eller andet digitalt værktøj til at navigere efter. Gennem undervisning i uderummet skal eleverne lære at færdes sikkert udenfor skolens rammer, under hensyn til og i respekt for naturen og andre mennesker.

Eleverne kan med sin viden om forskellige typer kort og andet navigationsudstyr planlægge enkle aktiviteter i det fri, individuelt og i grupper. Eleverne skal kunne planlægge en hensigtsmæssig rute for fx et orienteringsløb eller en cykeltur i skoven, og forklare hvilke overvejelser og refleksioner der ligger bag deres aktivitetsforslag.

Løb, spring og kast

Elevernes skal arbejde med at analysere bevægelsesmønstre i variationer af aktiviteter, så eleverne kan korrigere sig selv og andre, og derved dygtiggøre sig i specifikke færdigheder. Undervisningen skal bidrage til at eleverne lærer at beherske tekniske færdigheder indenfor løb, spring og kast gennem præsentation af eksemplarisk udførelse af løb, spring og kast med særligt fokus på atletikdiscipliner.

Idrætskultur og relationer

Kompetenceområdet idrætskulturer og relationer omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Samarbejde og ansvar er centreret omkring elevernes evne til at samarbejde i idrætsaktiviteter og indgå konstruktivt i løsning af idrætslige opgaver med andre.

Normer og værdier fokuserer på, at eleverne kan analysere normer og værdier i forskellige idrætskulturer.

Idrætten i samfundet tager sit udgangspunkt i, at eleverne kan tilrettelægge et forløb for selvorganiseret idræt, og analysere aktuelle problemstillinger forbundet med idrætsudøvelse.

Ordkendskab fokuserer på, at eleverne lærer fagets centrale fagord og begreber.

Samarbejde og ansvar

Eleverne skal arbejde med at løse eventuelle konflikter og uenigheder i grupper og kende til samarbejdsmetoder. I forlængelse af det kontinuerlige arbejde omkring samarbejdsmetoder og relationer i udøvelsen af den alsidige idrætspraksis, fokuseres nu på at eleverne kan indgå konstruktivt i et gruppearbejde fx omkring en idrætsopgave, som fx at opfinde et nyt spil. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne kan samarbejde i forskellige sociale konstellationer og aktiviteter.

Normer og værdier

Eleverne skal arbejde eksplicit med idrættens værdier som fx glæde ved at bruge kroppen, samhørighed i større og mindre grupper. I forhold til normerne i idræt skal eleven udvikle viden om normer for god opførsel, og regler der må følges i forskellige idrætslige sammenhænge. Eksempler på normer fremhæves eksplicit i undervisningen, og eleverne skal kunne beskrive og diskutere, hvad det indebærer. I arbejdet med idrættens normer og værdier lægges der endvidere vægt på, at eleverne får kendskab til forskellige idrætskulturer og kan analysere disses kendetegn, som fx forskellen på organisering, idealer, træningsrutiner, samværsformer, tøj- og musikvalg, lokaliteter.

Idrætten i samfundet

Eleverne skal arbejde med at planlægge idrætsaktiviteter i og udenfor skolen, herunder præsentere eget aktivitetsforløb for klassen indeholdende opvarmning, tekniske elementer og samlende aktivitet. Eleven skal introduceres til planlægningsmetoder og fokuspunkter, fx tid, forløb, lokalitet, udstyr, aktivitetsbeskrivelser, målbeskrivelse. Eleverne skal inddrage deres kendskab til forskellige idrætsmuligheder i lokalområdet. Undervisningen skal lede hen mod, at eleverne selvstændigt kan tilrettelægge idrætsforløb i og udenfor skolen. Eleven skal opnå viden om aktuelle problemstillinger forbundet med idrætsudøvelse, eksempelvis doping, inaktivitet blandt unge, handicap, overtræning og træningsafhængighed. Undervisningen skal inddrage elevernes egne oplevelser og refleksioner i de faglige drøftelser.

Ordkendskab

Eleverne skal lære idrætsfagets centrale fagord og begreber, fx kip og screening. Eleverne skal i den forbindelse også lære førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i netop idræt, som fx statisk og dynamisk eller koncentrisk og excentrisk. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt ordbogsbrug.

Krop, træning og trivsel

Kompetenceområdet krop, træning og trivsel omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sundhed og trivsel fokuserer på, at eleverne arbejder med at formidle fordele og ulemper ved forskellige idrætsvaner, herunder en vurdering af idrætsvaner som individ og i et fællesskab.

Fysisk træning er centreret omkring elevernes arbejde med at tilrettelægge et opvarmningsprogram og udføre fagligt begrundede træningsøvelser.

Krop og identitet tager sit udgangspunkt i, at eleverne kan samtale om fysiske og psykiske forandringer i puberteten og forholde sig konstruktivt til forskellige kropsidealer.

Sundhed og trivsel

Undervisningen tager sit udgangspunkt i elevernes kendskab til forskellige typer af idrætsvaner. Der arbejdes med elevernes evne til at vurdere forskellige idrætsvaner ud fra en idrætsfaglig, samfundsmæssig og personlig vinkel.

Eleverne skal bl.a. opnå viden om træningsgrader og forholde sig kritisk til fx overtræning og forklare, hvilke risici det kan indebære. Eleven skal kunne beskrive, hvilke gevinster der kan følge med, hvis man får opbygget sunde idrætsvaner. Endvidere skal eleven kunne vurdere hvilke fordele og ulemper ved at indgå i et idrætsfællesskab eller ved selvtræning. Undervisningen skal lede hen imod, at elevernes finder frem til deres egne præferencer.

Fysisk træning

Eleverne skal lære principper og øvelser i opvarmning, der gør, at eleven kan tilrettelægge et opvarmingsprogram, der knytter an til en bestemt disciplin eller en specifik bevægelsessekvens fx sprint eller kast. Der arbejdes med træning af kroppens muskler og kredsløb. Eleverne skal med deres viden om de store muskelgruppers funktioner, kunne udvælge og praktisere øvelser og instruere andre i at træne bestemte muskler. Eleverne skal arbejde med måling og træning af kondition. Dette arbejde kan med fordel sættes ind i en større træningsforståelse. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne bliver i stand til at sætte specifikke træningsmål efter egne behov, og eleverne kan i den sammenhæng lære at inddrage digitale medier i forbindelse med analyse og i måling af fysisk aktivitet.

Krop og identitet

Eleverne skal have kendskab til at kroppen og psyken forandrer sig i puberteten. Eleverne skal med udgangspunkt i denne viden samtale om positive og negative aspekter af pubertetens påvirkning på krop og psyke, herunder forholde sig til, at vores kroppe ser meget forskellige ud og har forskellige styrker. Det er centralt at arbejde eksplicit med forskelligheder i kroppe og fokusere på et socialt miljø, som kan rumme elevernes forskelligheder.

Eleverne skal arbejde med og opnå forståelse for, at der i elevernes omgivelser findes forskellige kropsidealer, som kan være skabt af medier eller fx af klassekammerater. Eleverne skal forholde sig kritisk til kropsidealer og beskrive, hvorledes de kan spille ind på udvikling af identiteten og kan påvirke det sociale miljø. Eleverne skal samtale om idealer, der findes indenfor idrætten, både i forhold til krop og præstationer, herunder beskrive forskellige forudsætninger for at dyrke idræt, fx som de opleves i medierne eller i skolen.

4. trinforløb – 8. - 9. klasse

Undervisningen skal fokusere på, at elevernes beherskelse af tekniske og taktiske færdigheder videreudvikles gennem den varierede idrætsundervisning. Der stilles stadig større korrekthedskrav til de tekniske færdigheder hos eleverne. Fokus er på varierede handlemåder inden for de enkelte idrætslige aktiviteter, discipliner og temaer, herunder træning, afprøvning, konkurrence, samarbejde og vurdering.

Der arbejdes fortsat med normer, værdier og relationskompetence i idrætstimerne. Hovedvægten lægges på elevernes evne og vilje til at acceptere og erkende styrker og kvaliteter hos sig selv og andre, og derigennem på at kunne udvikle samarbejdsrelationer.

Der forventes et bredt og indgående kendskab til idrætskultur, hvor etiske og moralske spørgsmål er i centrum.

Der arbejdes med sundhed og trivsel i et bredere samfundsmæssigt perspektiv både aktuelt og fremtidigt.

Alsidig idrætsudøvelse

Kompetenceområdet alsidig idrætsudøvelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Redskabsaktiviteter fokuserer på elevernes arbejde med at beherske sammensatte bevægelsesserier med og uden musik, herunder arbejdet med at analysere egne og andres bevægelser som led i udvikling af færdigheder.

Boldbasis og boldspil tager sit udgangspunkt i, at eleverne kan beherske tekniske og taktiske elementer i en række boldspil, og udvikle nye spil baseret på deres færdigheder og viden.

Dans og udtryk omhandler elevernes arbejde med at beherske komplekse bevægelsesmønstre i koreografier, herunder analysere virkemidler i egne og andres bevægelsesudtryk.

Kropsbasis fokuserer på, at eleverne kan anvende og aflæse kropslige udtryk i fx slåskultur og akrobatik.

Løb, spring og kast fokuserer på elevernes arbejdet med at beherske en række atletikdiscipliner.

Natur- og udeliv er centreret omkring at eleverne skal planlægge og vurdere kvaliteterne ved friluftaktiviteter på land og i vand.

Redskabsaktiviteter

Eleverne skal lære bevægelsesanalyse til at analysere egne og andres bevægelsesserier med henblik på at videreudvikle tekniske færdigheder i at beherske og sammensætte bevægelsesserier. Undervisningen leder frem mod, at eleverne opnår viden om og erfaring med arbejdsteknikker indenfor gymnastiske øvelser og spring, og træning af egne færdigheder. Eleverne skal arbejde med at udføre en sikker modtagning i spring og i behændighedsøvelser, fx ved kraftspring og overslag.

Boldspil og boldbasis

Undervisningen er centreret omkring en videreudvikling af elevernes færdigheder ud i de tekniske og taktiske elementer. Som del af denne videreudvikling af elevernes færdigheder og viden om boldspil og boldbasis er planlægning og udvikling af eksisterende boldspil, herunder taktiske elementer og kulturelle forskelle. Eleverne skal arbejde med anvendelse af faglige termer og de skal kunne tage ansvar i spilsituationer, både som deltager og fx i en dommerfunktion. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne opnår forståelse for centrale aspekter af boldspil.

Dans og udtryk

Eleverne skal arbejde med at koordinere deres bevægelser til rytme og musik herunder beherske komplekse bevægelsesmønstre. I den sammenhæng vægtes elevernes kendskab til musikkens form, tempo og karakter. Elevernes skal arbejde med at analysere dans og bevægelsesudtryk ved brug af fx Labans bevægelseslære samt viden om koreografiske virkemidler. I arbejdet med koreografier og sammensætning af bevægelsesserier skal de træne evnen til at arbejde kreativt og opnå en forståelse for dansens æstetik, og de skal kunne fremvise selvskabte bevægelsessekvenser og udtryk i grupper.

Der arbejdes først med beherskelse af komplekse bevægelsessekvenser og musikkens anvendelse i forhold til bevægelserne. Efterfølgende arbejdes der med at eksperimentere med og analysere bevægelsesudtryk med henblik på at skabe egne udtryk og koreografier.

Kropsbasis

Eleverne skal kunne holde koncentrationen og fokusere på enkelte bevægelser og de kropssignaler, som en med- og modspiller eller en samarbejdspartner sender i fx en akrobatisk øvelse eller en kampsituation. Elevernes skal træne deres evne til at fokusere og holde deres koncentration i en idrætsaktivitet. Eleverne skal kunne omsætte deres viden om kropsspænding og balance i øvelser, og forklare hvorfor disse elementer af kropskontrol kan være afgørende i udøvelsen af visse idrætslige discipliner. Under-

visningen skal lede hen mod at eleven kan aflæse kropslig kommunikation og teknikker i bl.a. slåskultur og akrobatik.

Løb, spring og kast

Der arbejdes indgående med elevernes kendskab til en række atletikdiscipliner, og elevernes færdigheder indenfor udvalgte discipliner, fx trespring, spydkast, kuglestød, højdespring og hækkeløb. Eleverne skal beherske teknikken til at kaste, springe og løbe sikkert og stabilt. Disse færdigheder skal de kunne omsætte til en atletikpraksis, som de har en grundlæggende viden omkring. Eleverne skal kunne forklare en bevægelsesanalyse og fx vise et trespring, trin for trin. Eleverne skal opnå en udvidet forståelse af de grundlæggende færdigheder indenfor løb, spring og kast.

Natur og udeliv

Eleverne skal arbejde med idrætsaktiviteter i det fri, både på land og i og på vand. Med udgangspunkt i elevernes kendskab til aktiviteter i uderummet skal de arbejde med at udvikle og planlægge aktiviteter i det fri. Eleverne skal som led i dette arbejde vurdere kvaliteter og gevinster ved at dyrke idræt i det fri. Undervisningen skal bidrage til eleverne opnår et bredt kendskab til de udfoldelsesmuligheder, der er i uderummet og oplever glæde ved fysisk aktivitet i det fri.

Idrætskulturer og relationer

Kompetenceområdet idrætskulturer og relationer er beskrevet under fire færdigheds- og vidensområder:

Samarbejde og ansvar fokuserer på elevernes forståelse og italesættelse af samspillet mellem individ og fællesskab i idrætsaktiviteter med fokus på konstruktive samarbejdsrelationer.

Normer og værdier er centreret omkring elevernes vurdering af normer, værdier og etik i idrætskultur over tid.

Idrætten i samfundet fokuserer på, at eleverne kan deltage i udvikling af idrætslige aktivitetstilbud, og kan diskutere samspillet mellem samfund og idrætskultur.

Sprog og skriftsprog er centreret omkring elevernes sproglige arbejde med at udtrykke sig nuanceret og med brug af fagbegreber.

Samarbejde og ansvar

Undervisningen fokuserer på det videre arbejde med elevernes evner og færdigheder til at kunne samarbejde og vurdere samspillet mellem individ og fællesskab i idrætslige aktiviteter. Eleverne skal indgå i gruppekonstellationer i forskellige sammenhænge, og arbejde med opgaver der knytter an til idrætslige problemstillinger fx inklusion af fysisk handicappede. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne kan arbejde konstruktivt med problemstillinger og udfordringer i samarbejdet om idrætslige aktiviteter.

Normer og værdier

Eleverne skal arbejde med etiske problemstillinger som fx snyd, doping og matchfixing, og forholde sig til problematikkerne på baggrund af tilegnet faglig viden om konsekvenserne. Eleverne skal vurdere idrættens normer og værdier og forholde sig til at idræt er et dynamisk begreb, der konstant er i forandring fx i forhold til kønsproblematikker, konkurrence eller tidligt målrettet elitetræning.

Idrætten i samfundet

Undervisningen fokuserer på elevernes forståelse for samspillet mellem samfund og idrætskultur, herunder udviklingen af forskellige typer af idrætstilbud fx etablering af foreninger og foreningers demokratiske opbygning. Ud fra udvalgte emner som fx udvikling af urbane idrætsformer fx parkour, idræt

som kulturskaber eller nedgangen i unges deltagelse i foreningsidræt, arbejdes der med en forståelse for sammenhængen mellem samfundstendenser og idrætskultur.

Sprog og skriftsprog

Eleverne skal arbejde med at anvende idrætsfagets centrale fagord og begreber i en sproglig nuanceret samtale om idrætspraksis. I idrætsfaget skal eleverne have viden om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur. Eleverne skal kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper fx opvarmningsprogrammer, faglige tekster om fysiologi, regelsæt og instruktioner til øvelser.

Krop, træning og trivsel

Kompetenceområdet krop, træning og trivsel omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sundhed og trivsel fokuserer på elevernes arbejde med at vurdere og analysere sammenhænge mellem levevilkår og idrætsvaners indflydelse på sundhed og trivsel.

Fysisk træning er centreret omkring elevernes arbejde med at udføre egne og andres træningsprogrammer.

Krop og identitet tager sit udgangspunkt i, at eleverne kan analysere fysiske og psykiske forandringer i forbindelse med at kroppen udvikler sig i puberteten

Sundhed og trivsel

Eleverne skal arbejde med at opnå en indsigt i, og viden om, levevilkårs betydning for sunde og usunde vaner. Eleverne skal arbejde med at vurdere fordele og ulemper ved idrætsvaner. Elevernes arbejde med et bredt positivt sundhedsbegreb skal understøtte deres forståelse af et sundt liv med livslang idræt. Eleverne skal udvikle indsigt i samspillet sundhed, trivsel og levevilkår. Der fokuseres på betydningen af økonomiske, kulturelle og sociale levevilkår.

Fysisk træning

Eleverne skal opnå kendskab til forskellige træningstyper og elementer til opbygning af opvarmningsprogrammer, målrettet mod discipliner eller sportsgrene. Der fokuseres på elevernes kendskab til planlægning og udførelse af opvarmnings- og træningsprogrammer. Eleverne skal tilrettelægge opvarmningsprogrammer, de skal formidle til hinanden. I elevernes arbejde med beskrivelserne af træningsprogrammerne, skal de reflektere over og forklare idrætsfaglige ord og begreber samt kunne argumentere for valget af øvelser i forhold til det opstillede mål.

Krop og identitet

Der arbejdes med elevernes oplevelse af og viden om, hvordan krop og idrætsudøvelse påvirker ens selvopfattelse og identitet. Dette ses både i forhold til, hvordan eleverne oplever deres egen krop, det at være aktive/ inaktive, men også deres forståelse for hvordan forskellige idrætslige tilhørsforhold er med til at skabe en identitetsfølelse.

It og medier

IT, medier og informationsteknologi skal inddrages, hvor det kan tilføre idrætsundervisningen nye dimensioner, og kan være en stor ressource i undervisningen. Digitale platforme fx tablet og smartphones kan bibringe en visuel dimension til undervisningen, og forskellige digitale værktøjer kan være en hjælp

til bl.a. målinger, videoanalyser af teknik dokumentation, elevproduktion/portefølje, evaluering og navigation.

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I idræt arbejdes med alle fire elevpositioner. Eleverne skal fx inden for kompetenceområdet Idrætskultur og relationer kritisk kunne gøre brug af digitale medier til at undersøge information om idrætsgrene, normer i idræt eller et helt tredje undersøgelsesfelt.

I kompetenceområdet Alsidig idrætsudøvelse skal eleverne kende strategier til at analysere idrætslige resultater, herunder overførsel og bearbejdning af informationer fra fx pulsar, skridttæller, accelerometer, GPS m.v. Der lægges endvidere op til at inddragelse af visualisering af bevægelsesteknik eller tyngdepunktets bane med henblik på idrætsfaglig viden og videreudvikling af idrætslige færdigheder

Elevernes arbejde med at producere egne opvarmningsprogrammer lægger op til kreativ inddragelse it og digitale medier. Eksempelvis i arbejdet med dans og udtryk, hvor video kan anvendes til både inspiration og analyse samt kreative produktioner.

Eleverne skal lære tage ansvar og deltage, idet de deler deres indsigt og viden med klassen, eller i forskellige andre fora. Eleverne skal bl.a. forholde sig kritisk og analyserende til kropsidealer, som de fremstår i forskellige medier.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i idræt. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I idræt skal eleverne lære fagets centrale fagord og begreber, fx kip i bevægelsesanalyse under kompetenceområdet Alsidig idrætsudøvelse og fairplaybegrebet under Idrætskultur og relationer. Eleverne skal i den forbindelse også lære faglige ord og hverdagsbegreber, som har specifik betydning i netop faget idræt, som fx opvarmning og modtagning. Der skal bl.a. arbejdes med sprog og fagsprog i forbindelse med introduktion til spil og øvelser, når eleverne skal analysere teknik og oplevelser i idrætsundervisningen, pulsarbejde, intervaltræning og i samtale om det brede, positive sundhedsbegreb.

I idræt skal eleverne arbejde med fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur, fx instruerende tekster som opvarmningsprogrammer og regelsæt, eller beskrivende tekster om fysiologi mv.

Fagord og begreber, idrætsteori og fælles terminologi er endvidere en central del af prøven i idræt.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kommer særligt til udtryk i kompetenceområderne Alsidig idrætsudøvelse og Idrætskultur og relationer, hvor eleverne arbejder med at afprøve, eksperimentere, skabe, udvikle, tilrettelægge og endelig fremvise idrætsaktiviteter.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner - handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I kompetenceområdet Alsidig idrætsudøvelse arbejdes særligt med elevernes evne til at skabe og videreudvikle fx boldlege og kropslige udtryk. Elevernes personlige indstilling og kreativitet sættes i spil. Eleverne opfordres til at tænke kreativt og turde kaste sig ud i nye idrætslige udfordringer. De grundlæggende færdigheder og den viden som eleverne arbejder med i fx dans og udtryk, kan benyttes som afsæt til at udvikle koreografier og opvisninger, som kan fremvises og have værdi for skolens øvrige elever.

I kompetenceområdet Idrætskultur og relationer arbejdes der indgående med elevernes personlige indstilling og omverdensforståelse, når der sættes fokus på samarbejde og ansvar samt normer og værdier. Eleverne skal bl.a. arbejde med at udvise hensyn, forståelse og tolerance, fx ved kropskontakt i visse øvelser. I arbejdet med normer og værdier indenfor idrættens kultur og fællesskab arbejdes der eksplicit med elevernes omverdensforståelse, i form af forståelse for forskellige bevægelses- og idrætskulturer, samfundsproblematikker og udnyttelse af muligheder i den nære omverden.

Læseplan for faget musik

Indledning

Faget musik er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 6. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1 – 2. kl., 3. – 4. kl. og 5. – 6. klasse.

I faget musik skal eleverne beskæftige sig med samtidens musik, som må forstås på baggrund af kendskab til musikkens mangfoldighed såvel historisk som genre-mæssigt. Der arbejdes med musik i forskellige stilarter og med såvel traditionelle som mere eksperimenterende udtryksformer. Udgangspunktet for undervisningen er den vesterlandske musikkultur, men den stigende globalisering og udviklingen af det multikulturelle samfund betyder, at musik fra andre kulturer og subkulturer også skal præsenteres i undervisningen.

Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: Musikudøvelse, Musikalsk skaben og Musikforståelse.

Det er centralt, at undervisningen i musik giver eleverne den praktiske erfaring og teoretiske viden, som giver dem mulighed for at udtrykke sig i, om og til musik, og som er afgørende for oplevelsen af og glæden ved musik.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1. - 2. klassetrin

Undervisningen bygger på elevernes nysgerrighed og umiddelbare lyst til at bruge krop og stemme. Undervisningen skal være alsidig med hensyn til indhold såvel som aktivitetsformer, og det musikalske stof er generelt præget af enkelhed og overskuelighed. Elevernes oplevelser og erfaringer med musik fra hverdagen medtænkes i forbindelse med planlægning af undervisningen.

Det er centralt, at eleverne lærer at deltage hensigtsmæssigt i et musikalsk fællesskab. Det sker gennem sang og spil, men også i arbejdet med et repertoire af nye og gamle sang- og bevægelseslege samt lette fællesdansen.

Det skabende arbejde skal foregå inden for tydelige rammer i forhold til bl.a. rytmisk kompleksitet, toneomfang, dynamik og tempo. Det er centralt, at eleverne lærer at eksperimentere med forskellige klangkilder og deres lyd-kvaliteter med hensyn til mangfoldighed og variationsmuligheder.

I arbejdet med musikforståelse lægges hovedvægten på musiklytning, som foregår i fællesskab. Det er centralt, at eleverne udvikler gode lyttestrategier.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire fokuserer på elevernes kendskab til et udvalg af nyere og ældre sange og salmer samt udvalgte rim og remser.

Sangteknik er centeret omkring elevernes kendskab til basal sangteknik gennem legende aktiviteter.

Sanglege og bevægelse fokuserer på elevernes evne til at deltage i musikalske fælleslege.

Spil omhandler elevernes evne til at deltage i enkelt sammenspil.

Sangrepertoire

Eleverne skal opbygge kendskab til et repertoire af nye og ældre sange og salmer. Det drejer sig om børnesange, årstids- og højtidsange samt salmer og bibelhistoriske sange. Den enstemmige fællessang er helt central på 1. trinforløb. Gennem fællessangen skal eleverne opbygge et varieret repertoire af sange, som dels knytter sig til elevernes hverdag og stimulerer deres forestillingsverden og fantasi og dels repræsenterer den kulturelle sangtradition. Eleverne skal desuden lære rim og remser og herigennem udvikle deres sprog, rytmik og frasering.

Sangteknik

Eleverne skal styrke deres sikkerhed i intonation og bevidsthed om egen stemme. Fællessangen skal fortrinsvis foregå uakkompagneret eller med diskret akkompagnement. Sangene skal synges i et passende lyst stemmeleje afpasset efter deres karakter, og eleverne opfordres jævnligt til at synge små solistiske passager. Elevernes intonation styrkes gennem arbejde med vekselsang og ekkosang. Det er væsentligt, at eleverne får positive erfaringer med det at synge.

Eleverne skal desuden lære at synge efter musikalske anvisninger. Det er vigtigt for elevernes stemmebevidsthed, at de udfolder sig kreativt, legende og eksperimenterende med stemmens mangfoldige udtryksmuligheder. Eleverne skal eksperimentere med stemmen med udgangspunkt i forskellige karakterer. Stemmens udtryksmuligheder udfordres også ved at lære eleverne at synge på forskellige måder. Det kan eksempelvis være dybt/højt, svagt/kraftigt, inderligt/udtryksfuldt eller fint/groft.

Sanglege og bevægelse

Eleverne skal tilegne sig elementære musikalske færdigheder med udgangspunkt i forskellige legeaktiviteter. Eleverne skal arbejde i bevægelsesforløb, hvor flere elementer, herunder sang, spil og bevægelse indgår i en helhed. Eleverne skal gennem danse og sanglege opnå erfaringer med kropslig musikalsk udfoldelse, og eleverne skal herigennem udvikle deres musikalitet, herunder puls- og periodefornemmelse, opmærksomhed og samarbejdsevne.

Spil

Eleverne skal lære at deltage i musikalske sammenhænge med anvendelse af udvalgte percussion-instrumenter. Percussion dækker over slaginstrumenter, herunder tromme, xylofon, tamburin og claves. Det er centralt, at eleverne lærer at følge en fælles grundpuls. Undervisningen tilrettelægges, så den instrumentale musikudøvelse i høj grad bruges som ledsagelse til sang, leg og bevægelse.

Musikalsk skaben

Kompetenceområdet musikalsk skaben omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lydformning tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med at skabe lydillustrationer med krop, stemme og klangkilder.

Komposition fokuserer på elevernes arbejde med at skabe enkle rim, remser og sange.

Improvisation er centeret omkring elevernes arbejde med at udføre enkle improvisationer med stemme, krop og andre klangkilder.

Bevægelse omhandler elevernes arbejde med at skabe enkle bevægelser til musik.

Lydformning

Eleverne skal lære at undersøge, udvælge og sammensætter lyde og klange til lydillustrationer. Det kan eksempelvis være rim, remser, egne fortællinger eller korte eventyr. Elevernes lydillustrationer skal understrege og udbygge det givne oplæg. Eleverne skal arbejde med både klangflader og pulsfaste lydforløb og med anvendelse af både krop, stemme, digitale medier og andre klangkilder med vekslende fokus.

Komposition

Eleverne skal arbejde med at lave egne rim, remser og sange. Eleverne skal lære at eksperimentere med forskellige klangkilder og deres lyd kvaliteter med hensyn til mangfoldighed og variationsmuligheder. Det er vigtigt, at det skabende arbejde foregår inden for tydelige, men også udfordrende rammer i forhold til rytmisk kompleksitet, toneomfang, dynamik og tempo.

Improvisation

Eleverne skal lære at arbejde med improvisation i skabende processer. Improvisation handler om at skabe et musikalsk produkt af øjeblikkets inspiration og med anvendelse af fri fantasi, men det skal dog foregå inden for klart udstukne rammer med begrænsede valgmuligheder. Improvisation kan eksempelvis foregå via digtesang eller via forskellige lege og eksperimenteringsøvelser på instrumenter og andre klangkilder. Improvisation knyttes til bevægelse, sang og sammenspil.

Bevægelse

Eleverne skal lære at bruge kroppen til at skabe enkle bevægelsesmønstre til musik. Eleverne skal i arbejdet tage udgangspunkt i egne bevægelsesmønstre. Arbejdet med at sætte bevægelser til musik skal foregå inden for tydeligt beskrevne rammer, men med så mange valgmuligheder, at eleverne føler ejerskab over produktet.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse fokuserer på elevernes evne til at lytte opmærksomt til musik.

Instrumentkendskab omhandler elevernes evne til at genkende klangen af forskellige instrumenter.

Musikoplevelse

Eleverne skal lære at rette deres opmærksomhed mod forskellige former for musik og i forlængelse heraf lære at udtrykke deres associationer. Musikstykkerne udvælges på en sådan måde, at de kan stimulere den musikalske forestillingsevne eller associeres til noget konkret. Det kan eksempelvis være stem-

ninger, naturoplevelser, dyr eller steder. Desuden skal musikstykkerne repræsentere mange genrer, herunder klassisk, rock, opera og jazz.

Instrumentkendskab

Eleverne skal lære forskellige instrumenter at kende, herunder deres klang og musikfaglige betegnelse. I undervisningen skal eleverne undersøge spilleteknik, lyd dannelse og klang på en stor del af skolens musikinstrumentarium. Eleverne skal desuden præsenteres for forskellige karakteristiske instrumenter og instrumentgrupper i indspillet musik fra forskellige genrer og kulturer.

2. trinforløb – 3. - 4. klassetrin

Undervisningen bygger på, at eleverne i stigende grad skærper deres bevidsthed om den enkeltes betydning for det musikalske fællesskab. Det musikalske stof er fortsat præget af enkelhed, men stoffet består nu i højere grad af musikalske helheder af sammensat karakter, og eleverne er i stigende grad med til at fastlægge rammerne for de skabende processer. Det er centralt, at eleverne lærer, hvorledes instrumenter og digitale muligheder kan inddrages i det skabende musikalske arbejde.

I arbejdet med musikforståelse sættes musikken nu ind i en historisk sammenhæng, og der påbegyndes et arbejde med musikanalyse. Det er centralt, at eleverne opnår et vist kendskab til det klassiske instrumentarium samt udvalgte klassiske komponister og værker, der historisk set knytter sig til dette instrumentarium.

Musikudøvelse

Musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire fokuserer på at øge elevernes kendskab til både nye og gamle sange og salmer.

Sangteknik er centreret omkring elevernes evne til at synge med god klang og intonation.

Fællesdans omhandler elevernes kendskab til et bredt udvalg af både nyere og ældre fællesdanske.

Spil fokuserer på at lære eleverne at spille sammen.

Sangrepertoire

Eleverne skal udbygge deres repertoire med nyere og ældre sange og salmer, herunder viser, årstids- og højtidsange, under hensyntagen til variation i tempo, stemning, stilart og tekstindhold. Der tages udgangspunkt i den danske sangtradition i bred forstand. I undervisningen skal eleverne arbejde med, hvordan sangbøger er bygget op, og hvordan teksterne i sangene kan formidle en historie eller et særligt budskab. Den enstemmige fællessang er fortsat central.

Sangteknik

Eleverne skal arbejde med at udvikle en god intonation, og de skal arbejde med at udvide stemmens ambitus (toneomfang) samt bruge kroppen hensigtsmæssigt til støtte for sangstemmen. Eleverne skal lære, at sange alt efter deres karakter fordrer forskellig stemmekvalitet, udtryk og sangstil. Efterhånden skal eleverne lære at synge sammen i enkel flerstemmig sang. Det kan eksempelvis være kanonsang, over- og understemmer eller ostinatbaserede stemmer.

Fællesdans

Eleverne skal lære forskellige fællesdanske og herigennem gøre sig erfaringer med dans som musikalsk udtryksform. Der skal indgå nye og gamle fællesdanske af dansk og udenlandsk oprindelse. Disse danse

skal styrke elevernes kropslige erkendelse af elementære musikalske forhold, herunder dynamik, form og rytme. Eleverne skal gennem danseaktiviteterne styrke deres puls- og periodefornemmelse.

Spil

Eleverne skal lære at indgå i sammenspil med inddragelse af først og fremmest musiklokalets instrumenter. Eleverne spiller sammen i såvel større som mindre grupper og bevidstgøres herigennem om deres egen rolle i den musikalske helhed i et orkester. Den enkelte elev skal desuden have mulighed for at blive mere fortrolig med et enkelt instrument. Der lægges vægt på et varieret sammenspilsrepertoire samt arbejde med både melodispil, gehør og brug af notation.

Musikalsk skaben

Kompetenceområdet musikalsk skaben omfatter fire færdigheds og vidensområder:

Lydformning tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med at skabe lydillustrationer under anvisning.

Komposition fokuserer på elevernes arbejde med at skabe musik med udgangspunkt i instrumenter, it, rytme, sprog og stemmebrug.

Improvisation er centreret omkring elevernes arbejde med at udføre enkle improvisationer med instrumenter.

Bevægelse omhandler elevernes arbejde med at skabe bevægelsesmønstre med sikker puls- og periodefornemmelse.

Lydformning

Eleverne skal fortsat arbejde med at undersøge, udvælge og sammensætte lyde og klange. Eleverne eksperimenterer fortsat med at skabe lydillustrationer, men eleverne skal i stigende grad udfordres via anvisninger og rammer. Eleverne skal lære at arbejde varieret både med og uden brug af IT.

Komposition

Eleverne skal lære at lave små melodier og musikstykker, herunder lave egne raptekster. Arbejdet foregår enkeltvis eller i mindre grupper. Det er væsentligt, at sprog og musik arbejdes sammen, og at hver enkelt elev kan præge arbejdet. Arbejdet med komposition foregår fortrinsvis med brug af instrumenter og it med forskellig vægtning i henhold til det enkelte undervisningsforløb. Det er centralt, at der indgår skriveprocesser i elevernes arbejde med komposition, herunder nedskrivning af egne tekster.

Improvisation

Eleverne skal lære at improvisere på instrumenter i musikalske forløb. Improvisation foregår i form af mellemspil eller improvisationsvers og i forbindelse med arrangement i form af afprøvning af forskellige forspil, instrumenteringer og formforløb. Improvisation foregår fortsat med stemme, på instrumenter og andre klangkilder, men det er væsentligt, at eleverne også kan gøre sig erfaringer med improvisation på melodibaserede instrumenter.

Bevægelse

Eleverne skal fortsat bruge kroppen til at skabe bevægelsesmønstre til musik, men kravene til kompleksitet og udtryk øges. Eleverne skal i arbejdet med bevægelsesmønstrene udvikle deres puls og periodefornemmelser ved at skabe bevægelse til musikstykker, som indeholder flere tydelige formled.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse fokuserer på elevernes evne til at formidle egne musikoplevelser samt på at kunne indgå i en koncertsituation.

Instrumentkendskab omhandler instrumentering i forskellige genrer og instrumenters klang og navne.

Analyse fokuserer på elevernes brug af begreberne formforløb, dynamik og klangfarve i analyseøjemed.

Musikhistorie tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med udvalgte musikeksempler fra primært den vesterlandske musikkultur.

Musikoplevelse

Eleverne skal lære at udtrykke deres musikoplevelser i varierede udtryksformer. Det kan eksempelvis være i rytmik, dans, dramatisering, maleri eller fortælling. De musikeksempler, der præsenteres for eleverne, skal være forholdsvis korte med klare strukturelle præg. Eleverne skal fortsat udtrykke deres musikoplevelse ud fra associationer, men opmærksomheden rettes i stigende omfang mod væsentlige strukturelle træk ved musikken, herunder form, rytme, dynamik og instrumentation.

Eleverne præsenteres for musik i professionel udførelse – indspillet eller levende fremført. Det kan eksempelvis være af professionelle musikere eller af elever fra den lokale musikskole. Eleverne skal efterhånden lære at være fortrolige med tilhørerens rolle i forskellige koncertsituationer.

Instrumentkendskab

Eleverne skal først og fremmest lære symfoniorkestrets klassiske instrumentarium at kende, men øvrige instrumenter inddrages fortsat. Med udgangspunkt i forskellige typer af instrumenter skal eleverne lære forskellige genrer at kende, således at de kan redegøre for typiske genrebaserede variationer i instrumenteringen.

Analyse

Eleverne skal i arbejdet med musikanalyse lære at beskæftige sig med væsentlige strukturelle træk ved udvalgte musikstykker. Almindelig musikalsk fagterminologi, herunder form, dynamik og klangfarve, indføres efterhånden, således at eleverne kan begynde at inddrage fagbegreber i analyseøjemed. Musikanalyse handler om at opløse musikken og undersøge nogle af musikkens bestanddele. Der fokuseres i vid udstrækning på tydelige karakteristika i de valgte musikstykker. Det kan eksempelvis være iørefaldende rytmiske eller melodiske motiver, den valgte instrumentation, dynamik eller det musikalske formforløb.

Musikhistorie

Eleverne skal opnå kendskab til udvalgte klassiske komponister fra musikhistorien. Der lægges vægt på komponisternes musik samt deres liv og virke, som skal sættes ind i en historisk kontekst. I arbejdet med musikhistorie skal eleverne udvide deres genrekendskab. Det er derfor væsentligt, at der udvælges klassiske musikeksempler, som repræsenterer et genre- og stilmæssigt varieret repertoire. Det er centralt, at eleverne som led i arbejdet med musikhistorie tilegner sig viden gennem læsning af fagspecifikke tekster.

3. trinforløb – 5.-6. klassetrin

Undervisningen bygger på, at eleverne i vid udstrækning inddrages i udvalg af indhold og arbejdsform i forbindelse med sang, spil og bevægelse. Det er centralt, at eleverne lærer i fællesskab at tage ansvar for den fælles musikalske udtryk.

Undervisningen bygger på, at eleverne anvender stemme, krop, musikinstrumenter og andre klangkilder, herunder digitale enheder. Hovedvægten lægges på skabende processer, som eleverne skal lære løbende at kvalificerer gennem diskussioner, kommentarer og forslag. Det er centralt, at eleverne lærer at arbejde med at arrangere og bearbejde musik.

Undervisningen bygger på, at eleverne forholder sig mere nuanceret til musikeksempler. Eksemplerne skal omfatte forskellige genrer og stilarter, og de præsenteres dels i indspillet form, dels ved koncerter. Hovedvægten lægges fortsat på musiklytning, men musikken sættes i stigende grad ind i en historisk og samfundsmæssig sammenhæng. Det er centralt, at eleverne lærer at reflektere over musik i forhold til kunst og kultur.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Sangrepertoire omhandler elevernes kendskab til sange på flere sprog.

Sangteknik fokuserer på, at eleverne lærer at synge i mikrofon.

Fællesdans fokuserer på elevernes kendskab til danse fra forskellige sammenhænge og kulturer.

Spil tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med musiklokalets elektriske instrumenter i sammenspilssituationer.

Sangrepertoire

Eleverne skal fortsat udbygge deres sangrepertoire med udgangspunkt i væsentlige sange fra den danske kulturtradition, men eleverne skal i stigende grad også lære sange på forskellige sprog, herunder engelsk. Énstemmig sang skal stadig vægtes højt. Fællessangen sættes i relation til de elever, som går i klassen, og eleverne præsenteres om muligt for sange fra de kulturkredse, som klassen repræsenterer. Der stilles i stigende grad krav til elevernes viden om tekstindhold, kontekst og stilart.

Sangteknik

Eleverne skal fortsat videreudvikle egne stemmer og udtryk. Eleverne skal desuden lære at synge i mikrofon, hvilket kan foregå både solistisk og i grupper. I undervisningen arbejdes med vokal flerstemmighed, som gradvist udbygges med fokus på det samlede musikalske udtryk. Undervisningen tilrettelægges, så eleverne kan afprøve forskellige sang- og klangidealer.

Fællesdans

Det musikalske samvær i form af dans og bevægelse udbygges med et bredere repertoire af udtryk og stilarter. I undervisningen indgår danse knyttet til udvalgte kulturer og miljøer. Det kan eksempelvis være folkedans, afrikansk dans, hip hop eller funk.

Spil

Eleverne skal lære at spille sammen i såvel større som mindre grupper, hvor principielt alle instrumenter kan inddrages. Opmærksomheden rettes mod det samlede klangbillede og den indbyrdes balance instrumenterne imellem. Elever, som går til spil, opfordres til at medbringe egne instrumenter og til at påtage sig solistopgaver. Eleverne skal arbejde både med gehør og notation som støtte for den praktiske musikudøvelse.

Musikalsk skaben

Kompetenceområdet musikalsk skaben omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Arrangement fokuserer på elevernes arbejde med at arrangere musik ud fra eksperimenter og egne ideer.

Komposition er centreret omkring elevernes arbejde med at skabe musikalske forløb vokalt og instrumentalt.

Improvisation fokuserer på elevernes arbejde med at udføre improvisationer i musikalske forløb.

Bevægelse tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med koreografi.

Arrangement

Eleverne skal lære at bearbejde musik som led i den praktiske udøvelse. Eleverne skal lave arrangementer af musikforløb ud fra eksperimenter og drøftelser. De kvalificerer løbende det musikalsk skabende arbejde gennem diskussioner, kommentarer og forslag. I undervisningen skal eleverne arrangere og spille musik af forskellig karakter. Udover at arbejde med den klingende musik skal eleverne også lære at inddrage digitale muligheder og teknikker. Eleverne skal lære at bearbejde musik digitalt, så de kan skabe et selvstændigt udtryk.

Komposition

Eleverne skal lære i stigende grad at inddrage deres stemme i det skabende arbejde med komposition. Eleverne skal arbejde med at skabe egne numre, som kan indgå i klassens repertoire, og som kan bruges ved fælles optræden. I arbejdet med at skrive tekster og komponere musikstykker inddrages digitale enheder med deres særlige muligheder for at fastholde og redigere et musikalsk forløb. Det er fortsat centralt, at der indgår skriveprocesser i elevernes arbejde med komposition, herunder nedskrivning af egne tekster. Komposition er en integreret del af musikudøvelsen.

Improvisation

Kravene til elevernes improvisation øges, således at eleverne efterhånden lærer at improvisere over fastlagte akkordforløb med brug af improvisationsskalaer. Det er væsentligt, at improvisationen foregår indenfor fastlagte musikalske rammer, hvor valgmulighederne er overskuelige. I forbindelse med improvisation skal eleverne træne deres gehør.

Bevægelse

Eleverne skal lære at arbejde med koreografi og bevægelsesmønstre, der kan udvikles til egentlige danse. Koreografi handler i bred forståelse om at sammensætte sekvenser af bevægelse. Eleverne skal arbejde i større eller mindre grupper med skabelsen af koreografier, der kan bruges og sammensættes til større serier og desuden indgå i sammenhæng med musikudøvelse.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Musikoplevelse omhandler elevernes evne til at lytte opmærksomt til musik fra forskellige genrer.

Musikkens funktion fokuserer på musikkens virkning i forskellige sociale og kulturelle sammenhænge.

Analyse fokuserer på elevernes brug af centrale musikalske parameter i analyseøjemed.

Musikhistorie tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med udvalgte perioder i musikhistorien.

Musikoplevelse

Eleverne skal i stigende grad lære at blive fortrolige med musik fra forskellige genrer, kulturer og perio-

der. Igennem arbejdet med musikoplevelse forholder eleverne sig til musik eksempler ud fra forskellige tilgange. Det kan eksempelvis være direkte associationer, mere beskrivende tilgange eller som tolkning i andre udtryksformer. Ud over vesterlandsk musik skal undervisningen rumme eksempler fra andre musikkulturer.

Musikhistorie

Eleverne skal lære at arbejde med musikhistorie med udgangspunkt i musikhistoriske perioder. Det er væsentligt, at relevante fagbegreber indgår i arbejdet. Eleverne skal have kendskab til udvalgte perioders karakteristiske stiltræk og centrale personer. Undervisningen i musikhistorie kan eksempelvis foregå som led i tværfaglige forløb. Det er fortsat centralt, at eleverne som led i arbejdet med musikhistorie tilegner sig viden via læsning af fagspecifikke tekster.

Musikkens funktion

Eleverne skal lære at forholde sig til musikkens anvendelse, funktion og virkning i samfundet generelt. Eleverne skal indgå i drøftelser om musikkens roller i forskellige sammenhænge, herunder ved fester, religiøse handlinger, koncerter, i stormagasiner, på restauranter, radioudsendelser, film og andre elektroniske medier. Det er væsentligt, at eleverne lærer at forholde sig til deres eget musikforbrug. Som led i diskussionerne skal elevernes opmærksomhed henledes på spændingsfeltet mellem musik som kunstnerisk udtryk og som handelsvare.

Analyse

Eleverne skal udbygge deres kendskab til almindelige musikalske fagbegreber, herunder tema og motiv, og fortsat lære at inddrage dem i analyseøjemed. Musikalsk notation inddrages i stigende omfang, så eleverne lærer at aflæse en melodibevegelses konturer og genkende rytmiske og melodiske motiver. Eleverne skal som led i undervisningen have indsigt i de mest elementære akkordsammenhænge. Musikanalysen er tæt knyttet til musikudøvelsen.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling er en central del af elevernes arbejde med musik. Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Musikfaget understøtter den sproglige udvikling gennem fokus på musikfaglige begreber, som udfoldes og integreres i undervisningen og tekstlæsning om musik, herunder informationssøgning. Desuden understøttes den sproglige udvikling gennem arbejde med sproglige udtryk for musikoplevelse og den sproglige dimension ved analyse og refleksion over musik.

Gennem arbejde med et bredt repertoire af sange og salmer samt rim og remser skal eleverne lære at fokusere på det tekstlige indhold samt sprogets elementer og udtale. Sang er i denne sammenhæng at forstå som læsning i praksis. Efterhånden som eleverne har kendskab til flere sprog, inddrages disse i forbindelse med sange som indhold i undervisningen. Det er væsentligt, at sangteksternes indhold i form af begreber, kulturfænomener, historiske sammenhæng mv. udfoldes for eleverne. Eleverne skal endvidere arbejde med faglig læsning i forbindelse med notation, som indgår i både sammenspil og musikanalyse. Som led i arbejdet med musikhistorie skal eleverne læse fagspecifikke tekster. I forbindelse med komposition skal eleverne bl.a. arbejde med at komponere egne tekster. I en sådan proces indgår skriveprocesser som et naturligt led i at fastholde egne tekster.

Arbejdet med at integrere musikalske og sproglige udtryksformer i et helhedsudtryk støtter både elevernes musikalske og sproglige udvikling. Gennem arbejdet med sang og musik lærer eleverne om sammenhænge mellem musikalske og sproglige grundelementer og mulige betydninger.

It og medier

It og medier er en stor ressource for musikundervisningen og anvendes metodisk i forbindelse med mange sider af musikfaget.

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne skal lære at søge forskellige relevante ressourcer i digitale medier. Dette gør sig særligt gældende i musikforståelse, hvor eleverne bl.a. skal læse fagspecifikke tekster. Eleverne kan eksempelvis arbejde med at finde relevante musikeksempler, at søge lydtekster og billeder af relevante musikinstrumenter eller musikhistorisk materiale i form af leksikal viden og billeder.

Eleven som analyserende modtager

Eleverne skal kunne vurdere musikkens rolle på forskellige medieplatforme. Dette kan eksempelvis foregå ved inddragelse af forskellige medieplatforme i forbindelse med musiklytning.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Digitale medier indgår i særlig grad under kompetenceområdet musikalsk skaben, hvor disse anvendes til at skabe, fastholde og bearbejde musikalske udtryk. Eleverne arbejder digitalt med lydformning og egentlig komposition. I forbindelse hermed kan eleverne eksempelvis arbejde med remediering af allerede eksisterende materiale eller redigering af egne indspilninger. Der kan eksempelvis arbejdes på PC, tablets og mobiltelefoner.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne skal lære, hvornår man med respekt for andres rettigheder kan anvende allerede produceret materiale i egne kreative processer. Dette kan eksempelvis indgå, når eleverne arbejder med allerede produceret materiale.

Innovation og entreprenørskab

Musikfaget både fordrer og udvikler innovation og entreprenørskab hos eleverne. Dette kommer særligt til udtryk under kompetenceområderne Musik udøvelse og Musikalsk skaben.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I kompetenceområdet Musikudøvelse arbejdes særligt med dimensionerne omverdensforståelse og personlig indstilling hos eleverne. Den musikalske basisviden, som eleverne opnår gennem området musikudøvelse og arbejdet med kulturelle fænomener, skikke og vaner inden for musik, udgør et væsentligt bidrag til deres omverdensforståelse. Det kontinuerlige arbejde med musikudøvelse skærper elevernes koncentration og personlige indstilling. Der arbejdes på anerkendende og motiverende vis med at styrke elevernes tiltro til egne evner ved at stille afstemte musikalske aktiviteter.

I kompetenceområdet Musikalsk skaben arbejdes særligt med dimensionerne kreativitet og handling. Med den producerende tilgang oplever eleverne, at de med deres kompositioner inden for sang, spil og bevægelse kan skabe produkter til værdi for dem selv og hinanden. Eleverne skal arbejde med at eksperimentere og improvisere i tilrettelagte musikalske forløb. Gennem disse aktiviteter skaber de unikke musikalske løsninger med baggrund i deres viden, fantasi og egne ideer. I udviklingen af elevernes kreativitet fokuseres der på glæden ved at udtrykke sig, evnen til at turde fejle og modet til at vælge det særlige. Det medfører, at eleverne får erfaringer med at komme med nye bud på det allerede eksisterende og bliver samtidig i stand til at vælge nye løsninger, som kan skabe værdi for andre.

Læseplan for faget billedkunst

Indledning

Faget billedkunst er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 5. klasse. Undervisningen er opdelt i to trinforløb: 1 – 2. kl., 3. – 5. klasse.

I faget billedkunst skal eleverne lære at producere og analysere billeder. Eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere, bruge og forstå billedsprog som et kommunikations- og udtryksmiddel. Billedkunst er et kunstnerisk-æstetisk fag, hvor eleverne giver visuelt udtryk for oplevelser, holdninger, følelser og fantasier og opnår dermed erkendelse af sig selv og forståelse af omverdenen.

Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: Billedfremstilling, Billedanalyse og Billedkommunikation.

I faget billedkunst dækker ordet *billeder* over menneskeskabte visuelle forekomster såsom tegninger, modeller, malerier, fotos, internettet, skulpturer, arkitektur, og vores visuelle omgivelser generelt.

Faget billedkunst forbereder eleverne til deltagelse i de visuelle kulturer, der omgiver dem. Elevernes stigende brug af digitale billedmedier aktualiserer behovet for almene kompetencer i at kunne kode og afkode visuelle udtryk. Arbejdet med billedsproget indgår som en del af elevernes personlige og sociale udvikling og har bl.a. stor betydning for deres identitetsdannelse. Der tages udgangspunkt i emner og temaer, der er af betydning for eleverne og samfundet. Der arbejdes med skiftende skildringsformer, der er karakteriseret ved forskellige måder at opleve og udtrykke sig på. I billedkunst vælges forskellige materialer, værktøjer og teknikker i relation til billedets indhold og elevernes forudsætninger og udvikling. Der arbejdes hen imod, at eleverne gennem det praktiske arbejde opnår solide erfaringer med billedsprogets, materialernes og teknikernes muligheder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1. - 2. klassetrin

Eleverne arbejder i dette forløb med billeder på basis af fælles oplevelser, undersøgelser og erfaringer i de nære omgivelser. Billedarbejdet tager udgangspunkt i emner, som er aktuelle eller gøres aktuelle gennem oplevelse og samtale. Emnerne og temaerne kan tage udgangspunkt i elevernes egne og fælles oplevelser med klassen, og billedarbejdet kan udføres både individuelt og i samarbejde med andre.

Hovedvægten lægges på, at eleverne lærer de grundlæggende færdigheder i faget og udvikler deres billedsprog. Denne læring finder sted i forløb, hvor eleverne undersøger, eksperimenterer og afprøver fagets mange muligheder i forhold til et givent tema. I alle områder arbejder eleverne med at give udtryk for oplevelser, forestillinger, følelser eller tanker.

Det er centralt, at eleven lærer at fremstille og samtale om billeder, mens de dygtiggør sig i at kommunikere med billeder. I begyndelsen fokuseres på elevernes umiddelbare oplevelser af billeder, men efterhånden kan læreren stille spørgsmål til forskellige elementer i billedet, og eleverne indføres efterhånden i fagterminologien. Det er vigtigt, at læreren præsenterer billeder fra den verden, der omgiver eleverne. Billedsamtalen kan anvendes som afsæt for billedfortællinger og selvstændigt billedarbejde.

Eleverne skal ligeledes arbejde med at udstille egne produktioner. Eleverne deltager i ophængningen sammen med læreren. Eleverne kan sidst i dette trinforløb bidrage med skilte med korte forklaringer til egne billedproduktioner.

Billedfremstilling

Kompetenceområdet billedfremstilling omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Tegning og grafik, fokuserer på at udvikle elevernes færdigheder i at tegne og til at arbejde med enkle trykteknikker.

Maleri og collage er centreret omkring elevernes arbejde med billedkomposition og farver.

Skulptur og arkitektur fokuserer på at udvikle elevernes forståelse af rumlig form.

Digitale billeder omhandler elevernes arbejdes med at producere og navigere i et digitalt miljø.

Tegning og grafik

Eleverne arbejder i dette forløb med tegneopgaver, der udfordrer deres evne til at skildre ideer og oplevelser. Eleverne skal lære at tegne med mange forskellige redskaber, herunder med blyant og farvekridt, og de skal lære at arbejde med enkle trykformer. I slutningen af forløbet skal eleverne kunne arbejde med tegning som skitsearbejde forud for andre udtryksformer.

Maleri og collage

Eleverne skal indhente viden om farveblandinger gennem praktisk malearbejde og teoretisk viden om grundfarver og sekundærfarver.

Eleverne skal lære at vælge penselstørrelse og -type i forhold til det valgte motiv. I arbejdet med collage skal eleverne anvende og kombinere mange slags materialer i ét billedudtryk.

Skulptur og arkitektur

Eleverne skal primært arbejde med tredimensionelle billeder. Eleverne skal lære at fremstille konstruktioner af forskellige materialer. Ud fra et givent emne vælges materialer, der tilpasses og sammensættes til skulpturer eller rum. Til modellering anvendes plastisk materiale. Det kan eksempelvis være ler, ostevoks, gips eller papmache.

Digitale billeder

Eleverne skal lære at arbejde med egne fotos, billeder fra internettet og billeder fremstillet på en digital enhed. Eleverne skal lære at arbejde med tegne- og maleværktøjer i et billedbehandlingsprogram. Der arbejdes med beskæring og enkelte filtre. Eleverne skal lære, hvordan billeder gemmes digitalt med valg af opløsning og filbetegnelse.

Billedanalyse

Kompetenceområdet billedanalyse omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Billedgenrer er centeret omkring elevernes arbejdes med forskellige motivkredse.

Billedkomposition fokuserer på elevernes viden om billedelementer og billedopbygning i egne og andres billeder.

Billedfunktioner tager sit udgangspunkt i elevernes evne til at aflæse visuelle tegn og til at vurdere billeder i deres kontekst.

Billedgenrer

Eleverne skal arbejde med at kategorisere billeder i forskellige motivgrupper. Eleverne skal lære at identificere forskelle imellem billeder, som tilhører samme motivkategori og at drøfte, hvorfor billederne har disse særtræk.

I begyndelsen bruges helt enkle sorteringskategorier, herunder portrætter, landskaber, familie billeder, bygninger, skibe. Senere kategoriseres efter kriterier, der stiller større krav til elevernes personlige oplevelser af billederne. Hertil kan eksempelvis anvendes abstrakte billeder, varme og kolde billeder, mærkelige og fantasifulde billeder, uhyggelige billeder.

Billedkomposition

Eleverne sætter ord på det, der er fremstillet i forhold til en given opgave. Eleverne skal lære at bruge relevante fagbegreber i en billedsamtale, herunder hvad der ligger foran og bagved i billedet. Det kan eksempelvis være størrelsesforholdet mellem figurer på billedfladen, der antyder, hvor langt væk figurerne skal forestille at være eller det kan være figurer, der overlapper hinanden og dermed viser, hvilke elementer, der er nærmest beskueren. Eleverne skal kunne bruge enkelte fagord i beskrivelsen af et billedes opbygning.

Billedfunktion

Eleverne præsenteres for forskellige billedtyper, der findes i de nære omgivelser, og der samtales om deres funktioner som eksempelvis trafiklys, vejskilte, logoer, tegn og ikoner på nettet.

Eleverne skal lære, hvordan farver og former bruges til at fremme billedets funktion.

Analyse

Analyse handler om at undersøge billeders bestanddele. Eleverne skal præsenteres for forskellige typer af billeder og i analysen lære at beskæftige sig med væsentlige informationer i udvalgte billeder. Eleverne skal skitsere og notere væsentlige elementer for forståelsen af et konkret billede. Elementerne kan eksempelvis være særlige materialevalg, fokuspunkter i billedet eller billedets brug af lys.

Billedkommunikation

Kompetenceområdet billedkommunikation omfatter et færdigheds- og vidensområde:

Udstilling fokuserer på evaluering og præsentation af elevernes billeder.

Udstilling

Eleverne skal opleve, at billeder kan udstilles på mange måder, herunder som led i digitale præsentationer, som installationer i byrummet eller som kunstudstilling. Eleverne skal kende de valgmuligheder, der er for at lave en udstilling, herunder lovlig anvendelse af byrummet, samarbejde med offentlige kulturinstitutioner, relevante digitale platforme og muligheder på skolen. Eleverne skal lære at deltage i en

samtale om udstillingens opbygning, herunder præsentere deres egne billeder og lytte til andres fremlæggelse.

Eleverne skal som led i arbejdet med udstilling og præsentation lære at samarbejde omkring egne og fælles billedprojekter.

2. trinforløb - 3. - 5. klasses trin

Eleverne arbejder i dette forløb med at videreføre og udbygge deres billedsproglige færdigheder. Eleverne udbygger tillige deres kendskab til billedkulturer og arbejder med at udtrykke sig visuelt i et bredt udsnit af de eksisterende udtryksformer. Billedarbejdet tager fortsat udgangspunkt i aktuelle emner. I arbejdsprocesserne indgår skitser, teknikker, værktøjer og forskellige skildringsformer som fx fantasi- og forestilling, iagttagelse, form og struktur.

Hovedvægten lægges på, at eleverne lærer at udtrykke sig i en tilsigtet form, og at de kan føre en samtale om deres billedarbejde, herunder forholde sig til, hvad billederne handler om, og hvem der skal se og bruge billederne. I arbejdet med billedanalyse fokuseres på elevernes tilegnelse af faglige begreber, som skal anvendes i billedsamtaler lærer og elever imellem. I eget billedarbejde skal eleverne kunne anvende billedsamtalen til at korrigere billedkomposition og indhold i forhold til billedets funktion.

Billedfremstilling

Kompetenceområdet billedfremstilling omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Tegning og grafik fokuserer på at udvikle elevernes grafiske udtryk.

Maleri og collage fokuserer på at udvikle elevernes billedudtryk vha. farver og der tages udgangspunkt i emner.

Skulptur og arkitektur fokuserer på at udvikle elevernes rumlige udtryk.

Digitale billeder fokuseret på at udvikle elevernes beherskelse af computerens lyd- og billedskabende muligheder.

Tegning og grafik

Tegning bruges til skitser og udkast og som selvstændige udtryk. Eleverne skal lære at tegne ud fra iagttagelser. Eleverne skaber grafiske udtryk gennem tegning og grafiske teknikker såvel analogt som digitalt.

Maleri og collage

Eleverne skal arbejde med egne billedprojekter, herunder malerkunst. Eleverne skal lære at begrunde deres valg af materialer i forhold til hensigten med deres billedarbejde, og de skal have mulighed for at kunne eksperimentere med at blande nuancer ud fra grundfarverne. Eleverne skal kunne inddrage digitalt billedarbejde som værktøj til skitser i forbindelse med deres malerier. Eleverne skal tillige lære at kunne sammensætte en collage på grundlag af viden om farver og komposition og ud fra et billedes indholdselementer. Det er centralt, at eleverne kan skelne mellem maleri og collage.

Skulptur og arkitektur

Eleverne skal arbejde med at skabe en skulptur, en tredimensionel genstand, der har betydning for mennesker uden at have en praktisk funktion. Eleverne skal ligeledes arbejde med arkitektur, rum til social aktivitet og eftertanke med mennesket i fokus. Eleverne skal have viden om, hvordan arkitekturen danner ramme for sociale begivenheder, og eleverne skal kunne lave udkast til, hvordan arkitektur

kan komme til at rumme nye og andre muligheder for sociale aktiviteter. Eleverne skal kunne skitsere og eksperimentere med små tredimensionelle rum. Det kan eksempelvis være modeller, dioramaer, installationer og tableauer.

Digitale billeder

Eleverne skal arbejde med at anvende computerens billedskabende muligheder, herunder at friskære, kopiere og indsætte i et andet billede, lys og kontrast, enkelte filtre samt ved at arbejde med lag. Eleverne skal kunne undersøge og eksperimentere med de multimodale muligheder, som computeren byder på i forhold til at kombinere lyd og billeder inden for video, animation og computergrafik. Eleverne skal kunne bruge digitale billeder til præsentationer i en tværfaglig sammenhæng, hvor tekst, billede, musik og anden lyd kan kombineres i en samlet helhed bestående af alsidige udtryksformer.

Billedanalyse

Kompetenceområdet billedanalyse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Billedgenrer omhandler elevernes kendskab til billedkategoriers fælles træk og at billedkategorier former fællesskaber.

Billedkomposition fokuserer på elevernes viden om faglige begreber i billedets opbygning

Billedfunktion tager sit udgangspunkt i hvordan et billede kan ændre betydning alt efter hvilken sammenhæng, det optræder i.

Analyse er centeret omkring elevernes kendskab til multimodale tekster.

Billedgenrer

Med udgangspunkt i elevernes kendskab til de visuelle kulturer, de lever i, lærer de, hvordan fællesskaber opstår omkring skiftende billedgenrer. I dag dannes der fællesskaber på de sociale platforme på internettet, og markante billeder spredes på få timer over hele verden. Eleverne skal lære internettets ”færdselsregler” at kende og at tænke over, hvordan deres billeder kan opfattes af andre mennesker.

Med fokus på skolens øvrige fag kan man i billedkunstundervisningen finde vigtige motivkredse. Eleverne bruger deres faglige viden fra hele skolens fagrække til at skelne mellem forskellige motivkategorier, og ved at gøre dette får de både motiver at arbejde med i billedkunst og færdigheder i at bruge fagenes visuelle repertoarer.

Billedkomposition

Eleverne skal arbejde med billedanalyser med inddragelse af relevante fagbegreber. Eleverne skal lære at forholde sig til de enkelte billedelementer og samtale om, hvordan disse spiller sammen, herunder i forhold til farvevalg, synsvinkler og billedrytme. Synsvinklen omhandler betragterens punkt i forhold til det, der er på billedet. Rytmen i billedet omhandler bevægelsen i billedet og drejer sig om at identificere, hvad der angiver liv i billedet. Eleverne skal arbejde med farvernes virkning i billeder ud fra bl.a. en viden om, hvordan farver anvendes i forskellige kulturelle sammenhænge.

Billedfunktion

Eleverne lærer, at billeders betydning påvirkes af hvilken funktion, de har i en given kontekst. Eleverne skal lære, at man kan se på billeder med forskellige optikker og på den måde få forskellige opfattelser af et billedes indhold og betydning. Eleverne skal kende til konventionelle billedsymboler som nationalflag og logoer.

Analyse

Eleverne skal præsenteres for forskellige multimodale tekster og undersøge nogle af de enkelte bestanddele, herunder lyd, billede, tekst og bevægelse. Eleverne skal i analysen lære at beskæftige sig med væsentlige strukturelle træk ved udvalgte multimodale tekster. Almindelig fagterminologi, herunder layout og grafiske elementer, indføres efterhånden, således at eleverne kan begynde at inddrage fagbegreber i analyseøjemed. Der fokuseres i vid udstrækning på tydelige karakteristika i de valgte multimodale tekster.

Billedkommunikation

Kompetenceområdet billedkommunikation omfatter et færdigheds- og vidensområde:

Udstillinger og formidling fokuserer på at lave udstillinger der er meningsfulde for modtagerne.

Udstilling og formidling

I arbejdet med udstilling og formidling skal eleverne lære at præsentere eget billedarbejde som en fysisk udstilling på skolen og som en digital præsentation på nettet. Eleverne skal vide, hvordan man kan skelne mellem intentioner som afsender, hvordan den visuelle meddelelse udformes og hvilke muligheder modtagerne har for at forstå budskabet. Eleverne skal lære at redegøre for centrale valg i egne udstillinger, herunder med inddragelse af begreberne intention, funktion og reception. Det er centralt, at eleverne præsenteres for forskellige udstillingsformer, som kan udfordre deres forståelse af, hvordan visuelle udtryk kan udstilles og formidles. Dette kan eksempelvis foregå ved at inddrage mere alternative kunstudstillinger.

Sproglig udvikling

Arbejdet med sproglig udvikling er integreret i den kommunikation, som er en fagets egentlige udtryk såvel i produktionsdelen såvel som i samtalen omkring den visuelle kommunikation.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Eleverne skal opnå kendskab til faglige begreber indenfor billedkunst, som fx collage, lag og kunst. Dette kan bl.a. ske gennem samtale og praktiske billedopgaver. I kompetenceområdet Billedanalyse er det centralt i undervisningen, at eleverne skal lære at deltage i en samtale om egne og andres billeder både i henhold til billeders indhold, opbygning og funktion.

Billedsproget er en sproglig udtryksform i lighed med tale og skriftsprog, og billeder understøtter og understøttes af tale og skriftsprog i det multimodale udtryk, som præger de tekster, eleverne præsenteres for i og udenfor skolen. Eleverne skal begynde at kunne se forskelle og ligheder imellem ord og billeders måde at formidle et budskab på, ligesom de skal udvikle forståelse for et bredt tekstbegreb.

Arbejdet med billedsprog gennemsyrrer fagets kompetenceområder ligesom eleverne i stigende grad udvikler deres skriftlighed i relation til billedprocesserne. Dette kan eksempelvis være i form af skitser og portfolio.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I billedkunst arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger i forbindelse med research

Eleverne skal tilegne sig viden om fremstillingsteknikker og herigennem opnå færdigheder i at skelne mellem forskellige billedkategorier- og genrer. Dette gør sig gældende i forhold til analoge billeder samt digitale billeder, som eleverne kan møde på internettet.

I forbindelse med især de indledende og undersøgende faser i planlægningen af et projekt kan eleverne anvende internettet til at indsamle og udvælge information.

Eleven som analyserende modtager ved analyse af egne og andres produktioner

Gennem analyse af egne og andres visuelle udtryk kan eleverne tilegne sig viden om billedgenrer og virkemidler. Tilbagevendende analyse af egne billedproduktioner kan styrke en målrettet progression i den samlede billedkommunikation. Analyse af andres billeder kan i denne proces bidrage til at perspektivere nye muligheder i egne billeder.

Eleven som målrettet og kreativ producent ved billedproduktion

I billedkunst skal eleverne fremstille digitale billeder som en del af kompetenceområdet Billedfremstilling og de skal arbejde med at skabe en udstilling i et digitalt miljø, som en del af kompetenceområdet Billedkommunikation. Eleverne skal benytte digitalt optageudstyr til produktionen og materialet herfra indgår alene eller sammen med andre digitale billeder i den færdige produktion.

Eleven som ansvarlig deltager under produktion og deling af egne og andres billeder

Under produktionen kan eleverne samarbejde ved brug af kollaborative værktøjer som eksempelvis wikis. I forbindelse med publicering eller udstillinger kan eleverne udgive deres billeder på sociale medier, hvor kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendegivelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det færdige produkt. Det er centralt, at eleverne arbejder med sociale medier på baggrund af samtaler omkring etiske retningslinjer for eksempelvis gensidig sparring og vurderingstilkendegivelser.

Innovation og Entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab er en forudsætning for at kunne gennemføre en billedproduktion i alle dens faser.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Undervisningen i billedkunst har fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og handle innovativt på baggrund af egne ideer. Billedkunst er bygget op omkring en række fremstillingsforløb med et klart fokus på procesforløb, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne skal arbejde med at udvikle mange ideer, som løbende skal prioriteres og realiseres.

Gennem det kontinuerlige arbejde med visuelle udtryk opnår eleverne tillid til egne såvel verbale som visuelle kommunikationsevner. Dette kan eksempelvis være i arbejdet med mindre projekter henvendt til andre mennesker i og udenfor skolen. Ved eksempelvis at udstille egne billeder udenfor skolen arbejder eleverne med en begyndende omverdensforståelse.

Arbejdet med visuelle udtryk giver mange muligheder for at involvere skolen, forældre og lokalmiljøet. Eleverne skal opnå visuelle handlekompetencer ved at opleve, hvorledes deres billedarbejde gennem planlægning, udførelse og evaluering kan komme andre mennesker til nytte. Ved at henvende sig til andre mennesker med deres billedarbejde får eleverne udfordringer som befordrer deres kreative problemløsning. En af udfordringerne er at sætte sig ind i modtagerens behov, hvad enten der er tale om en udsmykning eller fremstilling af visuel skiltning. Dette kræver ofte, at eleverne skal forstå forskellige kulturelle sædvaner og koder. I arbejdet med billedkommunikation skal eleverne inddrage og udvikle deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere egne visuelle udtryks bæredygtighed og relevans.

Læseplan for faget håndværk og design

Indledning

Håndværk og design er et obligatorisk fag i Folkeskolen på 4. -7. klasse.

Grundlæggende for faget håndværk og design er håndværksmæssig forarbejdning af materialer til produkter baseret på designprocesser. Der arbejdes med håndværktøjer, redskaber og maskiner primært i tekstil, træ og metal. Innovative og entreprenante arbejdsprocesser indgår som en integreret del af Håndværk og design.

Kendetegnende for faget er udfordringen og glæden ved at fordybe sig i håndværks- og designprocesser, omsætte ideer og forarbejde materialer til konkrete produkter med funktionel, æstetisk og kommunikativ værdi for eleverne selv og for andre.

Gennem arbejdet med et håndværk styrkes elevenes kreative, kognitive og kropslige erfaringer og tilliden til egne muligheder. Eleverne opnår erfaringer med materialer, teknikker og ressourcer. Denne viden og erfaring er med til at styrke elevernes almene og alsidige dannelse.

De håndværksmæssige færdigheder tilegnes i arbejdet med både hårde materialer, bløde materialer og en kombination af disse. Hver designproces bør rumme muligheder for, at eleverne kan vælge løsninger i både hårde materialer, bløde materialer eller en kombination af disse.

Gennem håndværk og design tilegner eleverne sig forståelse for ressourcer, miljø, bæredygtig udvikling og materiel kultur lokalt, globalt og over tid.

Håndværk og design indgår naturligt i tværfaglige sammenhænge med mange af folkeskolens fag.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 4./5./6./7. klasse

Håndværk – forarbejdning

Kompetenceområdet håndværk – forarbejdning omfatter 5 færdigheds- og vidensområder:

Håndværktøj og redskaber fokuserer på elevernes arbejde med disse og elevernes evne til at vælge det rigtige værktøj eller redskab til den valgte opgave.

Teknikker fokuserer på elevernes erkendelse af hvilke håndværksmæssige teknikker, der er egnede i forskellige forarbejdningsituationer.

Arbejdsformer fokuserer på hvordan eleverne griber håndværksarbejde an, herunder hvordan arbejdsbeskrivelser kan være en støtte i arbejdet.

Maskiner fokuserer på at eleverne lærer, hvordan disse anvendes og at vælge den rigtige maskine til den valgte opgave.

Sikkerhed fokuserer på, hvilke regler der er gældende for adfærd i værkstederne, og på hvordan der kan arbejdes sikkert.

Arbejdets og processens hensigt skal forstås ud fra hvordan arbejdet/læringsmålet er rammesat.

Håndværktøj og redskaber

Først skal eleverne introduceres til de grundlæggende håndværktøjer og redskaber, som kendetegner bearbejdning af fagets primære materialer i en designproces. Fx hamre, save, synåle, sakse, målebånd, knive. Gennem undervisningsforløb styrkes håndværksmæssige færdigheder og eleverne lærer at anvende fagets mest gængse håndværktøjer og redskaber. Arbejdet kan både være færdighedsfremmende og en del af en given designopgave.

Senere skal eleverne gennem forskellige opgaver opnå færdigheder med flere grundlæggende håndværktøjer og redskaber i et sådant omfang, at eleverne kan vælge det rette værktøj/redskab ud fra arbejdets og processens hensigt.

Teknikker

Først skal eleverne i undervisningsforløb styrkes i håndværksmæssige færdigheder og lære at anvende fagets grundlæggende teknikker, så de er i stand til at forarbejde hårde og bløde materialer til produkter. Gennem instruktion, demonstration og elevernes eksperimenter og arbejde sikres det, at eleverne lærer fagets teknikker.

Senere er elevernes designforløb styrende for, hvilke teknikker der læres. Der kan i mindre omfang arbejdes med korte teknikkurser. Disse kurser bør lede henimod de næste designforløb. Eksempler på teknikker kan være snitning, savning, drivning, filtning, strikning, hækling, støbning, fletning.

Arbejdsformer

Først skal eleverne instrueres håndværksmæssigt, så de kan forarbejde materialer til håndværksprodukter. Der skal introduceres arbejdsbeskrivelser. Disse kan være skrevne, mundtlige, foreviste eller digitaliserede instruktioner. Der arbejdes såvel individuelt som samarbejdende. Arbejdsforløb igangsættes på forskellige måder, f.eks. mesterlæreprincip og tematiske oplæg.

Senere skal instruktionerne i arbejdsprocesserne suppleres med flere medier fx skrevne, tegnede, internetbaserede eller instruktionsvideoer. Disponeringen af forskellige arbejdsprocesser tydeliggøres gennem de forskellige forløb, således at eleverne efter arbejdet med og gennem kropslig erfaring har opnået flere færdigheder, der gør dem i stand til at selv at kunne disponere enkle arbejdsprocesser.

Maskiner

Først skal eleverne gennem praktiske arbejdsforløb lære at anvende de på alderstrinnet tilladte maskiner. Fx symaskine, dekopørsav, søjleboremaskine, rondelsliber. Dette skal ske gennem obligatorisk instruktion i korrekt og sikker brug, demonstration, og elevernes arbejde med de tilladte maskiner (se ”Når klokken ringer”).

Senere skal eleverne arbejde videre indenfor brug af de på alderstrinnet tilladte maskiner i med henblik på, at eleverne selv kan vælge den mest hensigtsmæssige maskine til de givne opgaver og arbejdsprocesser (se *Når klokken ringer*). Eleverne skal gennem arbejdsforløbene oparbejde erfaringer og forståelse, herunder fagsprog, der giver dem grundlag for at begrunde, hvilken af de tilladte maskiner, der passer bedst til den valgte arbejdsproces.

Sikkerhed

Først skal eleverne instrueres i, hvordan de færdes sikkert i værkstedet. De skal instrueres i elementære sikkerhedskrav og om hvordan de med ansvarighed overfor sig selv og hinanden arbejder sikkert med værktøjer, redskaber og maskiner i værkstedet. Det vil sige at faglokalernes sikkerhedsregler og risikomomenter er gennemgået, debatteret og forklaret.

Senere skal de arbejde med den generelle sikkerhed. Der undervises ved instruktion og skriftligt eller mundtligt vejledning i at gennemføre arbejdsforløb uden risici. Faglokalernes sikkerhedsregler og det foreliggende arbejdes risikomomenter skal altid være gennemgået og debatteret, så reglerne er klare for eleverne. Eleverne skal have viden om sikkerheden ved brug af værktøj, redskaber, maskiner og materialer. Eleverne skal kunne arbejde ansvarligt overfor sig selv og andre.

Håndværk – materialer

Kompetenceområdet håndværk – materialer består af tre færdigheds- og vidensområder:

Materialekendskab fokuserer på, at eleverne kan navngive hårde og bløde materialer samt skelne mellem de enkelte materials anvendelsesmuligheder.

Materialeforarbejdning fokuserer, på at eleverne kan arbejde med at forarbejde bløde og hårde materialer først under instruktion og senere mere selvstændigt under vejledning.

Materialekombination og udtryk fokuseres der på, at eleverne under instruktion kan arbejde med materialekombinationers udtryksmæssige muligheder i produkter. Desuden arbejdes der med formsprog samt farvers æstetiske udtryk.

Materialekendskab

Først skal eleverne arbejde med at genkende både bløde og hårde materialer, dvs. både naturlige og forarbejdede såvel som syntetisk fremstillede materialer. Eleverne skal lære at anvende korrekte faglige benævnelser og navne på de materialer, der indgår i undervisningen.

Senere skal eleverne møde et varieret udbud af bløde og hårde materialer, der sætter dem i stand til at skelne mellem materialernes anvendelsesmuligheder. Eleverne skal arbejde med de forskellige materials egenskaber og deres forskelligartede anvendelse, dels afhængig af materialets egenskaber, dels efter elevens hensigt med produktet.

Materialeforarbejdning

Først skal eleverne på baggrund af instruktion forarbejde bløde og hårde materialer. Eleverne skal arbejde med at kombinere deres grundlæggende materialekendskab med deres grundlæggende færdigheder og viden om håndværktøj, redskaber, maskiner og teknikker.

Senere arbejder eleverne mere selvstændigt med forarbejdning af bløde og hårde materialer. Fx reagerer naturlige og syntetiske materialer forskelligt på forarbejdning og eleverne skal arbejde med at vurdere de enkelte materials forarbejdningsmuligheder. Det kan fx være forskel i elasticitet, hårdhed og kemisk påvirkning.

Sansemæssige erfaringer er en vigtig del af arbejdet, således at elevernes sanser skærpes i forbindelse med materialeforarbejdningen.

Materialekombination og udtryk

Først skal eleverne på baggrund af instruktion arbejde med at kombinere forskellige materialer med henblik på at opnå et bestemt udtryk i et håndværksprodukt. Fx er der kontraster i materialers overflader, styrke og egenskaber set i forhold til det ønskede udtryk.

Senere skal eleverne arbejde med materialers farvespil og produkters formsprog i forbindelse med at opnå et ønsket æstetisk udtryk. Fx forskellen i farvespillet i en vævet overflade og i en metallisk overflade, eller at en kantet form eller en rund form vil påvirke sanserne forskelligt alt efter om formerne optræder i hårde eller bløde materialer.

Design

Kompetenceområdet design omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Ideudvikling fokuserer på, at eleverne ud fra oplæg fra underviseren, bliver i stand til selv at udvikle ideer.

Ideafprøvning fokuserer på, at elevernes afprøver og eksperimenterer med modeller i processen frem mod det endelige produkt.

Produktrealisering fokuserer på, at eleverne med udgangspunkt i oplæg arbejder selvstændigt for at realisere egne ideudviklede produkter.

Evaluering fokuserer på, at eleverne trinvis opøver kompetencer til at evaluere produkter og designprocesser.

Begrebet designproces skal forstås bredt, og der lægges ikke op til at undervisningen foregår efter en bestemt designmodel, men snarere at eleverne gennem egne eksperimenter, vurderinger og erfaringer finder deres egne veje fra ide til produkt. Design skal tænkes som en fortløbende og dynamisk proces, hvor der hele tiden vurderes om processen går fremad eller om der skal vendes tilbage til arbejdet med tidligere faser.

Ideudvikling

Først skal eleverne gennem oplæg fra underviseren lære at formulere eller skitsere sig til enkle ideer. Underviseren kan med fordel tage udgangspunkt i elevernes verden ved valg af tema, og elevernes egne løsningsmuligheder skal værdsættes. Formuleringer kan både være mundtlige, skriftlige eller i form af skitse på enten papir eller virtuelt.

Senere udvikler eleverne, på baggrund af underviserens oplæg, evne til selv at udvikle ideer. Ideerne hentes fra den nære omverden og fra hverdagslivet, og der kan anvendes internet til inspirations- og informationsøgning. Eleverne skal stifte bekendtskab med enkle former for idegenereringsmetoder fx brainstorming eller online fotojagt på internettet.

Ideafprøvning

Først skal eleverne afprøve og eksperimenterer med forskellige materialers styrke og egenskaber i forhold til et produkts anvendelsesformål. Fx hvilken form, udtryk, materiale og teknik skal anvendes i produktet til udarbejdelsen af en opbevaringsgenstand til en mobiltelefon? Passer fx metal, træ eller tekstil til et sidde møbel og på hvilke forskellige måder kan materialerne sættes sammen på? Der skal arbejdes med enkle modeller i let bearbejdelige materialer i afprøvningen af det planlagte produkt.

Senere skal eleverne blive mere målrettet, og overvejelser om modellernes betydning og afprøvning i forhold til både funktion og form indgår i ideafprøvningen. Ideafprøvningen kan diskuteres med klassekammeraterne og underviseren, hvorved nye øjne og måske nye tanker omkring produkt dukker op og ideen videreudvikles. Afprøvninger og modeller skal føre frem til et realiserbart produkt.

Produktrealisering

Først skal eleverne efter oplæg og afprøvning realisere deres produkt. Undervejs i processen justerer eleverne om nødvendigt produktet i relation til det valgte materiale og drøfter forarbejdningssmuligheder, arbejdsproces og valg af værktøjer eller redskaber med klassekammerater og underviser.

Senere skal eleverne arbejde mere selvstændigt og efter samråd med underviseren realisere produkter efter egne ideer. Valg af materiale og værktøjer og redskaber og maskiner foretages ligeledes i samråd med underviseren. Dette kan fx bygge på genbrug og redesign af produkter. Arbejdsprocessen skitseres eller italesættes, således at arbejdsgangen bliver hensigtsmæssig i forhold til det valgte produkt.

Evaluering

Først skal eleverne have kendskab til forskellige præsentationsformer og præsentere egne produkter ved fremvisning, udstilling eller virtuelt. Elevernes overvejelser ved valg af materiale og værktøjs- og redskabsbrug i forbindelse med produktet er en vigtig del af præsentationen og er en begyndende bevidsthed om designprocessen.

Senere skal eleverne forholde sig til egne designprocesser i relation til produktet. Her tager eleverne stilling til om produktet opfylder den planlagte funktion og om hvilken fortælling produktets formsprog formidler. Evalueringen giver eleverne indsigt i hvilke læringsmål, der er opfyldt og hvordan produktet kan have værdi for andre end eleverne selv.

Sproglig udvikling

Allerede den første gang eleverne træder ind i værkstederne er de klar over, at noget anderledes er på færde. De fysiske rammer er forskellige fra skolens andre rum og sådan er det også med sproget i værkstederne i håndværk og design. Her tales et særligt fagsprog og anvendes begreber, som ikke sædvanligvis hører en skolesfære til. Ligeledes bliver andre fags begreber åbenbare for eleverne, når disse bliver autentiske i håndværk og design.

Læringen i og erfaringen med håndværk og design realiseres gennem sproglig kommunikation i tilknytning til forskellige problemløsende aktiviteter, som faget er kendetegnende ved. Undervisningen skal derfor støtte op om elevernes sprogligeudvikling for at styrke deres faglige forståelse. Det sker gennem lytning, samtale og dialog, faglig læsning og til dels skriftlig formulering.

Ved lærerinstruktion i forskellige værktøjer og bearbejdningsmetoder er elevens evne til fokuseret at lytte til fagsproget med dets særlige benævnelser for værktøjer og redskaber og eventuelt stille uddybende spørgsmål af stor betydning for læringen.

Instruktionerne kan ligeledes i mange tilfælde ske ved at læse arbejdsbeskrivelser, skitser eller arbejds-tegninger. Disse kan enten findes konkret i værkstederne eller på internettet og denne form for faglig læsning indbefatter derved tegningsforståelse. Eleverne skal opnå forståelse for forskellige tegningsformer, som støtter den faglige forståelse.

I tilknytning til de problemløsende arbejdsformer, som kendetegner udvikling af designkompetence, er det en forudsætning af eleverne tilegner sig evne til dialogisk at samarbejde omkring forskellige løsningsmuligheder. Derved støttes elevernes mundtlige kommunikative færdigheder, hvor både lytning til andres meninger og formulering af egne ideer og hensigter er væsentlige. I analyse og evaluering omkring designløsninger udvikler eleverne yderligere fagord, begreber og kommunikative færdigheder. I arbejdet med f. eks. portfolio og ved formidling og præsentation af de designløsninger, som er resultatet af elevernes fremstilling, udvikler eleverne færdigheder i mundtlig såvel som skriftlig kommunikationskompetence.

En helt særlig form for udvikling indenfor håndværk og design er udviklingen af formsprog. Dette sprog er det særligt vanskeligt at sætte ord på. Alligevel er det værdifuldt at være opmærksomt på og at forsøge at italesætte, da formsproget har stor betydning for det designmæssige udtryk.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

Brugen af it og medier er en hel naturlig del af faget. Især i forbindelse med inspirations- og ideudviklingsfaser byder internettet på en kolossal mængde billeder og film om, hvordan forskellige produkter kan se ud, og hvordan disse produkter kan udføres. I forbindelse med planlægning og skitsering af produkter kan it-baserede tegneprogrammer tages i anvendelse. Når eleverne skal redegøre for deres arbejdsproces kan it anvendes både ved formulering af tekst, men i ligeså høj grad som medie for en fotoserie eller video, der viser arbejdsprocessens progression. Underviseren og eleverne kan også med fordel udarbejde instruktionsfilm, som efterfølgende kan iagttages med henblik på at se elementer af arbejdsprocesser.

Ved præsentation og udstilling af de udførte produkter vil internettet eller blogs være oplagte at anvende.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Håndværk og design har en særlig forpligtigelse til at innovation og entreprenørskab skal indarbejdes i og være en integreret del af faget. Håndværk og design handler om at skabe nye, forbedrede produkter med personligt præg ved hjælp af håndværksmæssige færdigheder. Efterhånden som eleverne i undervisningen begynder at magte håndværksmæssige færdigheder stilles de overfor udfordringer om at forny, forbedre eller eksperimentere sig frem til produkter, som for eleverne er innovative. Det er i den forbindelse væsentligt at værdsætte innovation set fra elevernes niveau, hvilket vil give dem motivation til at fortsætte arbejdet med innovative håndværks- og designprocesser.

Parallelt med innovative designprocesser introduceres elever for entreprenante tilgange. Eleverne skal have fokus på, hvordan de fremstillede produkter kan have værdi for andre. Man kan forstille sig et lokalt samarbejde om fx at lave legeredskaber til en institution, og i den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt at inddrage de kommende brugere og spørge til, hvilke problematikker de ønsker en løs-

ning på. Hermed får eleverne anskueliggjort hvilke behov brugerne har og dermed hvilke problematik-
ker eleverne skal inddrage i deres videre proces frem mod et produkt, som opfylder brugerens ønske.
Efterhånden som de håndværksmæssige færdigheder styrkes kan andre lokale partnere inddrages i sam-
arbejdet. De innovative og entreprenante arbejdsmetoder i valgfaget peger ligeledes frem mod er-
hvervsuddannelserne.

Læseplan for faget madkundskab

Indledning

Faget madkundskab er et etårigt obligatorisk fag i folkeskolen, som placeres mellem 4. og 7. klasse.

I faget madkundskab skal eleverne lære at lave mad og træffe madvalg baseret på viden om sundhed, råvarer og smag.

Fælles Mål omfatter fire kompetenceområder: Mad og sundhed, fødevarebevidsthed, madlavning og måltider og madkulturer.

Centralt i faget står arbejdet med at kombinere madlavningens praktiske håndværk med viden om mad og måltider. Faget trækker på flere fagligheder og giver anledning til værdimæssige overvejelser. Madkundskab indeholder eksperimentelle læreprocesser, hvor der kan gøres erfaringer indenfor flere af de faglige områder i kombination. De forskellige kompetenceområder understøtter hinanden i et helhedssyn på mad i en aktuel kontekst. De forskellige kompetencemål, videns- og færdighedsmål skal desuden understøtte hinanden indenfor den enkelte fase.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 4./5./6./7. klasse

Mad og Sundhed

Kompetenceområdet mad og sundhed omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sundhedsbevidsthed fokuserer på elevernes madvalg i relation til sundhed, trivsel og miljø, hvad der betinger dem, og hvordan de forandres gennem arbejdet med madlavning og måltider.

Ernæring og energibehov fokuserer på elevernes tilegnelse af viden om proteiner, fedt og kulhydrater samt vitaminer og mineraler, på energibehov og -balancer samt på elevernes arbejde med kostanbefalinger.

Hygiejne fokuserer på elevernes kendskab til de gængse mikroorganismer, der har betydning for mad og madlavning samt på arbejdet med hygiejneprincipper.

Sundhedsbevidsthed

Eleverne arbejder med at omsætte fagord og sundhedsbegreber i madlavningen, og arbejder med egne opfattelser af mad og sundhed i forhold til et bredt og trivselsorienteret sundhedsbegreb og et mere ernæringsorienteret sundhedsbegreb.

I begyndelsen af forløbet skal eleverne arbejde med egne opfattelser af mad og sundhed. Det sker bl.a. gennem vurderinger af, hvordan forskellige faktorer påvirker madoplevelsen og opfattelsen af sundhed. Eleverne skal arbejde med aktiviteter, der både inddrager smag, madlavning og rammesætning for måltider samt deres egne visioner for et godt måltid og et godt liv.

Senere i forløbet fokuseres undervisningen på elevernes forslag til måder at forholde sig til sundhed på. Der skal her arbejdes med ernæringsfaktorer, energibehov, kostmodeller og kostberegningsprogrammer. Eleverne sammensætter og vurderer mad og måltider i forhold til sundhed og trivsel, og de arbejder med mad og måltiders betydning for sundhed både i det praktiske arbejde og i drøftelser af madvalg og konsekvenser.

Ernæring og energibehov

Indledningsvis skal eleverne arbejde med energibehov, -forbrug og de tre store energigivende grupper protein, fedt og kulhydrat i sammenhæng med fødevarergrupper. Eleverne leder fx efter kulhydraterne i fødevarer både i teori og i praksis og med katalogisering af forskellige fedtstoffer efter, hvor mættede de er i sammenhæng med deres fasthed. Dernæst skal der fokuseres på vitaminer og mineraler, på fagord og begreber samt på hvordan eleverne omsætter det til praksis. Endelig skal eleverne arbejde med at omsætte kost anbefalinger i forhold til madlavning og måltidssammensætninger ud fra forskellige sundhedsmæssige hensyn.

Hygiejne

Her skal eleverne arbejde med deres kendskab til og forståelse for de gavnlige, de skadelige og sygdomsfremkaldende bakterier i mad og madlavning. Eleverne skal omsætte forståelsen i en hygiejnisk forsvarlig praksis fx håndvask. Der skal arbejdes med mest almindelige sygdomsfremkaldende bakterier og svampe. Derefter skal der arbejdes med at omsætte almindelige hygiejniske principper i madlavningen, hvilket de selv tester med hygiejnevurderinger. Elevernes arbejder videre med teknikker for, hvordan man håndterer maden og madlavningen hygiejnisk i adskilte arbejds gange, mad på køl osv. Fødevarers krav til opbevaring og konservering undersøger eleverne gennem enkelte praktiske forsøg med f.eks. temperatur, pH-værdi og agarplader.

Fødevarerbevidsthed

Kompetenceområdet fødevarerbevidsthed omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Råvarekendskab fokuserer på elevernes viden om og kendskab til de mest almindelige råvarer, deres gruppering og hvordan eleven kan bruge denne viden i anvendelse af råvarerne i madlavning.

Bæredygtighed og miljø fokuserer på elevenes arbejde med fødevarers produktion, forbrug og affald herfra, samt hvilke konsekvenser valg af fødevarer og behandling af dem har for miljøet.

Madvaredeklarationer og fødevaremærkninger fokuserer på elevernes faglige læsning af en varedeklaration, elevens forståelse for hvad ordene betyder, og hvad disse oplysninger indebærer og kan bruges til.

Kvalitetsforståelse og madforbrug fokuserer på elevernes erkendelse af, hvordan kvalitet hænger sammen med madlavning, smag og ressourcer, herunder hverdagens og reklamernes påvirkning af madkvalitet og -forbrug.

Råvarekundskab

I begyndelsen af forløbet skal eleverne udbygge deres kendskab til og forståelse af de mest almindelige råvarer, og hvilke råvaregrupper de tilhører. Eleverne katalogiserer råvarerne i grupper og sætter dem i relation til de energigivende stoffer: proteiner, kulhydrater og fedtstoffer og dertil knyttede madlav-

ningsfunktioner. Det skal ske i en vekselvirkning mellem forsøg, smagsanalyser og madlavning. Senere i forløbet skal eleverne anvende deres viden om råvarernes fysiske-/kemiske egenskaber innovativt ved at eksperimentere med de forskellige råvaregrupper. Der skal arbejdes med, hvordan man skelner mellem råvarer, uforarbejdede fødevarer, og forarbejdede fødevarer i form af tilberedte retter som halv- og helfabrikata.

Bæredygtighed og miljø

Eleverne skal arbejde med kendskab til fødevarers produktionsformer, og hvordan de kan forbindes med bæredygtighed, økologi og klimaaftryk. Eleverne skal derefter arbejde med madspild, tidsforbrug, vandforbrug, ressourcer i både køkkenet og hverdagslivet, og hvordan dette har betydning for miljøets sikring og forandring. Eleverne fremlægger deres arbejde med inddragelse af film og medier.

Varedeklarationer og fødevaremærkninger

Eleverne skal arbejde med faglig læsning af varedeklarationer herunder ingredienser, forekomst og måder at navngive tilsætningsstoffer på, og hvad der er lovgivet som mindsteoplysninger i en deklARATION. Dernæst skal eleverne arbejde med analyser af deklarationer som ikke-lovpligtig oplysning og relatere dem til kostberegninger under mad- og sundhedskompetencemålet. Eleverne skal arbejde med de forskellige gængse fødevaremærkninger som f.eks. økologi, E-mærket og MSC-mærket.

Kvalitetsforståelse og madforbrug

Eleverne arbejder med udvalgte kvalitetsparametre af betydning for madforbrug f.eks. æstetiske, etiske og kulturelle kvaliteter, miljø- og ressourcekvaliteter, forarbejdning og holdbarhed, næringsindhold eller tilsætningsstoffer. Eleverne skal arbejde analytisk med madreklamer og selv forsøge at skabe en målrettet madkommunikation for at få indsigt i, hvordan kvalitetsforståelse, hverdagsliv, fødevarerproduktion og markedsføring har indflydelse på madforbruget.

Madlavning

Kompetenceområdet madlavning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Madlavningens mål og struktur fokuserer på elevernes faglige læsning af en opskrift og at de selv kan udvikle opskrifter.

Grundmetoder og madteknik fokuserer på elevernes kendskab til kogning, stegning, bagning og jævning og disses undergrupper samt færdigheder i teknikker som at skrælle, snitte, hakke, piske, ælte og udbene.

Madlavningens fysik og kemi fokuserer på elevernes kendskab til hvordan proteiner, fedt og kulhydrater reagerer fysisk-kemisk ved tilberedning og i relation til grundmetoder og råvaregrupper.

Smag og tilsmagning fokuserer på elevernes kendskab til grundsmagene surt, sødt, salt, bittert og umami, samt hvad dufte og teksturer betyder for smagen, og der trænes i tilsmagning og italesættelse af smag.

Madens æstetik fokuserer på elevernes smagsoplevelser og andre sansemæssige erfaringer. Her arbejder eleverne med æstetiske vurderingskriterier som grundlag for at vurdere madens indtryk og udtryk.

Madlavningens mål og struktur

I begyndelsen af forløbet skal eleverne arbejde med faglig læsning af opskrifter og opskrifternes omsætning til handling. Der skal trænes mål og vægt, klargøring af delelementer til madlavning og logiske arbejdsgange i madlavningsprocesser. Der etableres arbejdsrytmer og strukturer af læreren, som eleverne kan støtte sig til. Sidenhen eksperimenterer eleverne i stigende grad med selv at tilføje personlige udtryk til opskriften for til sidst selv at kunne udvikle opskrifter efter eget design.

Grundmetoder og madteknik

I begyndelsen skal eleverne arbejde med de enkle grundmetoder som kogning, pandestegning og ovnstegning, bagning med gærdej og meljævning. Eleverne skaber systematik over metoder og teknikker, hvorfra de arbejder videre med mere komplicerede metoder indenfor hver af de fire grundgenrer. Dette gøres i sammenhæng med forståelsen for madlavningens fysik og kemi og ernæringsfaktorerne. Brugen af køkkenets redskaber og maskiner indgår med stigende sværhedsgrad i det praktiske arbejde. Når eleverne har opnået et varieret kendskab til både fødevarer og tilberedningsmetoder, stilles de overfor mere komplekse opgaver, hvor de selv udarbejder indkøbslister og laver planer for det praktiske arbejde.

Madlavningens fysik og kemi

I begyndelsen skal eleverne arbejde med enkle men tydelige fysisk-/kemiske forandringer. Det kan være æggeproteiner og deres reaktion ved opvarmning, tilsætning af henholdsvis syre, salt og sukker eller melet evne til forklstring i en dej og forskellige ønsker om at fremme gluten struktur i brøddeje men undgå det i kagedeje. Senere skal eleverne arbejde med at lave egne retter og kunne redegøre for, hvordan de har tilgodeset sammenhængen mellem madlavningens grundmetoder og de fysisk-/kemiske egenskaber.

Smag og tilsmagning

Eleverne skal arbejde med at karakterisere smag, tekstur og aroma – først isoleret og dernæst i enkle fødevarer. De undersøger, hvad kombinationer af forskellige smage eller teksturer kan bevirke, og hvordan smagssammensætninger kan bruges. Der arbejdes eksperimenterende, registrerende og med blindsmagning, hvorefter dette anvendes i madlavningen gennem tilsmagning. Eleverne skal også arbejde med smag i krydderier og krydderurter og præsenteres for smag i forskellige råvarer og krydderier af dansk såvel som udenlandsk oprindelse.

Madens æstetik

Eleverne skal arbejde med forskellige faktorer, der har indflydelse på smagsoplevelsen f.eks. forståelse, symboler i maden, madens fysiologiske smag og andre sensoriske karakteristika, hvem man spiser med, og hvor, hvornår og hvordan man spiser. Kendskab til hvem der laver maden, og hvordan den markedsføres, inddrages som en del af madens æstetik. Der arbejdes med beskrivelse og fortolkning af mad og måltider til præsentation for andre. Eleverne arbejder med æstetiske vurderingskriterier, så de bliver i stand til at vurdere madens æstetiske indtryk og udtryk. Her fokuseres på elevernes evne til at reflektere over og fortolke de æstetiske indtryk og udtryk hos både afsender og modtager, dvs. i madlavningen, serveringen og spisningen.

Måltider og madkulturer

Kompetenceområdet måltider og madkulturer omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Måltidets komposition fokuserer på opbygningen af måltider både til hverdag og fest, så der både arbejdes med morgenmad, frokost, aftensmad og julemad, fødselsdagsmiddag eller andre festmåltider og principper for disses sammensætning.

Måltidets kultur fokuserer på forskelle mellem forskellige kulturer i nutid og fortid og på forskellige steder på kloden samt hvordan mad- og måltidskulturer udvikles og påvirker hinanden.

Måltidets komposition

Eleverne skal arbejde med opbygning af et måltid ud fra forskellige kriterier som f.eks. hverdag, fest, traditioner mv. Med udgangspunkt i hverdagens måltider og sidenhen i særlige måltider ses på opbygning af et måltid efter anledning, værtskab, symboler, sansninger, deltagere, rum, tid og selve maden. Gennem elevernes præsentation og servering af forskellige retter og måltider fokuseres der på, hvilken betydning: anretning, stemning, med hvem, hvornår, hvor og hvordan der spises, har for måltidet.

Måltidets kultur

Med inddragelse af egne måltidserfaringer skal eleverne sammenligne mad- og måltidskulturer fra forskellige tidsperioder og steder, gerne af eksemplarisk karakter. Kendskab til udviklingen af dansk madkultur fra f.eks. vikingetid til middelalder/renæssance, fra borgerskabets køkken til nationalromantikken i 1800-tallet er afsæt for elevernes forståelse af den madkultur, de selv er en del af. Eleverne skal arbejde med historiske og globale madkulturer og deres påvirkning af nutidige og mere lokale madkulturer herunder råvareoprindelser så som sukkerdyrkning og krydderier. Eleverne arbejder med at forstå måltider fra forskellige køkkener med både mangeårige måltidstraditioner og komplekst udviklede måltidstraditioner som fx det kinesiske, et orientalsk, et sydeuropæiske og et centraleuropæisk køkken.

Sproglig udvikling

Undervisningen skal have fokus på elevernes sproglige udvikling, hvilket er afgørende for deres læring og erfaring med den måde madkundskabs faglige indhold formidles på, gennem sprog, madlavning og andre meningsskabende elementer. Eleverne støttes i kvalificeret brug af sproget for derigennem at styrke deres faglige forståelse. Der arbejdes med udvikling af både det skriftlige og mundtlige sprog gennem de fire sprogfærdigheder: lytning, samtale eller dialog, læsning og skrivning.

Det skriftlige sprog udvikles ved, at eleverne får en indføring i den særlige tekstkultur, der er kendetegnede for madkundskab, dvs. i fagets særlige teksttyper, der har forskellige formål, strukturer og sproglige kendetegn. Det være sig madopskrifter, varedeklarationer, fødevaremærkninger og forskellige tekster om mad, sundhed, ernæring, fødevarergrupper, råvarer mv. Der er fokus på elevernes faglige læsning og tekstforståelse, som skal styrke deres faglige viden og indsigt i alle fire kompetenceområder hvor læse- og fortolkningsaktiviteter centrale. Eleverne udvikler sig derigennem til målrettede og strategiske læsere.

I forhold til madopskrifter arbejdes der med elevernes ordkendskab, bevidsthed om opskrifternes struktur, evne til at drage følgeslutninger og metakognitiv bevidsthed i forhold til tilegnelse af nye ord og begreber. Endelig skal der arbejdes med elevernes evne til at sætte opskrifterne ind i andre eller nye sammenhænge.

Det mundtlige sprog er en forudsætning for elevernes samarbejde, præsentation af produkter og tilegnelse af fagets faglige viden. Undervisningen skal støtte elevernes mundtlige kommunikative kompetence, så de udvikler sig til madkundskabsfaglige sprogbrugere. Det er altafgørende for elevernes læring, at de kan udtrykke sig og formidle såvel nye færdigheder som ny viden. Eleverne skal endvidere kunne gå i dialog med brug af centrale fagord og begreber i relation til sundhed, mad, fødevarerbevidsthed, madlavning og måltider. Dette produktive aspekt af det mundtlige sprog, handler om, at eleverne lærer, at udtrykke sig og formidle fagets indhold.

I såvel den skriftlige som mundtlige sproglige udvikling arbejdes med ordkendskab og ordforståelsesstrategier gennem analyser af varedeklarationer, kostberegninger og fødevaremærkninger. Der er således fokus på det receptive aspekt af sproget, og eleverne skal blive i stand til at læse sig at forstå betydning og mening i faget.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager, træder på skift frem inden for fagets fire kompetenceområder.

It og medier indgår som en integreret del af fagets undervisning og som et pædagogisk og didaktisk redskab til at øge elevernes læringsudbytte. It og medier er en ressource i madkundskab, som giver adgang til autentisk og aktuel viden og information. Der arbejdes med elevernes it- og mediekompetence, dvs. evne til at kunne anvende og kommunikere gennem medierne ved at finde viden digitalt, skabe indhold og deltage i mediebarne sociale processer.

Undervisningen skal støtte eleverne i at bruge internettet og andre digitale teknologier til målrettet at søge information, dvs. indsamle, sortere, udvælge og forholde sig kritisk til information, der er relevant i forhold til det undervisningsindhold, der arbejdes med. Eksempler kan være fødevarers holdbarhed ved forskellige temperaturer, madbloggers holdninger og måder at formidle favoritterter, holdninger og præferencer på, og andre sociale mediers madinformation.

Eleverne skal tilegne sig kompetencer i kritisk at analysere og vurdere digitale produkters indhold og måden at repræsentere mad og madlavning på. Der arbejdes kritisk og analyserende med afsender- og modtagerintentioner i madreklamer, madprogrammer og sundhedskampagner, så eleverne kan vurdere hvordan de selv og andre er genstand for mediepåvirkning på madområdet. De skal fx reflektere over, hvem der ønsker at skabe hvilke holdninger hos hvem og hvorfor.

Eleverne skal ligeledes selv kunne håndtere digital produktion, der er anvendelsesorienteret. De skal kunne afpasse budskab og formål med en produktion, fx opskrifter eller retter i forhold til en udvalgt målgruppe og kunne vælge egnede udtryksformer til formidling af disse. Det kan fx være præsentationer med brug af fotos, film, animationer eller andre digitale værktøjer. Elevernes skal lære at tænke i publikum og måltidsfællesskaber via it og medier.

I kompetenceområdet måltider og madkulturer skal eleverne kunne anvende it og medier i arbejdet med historiske og globale madkulturer. Eleverne skal kunne indsamle og analysere relevante digitale informationer for få viden om forskellige traditionelle køkkener og måltidstraditioner.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Undervisningen i madkundskab skal motivere eleverne til at udfolde sig, turde eksperimentere med mad og madlavning og handle på gode idéer, der kan omsættes til værdi for andre. I kompetenceområdet madlavning skal nye tilberedningsmåder, variationer og nye problemløsninger være centrale elementer. Undervisningen må ikke være retningsgivende, hvis det blokerer for elevernes mod og muligheder for at handle på muligheder og idéer. Der skal ikke kun følges eksisterende opskrifter, men faget skal give eleverne mulighed for selv at udvikle og eksperimentere med opskrifter og prøve madlavningsteknikker og metoder af i forskellige sammenhænge.

At arbejde innovativt og entreprenant omfatter i høj grad samarbejde. Det mest innovative og entreprenante kommer som regel ud af at samarbejde med andre, der er anderledes end en selv. Undervisningen skal tilskynde dette ved at skabe rum for nye måder at samarbejde på og nye elevsammensætninger – evt. på tværs af kulturelle tilhørsforhold. Der arbejdes her med personlige indstillinger til mad og måltider.

Succesoplevelser skal bane vejen for elevernes udvikling af innovative og entreprenørelle kompetencer. Undervisningen skal således tilskynde, at eleverne får tro på egne evner og formåen gennem mange succesoplevelser både med selve madlavningen og med sproglig formidling af deres opnåede færdigheder og viden om mad og måltider. De skal opmuntres til at eksperimentere med både nye retter, opskrifter og andre idébårne produkter med værdi for dem selv og andre. Eleverne skal have mulighed for at udfolde sig gennem forskellige typer opgaver, der rummer sansemæssige udfordringer, og de skal motiveres til at bruge såvel deres smag som deres fantasi til opgaveløsningerne. Undervisningen skal tilrettelægges, så viden om smag og smagsoplevelser bruges til at skabe nye retter og opskrifter.

Læseplan for faget matematik

Indledning

Faget matematik er et obligatorisk fag i folkeskolen fra 1. til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1.-3. kl., 4.-6. kl. og 7.-9. klasse.

Formålet med faget matematik i folkeskolen er at gøre eleverne i stand til at begå sig hensigtsmæssigt i matematikrelaterede situationer vedrørende daglig-, fritids-, uddannelses-, arbejds- og samfundsliv. Det indebærer, at eleverne må udvikle færdigheder og viden, der gør dem i stand til at forstå, udøve, anvende og vurdere matematik og matematikvirksomhed i en mangfoldighed af sammenhænge, hvori matematik indgår eller kan komme til at indgå.

Den viden og de færdigheder, eleverne skal opnå for at leve op til formålet, kan beskrives som et samspil mellem de læringsmål, der er knyttet til kompetenceområdet ”Matematiske kompetencer” og de læringsmål, der er knyttet til stofområderne ”Tal og algebra”, ”Geometri og måling” samt ”Statistik og sandsynlighed”. Elevernes udvikling og udøvelse af matematiske kompetencer finder sted i deres arbejde med faglige stofområder, og elevernes arbejde med stofområderne bliver meningsfuldt, når det forbindes med de processer og arbejdsmåder, der er beskrevet i de matematiske kompetencer.

I planlægningen af undervisningsforløb skal der inddrages læringsmål fra både de matematiske kompetencer og fra de matematiske stofområder.

Model for planlægningen af undervisningsforløb i matematik.

	Problembehandling	Modellering	Ræsonnement & tankegang	Repræsentation & symbolbehandling	Kommunikation	Hjælpemidler
Tal og algebra						
Geometri og måling						
Statistik og sandsynlighed						

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområdet og stofområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning med aktiviteter, hvor matematiske kompetencer og fagligt stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, herunder varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1. - 3. klassetrin

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at bygge videre på de forskellige færdigheder, de har med sig fra børnehaveklassen, hvor der var fokus på tal, antal, figurer og mønstre, sprog og tanke samt it. Undervisningen skal også bygge videre på de erfaringer og den viden, eleverne har med sig fra deres liv uden for skolen. Matematikundervisningen skal planlægges og gennemføres, så den tager udgangspunkt i elevernes forskellige forudsætninger og potentialer, og samtidig sigter på de læringsmål, der er knyttet til forløbet. I de enkelte undervisningsforløb skal der indgå mål fra både de matematiske kompetencer og fra de tre stofområder.

Matematiske kompetencer

Kompetenceområdet matematiske kompetencer omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder.

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger uden for matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

Ræsonnement & tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

Repræsentation & symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

Hjælpemidler vedrører kendskab til samt anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

Målene under hvert færdigheds- og vidensområde er overlappende, men har hver sit særkende og kan være forbundet med forskellige matematiske arbejdsmåder samt forskellige typer af situationer og problemstillinger. Elevernes udvikling af de færdigheder og den viden, der er knyttet til hvert område, skal generelt foregå i samspil med et eller flere stofområder og skal samlet set gøre eleverne i stand til at handle hensigtsmæssigt i situationer, hvor matematik indgår.

Problembehandling

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder. Det er individuelt, om et matematisk spørgsmål udgør et problem for en elev. Et spørgsmål, som for nogle elever udgør et matematisk problem, kan for andre elever være en rutineopgave. For at løse matematiske problemer skal eleverne kunne gennemføre en matematisk undersøgelse, hvori eleverne udforsker og eksperimenterer.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne opnår erfaringer med at deltage i matematiske undersøgelser. I disse undersøgelser skal eleverne have mulighed for at anvende konkrete materialer og andre uformelle repræsentationer, herunder elevernes egne skitser og noter. Set over hele trinforløbet skal problemstillingerne inddrage alle tre stofområder.

Elevernes arbejde med matematiske problemer skal bl.a. foregå i et samspil med læreren og andre elever, hvor omdrejningspunktet er de forskellige elevers ideer og opdagelser i arbejdet med problemerne. Igennem trinforløbet skal eleverne udvikle sin selvstændige tilgang til problemløsning og problemløsningsstrategier. Disse strategier skal bl.a. omfatte ”systematisk afprøvning” og ”at gætte og prøve efter”.

Modellering

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger uden for matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på elevernes anvendelse af matematik til behandling af enkle hverdagsituationer uden for matematikken. I arbejdet med disse hverdagsituationer skal eleverne foretage ”oversættelser” til matematikken og inddrage matematiske færdigheder og viden fra alle tre stofområder.

I gennem trinforløbet skal eleverne i stigende grad kunne tolke resultaterne af deres matematiske arbejde i forhold til den hverdagsituation, som matematikken belyser. Eleverne skal bl.a. kunne vurdere om resultatet af deres beregninger ser ud til at være realistiske, eller om de kan have begået fejl.

Ræsonnement & tankegang

Ræsonnement & tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne kan stille og besvare spørgsmål, som er karakteristiske for matematik, og at de bliver i stand til at forklare sin tankegang. I elevernes besvarelse af matematiske spørgsmål er det i denne forbindelse ikke korrektheden af svaret, som er i fokus, men om de svarer på en måde, som er karakteristisk for matematik.

Det er især igennem dialog, at eleverne kan udvikle deres kunnen inden for ræsonnement og tankegang. En sådan dialog kræver et fagligt og socialt miljø, hvor eleverne føler sig tryk til at tale, spørge og prøve sig frem.

I gennem trinforløbet omfatter dialogen i stigende grad elevernes forklaringer på egne tankegange, opdagelser og resultater i arbejdet med matematik. I disse forklaringer anvender eleverne uformelt sprog, og læreren understøtter, at forklaringerne indeholder en faglig begrundelse og ikke udelukkende er beskrivelser af fremgangsmåder.

Elevernes udvikling af kompetence i ræsonnement og tankegang skal bl.a. bygge på spørgsmål som ”Hvad nu, hvis...?”, ”Hvordan kan du vide, at...?” og ”Kan du forklare, hvorfor...?”

Repræsentation & symbolbehandling

Repræsentation & symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne bliver i stand til at anvende forskellige konkrete, visuelle og symbolske repræsentationer som redskaber, herunder interaktive repræsentationer, i form af fx apps og nogle digitale læremidler. Repræsentationerne skal både understøtte elevernes arbejde med matematiske problemer og udvikling af faglige begreber og metoder.

Fra begyndelsen af trinforløbet anvender eleverne konkrete materialer i tilknytning til matematiske symboler. Efterhånden suppleres de konkrete materialer med de visuelle repræsentationer, som læreren bringer ind i undervisningen med elevernes egne uformelle repræsentationer i form af illustrationer, skitser og noter.

I forbindelse med de matematiske symboler skal undervisningen lægge vægt på tal og regnetegn. Det er centralt, at eleverne igennem undervisningen får mulighed for at skabe forbindelser mellem nye matematiske symboler og de konkrete og visuelle repræsentationer, der kan fungere som redskaber for den enkelte elev.

Kommunikation

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne bliver i stand til at kommunikere mundtligt og visuelt med og om matematik, herunder med brug af digitale værktøjer til skærm- og lydoptagelser samt stillbilleder. Det er centralt, at eleverne både lærer at udtrykke sig mundtligt og visuelt over for læreren og de andre elever samt at sætte sig ind i lærerens og de andre elevers mundtlige matematiske fortællinger, beskrivelser, udsagn og forklaringer. Eleverne skal derfor have mulighed for at vise, lytte, spørge ind til, kommentere og diskutere i matematikundervisningen.

Senere i trinforløbet indgår også elevernes første skriftlige kommunikation. Denne skriftlige kommunikation består hovedsagligt af uformelle noter og illustrationer, der først og fremmest understøtter elevernes tænkning i arbejdet med matematik, men som også bidrager til at fastholde tanker, ideer og metoder.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne anvende enkle fagord og begreber i deres mundtlige og skriftlige kommunikation.

Hjælpemidler

Hjælpemidler vedrører kendskab til, anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

I 1. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på konkrete materialer. Fra begyndelsen af trinforløbet udbygger eleverne deres kendskab til konkrete hjælpemidler, som kan indgå i matematiske undersøgelser, tegninger og beregninger. Eleverne skal udvikle færdigheder i brugen af hjælpemidlerne og viden om, hvilke hjælpemidler der med fordel kan anvendes i bestemte situationer.

I trinforløbet udvides elevernes kendskab til matematiske hjælpemidler til også at omfatte digitale værktøjer, herunder lommeregner, regneark og et dynamisk geometriprogram. Digitale værktøjer til kommunikation indgår fra starten af trinforløbet.

Tal og algebra

Stofområdet tal og algebra omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Tal fokuserer på elevernes talforståelse.

Regnestrategier fokuserer elevernes forståelse af regningsarterne og tilhørende regnestrategier.

Algebra fokuserer på generelle regneregler for og egenskaber ved de naturlige tal.

Tal

I begyndelsen af trinforløbet udbygger eleverne deres færdigheder og viden om angivelse af antal, tallenes rækkefølge, tallenes navne og om talsymboler. Det skal bl.a. ske gennem aktiviteter, hvori der indgår tælleremser, (forfra og bagfra), ordning af tal, antalsbestemmelse ved optælling, talskrivning og genkendelse af naturlige tal. I arbejdet relateres der løbende til anvendelsen af tal i hverdagssammenhænge.

I trinforløbet skal undervisningen fokusere på elevernes forståelse af de naturlige tals opbygning i titals-systemet. I dette arbejde indgår konkrete og visuelle repræsentationer. Enere, tiere og hundreder repræsenteres med disse repræsentationer, der understøtter elevernes forståelse af positionernes betydning for cifrenes værdier. Eleverne skal bl.a. lære at

- identificere, opbygge og opdele flercifrede tal i enere, tiere og hundreder
- afrunde tal til nærmeste tier og hundrede
- placere tal på tallinjen.

Elevernes arbejde med de naturlige tal fortsætter igennem hele trinforløbet, men undervisningen udbygges, så eleverne sidst i trinforløbet også opnår kendskab til anvendelsen af enkle brøker og decimaltal i hverdagsammenhænge.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan anvende trecifrede tal til at beskrive antal og rækkefølge.

Regnestrategier

Udgangspunktet for elevernes arbejde med regningsarterne er de regnestrategier, de anvender i arbejdet med matematiske og virkelighedsnære problemstillinger. I elevernes arbejde med disse problemstillinger indgår et alsidigt udvalg af repræsentationer, herunder:

- tællemateriale
- repræsentation af enere, tiere og hundreder
- tallinje
- tabeller
- hverdagsfortællinger.

Det er centralt, at læreren udfordrer og støtter de enkelte elever på en måde, så eleverne udvikler deres regnestrategier på baggrund af deres talforståelse frem for at lære procedurer for opstilling og udregning. Der sigtes ikke mod opøvelsen af standardiserede algoritmer. I trinforløbet skal eleverne arbejde med hensigtsmæssige strategier til beregning, herunder strategier til

- hovedregning
- overslagsregning
- regning med skriftlige notater
- beregninger med digitale værktøjer

Digitale værktøjer, herunder lommeregner og regneark, indgår både som redskab til beregninger og som middel i elevernes fortsatte udvikling af talforståelse.

I de to første faser af trinforløbet skal undervisningen ligge vægt på regningsarterne addition og subtraktion. Der indgår også problemstillinger, som forbereder eleverne på det senere arbejde med multiplikation og division, herunder gentagen addition, deling, halvering og fordobling. Undervisningen skal bl.a. give eleverne mulighed for at udvikle indsigt i sammenhængen mellem addition og subtraktion og i forskellige typer af problemstillinger knyttet til disse regningsarter, herunder problemstillinger vedrørende sammenlægning, ændring og sammenligning af mængder.

Sidst i trinforløbet udvides elevernes arbejde med udvikling af metoder til også at omfatte enkle beregninger med multiplikation og division. I forbindelse med denne udvidelse indgår fortsat konkrete og visuelle repræsentationer, regningsarternes hverdagsproglige betydninger og deres indbyrdes relationer.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan addere og subtrahere enkle naturlige tal med hovedregning og lommeregner.

Algebra

Elevernes tidlige algebraiske tænkning udvikles bl.a. igennem dialoger om deres arbejde med matematiske problemer.

Igennem undervisningen skal eleverne have mulighed for at opdage regneregler for og egenskaber ved de naturlige tal, herunder opdagelser der knytter sig til den kommutative lov, neutralelementerne 0 og 1 samt modsatte regningsarter. Sidst i trinforløbet skal undervisningen også sigte mod elevernes opdagelser af sammenhænge mellem størrelser, fx sammenhængen mellem ”antal købte is” og ”samlet pris”.

I begyndelsen af trinforløbet udtrykker eleverne deres opdagelser af regneregler og sammenhænge i uformelt, verbalt sprog og senere med inddragelse af alsidige sprogformer, herunder symbolsprog.

Geometri og måling

Stofområdet geometri og måling omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Geometriske egenskaber og sammenhænge fokuserer på begreber og undersøgelser knyttet til geometriske figurer.

Geometriske tegninger fokuserer på tegninger og byggerier af to- og tredimensionelle objekter i omverdenen

Placeringer og flytninger fokuserer på spejlingssymmetri og beskrivelse af relative placeringer.

Måling fokuserer på metoder til måling af længder, tid og vægt.

Geometriske egenskaber og sammenhænge

I begyndelsen af trinforløbet skal undervisningen give eleverne mulighed for at undersøge, identificere, beskrive, sammenligne og kategorisere figurer i form af klodser, brikker og illustrationer efter egenskaber, de selv bemærker ved figurerne, fx farve, materiale, antal sider og størrelse. Gradvist øges elevernes opmærksomhed på plane figurers geometriske egenskaber, således at identifikation, beskrivelse og kategorisering bygger på bl.a. form, størrelse, sider og hjørner.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med enkle rumlige figurer som undersøges, identificeres, beskrives, sammenlignes, kategoriseres og relateres til plane figurer, bl.a. gennem deres arbejde med opbygning og udfoldning af kasser samt undersøgelse af, hvilke plane figurer, der kan genfindes i forskellige rumlige figurer.

Igennem hele trinforløbet skal eleverne arbejde undersøgende med geometrien og med at anvende deres geometriske sprog og viden om figurers egenskaber. Arbejdet skal bl.a. omfatte

- undersøgelse og beskrivelse af polygoner
- undersøgelse og beskrivelse af billeder og mønstre
- beskrivelse af ligheder og forskelle mellem figurer

Geometriske tegninger

Igennem hele trinforløbet arbejder eleverne med at fremstille og beskrive egne tegninger og byggerier med konkrete materialer af to- og tredimensionelle objekter i omverdenen. I begyndelsen foregår dette

arbejde på intuitivt grundlag, hvor eleverne skitserer det, de ser og oplever. Igennem trinforløbet skal eleverne udvikle mere præcise tegnetoder. Der inddrages forskellige redskaber, bl.a.:

- tegneredskaber til tegning på papir
- et dynamisk geometriprogram

Eleverne arbejder med fremstilling og anvendelse af tegninger med forskellige formål, herunder mønstre, enkle korttegninger, byggevejledninger og isometriske tegninger af tredimensionelle figurer.

Elevernes arbejde med tegning suppleres med aktiviteter, hvor de folder, klipper og former geometriske figurer. Sidst i trinforløbet arbejder eleverne også med at gengive træk fra omverdenen ved at bygge og tegne rumlige figurer, fx med brikker, pap eller træpinde.

Placeringer og flytninger

Elevernes beskrivelser af objekters placeringer i forhold til hinanden skal foregå i meningsfulde sammenhænge og skal inddrage forholdsord som bl.a. over, under, ved siden af, på, foran, bagved, indenfor, udenfor, mellem og langs. I arbejdet indgår også elevernes angivelse af retninger, bl.a. med begreberne venstre, højre, op og ned.

Senere i trinforløbet skal eleverne fremstille, undersøge og beskrive figurer, mønstre og design med spejlingssymmetri. I dette arbejde indgår både byggerier med konkrete materialer, fotos, tegninger med og uden digitale værktøjer. Der undersøges bl.a. symmetrier i omverdenen, herunder i naturen, i bygninger og i kunstværker.

Sidst i trinforløbet anvender eleverne gitternet til at beskrive placeringer og ruter på enkle kort. Placeringerne og ruterne beskrives med koordinater, der angiver nettets felter, fx felt A4, G5 osv.

Måling

I begyndelsen af trinforløbet sammenligner eleverne længder, tid og vægt. I dette arbejde indgår sprogbrug som kortere/længere, højere/lavere, hurtigere/langsommere, tidligere/senere, lettere/tungere.

I arbejdet med tid skal eleverne både anslå og måle tid, aflæse og angive klokkeslæt samt anvende datoer og kalendere. Målinger inden for længde og vægt indledes med ikke-standardiserede enheder som fx ”skolængder” og ”blyantslængder” og udvides efterhånden til også at omfatte standardiserede enheder, herunder meter, kilometer, centimeter, millimeter, gram og kilogram. I arbejdet indgår såvel analoge som digitale måleinstrumenter.

Sidst i trinforløbet skal eleverne arbejde med at anslå, sammenligne, måle og beskrive omkreds og areal. Der arbejdes i en progression fra anvendelse af ikke-standardiserede enheder som ”avissider”, ”brikker” og kvadratnet til anvendelse af standardiserede enheder, herunder kvadratcentimeter og kvadratmeter.

I hele trinforløbet indgår både målinger af enkle figurer og målinger i omverdenen.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan anslå og måle længde, tid og vægt i enkle hverdagssammenhænge.

Statistik og sandsynlighed

Stofområdet statistik og sandsynlighed omfatter to færdigheds- og vidensområder, som skal ses i tæt sammenhæng:

Statistik fokuserer på elevernes udførelse af enkle statistiske undersøgelser.

Sandsynlighed fokuserer på elevernes arbejde med intuitive chancestørrelser.

Statistik

I undervisningen indgår aflæsning og beskrivelse af tabeller og enkle diagrammer samt indsamling, ordning, beskrivelse og, senere, tolkning af data, der vedrører eleverne selv og deres nærmeste omgivelser.

I begyndelsen af trinforløbet lægges vægten på elevernes forståelse af metoder og redskaber, der anvendes i ordningen og beskrivelsen af data, som kan inddeles i kategorier, fx kæledyr eller fritidsinteresser. Senere i trinforløbet udvides fokus til også at omfatte talstørrelser som data.

I forbindelse med beskrivelse og tolkning af data indgår dialog i et sprogbrug, der ligger tæt på elevernes hverdagsprog. Dialogen skal bl.a. omfatte begreberne flest, færrest, mindst og størst.

Sandsynlighed

Undervisningen tager udgangspunkt i dialog om tilfældighed og chance i forbindelse med spil, lege og dataindsamling. I dialogen indgår hverdagsspørgsmål som bl.a.

- Er chancen stor eller lille?
- Hvad er der størst/mindst chance for?
- Mon det er tilfældigt?
- Hvad forventer I, der vil ske...?
- Hvordan tror I det vil gå, hvis vi prøver flere gange?

Dialogen bygger på elevernes intuitive chancebegreb og skal bl.a. sigte mod deres forståelse af følgende begrebs betydning i en sandsynlighedsfaglig sammenhæng:

- mulig
- umulig
- sikkert

2. trinforløb – 4. - 6. klassetrin

Hverdagserfaringer og de erfaringer, eleverne får i skolen, er fortsat udgangspunktet for undervisningen.

Eleverne bygger med lærerens støtte videre på deres forskellige matematikrelevante erfaringer, bl.a. ved at engagere sig i undersøgelser, opgaver og spil, hvor der arbejdes både mundtligt og skriftligt. Det er lærerens opgave at planlægge og gennemføre en undervisning, der sigter på, at de enkelte elever gradvist udvikler deres intuitive matematikforståelse til matematisk begrebsdannelse. I de enkelte undervisningsforløb skal der indgå mål fra både de matematiske kompetencer og fra de tre stofområder.

Matematiske kompetencer

Kompetenceområdet matematiske kompetencer omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder.

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger uden for matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

Ræsonnement og tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

Repræsentation og symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

Hjælpemidler vedrører kendskab til samt anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

Målene under hvert færdigheds- og vidensområde er overlappende, men har hver sit særkende og kan være forbundet med forskellige matematiske arbejds måder samt forskellige typer af situationer og problemstillinger. Elevernes udvikling af de færdigheder og den viden, der er knyttet til hver overskrift, skal generelt foregå i samspil med et eller flere stofområder og skal samlet set gøre eleverne i stand til at handle hensigtsmæssigt i situationer hvori matematik indgår.

Problembehandling

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder. Det er individuelt, om et matematisk spørgsmål udgør et problem for en elev. Et spørgsmål, som for nogle elever udgør et matematisk problem, kan for andre elever være en rutineopgave.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at opstille matematiske problemer, og at de udvikler problemløsningsstrategier. Elevernes grundlag for at udvikle disse problemløsningsstrategier er bl.a. deres viden om kendetegn ved både lukkede, åbne, virkelighedsnære og rene matematiske problemer. En problemstilling kan bl.a. være åben ved at have flere mulige resultater og ved at kunne løses på forskellige måder.

I gennem trinforløbet udvikler eleverne fortsat deres færdigheder i og viden om at anvende forskellige strategier til problemløsning. Disse strategier skal bl.a. omfatte ”konkretisering af problemet ved brug af repræsentationer” og ”opdeling af problemet”. I tilknytning til strategier som disse, skal eleverne bl.a. kunne inddrage digitale værktøjer, herunder regneark, dynamisk geometriprogram og CAS. Elevernes videreudvikling af strategier til problemløsning skal bl.a. foregå igennem dialoger, hvor de, med støtte og udfordringer fra læreren, sammenligner deres forskellige tilgange til problemløsning.

Modellering

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger uden for matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at gennemføre enkle modelleringsprocesser. Sådanne processer omfatter *opstilling* af en problemstilling fra omverdenen, *oversættelse* af problemstillingen til en matematisk model, matematisk *behandling* af modellen og *tolkning* af den matematiske model i forhold til den oprindelige problemstilling.

Elevernes modelleringsprocesser skal på mellemtrinnet vedrøre både hverdagsliv og naturen. Undervisningen i modellering skal samlet set inddrage de tre stofområder alsidigt, sådan at eleverne både kan

gennemføre modelleringsprocesser, der kræver færdigheder og viden vedrørende tal og algebra, geometri og måling samt statistik og sandsynlighed.

Senere i trinforløbet skal eleverne udvikle kompetence i at anvende egne og andres matematiske modeller til beskrivelse af virkeligheden. Anvendelse af matematiske modeller omfatter på mellemtrinnene bl.a. beskrivelse af modellen og overvejelse over modellens brugbarhed i forhold til den situation, den anvendes til.

Ræsonnement & tankegang

Ræsonnement og tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at anvende matematiske ræsonnementer i undersøgende arbejde med matematik, der bl.a. foregår med anvendelse af digitale værktøjer, herunder regneark og et dynamisk geometriprogram. Eleverne skal både kunne udtænke og gennemføre enkle matematiske ræsonnementer og kunne følge og forholde sig til andres enkle matematiske ræsonnementer.

Elevernes udvikling af disse aspekter ved ræsonnements- og tankegangskompetence tager især afsæt i de matematiske spørgsmål og svar, eleverne stiller og giver i forbindelse med deres undersøgelser af egenskaber og sammenhænge inden for tal, regningsarter, geometriske figurer og datasæt. I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne kunne give korte og enkle ræsonnementer, fx på formen ”Hvis jeg... så må der ske det, at... fordi...”.

Senere i trinforløbet skal eleverne kunne bruge enkle ræsonnementer til at udvikle hypoteser vedrørende løsningen af konkrete problemstillinger og til at efterprøve holdbarheden af sådanne hypoteser. Det kan fx ske med mundtlige formuleringer på formen ”Det kan ikke passe, for når jeg... så bliver...”.

Repræsentation & symbolbehandling

Repræsentation & symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at oversætte frem og tilbage mellem hverdagsprog og matematisk symbolsprog, men i undervisningen indgår fortsat de repræsentationer fra indskoling, som udgør redskaber for eleverne i deres arbejde med matematik, herunder konkrete repræsentationer og visuelle repræsentationer.

I begyndelsen af trinforløbet består det matematiske symbolsprog, som eleverne skal kunne oversætte, først og fremmest af tal og regneudtryk. Senere i trinforløbet skal eleverne også kunne oversætte mellem hverdagsprog og udtryk med variable, herunder enkle ligninger og formler.

Kommunikation

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at anvende matematikfaglige tekster.

Fra begyndelsen af trinforløbet skal eleverne udvikle færdigheder i at afkode og forstå tekster om og med matematik. Elevernes forståelse af tekster har bl.a. grundlag i deres viden om matematiske teksters

formål og struktur, herunder informerende, instruerende eller argumenterende tekster som ofte er opbygget multimodalt.

Eleverne skal både kunne afkode og læse tekster af autentisk karakter, hvori matematik indgår som redskab til formidling, og tekster, som skal understøtte deres matematiklæring. I forbindelse med sidstnævnte type tekster skal eleverne bl.a. udvikle færdigheder i at afkode og læse matematiske problemstillinger. Herunder indgår elevernes færdigheder i at finde og aflæse relevant information.

Det øvrige arbejde med kommunikation i matematik på mellemtrinnet skal både sigte på elevernes mundtlige og skriftlige kommunikation. Eleverne skal blive i stand til at kommunikere varieret med og om matematik, herunder med brug af digitale værktøjer. De skal bl.a. kunne udtrykke deres ideer, handlinger og ræsonnementer i matematik og kunne anvende fagord og begreber.

Det er centralt, at elevernes udvikling af færdigheder i- og viden om matematisk kommunikation finder sted i meningsfulde sammenhænge.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan uddrage relevante oplysninger i enkle matematikholdige tekster.

Hjælpemidler

Hjælpemidler vedrører kendskab til samt anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

I 2. trinforløb lægger undervisningen vægt på, at eleverne bliver i stand til at anvende hjælpemidler med faglig præcision og til at vælge relevante hjælpemidler, der passer til den konkrete situation eller det konkrete formål. Det betyder bl.a., at undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle færdigheder i og viden om et alsidigt udvalg af hjælpemidler.

I undervisningen skal der bl.a. indgå måleinstrumenter, tegneredskaber og digitale værktøjer, herunder regneark og et dynamisk geometriprogram.

Tal og algebra

Stofområdet tal og algebra omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Tal fokuserer på anvendelse af brøker, decimaltal, hele negative tal, procent, enkle potenser og pi.

Regnestrategier fokuserer på udvikling af beregningsmetoder med rationale tal.

Algebra fokuserer på den indledende anvendelse af variable.

Tal

Fra trinforløbets begyndelse skal eleverne udvikle forståelse af brøker og af decimaltals opbygning i titalssystemet. Samtidig skal eleverne fortsat have mulighed for at anvende og videreudvikle den viden og de færdigheder, de har opnået om naturlige tal.

Brøkbegrebet er fundamentet i elevernes forståelse af både brøk, decimaltal og procent og i beskrivelsen af forhold. Eleverne kender eksempler på brugen af brøker og decimaltal fra hverdagen. Begrebsdannelsen tager udgangspunkt i disse eksempler og støttes af illustrationer og konkrete materialer. Overgangen fra arbejdet med naturlige tal til brøkbegrebet er almindeligvis vanskelig for mange elever og skal derfor have særlig fokus. Undervisningen i brøkbegrebet skal i 2. trinforløb bl.a. fokusere på

- brøk som en del af en helhed
- brøk som tal på en tallinje
- brøk som angivelse af forhold
- relationen mellem brøk og division

I arbejdet indgår viden om, hvordan forskellige brøker kan udtrykke samme størrelse samt forståelse af, at brøkdelen af en helhed varierer i forhold til helheden. Arbejdet med decimaltal skal omfatte indsigt i decimaltallene som repræsentanter for brøker med nævnerne 10, 100, 1000 osv. Forskellige skrivemåder for decimaltal indgår sammen med eksempler på, hvordan brøkers indbyrdes størrelse ofte med fordel kan afgøres ved at omskrive brøkerne til decimaltal.

Senere i trinforløbet introduceres negative tal med udgangspunkt i hverdagsanvendelser. Arbejdet med negative tal støttes bl.a. af disse hverdagsanvendelser og ved brug af tallinjen. I arbejdet med negative tal indgår begrebet fortegn. Eleverne skal kunne skelne mellem fortegn og regnetegn.

Sidst i trinforløbet indføres procentbegrebet som en særlig anvendelse af brøkbegrebet med udgangspunkt i de mange eksempler, der kan hentes fra dagligdagen. Arbejdet skal omfatte omskrivninger mellem brøker, decimaltal og procent og støttes af både konkrete materialer, illustrationer og fortællinger. Eleverne skal have mulighed for at inddrage egne repræsentationer sammen med de repræsentationer, som læreren vælger.

Sidst i trinforløbet skal undervisningen også give eleverne mulighed for at anvende enkle potenser og pi. Potenser indgår som kvadrattal og kubiktal, bl.a. i forbindelse med areal- og rumfangsberegninger. Det irrationale tal, pi, indgår i forbindelse med cirklers omkreds og areal.

Regnestrategier

I begyndelsen af trinforløbet udvikler eleverne fortsat metoder til beregninger med naturlige tal. Efterhånden udvides problemstillinger og øvelser til også at omfatte beregninger, der består af flere trin, og til sammensatte beregninger, hvor flere regningsarter indgår. Aktiviteterne skal bl.a. vedrøre hverdagsøkonomi, herunder køb, budget, rabat og tilbudssammenligninger.

I trinforløbet skal eleverne fortsat anvende og udvikle de strategier til hovedregning, overslagsregning og regning med skriftlige notater, som de har lært i 1. trinforløb. Desuden skal eleverne kunne anvende digitale værktøjer, herunder regneark til beregninger, bl.a. vedrørende hverdagsøkonomi.

Senere i trinforløbet videreudvikles regnestrategier med beregningsmetoder knyttet til enkle brøker, decimaltal, procent og enkle negative tal. I dette arbejde skal eleverne fortsat have mulighed for at anvende konkrete og billedlige repræsentationer. Ved beregninger kan brøker ofte med fordel erstattes med decimaltal.

I forbindelse med beregninger med rationale tal skal elevernes færdigheder i hovedregning og i regning med skriftlige notater vedrøre talstørrelser, der anvendes i hverdagsliv. Til beregninger, der rækker ud over denne anvendelse, skal eleverne kunne anvende digitale værktøjer, herunder lommeregner, regneark og CAS.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan vælge hensigtsmæssig regningsart til løsning af enkle hverdagsproblemer og opstille et simpelt regneudtryk.

Eleverne kan gennemføre regneprocesser inden for alle fire regningsarter med inddragelse af overslag og lommeregner.

Algebra

I starten af trinforløbet arbejdes med enkel ligningsløsning på grundlag af elevernes intuitive tænkning og med uformelle metoder, som bygger på anvendelsen af konkrete materialer, tegninger og egne noter, ”gæt og prøv efter” samt sproglige forklaringer. Der indgår problemstillinger og beregninger fra hverdagen, som kan beskrives med ligninger. Det er centralt i arbejdet med ligninger, at eleverne udvikler deres forståelse af, at lighedstegnet kan have forskellige roller i matematiske udtryk.

I trinforløbet introduceres variables anvendelse i formler, bl.a. i tilknytning til arbejdet med areal og rumfang og ved hjælp af digitale værktøjers muligheder for at eksperimentere med de variable som pladsholdere for tal. Der skal i forbindelse med arbejdet være fokus på forskellige anvendelser af variable. I ligningsløsning fungerer variable som pladsholder for et eller flere ukendte tal, men i forbindelse med formler anvendes variable til at udtrykke en sammenhæng mellem størrelser.

Sidst i trinforløbet arbejdes med elevernes beskrivelse af lineære sammenhænge ved hjælp af variable, herunder proportionale sammenhænge. Fokus i dette arbejde er elevernes begyndende forståelse af funktionsbegrebet. I beskrivelserne skal eleverne have mulighed for at anvende variable i et samspil med andre repræsentationer, herunder tabeller, grafer og verbale beskrivelser.

Geometri og måling

Stofområdet geometri og måling omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Geometriske egenskaber og sammenhænge fokuserer på undersøgelser af geometriske figurer.

Geometriske tegninger fokuserer på geometriske tegnemetoder.

Placeringer og flytninger fokuserer på placeringer og flytninger.

Måling fokuserer på beregninger af omkreds, areal og rumfang.

Geometriske egenskaber og sammenhænge

I begyndelsen af trinforløbet er der fokus på kategorisering af figurer ud fra vinkeltyper og sidelængder. Eleverne skal kunne sammenligne vinklers størrelser og kende til stump, spidse, rette og lige vinkler. Eleverne arbejder med navngivning af polygoner ud fra vinkler og sider.

Senere undersøger eleverne plane figurers egenskaber bl.a. ved hjælp af et dynamisk geometriprogram. I undersøgelse indgår:

- vinkelstørrelser
- vinkelsummer i trekanter og andre polygoner
- linjers indbyrdes beliggenhed, herunder parallelitet
- navngivning af figurer ud fra egenskaber
- forholdet mellem omkreds og diamenter i cirkler

Sidst i trinforløbet skal eleverne undersøge egenskaber ved rumlige figurer. I arbejdet indgår bl.a. undersøgelser af regulære polyedre samt problemstillinger vedrørende udfoldninger og samlinger af polyedre.

Geometriske tegninger

I begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne fortsat med at gengive træk fra omverdenen ved tegning. Heri indgår isometrisk tegning og plantegning. Senere i trinforløbet skal eleverne fremstille og anvende skitser og præcise tegninger, både på papir og med et dynamisk geometriprogram. I den forbindelse indgår bl.a. præcis tegning af geometriske figurer ud fra givne betingelser og afkodning af oplysninger på tegninger.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med gengivelse af enkle rumlige figurer ved tegning. Dette arbejde skal bl.a. omfatte skitsetegning, enkel projektionstegning og tegninger i forskellige størrelsesforhold. Igennem hele trinforløbet skal eleverne arbejde med et alsidigt udvalg af redskaber til tegning, herunder digitale værktøjer, herunder et dynamisk geometriprogram og 3D-tegneprogram, samt forskellige former for gitternet på papir og digitalt, herunder isometrisk net, der kan støtte elevernes tegning.

Placeringer og flytninger

I begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne med beskrivelse af placeringer i det retvinklede koordinatsystems første kvadrant. Eleverne skal kunne afsætte punkter ud fra koordinatsæt og kunne beskrive punkters placering ved hjælp af koordinatsæt. Heri indgår aflæsning af punkter på kurver i koordinatsystemet. Senere i trinforløbet skal eleverne kunne anvende hele koordinatsystemet i takt med udvidelsen af talområdet.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med spejlinger, parallelforskydninger og drejninger i tilknytning til mønstre. Eleverne skal bl.a. kunne

- undersøge og beskrive flytninger i mønstre
- gengive mønstre, der indeholder flytninger
- skabe egne mønstre ved hjælp af flytninger

Eleverne skal kunne anvende koordinatsystemet til at beskrive placeringer af flyttede figurer. I deres gengivelse af mønstre og i deres egne mønstre med flytninger skal de bl.a. kunne anvende digitale værktøjer, herunder et dynamisk geometriprogram.

Måling

I hele trinforløbet skal eleverne bygge videre på det målingsbegreb, de har udviklet i 1. trinforløb, herunder anslå og måle længder, vægt, temperatur, tid og vinkler, anvende relevante måleenheder og måleinstrumenter samt kunne vurdere et måleresultat ud fra målingens nøjagtighed.

I begyndelsen af trinforløbet fokuseres desuden på måling og beregning af omkreds og areal, heri indgår estimering og brug af digitale værktøjer. Eleverne skal have mulighed for at deltage i udviklingen af metoder til beregninger af omkreds og areal. Derfor skal undervisningen tage udgangspunkt i deres brug af enhedsfigurer til optælling af omkreds og areal. Læreren skal støtte og udfordre elevernes tællemetoder, så de efterhånden forbindes med generelle metoder til beregning af omkreds og areal af enkle polygoner. I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne kunne bestemme areal af kvadrater og rektangler. Senere skal de også kunne bestemme areal af bl.a. parallelogrammer og trekanter samt af enkle figurer, der kan opdeles i trekanter.

Trinforløbets 2. fase skal gøre eleverne i stand til at anslå, måle og beregne rumfanget af enkle polygoner, herunder kasser og prizmer. Elevernes udvikling af metoder til rumfangsberegninger bygger på deres metoder til arealbestemmelse og foregår gennem undersøgende virksomhed.

I slutningen af trinforløbet fokuserer undervisningen på metoder til bestemmelse af cirklers omkreds og areal. I forbindelse med undersøgelser af sammenhænge mellem cirklers omkreds og diameter skal eleverne have mulighed for at ”opdage” π og for at opstille formlen til beregning af en cirkels omkreds på den baggrund.

Statistik og sandsynlighed

Stofområdet statistik og sandsynlighed omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Statistik fokuserer på anvendelse og tolkning af tabeller og grafiske fremstillinger samt på gennemførelse af egne statistiske undersøgelser.

Sandsynlighed fokuserer på bestemmelse af statistiske sandsynligheder.

Statistik

I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne arbejde med at beskrive og tolke tabeller og grafiske fremstillinger af data. Heri indgår elevernes beskrivelse og tolkning af egne diagrammer samt grafiske fremstillinger og tabeller fra analoge og digitale medier.

Senere i trinforløbet skal undervisningen give eleverne mulighed for at opstille spørgsmål, de efterfølgende kan besvare gennem statistiske undersøgelser. I disse undersøgelser skal eleverne indsamle, ordne, beskrive og tolke data, de har indsamlet, og med at formidle resultaterne af deres undersøgelser. Datasøgning og udformning af spørgeskemaer indgår i arbejdet, herunder med digitale værktøjer.

Sidst i trinforløbet sammenligner eleverne datasæt ud fra hyppighed, frekvens og enkle deskriptorer, herunder typetal, variationsbredde og middeltal, herunder med digitale værktøjer.

Sandsynlighed

I begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne med at forudsige resultater af chanceeksperimenter, begrundede deres gæt, gennemføre eksperimentet og sammenligne resultatet med deres gæt. Dette arbejde tager bl.a. udgangspunkt i chance spil og omfatter udtryk som ”den umulige hændelse”, ”den sikre hændelse” og ”lige stor chance”. I forbindelse med gennemførelsen af eksperimentet skal eleverne kunne anvende hensigtsmæssige måder til at registrere data, herunder brug af hyppighedstabeller.

Senere skal eleverne kunne simulere eksperimenter ved hjælp af digitale værktøjer. I den forbindelse skal eleverne opbygge erfaringer med, hvordan antallet af gentagelser i et eksperiment kan påvirke resultaterne.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne anvende frekvenser til at beskrive sandsynligheden for enkle hændelser i forbindelse med chanceeksperimenter, spil og statistiske undersøgelser.

3. trinforløb – 7. - 9. klassetrin

I dette trinforløb bygger undervisningen i stadig stigende grad på den viden og kunnen, som eleverne har opnået i skolesammenhæng, men elevernes matematikrelevante erfaringer fra hverdagen skal stadig have mulighed for at spille en rolle i undervisningen.

Matematiske kompetencer

Kompetenceområdet matematiske kompetencer omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder.

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger uden for matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

Ræsonnement og tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

Repræsentation og symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

Hjælpemidler vedrører kendskab til, samt anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

Målene under hver overskrift er overlappende, men har hver sit særkende og kan være forbundet med forskellige matematiske arbejdsmåder samt forskellige typer af situationer og problemstillinger. Elevernes udvikling af de færdigheder og den viden, der er knyttet til hvert område, skal generelt foregå i samspil med et eller flere stofområder og skal samlet set gøre eleverne i stand til at handle hensigtsmæssigt i situationer hvori matematik indgår.

Problembehandling

Problembehandling vedrører løsning og opstilling af matematiske problemer, dvs. matematiske spørgsmål der ikke kan besvares udelukkende med rutinemetoder. Det er individuelt, om et matematisk spørgsmål udgør et problem for en elev. Et spørgsmål, som for nogle elever udgør et matematisk problem, kan for andre elever være en rutineopgave.

I 3. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne bliver i stand til selvstændigt at planlægge, gennemføre og vurdere problemløsningsprocesser. Denne udvikling har grundlag i elevernes viden om forskellige mulige trin i en problemløsnings proces, bl.a.

- forståelse af problemet
- afprøvning af mulige problemløsningsstrategi(er)
- opstilling og vurdering af hypoteser om løsningen
- gennemførelse af de(n) valgte strategi(er)
- vurdering af problemets løsning

Eleverne skal igennem trinforløbet fortsat udvikle deres viden om og færdigheder i at anvende forskellige strategier til problemløsning. Disse strategier skal bl.a. omfatte ”reduktion af problemet til et lettere problem”.

Eleverne skal kunne løse et givent matematisk problem med anvendelse af forskellige strategier.

Modellering

Modellering vedrører dels processer, hvor matematik anvendes til behandling af situationer og problemstillinger udenfor matematikken, dels analyse og vurdering af matematiske modeller, som beskriver forhold i virkeligheden.

I 3. trinforløb skal der i undervisningen både lægges vægt på, at eleverne bliver i stand til at gennemføre modelleringsprocesser, og at de kan vurdere matematiske modeller.

Elevernes modelleringsprocesser skal i dette trinforløb omfatte *strukturering* og afgrænsning af den del af omverdenen, de skal modellere, *opstilling* af en problemstilling, *oversættelse* af problemstillingen til en matematisk model, matematisk *behandling* af modellen, *tolkning* af den matematiske model i forhold til den oprindelige problemstilling og *kritisk analyse* af modellen.

Elevernes vurdering af matematiske modeller skal omfatte afkodning, tolkning og kritisk analyse af modellen eller elementer i modellen i forhold til den del af omverdenen, som er modelleret. I arbejdet med modellering skal eleverne kunne inddrage digital simulering, når det er muligt og hensigtsmæssigt. Det kan fx være i forbindelse med analyse af usikkerheden i en stikprøveundersøgelse eller i forbindelse med analyse af en vækstmodel ved hjælp af regneark.

Undervisningen i modellering vedrører på de ældste klassetrin både hverdagen, naturen og samfundet og skal samlet set inddrage de tre stofområder alsidigt, sådan at eleverne både kan vurdere matematiske modeller og gennemføre modelleringsprocesser, der kræver færdigheder og viden vedrørende tal og algebra, geometri og måling samt statistik og sandsynlighed.

Ræsonnement & tankegang

Ræsonnement og tankegang vedrører matematisk argumentation og karakteristika ved matematisk tankegang.

I 3. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne bliver i stand til at udvikle matematiske ræsonnementer. Der fokuseres fortsat også på elevernes færdigheder i at stille spørgsmål og give svar, som er karakteristiske for matematik.

I deres arbejde med matematiske undersøgelser skal eleverne arbejde videre med at inddrage ræsonnementer til at udvikle og vurdere hypoteser. Ræsonnementerne skal i stigende grad bygge på de definitioner og sætninger, eleverne allerede har lært, og eleverne skal efterhånden kunne skelne bevidst mellem hypoteser, definitioner og sætninger.

Eleverne skal også udvikle færdigheder i at analysere rækkevidden og begrænsningen af de opdagelser og resultater, de når frem til, så at de kan skelne mellem enkelttilfælde og resultater, der gælder generelt. Denne udvikling skal bl.a. basere sig på de opdagelser, eleverne når frem til igennem matematiske undersøgelser.

Mod afslutningen af trinforløbet indgår eksemplariske eksempler på enkle beviser i undervisningen. Eleverne arbejder desuden med at udvikle og vurdere ræsonnementer, der be- eller afkræfter påstande og hypoteser, som læreren bringer ind i undervisningen, eller som opstår blandt eleverne i forbindelse med undersøgende arbejde. I udviklingen og vurderingen af ræsonnementer skal eleverne, når det er hensigtsmæssigt, kunne inddrage digitale værktøjer som redskab til bl.a. tegninger, beregninger og målinger.

Repræsentation & symbolbehandling

Repræsentation og symbolbehandling vedrører anvendelse og forståelse af repræsentationer i matematik, herunder matematisk symbolsprog.

I 3. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på elevernes valg af hensigtsmæssige repræsentationer og på deres anvendelse af udtryk med variable.

I første del af trinforløbet skal undervisningen give eleverne mulighed for at opbygge viden om styrker og svagheder, herunder informationstab og -tilvækst, ved forskellige repræsentationer. Denne viden skal give eleverne grundlag for at udvikle færdigheder i at argumentere for deres valg af repræsentation, når de skal behandle matematik eller udtrykke sig om matematik.

Sidst i trinforløbet er fokus på, at eleverne udvikler færdigheder i at anvende og behandle repræsentationer med symbolholdige udtryk, herunder med brug af digitale værktøjer. Dette fokus, der har tæt sammenhæng med mål indenfor tal og algebra, rummer også et samspil mellem forskellige repræsentationsformer, idet elevernes opstilling og omskrivning af udtryk med variable bl.a. skal understøttes med inddragelsen af geometriske repræsentationer for algebraiske udtryk.

Kommunikation

Kommunikation vedrører det at udtrykke sig med og om matematik og at sætte sig ind i og fortolke andres udtryk med og om matematik.

I 3. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne bliver i stand til at kommunikere med faglig præcision.

Først i trinforløbet skal eleverne udtrykke ideer, handlinger og ræsonnementer på en fagligt sammenhængende måde, anvende fagord, begreber og faglige vendinger samt matematiske symboler, sætte sig ind i og fortolke udsagn og præsentationer.

Senere i trinforløbet skal eleverne kunne opsøge matematisk information og forholde sig kritisk til den information, de finder i bl.a. digitale medier. De skal derfor have viden om informationsøgning og om vurdering af kilder.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne kommunikere med og om matematik med forskellige modtagere og afsendere. Det betyder bl.a., at eleverne skal kunne tilpasse deres matematiske kommunikation, således at kommunikationens form og faglige præcision harmonerer med modtageren/afsenderen, med situationen og med kommunikationens formål. Det betyder også, at eleverne må kunne producere, sætte sig ind i og vurdere matematikholdige udtryk og præsentationer i forskellige medier, herunder i artikler og bøger, digitale værktøjer, interaktive medier, video og i informationsøgning.

Hjælpemidler

Hjælpemidler vedrører kendskab til, anvendelse og valg af relevante hjælpemidler i matematik.

I 3. trinforløb skal undervisningen lægge vægt på, at eleverne begrundet kan vælge blandt flere hjælpemidler, der passer til den situation eller det formål, eleverne har med anvendelsen. Det betyder bl.a., at eleverne må have viden om forskellige hjælpemidler, der kan anvendes i samme situation, og at undervisningen skal understøtte at eleverne reflekterer over de muligheder og begrænsninger et givent hjælpemiddel i giver situationen.

Tal og algebra

Stofområdet tal og algebra omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Tal fokuserer på elevernes forståelse og anvendelse af reelle tal.

Regnestrategier fokuserer på beregninger med reelle tal.

Ligninger fokuserer på ligninger, enkle uligheder og enkle ligningssystemer.

Formler og algebraiske udtryk fokuserer på anvendelsen og udviklingen af formler og algebraiske udtryk.

Funktioner fokuserer på beskrivelse af lineære og ikke-lineære sammenhænge.

Tal

Først i trinforløbet fortsættes arbejdet fra 2. trinforløb med rationale tal. I undervisningen er der vægt på den tætte relation mellem brøk, decimaltal og procent og på anvendelsen af disse i både teoretiske og praktiske sammenhænge.

I 2. trinforløb har eleverne allerede stiftet bekendtskab med enkle potenser i forbindelse med arealberegning og multiplikation. I dette trinforløb arbejder eleverne bl.a. med potenser til beskrivelse af meget store og meget små størrelser. Desuden introduceres kvadratrødder og kubikrødder i sammenhæng med geometriske repræsentationer.

Arbejdet med kvadratrødder og kubikrødder giver grundlag for at udvide talområdet med de irrationale tal i de tilfælde, hvor de rationale tal ikke slår til. Denne udvidelse af talområdet giver anledning til nye undersøgelser af tallenes egenskaber, herunder tallenes rækkefølge og placering på tallinjen.

Tallenes historiske udvikling skal inddrages i undervisningen.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan gennemføre simple procentberegninger med overslag og lommeregner.

Regnestrategier

Først i trinforløbet fortsættes arbejdet fra 2. trinforløb vedrørende elevernes udvikling af metoder til beregninger med hele tal, brøk, decimaltal og procent. De skal kunne gennemføre sammensatte beregninger og beregninger i forbindelse med opgaver, der består af flere trin. I arbejdet indgår viden om regningsarternes hierarki.

Eleverne skal kunne vælge hensigtsmæssig brug af hovedregning, skriftlig notation og anvendelse af digitale værktøjer ved beregninger med rationale tal. I forbindelse med løsningen af problemer skal de også kunne foretage overslag til at vurdere rimeligheden af beregninger foretaget med digitale værktøjer.

Senere i trinforløbet lægges vægt på beregninger, der knytter sig til procentuel vækst, herunder beregninger vedrørende renter, lån og opsparing. Eleverne skal som led heri lære at udarbejde et budget, vurdere lånemuligheder, herunder beregning af ÅOP og vurdere komplekse tilbud hvori der fx indgår bindingsperioder. Dette arbejde foregår hovedsagelig ved hjælp af digitale værktøjer, herunder regneark, og der indgår bl.a. udvikling og anvendelse af formler.

Sidst i trinforløbet skal eleverne også kunne gennemføre beregninger med irrationale tal. I dette arbejde indgår bl.a. undersøgelser af regneregler for regning med potenser og rødder samt overvejelser over de usikkerheder, der er forbundet med anvendelsen af digitale værktøjer til beregninger med irrationale tal.

Ligninger

Igennem hele trinforløbet arbejder eleverne med at opstille, løse og anvende ligninger i forbindelse med deres arbejde med både teoretiske og praktiske matematiske problemer.

I løsningen af ligninger og senere uligheder skal eleverne have mulighed for at udvikle og benytte forskellige strategier og alsidige metoder, herunder ligningsløsning med støtte i konkrete og billedlige repræsentationer, skriftlige noter, ligningsløsning ved inspektion, grafisk ligningsløsning samt ligningsløsning med digitale værktøjer. I forbindelse med ligningsløsning udgør digitale værktøjer både et redskab til løsninger af problemer og et redskab til at udvikle elevernes forståelse for opstilling, løsning og anvendelse af ligninger.

Senere i trinforløbet skal eleverne have mulighed for at deltage i udviklingen af algebraiske metoder til ligningsløsning på grundlag af deres egne strategier, visualiseringer samt lærerens udfordringer og støtte.

Sidst i trinforløbet indgår enkle ligningssystemer, fx to ligninger med to ubekendte. Ligningssystemerne skal ikke nødvendigvis præsenteres for eleverne med matematisk symbolsprog, men kan også præsenteres med tekst eller tale. Eleverne skal kunne løse enkle ligningssystemer grafisk, ikke med algebraiske standardmetoder.

Formler og algebraiske udtryk

Fra begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne med at repræsentere algebraiske udtryk geometrisk og med at beskrive egenskaber ved geometriske figurer ved hjælp af algebra.

Senere i trinforløbet skal eleverne kunne oversætte enkle sammenhænge til algebraiske udtryk i forbindelse med løsning af både praktiske og teoretiske problemstillinger, og de skal kunne anvende sådanne algebraiske udtryk, herunder formler, til løsning af problemer. Fx kan sammenhængen mellem tid, strækning og fart eller sammenhængen mellem højde, sidelængder og areal i et trapez beskrives med algebraiske udtryk. I forbindelse med anvendelsen af algebraiske udtryk, skal eleverne kunne indsætte rationale tal i kendte og ukendte formler og beregne resultater, bl.a. med anvendelse af digitale værktøjer.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne sammenligne og omskrive algebraiske udtryk med forskellige metoder.

Metoderne omfatter brug af geometriske repræsentationer, anvendelse af digitale værktøjer og af regler for regning med reelle tal. Eleverne skal bl.a. kunne undersøge, om to forskellige algebraiske udtryk repræsenterer samme værdi, og kunne reducere algebraiske udtryk, når det er hensigtsmæssigt i forbindelse med problemløsning.

Opmærksomhedspunkt: Eleverne kan sætte tal i stedet for variable i en simpel formel.

Funktioner

Trinforløbet skal udvikle elevernes færdigheder i at kunne beskrive sammenhænge mellem to talstørrelser ved hjælp af funktioner. Heri indgår overvejelser over brugen af afhængige og uafhængige variable. Eleverne skal anvende alsidige repræsentationer, herunder tabeller, grafer, funktionsforskrifter og hverdagsproglige repræsentationer. Undervisningen skal bl.a. inddrage digitale værktøjer i fremstillingen af de forskellige repræsentationer og fokusere på oversættelse og sammenligning mellem dem.

I begyndelsen fokuseres der på lineære funktioner, herunder ligefrem proportionale sammenhænge og stykkevis lineære funktioner. Senere i trinforløbet indgår for ikke-lineære funktioner, herunder omvendt proportionale sammenhænge, andengradsfunktioner og enkle eksponentialfunktioner.

I arbejdet indgår de forskellige funktioners anvendelse i beskrivelse af sammenhænge i omverdenen og funktionernes matematiske egenskaber bl.a. med brug af digitale værktøjer.

Geometri og måling

Stofområdet geometri og måling omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Geometriske egenskaber og sammenhænge fokuserer på undersøgelser og beregninger i tilknytning til geometriske figurer.

Geometriske tegninger fokuserer på undersøgelser og geometriske tegnemetoder.

Placeringer og flytninger fokuserer på kurver i koordinatsystemet samt mønstre og symmetrier i omverdenen.

Måling fokuserer på beregninger af omkreds, areal og rumfang.

Geometriske egenskaber og sammenhænge

I begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne med at bestemme og angive målforhold mellem lignedannede figurer. Heri indgår målforhold vedrørende længde, areal og rumfang samt undersøgelser af relationen mellem disse forhold med udgangspunkt i enkle polygoner og polyedre.

Senere i trinforløbet fokuseres på elevernes undersøgelser af egenskaber ved linjer knyttet til polygoner og cirkler og sammenhængen mellem polygoners form og disse linjer. Heri indgår bl.a. højder, medianer, midtnormaler, vinkelhalveringslinjer, diagonaler samt indskrevne og omskrevne cirkler. I undersøgelserne skal eleverne kunne benytte et dynamisk geometriprogram.

Sidst i trinforløbet skal eleverne opnå viden om den pythagoræiske læresætning og om trigonometri knyttet til retvinklede trekanter. Eleverne skal kunne anvende den pythagoræiske læresætning, den omvendte pythagoræiske læresætning og definitioner af sinus, cosinus og tangens i praktiske og teoretiske sammenhænge.

Undervisningen i trigonometri bygger på elevernes viden om lighedannedhed og skal knyttes tæt til konkrete, praktiske aktiviteter, så det bliver tydeligt, at trigonometri bl.a. giver mulighed for at beregne afstande, der ikke kan måles. I beregninger med trigonometri skal eleverne bruge digitale værktøjer, herunder lommeregner, dynamisk geometriprogram og CAS.

Geometriske tegninger

I hele trinforløbet indgår både analoge og digitale værktøjer i arbejdet med geometrisk tegning.

I begyndelsen af trinforløbet undersøger beskriver og vurderer eleverne ligheder og forskelle mellem forskellige tegneformers gengivelse af rumlighed. De skal bl.a. kunne sammenligne de informationer projektionstegninger og isometriske tegninger giver om tredimensionelle objekter. Desuden skal de kunne vælge tegneform og udføre geometriske tegninger, der passer til forskellige formål, herunder til boligindretning og til fremstilling af en byggevejledning.

Senere i trinforløbet skal eleverne arbejde med præcise tegninger ud fra givne betingelser. Heri indgår bl.a. elevernes fremstillinger plantegninger og tværsnit ud fra oplysninger om vinkelmål, længdemål og

længdeforhold. Eleverne skal desuden gennem undersøgelser identificere, hvilke oplysninger om vinkler og sidelængder, der er nødvendige for at kunne fremstille enkle kongruente polygoner.

Placeringer og flytninger

I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne arbejde med analyse af mønstre og symmetrier i omverdenen, herunder identifikation og beskrivelse af figurer, som indgår i mønstre, af parallelforskydninger, spejlinger og drejninger og af forskellige typer af symmetrier. Mønstrene skal bl.a. omfatte friser og tessellationer.

Sidst i trinforløbet skal eleverne gennem undersøgelser blive i stand til at demonstrere og forklare sammenhænge mellem kurver og de tilhørende ligninger. Eleverne skal bl.a. kunne forklare, hvordan stigningstallet for en ret linje og linjens skæring med andenaksen kommer til udtryk i linjens ligning og anvende denne indsigt til at fremstille ligninger ud fra linjer og omvendt. Undersøgelserne skal bl.a. foregå ved hjælp af et digitalt værktøj.

Måling

I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne på baggrund af viden om præfikser, grundenheder og afledede enheder blive i stand til at omskrive mellem måleenheder vedrørende bl.a. længde, areal, rumfang, masse, tid og fart.

Senere i trinforløbet skal undervisningen fokusere på elevernes brug af formler og digitale værktøjer i forbindelse med beregninger af længde, areal og rumfang. Heri indgår bl.a. arealet af polygoner og cirkeludsnit samt rumfanget af prizmer, cylindre, kugler, pyramider og pyramidestubbe. Eleverne skal kunne anvende formlerne internt i matematikken og i forbindelse med beregninger af mål i omverdenen. Eleverne skal desuden kunne begrunde sammenhængen mellem variable i et udvalg af formler.

Sidst i trinforløbet skal eleverne blive i stand til at beregne afstande, de ikke umiddelbart kan måle, herunder skal de anvende viden om ligedannede figurer, den pythagoræiske læresætning og trigonometriske beregninger. I undervisningen skal eleverne have muligheder for at arbejde på alsidige måder med afstandsbestemmelse. Arbejdet skal bl.a. knyttes til konkrete, udendørs målinger.

Statistik og sandsynlighed

Stofområdet statistik og sandsynlighed omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Statistik fokuserer på analyse af datasæt og på vurdering af statistiske undersøgelser.

Sandsynlighed fokuserer på elevernes anvendelse af statistisk og teoretisk sandsynlighed.

Statistik

Igennem hele trinforløbet arbejder eleverne med forskellige typer af data, der grupperes, når det er hensigtsmæssigt. Eleverne skal både indsamle egne data og opsøge data i medier.

I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne, udover at beskrive og tolke data, arbejde med at sammenligne datasæt. I sammenligningerne indgår deskriptorer, herunder median, og grafiske fremstillinger. Eleverne skal kunne vælge hensigtsmæssige deskriptorer og kunne anvende digitale værktøjer til beregninger af disse og til grafiske fremstillinger.

I trinforløbet skal eleverne også undersøge mulige sammenhænge mellem data og anvende data til prognoser om udviklinger i omverdenen. I undersøgelserne skal eleverne bl.a. kunne anvende digitale

værktøjer. Undersøgelser af mulige sammenhænge baserer sig på færdigheder i at plote samhörende data i et koordinatsystem. Forudsigelserne baserer sig på grafer, der passer bedst muligt til data, når de er repræsenteret som punkter i et koordinatsystem.

Sidst i trinforløbet skal eleverne blive i stand til kritisk at vurdere konklusioner i statistiske undersøgelser. Heri indgår viden om muligheder for manipulation med grafiske fremstillinger af data og viden om usikkerhed i stikprøveundersøgelser. Eleverne skal opnå denne viden igennem bl.a. sammenligninger af forskellige grafiske fremstillinger af samme datamateriale og undersøgelser af stikprøvestørrelsens betydning for usikkerheden i et stikprøveprøveresultat.

Sandsynlighed

I begyndelsen af trinforløbet udvides elevernes sandsynlighedsbegreb til også at omfatte teoretisk sandsynlighed, hvor sandsynligheder bestemmes på baggrund af antal ”gunstige” og ”mulige” udfald. I dette arbejde indgår elevernes systematiske optællinger af gunstige og mulige udfald.

Senere i trinforløbet skal eleverne kunne udføre eksperimenter, der involverer to eller flere enkle deleksperimenter, og sammenligne den statistiske sandsynlighed for en bestemt hændelse med beregnet teoretisk sandsynlighed for samme hændelse. I elevernes beregninger af sådanne sammensatte sandsynligheder indgår overvejelser over antallet af mulige udfald og billedlige repræsentationer, herunder chance-træ.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne anvende statistisk og teoretisk sandsynlighed i tilknytning til situationer fra omverdenen, bl.a. i forbindelse med vurdering af chancestørrelser i gevinstspil og risikovurderinger af personlig og samfundsmæssig karakter. Eleverne skal kunne vælge en sandsynlighedsmodel, der passer til situationen, og kunne gennemføre eksperimenter eller beregninger til at bestemme sandsynligheden for hændelser. I den forbindelse skal eleverne have erfaringer med de store tals lov. Disse erfaringer skal være baseret på simuleringer af eksperimenter ved inddragelse af digitale værktøjer.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål. Eleverne skal igennem undervisningen udvikle en bevidsthed om, at matematik er et fag, hvor der tales, lyttes, læses og skrives, som er de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog. Gennem hele skoleforløbet er særligt elevernes mundtlige og dialogbaserede arbejde med matematik vigtig for både den matematiske læring og den sproglige udvikling inden for faget. Undervisningen skal rumme dialog eleverne indbyrdes, mellem lærer og elever samt elevernes mundtlige formidling. Mål for sproglig udvikling indgår primært i færdigheds- og vidensområdet kommunikation.

Ordkendskab

I matematik er det vigtigt, at eleverne udvikler et præcist fagsprog og lærer centrale fagord og begreber i faget, fx ”addition”, ”radius” og ”areal”. Undervisningen skal have fokus på, at eleverne skal kunne adskille hverdagsprog fra fagsprog, herunder fokus på før-faglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i matematik fx ”forhold”, ”sider” og ”at skære”.

Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye fagord og begreber, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt opslag i analoge og digitale opslagsværker. For tosprogede elever gælder desuden brug af modersmålet til afklaring af nye ords betydning på dansk, samt afklaring af homonymer.

Teksters formål og struktur

Gennem hele skoleforløbet i matematik skal eleverne udvikle stigende bevidsthed om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur. Eleverne skal kende til, at matematik kan optræde i forskellige tekstuelle sammenhænge.

- Fagtekster herunder opgavetekster i læremidler, som har til formål at lære læseren matematik.
- Matematikholdige autentiske tekster fra dagligdagen, som anvender matematikken til beskrive og analysere virkeligheden.

Eleverne skal desuden have viden om sproglige og layoutmæssige kendetegn ved forskellige teksttyper bl.a. multimodale tekster.

Det er centralt, at eleverne arbejder med, hvordan viden om fagteksters formål og struktur kan anvendes til udviklingen af læsestrategier. Dette gælder bl.a. hensigtsmæssige strategier til

- Søgning, aflæsning og udvælgelse af relevant information fra såvel sammenhængende som ikke-sammenhængende tekster.
- At læse berettende, informerende, forklarende, instruerende og argumenterende matematiktekster såvel i læremidler som i autentiske matematikholdige tekster.
- At læse tekstholdige såvel som symbolholdige matematikopgaver fx gennem procesnotatprocedurer som indeholder en før – under og efterlæsning af opgaven

It og medier

Udvikling og brug af digitale færdigheder indgår i faget matematik gennem hele skoleforløbet især gennem arbejdet med matematiske digitale værktøjer. Digitale værktøjer har forskellige formål i matematikundervisningen. De skal fungere stilladserende for elevernes læring af matematik bl.a. gennem undersøgende arbejde, som hjælpemiddel i løsning af problemer og opgaver, til informationssøgning og til kommunikation om og med matematik. Det er centralt i arbejdet med digitale værktøjer, at de bliver anvendt som elevernes tankeforlængere og ikke tankeerstatte.

It- og mediekompetencerne kan på tværs af alle fag udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleverne som kritiske undersøgere, eleverne som analyserende modtagere, eleverne som målrettede og kreative producenter og eleverne som ansvarlige deltagere.

Det er især igennem arbejde med problembehandling og modellering, at eleverne i matematik får mulighed for at udvikle digitale færdigheder som kritiske undersøgere. Som led heri skal eleverne anvende digitale værktøjer som regneark, CAS og dynamiske geometriprogrammer, herunder skal de kunne forholde sig til brugbarhed og usikkerheder ved anvendelse af digitale værktøjer. I arbejdet med modellering kan eleverne fx bruge de nævnte programmer til at opstille og kritisk undersøge matematiske modeller og eller til at sammenligne de samlede udgifter ved to forskellige lån, som er beskrevet med matematiske formler.

Det er især igennem arbejde med kommunikation, at eleverne i matematik får mulighed for at udvikle digitale færdigheder som analyserende modtagere. Eleverne skal kunne læse, forstå, analysere og vurdere matematikholdige informationer i bl.a. digitale medier, fx analyser af matematikholdige multimodale tekster i digitale medier. Eleverne skal desuden kunne søge information i digitale medier, kunne vurdere præsentationen af informationer i bl.a. diagrammer og skal sidst i skoleforløbet kunne forholde sig kritisk til informationens kvalitet og troværdighed.

Det er også igennem arbejdet med problembehandling og modellering, at eleverne i matematik får mulighed for at udvikle digitale færdigheder som målrettede og kreative producenter. Eleverne laver bl.a. opgaver og faglige præsentationer, fx når de inddrager egne filmoptagelser eller animationer i præsentationerne. Eleverne skal reflektere over valg af præsentationsform i forhold matematisk indhold, herunder grafisk præsentation, præsentationsprogram, video og animationer og kunne afpasse budskab og formål i forhold til forskellige målgrupper. Eleverne skal kunne arbejde undersøgende og på den baggrund skabe kreative løsninger, fx ved at producere egne digitale chancespil, som afprøves af andre i klassen og efterfølgende analyseres.

Det er også igennem arbejdet med kommunikation i matematik, at eleverne får mulighed for at udvikle digitale færdigheder som ansvarlige deltagere. Eleverne skal kunne kommunikere viden og samarbejde ved brug af digital teknologi, fx kommunikere resultaterne af deres undersøgelser, analyser og produktion i matematik gennem digitale medier til forskellige modtagere. Eleverne kan fx producere små film, der demonstrerer deres metoder til at løse forskellige matematiske problemer, eller præsentere resultater fra deres egne statistiske undersøgelser på klassens fælles hjemmeside, der er rettet imod forældre og andre skoleklasser.

Innovation og entreprenørskab

Faget matematik fordrer og fremmer kreativ virksomhed og dermed innovation og entreprenørskab. Eleverne skal opbygge erfaringer med innovation og entreprenørskab bl.a. gennem projekter, både rent faglige, tværfaglige og anvendelsesorienterede. Fagets opdeling i matematiske kompetencer kombineret med matematiske stofområder rummer centrale tænke måder og redskaber til innovation og entreprenørskab, hvilket især kommer til udtryk i kompetenceområdet Matematiske kompetencer.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I det matematiske arbejdet skal eleverne kunne vise handling, som især skal udvikles gennem modellering i forbindelse med økonomi.

Elevernes kreativitet udvikles bl.a. ved undersøgende arbejde, som er en central arbejdsmåde i læring af matematik, samt i forbindelse med åbne problemstillinger indenfor modellering. Undervisningen skal have fokus på at udvikle elevernes kreative kompetencer bl.a. igennem arbejdet med ræsonnementer, hvor eleverne skal udvikle og efterprøve hypoteser.

Eleverne skal kunne vise sin personlige indstilling og omverdensforståelse. Eleverne skal kunne relatere matematikkens anvendelse til den nære og den fjerne omverden. Elevernes personlig indstilling er centralt for læring af matematik, herunder er vedholdenhed i løsning af matematiske problemer bl.a. gennem at prøve sig frem og turde fejle vigtigt. Det er således vigtigt, at undervisningen understøtter, at eleverne tør at eksperimentere og afprøve nye idéer.

Opmærksomhedspunkter

Opmærksomhedspunkter er en beskrivelse af det forventede beherskelsesniveau af grundlæggende færdigheder (udvalgte mål), som er en forudsætning for, at eleverne kan få tilstrækkeligt udbytte af de efterfølgende klassetrin og alle fag.

Læreren skal være særligt opmærksom på, om eleverne opnår grundlæggende viden og færdigheder. Opmærksomhedspunkterne skal danne et naturligt grundlag for den løbende dialog mellem lærer og skoleledelse om, hvordan skolens samlede beredskab kan støtte op om elevernes læring fremadrettet med henblik på, at eleverne opnår grundlæggende viden og færdigheder.

I matematik er der otte opmærksomhedspunkter, hvoraf tre er i indskolingen, tre på mellemtrinet og to i udskolingen. Der er først og fremmest opmærksomhedspunkter inden for kompetenceområdet tal og algebra. Der er fokus på, at eleverne skal opnå grundlæggende færdigheder i at anvende tal og vælge hensigtsmæssig regningsart samt indsætte tal i en simpel formel. Derudover er der et opmærksomhedspunkt vedrørende læsning af matematikholdige tekster samt et opmærksomhedspunkt vedrørende måling i hverdagssammenhænge.

Læseplan for faget natur og teknologi

Indledning

Natur/teknologi er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 6. klasse. Undervisningen i natur/teknologi er inddelt i tre trinforløb: 1.-2. kl., 3.-4. kl. og 5.-6. klasse.

Eleverne skal i hele skoleforløbet udvikle deres naturfaglige kompetencer gennem arbejdet i de fire naturfag natur/teknologi, biologi, fysik/kemi og geografi. De fire naturfag i grundskolen udgør et samlet forløb fra 1. til 9. klassetrin, og i alle fagene arbejdes med kompetenceområderne Undersøgelse, Modelering, Perspektivering og Kommunikation. Hvert kompetenceområde består af et kompetencemål med underliggende færdigheds- og vidensområder.

Natur/teknologi er sammen med de naturfaglige temaer fra børnehaveklassen første led i skolens samlede naturfagsundervisning. Nysgerrighed, arbejdsglæde, kreativitet og udforskning skal have plads og tid til at udvikle sig. Undervisningen baseres fortrinsvis på elevernes egne oplevelser og undersøgelser, og på alle klassetrin kombineres elevernes aktiviteter med eftertanke, dialog, faglig viden og kunnen. Undervisningen foregår i klasserummet, skolen, lokalområdet, naturen, uformelle læringsmiljøer samt på mindre og overskuelige virksomheder.

I naturfagene arbejdes med to typer mål:

Naturfaglige mål beskriver de arbejdsmetoder og processer, som er fælles for naturfagene. De naturfaglige mål er udfoldet i et færdigheds- og vidensområde og i et undervisningsforløb kan flere af de naturfaglige mål blive inddraget. Der er progression i de naturfaglige mål fra 1. klassetrin i natur/teknologi til 9. klassetrin i biologi, geografi og fysik/kemi. For biologi, geografi og fysik/kemi er de naturfaglige mål enslydende.

Fagspecifikke mål beskriver det enkelte fags særskilte stofindhold og er udfoldet i op til fem færdigheds- og vidensområder.

Ved planlægningen af undervisningen skal begge typer af mål inddrages således, at kompetencerne udvikles i et samspil mellem de naturfaglige og de fagspecifikke mål.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb - 1. - 2. klassetrin

Undervisningen tager udgangspunkt i den nære omverden. Undervisningen koncentrerer om elevernes interesse for natur og teknologi i deres hverdag, og den bygger videre på den viden og kunnen eleverne

har opnået om naturen, organismer, årets rytme og vejrphenomener i løbet af børnehaveklassen. Glæden ved at gå på opdagelse, undersøge og skabe noget alene eller i fællesskab har en vigtig plads.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og fokuserer på enkle undersøgelsesmetoder med brug af udstyr med udgangspunkt i iagttagelser og spørgsmål.

Teknologi og ressourcer i hverdagen fokuserer på undersøgelser af hverdagens enkle mekanismer.

Mennesket omhandler undersøgelser af sanserne.

Fænomener fokuserer på undersøgelser af lyd, lys og skygge.

Organismer omhandler undersøgelser af dyr, planter og svampe i den nære natur.

Vand fokuserer på undersøgelser af vands forskellige tilstandsformer.

Naturfaglige undersøgelser

Elevernes egne undersøgelser skal være et gennemgående indhold i første trinforløb i natur/ teknologi. Eleverne arbejder fortrinsvis med undersøgelser på baggrund af iagttagelser og undrespørgsmål. Sansning, direkte iagttagelser og enkle undersøgelser vægtes højt i undervisningen. Undersøgelserne tager udgangspunkt i genstande, natur og fænomener, som eleverne kender fra hverdagen. Eleverne deltager i formuleringen af undersøgelsesspørgsmålene i samspil med andre elever og læreren. Undersøgelserne skal udføres både inde og ude samt på og udenfor skolens område. Der anvendes enkelt udstyr og eleverne skal selv håndtere, bl.a. lup og termometer. Undersøgelsesmetoderne er enkle, og som minimum arbejdes der med ”observation”, ”prøv dig frem” og ”spørg, søg og læs”. Eleverne anvender enkle dataopsamlingsmetoder, herunder fotos, enkle lister og optegnelser samt skemaer, som eleverne selv udarbejder med støtte af læreren.

Teknologi og ressourcer i hverdagen

Trinforløbet tager udgangspunkt i, at der undersøges genstande fra hverdagen, der omfatter bevægelige dele og mekanismer. Det kan være mekanismer, der kan åbne, lukke, dreje, sammenhæfte, adskille, være magnetiske, fx dørhængsler, skabsmagneter, musefælder og skruelåg. Eleverne undersøger, hvordan nogle af disse mekanismer bevæger sig, virker og kan hjælpe os i hverdagen.

Mennesket

Undervisningen har fokus på at undersøge menneskets oplevelser af lys, lyd, lugt, temperatur, tryk og smag, hvilket undersøges ved hjælp af syns-, høre-, lugte-, føle- og smagssansen. Der udføres undersøgelser, der sætter fokus på sanseindtryk, herunder lydgenkendelse, lugtedåser, følekasser, og blindsmagning. Eleverne skal lære, at sanser ældes og kan skades.

Fænomener

Eleverne undersøger hverdagsfænomenerne lys, skygge og lyd. Eleven arbejder med, hvordan lyd og lys frembringes og opleves samt vekselvirkningen mellem lys og skygge. Undervisningen inddrager desuden både naturligt og kunstigt lys, herunder Solen, lamper og lygter, og forskellige lyde og lydindtryk, herunder dyrelyde samt lyde fra hverdagsgenstande og –situationer.

Organismer

Eleverne indsamler, undersøger og kategoriserer dyr, planter og svampe fra den nære natur. Undersøgelserne foregår både i felten og på skolen. Til indsamling og opbevaring af biologisk materiale anvendes

des enkelt udstyr, som eleverne selv kan anvende, herunder insektsugere, net, fotobakker, luppe og fælder til brug for videre undersøgelser på skolen. Der samtales om organismernes levesteder, næring og årscyklus.

Vand

I undersøgelser af vand fokuserer undervisningen på elevernes egne erfaringer, herunder med de forskellige tilstandsformer fast, flydende og gasform samt faseovergangene. Undersøgelserne omfatter som minimum vand der fryser, is der smelter og vand, der fordamper. Desuden udføres andre undersøgelser med vand, herunder opløselighed og bæreevne.

Modellering

Kompetenceområdet modellering består af fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglig modellering er naturfaglige mål og fokuserer på forskellen mellem virkelighed og model.

Teknologi og ressourcer i hverdagen sætter fokus på enkle afbildninger af genstande fra hverdagen.

Mennesket omhandler arbejdet med modeller af kroppen.

Kort sætter fokus på kendskabet til nærområdet ved hjælp af bl.a. enkle kort.

Organismer fokuserer på brug af modeller til at få kendskab til dyrs og planter opbygning.

Naturfaglig modellering

I første trinforløb skal eleverne lære at skelne mellem modeller og den virkelighed, de repræsenterer. Eleverne skal blive opmærksomme på, at modellerne viser udvalgte dele af virkeligheden.

Eleverne præsenteres for naturtro modeller, som kan have forskellige målestoksforhold. Eleverne skal lære at skelne mellem virkelighed og model ved at drage paralleller, herunder er der fokus på illustrationer og rumlige modeller, der er naturtro og ligner den virkelige verden. Eleverne bearbejder iagttagelser, oplevelser og resultater ved hjælp af varierede udtryksformer. Eleverne skal arbejde med tegninger, billeder, kort, skitser, enkle rumlige modeller og enkle animationer.

Teknologi og ressourcer i hverdagen

Eleverne skal kunne anvende enkle rumlige modeller, tegninger og andre naturtro afbildninger til at beskrive genstande fra hverdagen, herunder skitser og billeder samt animationer.

Mennesket

Eleverne skal have kendskab til menneskekroppens ydre opbygning og funktion som en forudsætning for at kunne fortælle om kroppen, herunder sansorganernes placering. Som minimum anvendes skelet og andre rumlige modeller og afbildninger af kroppen.

Kort

Eleverne skal lære nærområdet at kende som en introduktion til at læse kort. I undervisningen arbejder eleverne med enkle tegnede kort, fx udarbejdelse af egne kort over klasselokale og skolegård. Desuden indgår fotos og illustrationer i fugleperspektiv over nærområdet, både i bøger og digitalt.

Organismer

Eleverne skal kunne navngive og fortælle om forskellige dyrs og planter ydre opbygning. I arbejdet skal eleverne anvende tegninger, plancher eller figurer fundet i bøger eller på internettet eller ved hjælp af forskellige former for rumlige modeller, herunder udstoppede dyr.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og fokuserer på at relatere forhold i det nære område til eleverne selv.

Teknologi og ressourcer i hverdagen fokuserer på ressourcer, som bruges i hverdagen.

Mennesket sætter fokus på sundhed, motion og adfærd i hverdag og skole.

Solen og Månen fokuserer på forskelle på Solen og Månen.

Årstider omhandler årets skiften og afledte forhold for de levende organismer.

Perspektivering i naturfag

Trinforløbet har fokus på, at eleverne bliver i stand til at genkende viden fra natur/teknologi i deres hverdag. Eleverne skal kunne fortælle om, hvad de har lært i arbejdet med natur/teknologi, og hvor de ser den viden blive brugt i deres hverdag, og at det der læres i natur/teknologi dermed kan sættes i relation til eget liv og den nære omverden. Perspektiveringen i natur/teknologi skal gøre det lærte relevant for eleverne og understøtte læringsprocessen.

Teknologi og ressourcer i hverdagen

Eleverne arbejder med ressourcer, der indgår i hverdagen herunder vand, fødevarer, elektricitet og affald. Eleverne skal kunne fortælle om, hvor ressourcerne kommer fra, og hvordan de bruges i egen hverdag.

Mennesket

Eleverne skal med udgangspunkt i undervisningen om krop og sanser stifte bekendtskab med enkle råd om sundhed, herunder råd om håndvask før måltider og nødvendigheden af daglig motion. Undervisningen har fokus på, at enkle råd om sundhed også bliver relateret til adfærd i klassen.

Solen og Månen

Trinforløbet sætter fokus på, at eleverne arbejder med Solen og Månen og opnår viden om deres karakteristika, og hvordan de adskiller sig. Eleverne skal også relatere Solen til dag, herunder sammenhængen med Jordens rotation, samt opnå viden om, at Månen kan ses på forskellige tider af døgnet.

Årstider

Eleverne anvender den tilegnede viden fra børnehaveklassen om årstidernes skiften. Eleverne skal kunne berette om hver af de fire årstider og de forhold, det giver for dyr, planter og mennesker.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Formidling fokuserer på fremvisning og fortælling om arbejdet i faget.

Ordkendskab fokuserer på tilegnelse og brug af fagord og begreber.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på teksters opbygning og formål.

Formidling

Eleverne skal kunne vise og fortælle andre om resultater af undersøgelser og om modeller, eleverne har lavet og arbejdet med i natur/teknologi.

Ordkendskab

Undervisningen skal have fokus på, at eleverne arbejder med at adskille hverdagssprog fra fagsprog. Eleverne skal støttes i at benytte nye og mere præcise betegnelser for genstande, fænomener og organismer i omverdenen, som eleverne tidligere har benævnt med hverdagstermer. Eleverne skal få kendskab til centrale navne, nyttige grupperinger og faglige betegnelser.

Faglig læsning og skrivning

Eleverne skal have viden om naturfagenes særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur, herunder sproglige kendetegn ved naturfagstekster. Eleverne bliver gradvist bedre til at orientere sig i og skrive mindre fagtekster.

2. trinforløb – 3. - 4. klassetrin

Undervisningen tager stadig afsæt i elevernes nære omverden, men temaerne perspektiveres både i forhold til tid, sted og menneskets samspil med naturen. Eleverne arbejder med at sammenstille og modstille iagttagelser og data samt at foretage enkelte generaliseringer. Der arbejdes med sammenhænge, som bygger på relationer mellem kendte ting og fænomener.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og fokuserer på sortering af data samt forventninger til undersøgelsesresultater og -konklusioner.

Produktion og produkter fokuserer på materialekendskab, sortering og enkel produktudvikling.

Mennesket sætter fokus på dissektion til sammenligning af anatomi og fysiologi.

Jord fokuserer på jordens mineralske og biologiske bestanddele.

Organismer fokuserer på indsamling, bestemmelse, klassifikation og organismers tilpasninger.

Luft og vejr sætter fokus på undersøgelser af luft og målinger af nedbør, vind og temperatur.

Naturfaglige undersøgelser

Først i trinforløbet arbejder eleverne med kategorisering og klassifikation på baggrund af egne kriterier og faglige kriterier. Som minimum skal eleverne kunne sortere data fra egne og fælles undersøgelsesresultater.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med at opstille forventninger om, hvad udfaldet af en undersøgelse vil blive. Iagttagelser og undersøgelser bliver på dette trin mere systematiske og udfordrer i højere grad eleverne på ”hånd, sprog og tanke”. Eleverne inddrages i overvejelserne om, hvilke forventninger det er muligt at teste undersøgelser og hvilke muligheder og begrænsninger, der kan være ved at undersøge via observationer, at ”prøve-sig-frem” samt at spørge, læse og søge i kilder. Eleverne konkluderer på undersøgelserne ud fra enkle kriterier og oplagte fejlkilder.

Produktion og produkter

I starten af trinforløbet arbejder eleverne med sortering og klassifikation af stoffer og materialer, herunder sortering af affald i fraktioner, identifikation af stoffer og materialer i produkter fra hverdagen samt forskelle på udvalgte menneskeskabte og naturskabte materialer.

Sidst i trinforløbet skal eleverne lære om enkel produktudvikling fra ide til implementering. Dette kræver kendskab til behov og efterspørgsel samt til materialer og teknikker. Eleverne skal som minimum fordybe sig i ét produkt.

Mennesket

I starten af trinforløbet sætter undervisningen fokus på menneskekroppens ydre og indre opbygning, herunder som minimum skelet, muskler og enkelte organsystemer. Gennem dissektioner af dyr sammenlignes menneskets overordnede fysiologi og anatomi med andre dyrs. Dissektioner af mindre dyr udføres af eleverne selv, og kan suppleres med yderligere dissektioner af større dyr udført af fx slagtere eller naturvejledere.

Senere i trinforløbet sætter arbejdet fokus på undersøgelser, der kan vise, hvordan blodkredsløb og åndedræt virker hos mennesket og i forskellige dyregrupper, herunder pattedyr, fisk, fugle og invertebrater.

Jord

Trinforløbet har fokus på undersøgelser på et generelt plan af, hvad jord består af. Først i trinforløbet fokuseres på sten. Eleverne sorterer og fortæller om sten på baggrund af en generel viden om, hvordan forskellige sten er dannet.

Senere i trinforløbet undersøger eleverne konkret, hvad jorden består af, herunder de mineralske dele grus, sand og ler og forskellige organiske dele, fx jordlevende organismer og rester af levende organismer.

Organismer

Først i trinforløbet arbejder eleverne med klassifikation og systematik indenfor dyr, planter og svampe, herunder arbejder de med dyrs og planters formering. Eleverne undersøger nærområdets organismer ved hjælp af bestemmelsesudstyr, herunder bestemmelsesdug, digitale databaser som bl.a. opslagsværker.

Sidst i trinforløbet foretager eleverne undersøgelser i felten og på skolen. Disse undersøgelser kan vise dyrs og planters tilpasning. Som minimum arbejdes med livsbetingelser i vand, i luften og på landjorden samt dyrs og planters afhængighed af lys, føde, næringssalte og temperatur.

Luft og vejr

Først i trinforløbet tager undervisningen udgangspunkt i elevernes viden om luft. Der udføres undersøgelser, som kan vise at luft "er noget", og at luft kan observeres, trykkes sammen og yde modstand.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med vejr målinger, herunder vindhastighed, vindretning, nedbørs- og temperaturmålinger. Der inddrages digitalt måleudstyr i undersøgelserne.

Modellering

Kompetenceområdet modellering omfatter seks færdigheds- og vidensmål:

Naturfaglig modellering er naturfaglige mål og fokuserer på konstruktion, symbolsprog og design af modeller.

El og forsyning fokuserer på elektriske kredsløb og forsyningssystemer i lokalområdet.

Mennesket sætter fokus på sammenlignende modeller af organismers opbygning og funktion.

Jorden i rummet fokuserer på Jorden, Solen og Månens indbyrdes bevægelser samt solsystemet.

Kort sætter fokus på kort over lokalområdet og udvalgte stednavne i Norden og Europa.

Vejr fokuserer på grafisk opstilling af egne vejrdata og sammenligning med aktuelle vejrudsigter.

Naturfaglig modellering

Først i trinforløbet konstruerer eleverne modeller på baggrund af procesbeskrivelser og opskrifter (manualer) og egne ideer. Modellerne antager en stigende grad af abstraktion fra naturtro modeller til modeller med større kompleksitet. Eleverne præsenteres for skalamodeller, men også modeller, hvor der benyttes symboler og signaturer samt diagrammer og grafer. Undervisningen har fokus på, at eleverne opnår viden om symbolsprog i modeller, herunder modellens signaturer, symboler og farvevalg.

Sidst i trinforløbet designer eleverne modeller over genstande, bygninger, systemer og naturområder i den nære og fjerne omverden. Der arbejdes med modeltyper, der har flere detaljeringsniveauer, herunder kortudsnit, delfigurer i større målestok og zoom.

El og forsyning

Først i trinforløbet arbejder eleverne med generelle principper i elektriske kredsløb, og eleverne følger og tegner diagrammer over egne og andres konstruktioner af elektriske kredsløb.

Sidst i trinforløbet tegner eller konstruerer eleverne modeller over lokalområdets forsyningssystemer, herunder vandledninger til og fra husene, vandtårn, el og varme til husene samt kloaksystemer.

Mennesket

Først i trinforløbet anvender eleverne modeller, som kan understøtte fortællinger om dyregruppers og menneskers indre og ydre opbygning og funktion. Der inddrages observationer fra elevernes dissektion af dyr.

Sidst i trinforløbet anvender og designer eleverne modeller over blodkredsløb og åndedrætsfunktioner hos mennesket og andre dyregrupper, herunder udvalgte pattedyr, fisk, fugle og invertebrater fx insekter, orme. Elevernes undersøgelser af åndedræt og blodkredsløb inddrages.

Jorden i rummet

Først har undervisningen fokus på, at eleverne kan anvende modeller, der viser Jordens rotation om sig selv, Jordens bevægelse om Solen samt Månens bevægelse om Jorden, herunder modeller i form af animationer.

Sidst i trinforløbet skal eleverne kunne anvende modeller af solsystemet til at fortælle om planeterne i vores solsystem, herunder kendetegn i form af relativ størrelse, rækkefølge fra Solen og antallet af måner.

Kort

Først i trinforløbet arbejder eleverne med at indtegne funktioner og infrastruktur, herunder butikker, institutioner, boliger, naturområder og veje på kort over nærområdet. Eleverne arbejder bl.a. med digitale kort. Eleverne lærer desuden om anvendelsen af GPS og at læse signaturer og verdenshjørner på kort.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med atlas, globus og digitale verdenskort, herunder tematiske kort, til at belyse fordeling af kontinenter, hav, klimazoner og verdensdele. Der arbejdes med udvalgte stednavne i Norden og Europa samt navne på metropoler og verdenshave.

Vejr

Først i trinforløbet anvender eleverne blokdiagrammer og enkle grafer til at afbilde temperatur og nedbør.

Sidst i trinforløbet understøtter og sammenholder eleverne vejrobservationer og -undersøgelser med indholdet i aktuelle vejrudsigter, herunder ved brug af digitale vejrkort. Eleverne tegner grafer for egne målinger af vindhastighed, vindretning, nedbørs- og temperaturmålinger. Resultaterne skal sammenlignes med opsamlede data fra datalogning.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og fokuserer på natur og teknologi her og andre steder samt før og nu.

Produktion fokuserer på lineære produktionskæder og historisk teknologiproduktion.

Sundhed og levevilkår sætter fokus på levevilkår, livsstil og sundhedsfremmende faktorer.

Jorden i rummet sætter fokus på nutidig og tidligere tiders verdensbilleder.

Naturområder fokuserer på naturområder i andre verdensdele og menneskets påvirkning af natur gennem tiderne.

Vejr sætter fokus på sammenligninger af vejr forskellige steder.

Perspektivering i naturfag

I andet trinforløb skal eleverne lære, at færdigheder og viden fra natur og teknologi kan anvendes til at belyse nye problemstillinger i andre kontekster for at danne basis for at forstå de natur/teknologifaglige valg, der tages af andre end eleverne selv. Først i forløbet skal eleverne kunne perspektivere viden fra natur og teknologi til lignende forhold i andre dele af Danmark, andre lande eller verdensdele.

Sidst i forløbet skal eleverne kunne sætte viden fra natur og teknologi i et historisk perspektiv. Arbejdet knyttes tættere sammen med spørgsmål, hvor eleverne arbejder med vurdering, stillingtagen og muligheder for handling.

Produktion

Først i trinforløbet sætter undervisningen fokus på at følge lineære produktionskæder fra ressource/råstof til færdigt produkt, fx produktionen af en T-shirt fra bomuld til forbruger.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med teknologiproduktion gennem tiden, så eleverne kan beskrive sammenhæng mellem efterspørgsel/behov og produktudvikling ud fra historiske eksempler.

Sundhed og levevilkår

Først i trinforløbet arbejder eleverne med levevilkår i forskellige dele af verden, og eleverne skal kunne sammenligne egne levevilkår med børns levevilkår andre steder i verden.

Sidst i trinforløbet sætter undervisningen fokus på livsstil forskellige steder og hvilke faktorer, der ifølge Fødevarer- og Sundhedsstyrelsen antages at være sundhedsfremmende. Der arbejdes i den forbindelse med det brede sundhedsbegreb.

Jorden i Rummet

Eleverne skal opnå viden om Big Bang og skal kunne sætte det heliocentriske verdensbillede i relief til tidligere tiders verdensanskuelser, herunder tanker om at Jorden blev opfattet som flad og i centrum for Universet.

Naturområder

Først i trinforløbet arbejdes med naturområder og dyre- og plantearter i andre dele af verden.

Sidst i trinforløbet sætter undervisningen fokus på menneskets påvirkning af naturen gennem tiden i fokus, herunder forskellige typer af landbrug eller skovbrug, dræninger, vandløbsudretning og vandløbsrestaurering.

Vejr

Undervisningen sætter fokus på, at eleverne skal kunne sammenligne vejret i Danmark med vejret i andre regioner ud fra vejrudsigter, egne målinger og billeder. Eleverne anvender digitale vejrkort og simuleringer.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Formidling fokuserer på forklaring og demonstration af faglige områder, der har været arbejdet med.

Ordkendskab fokuserer på begreber og forskellen mellem hverdagsprog, fagord og begreber.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på forskellige naturfaglige teksttyper.

Formidling

Eleverne skal på baggrund af kendskab til forskellige medier forklare og demonstrere emner fra fagområdet natur/teknologi med enkelt fagsprog og brug af signaturer. Der arbejdes med flere formidlingsformer, herunder kreative og musiske.

Ordkendskab

Undervisningen skal have fokus på, at eleverne arbejder med at kunne adskille hverdagsprog fra fagsprog, herunder skal der være fokus på førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i natur/teknologi. Eleverne skal tilegne sig naturfaglige og teknologiske fagbegreber. I undervisningen arbejdes med forskellen på at anvende hverdagsbetegnelser, fagord og begreber.

Faglig læsning og skrivning

Undervisningen har fokus på læsning og forståelse af naturfaglige tekster. Eleverne skal i højere grad udtrykke sig skriftligt om iagttagelser og undersøgelser, forklaringer og tanker sideløbende med andre udtryksformer. Der lægges vægt på, at eleverne kan skrive og læse forskellige naturfaglige teksttyper, herunder berettende, instruerende og informerende tekster. Eleverne skal kunne beskrive en undersøgelse, de selv har udført.

3. trinforløb – 5. - 6. klassetrin

Der lægges vægt på, at eleverne får større sammenhæng og perspektiv i deres viden. Elevernes evne til at arbejde med komplekse forhold og abstrakte modeller udvikles gennem undervisningen samtidig med, at der fortsat arbejdes med undersøgelser samt oplevelser i natur og nærmiljø.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelse omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og sætter fokus på systematiske undersøgelser, selvstændigt design og forventninger til undersøgelsesresultater.

Materiale- og produktvurdering fokuserer på undersøgelse af stoffer og materialer samt udvikling og vurdering af produkter.

Kost og motion omfatter undersøgelser af kroppen og sammensætning af sunde måltider.

Naturområder sætter fokus på undersøgelse af planter og dyr samt abiotiske målinger.

Lys sætter fokus på undersøgelser af lys fra forskellige lyskilder.

Naturfaglige undersøgelser

I starten af trinforløbet arbejder eleverne med systematiske undersøgelser, hvor én variabel ændres ad gangen som basis for at kunne konkludere. Der arbejdes både med observationer, ”prøv-dig-frem”, ”spørg, søg og læs” samt ”eksperimenter”, hvor der er fokus på sammenhængen mellem en årsag og dens virkning.

I slutningen af trinforløbet arbejder eleverne med åbne opgaver og selvstændigt design af undersøgelser, og forventningerne får karakter af begyndende hypotesedannelse. Eleverne over sig i at diskutere undersøgelsesresultaterne med udgangspunkt i undersøgelsesdesignet.

Materialer og produktvurdering

Først i trinforløbet undersøger eleverne stoffers og materials egenskaber, herunder isoleringsevne, ledningsevne og genbrugsmuligheder. Eleverne undersøger, hvordan disse egenskaber udnyttes i udvalgte produkter.

Sidst i trinforløbet lærer eleverne at udvikle produkter ud fra et givent behov eller problem, herunder at bygge robotter, der inddrager styring og enkle sensorer. Eleverne arbejder desuden med, hvordan man kan vurdere produkter og komme med forbedringsmuligheder ud fra spørgsmål som bl.a. Hvilket problem løser den? Hvordan er den opbygget? Hvordan virker den? Kunne den være lavet af noget andet? Kunne den være konstrueret på en anden måde? Kunne den anvendes til noget andet?

Kost og motion

Først i trinforløbet udfører eleverne undersøgelser af kroppen, herunder puls-, blodtryks- og konditionsmålinger ved hjælp af enkle digitale måleinstrumenter.

Sidst i trinforløbet skal eleverne sammensætte et sundt måltid på baggrund af Fødevarestyrelsens seneste anbefalinger samt viden om fedt, protein, kulhydrat, vitaminer og energiangivelser på varedeklarerationer.

Naturområder

Først i trinforløbet arbejder eleverne med undersøgelser i naturen til beskrivelse af plante- og dyresamfund, herunder artsbestemmelse og tilpasning. Der anvendes digitalt måleudstyr til undersøgelserne.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med feltundersøgelser, hvor også abiotiske faktorer måles. Herunder temperaturer, lys og fugtighed. Dataloggere kan indgå i dette arbejde.

Lys

Eleverne undersøger lys og farvers egenskaber, herunder hvordan hvidt lys kan afbøjes og brydes i farver og hvordan lys indeholder energi, som kan udnyttes fx i solceller. Eleverne arbejder med forskellige lyskilder, herunder Solen og forskellige elektriske lamper samt med farvefilteres påvirkning af lyset.

Modellering

Kompetenceområdet modellering omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglig modellering er naturfaglige mål og fokuserer på system- og procesmodeller og vurdering af disse.

Produktion og produkter fokuserer på beskrivende modeller af processer og produkter.

Mennesket sætter fokus på modeller til forståelse af hørelse, syn og fordøjelse.

Jordens opståen og livets udvikling fokuserer på enkle modeller af pladetektonik og livets udvikling.

Sammenhænge i naturen sætter fokus på kredsløb og modeller af organismers samspil i naturen.

Stof og stofkredsløb fokuserer på både modeller af vandkredsløbet og enkle molekyler.

Naturfaglig modellering

Først i trinforløbet anvender og designer eleverne modeller af genstande, organismer og processer, herunder modeller over mere komplekse systemer og cykliske processer i stofkredsløb.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med en øget abstraktionsgrad i modellerne, herunder opmærksomhed på modellernes detaljeringsgrad. Eleverne skal kunne være kritisk overfor forskellige modeltyper, herunder styrker og begrænsninger ved modeller, og eleverne skal kunne diskutere modellens egnethed.

Produktion og produkter

Først i trinforløbet anvender eleverne enkle procesmodeller til at beskrive udvalgte forsyningsproduktioner som el, papir, vand og varme - herunder affald som ressource. Eleverne fremstiller egne todimensionelle procesmodeller.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med prototyper i form af egne mockups/model-udkast, der er designs af rumlige modeller af en teknologi til brug for præsentation og promovning.

Mennesket

Først i trinforløbet fokuserer undervisningen på hørelse og syn. Eleverne anvender modeller af øjet og øret som baggrund for at forklare sansorganernes opfattelse af lys og lyd. Elevernes egne resultater fra undersøgelser af lys afbildes i modeller.

Sidst i forløbet arbejdes med forskellige modeltyper af fordøjelsen, og der anvendes resultater fra elevernes undersøgelser om et sundt måltid i modellerne.

Jordens opståen og livets udvikling

Først i trinforløbet anvender eleverne modeller af Jorden til at forklare hovedtræk af pladetektonik. Eleverne skal opnå viden om, at jordskorpen består af plader og at der, hvor pladerne mødes, kan der opstå vulkaner og jordskælv. Der inddrages digitale modeller til at understøtte elevernes forståelse af pladetektonikken.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med forståelsen af liv og med modeller over livets udvikling, herunder selektionsmekanismer, bl.a. variation, tilpasning og klimaforandringer.

Sammenhænge i naturen

Først i trinforløbet arbejder eleverne med at opstille modeller på baggrund af egne undersøgelser i planter og dyresamfund, herunder græsningsfødekæder, nedbrydningsfødekæder og fødenet.

Sidst i trinforløbet anvender eleverne resultater og dataindsamlinger fra feltundersøgelser som baggrund for modelskitser over de processer, der foregår i et økosystem. Fotosyntese og respiration samt grundstofferne carbon, oxygen og hydrogen indgår i undervisningen.

Stof og stofkredsløb

Først i trinforløbet arbejder eleverne med modeller af vands kredsløb. Der arbejdes med forskellige typer af cykliske modeller, herunder landskabsmodeller der viser vandkredsløbet i naturen. Undervisningen vedrørende vandkredsløbet skal omfatte nedbør, fordampning og afvanding via marker, grundvandsmagasiner, vandløb, søer til havet. Der lægges vægt på, at eleverne kan forklare vands tilstandsformer.

Sidst i trinforløbet introduceres atom- og molekylemodeller til brug for forklaring af udvalgte molekylstrukturer for kendte stoffer i hverdagen, herunder bordsalt samt carbondioxid og vand.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og fokuserer på anvendelse i samfundet, interesseindsættelse og bæredygtighed.

Teknologi og miljø fokuserer på udnyttelse af naturgrundlaget og ressourcebesparelser.

Mennesket på Jorden og i verden sætter fokus på naturkatastrofer, levevilkår og naturforvaltning.

Kort og forvaltning fokuserer på placering af aktuelle begivenheder på verdenskortet.

Vedvarende og ikke vedvarende energi fokuserer på energikilder, drivhuseffekt og bæredygtighed.

Perspektivering i naturfag

I dette trinforløb fokuserer undervisningen på, at natur/teknologi bidrager med vigtig viden til forståelse af omverdenen. Der tages i videst muligt omfang udgangspunkt i aktuelle hændelser, og der bygges videre på elevernes natur/teknologifaglige verdensbillede.

Først i trinforløbet belyser undervisningen miljøproblemer gennem arbejdet med forskellige natursyn og interesseindsættelser. Der er fokus på, hvordan viden om natur og teknologi bliver anvendt i samfundet og fremstillet i medierne.

Sidst i trinforløbet introduceres bæredygtighedsbegrebet som baggrund for diskussion og handlen i forbindelse med anvendelse af natur og teknologi i samfundet og i eget liv.

Teknologi og miljø

Først i trinforløbet arbejder eleverne med at beskrive de interesseindsættelser, der kommer til udtryk i forbindelse med udnyttelse af naturgrundlaget, herunder vandreservoirer og potentielle steder at opstille vindmøller.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med enkle miljøvurderinger af teknologier. Der fokuseres på ressourcebesparende teknologier, herunder vandsparende, isoleringsmaterialer og energisparepærer.

Mennesket på Jorden og i verden

Først i trinforløbet anvender eleverne modeller og viden om pladetektonik til at forklare naturkatastrofers indvirkning på menneskers levevilkår forskellige steder i verden.

Sidst i trinforløbet diskuterer eleverne eksempler på naturforvaltning på baggrund af forskellige natursyn. Eksemplerne skal tage udgangspunkt i både lokale og globale interessemodsætninger.

Kort og forvaltning

Eleverne skal kunne placere aktuelle begivenheder på atlas og digitale kort og sætte begivenhederne i perspektiv af naturfaglig og teknologisk viden. Der fokuseres på aktuelle begivenheder.

Vedvarende og ikke vedvarende energi

Først i trinforløbet sætter eleverne sin viden om menneskets forbrug af fossile brændsler i relation til drivhuseffekten. Eleverne skal kunne fortælle om generelle sammenhænge mellem energiudnyttelse og drivhuseffekt.

Sidst i trinforløbet beskriver eleverne energiteknologi i et bæredygtighedsperspektiv. Herunder inddrages generelle træk ved udnyttelsen af fossile, atomare og vedvarende energikilder. Tematikken illustreres med elevernes arbejde i form af modeller af carbons kredsløb, undersøgelser af lys og/eller deres arbejde med forsyning.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Formidling og argumentation sætter fokus på argumentation med brug af fagbegreber.

Ordkendskab fokuserer på mundtlig og skriftlig brug af fagord og begreber.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på multimodale tekster og tilegnelsen af naturfaglig viden gennem læsning og skrivning.

Formidling

Først i trinforløbet omhandler undervisningen viden om naturfaglig argumentation. Eleverne skal kunne indgå i diskussioner, der har et naturfagligt fokus, herunder diskussioner af enkle dilemmaer om menneskets anvendelse af natur og teknologi. Der er fokus på, at eleverne begrundede deres argumenter, og anvender fagord og begreber i diskussioner, samt kan lytte til andres argumenter.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne kildekritisk med teksttyper og formidlingsmåder som baggrund for kommunikation, diskussion og stillingtagen. Eleverne skal opnå en fornemmelse for, at kilder kan have forskellig troværdighed og at forskellige formidlingsmåder egner sig til formidling af forskelligt indhold og til forskellige målgrupper.

Ordkendskab

Undervisningen fokuserer på, at eleverne i højere grad skal blive sikker på forskellen mellem hverdagsbegreber, fagord og begreber. Eleverne skal kunne udtrykke sig i et varieret naturfagligt og teknologisk fagsprog i tekst og tale.

Faglig læsning og skrivning

Eleverne arbejder med læsestrategier i multimodale tekster, og eleverne skal kunne forklare procesmodeller og figurer, der indgår i faglige tekster og atlas. Eleverne skal desuden kunne læse og skrive forklarende tekster og anvende hensigtsmæssige læsestrategier i forhold til multimodale tekstdele samt opbygge læsestier til formidling af naturfaglige og teknologiske temaer.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i de fire kompetenceområder. I faget natur/teknologi er sproglig udvikling eksplicit beskrevet i kompetenceområdet Kommunikation, som omfatter færdigheds- og vidensområderne Formidling, Ordkendskab og Faglig læsning og skrivning. Mål for sproglig udvikling indgår primært i Ordkendskab og Faglig læsning og skrivning, og der er fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

Elevers evne til at kunne give en faglig relevant skriftlig fremstilling og udvikle et relevant fagsprog er helt centralt. Det er en central del af stofindholdet i natur/teknologi, at eleverne lærer at arbejde med multimodale tekster og de repræsentationsformer, der er knyttet til naturfagene.

It og medier

It og medier er centralt i undervisningen i natur/teknologi. It og medier indgår i faget på linje med mange andre fremstillingsmåder, hjælpemidler og informationskilder i en progression, der passer til elevernes faglige udvikling fra 1. – 6. klassestrin. Særligt er anvendelse af digitale redskaber vigtig, herunder digitale kort, digitale måleinstrumenter, digitale opslagsværker informationssystemer samt digitale repræsentationer i form af animationer og simuleringer, der anskueliggør processer i naturen og i samfundet. It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleverne som kritisk undersøger, eleverne som analyserende modtager, eleverne som målrettet og kreativ producent og eleverne som ansvarlig deltager.

Eleverne skal som en del af bl.a. kompetenceområdet Undersøgelse og Modellering udvikle kompetencer som kritisk undersøger. Eleverne skal anvende digitalt udstyr til at måle og indsamle data og til styring i forbindelse med design af produkter. Eleverne skal kunne søge målrettet på internettet ved arbejdet med praktiske og teoretiske undersøgelser af natur og teknologi og kunne forholde sig kritisk til informationskilder. Undervisningen skal omfatte forskellige modeller, herunder it-baserede modeller i form af simuleringer og animationer, som både kan være interaktive og ikke-interaktive. I starten af undervisningen i natur/teknologi er det simple og konkrete modeller, som senere bliver mere abstrakte og komplekse.

Eleverne skal bl.a. som del af kompetenceområdet Perspektivering opnå færdigheder som analyserende modtager. Eleverne skal kunne identificere, at medier er med til at formidle interesseudsættninger, og at informationer kan være præget af hvem, der er afsender.

Eleverne skal have kompetencer som målrettet og kreativ producent og som ansvarlig deltager. Eleverne skal bl.a. i kompetenceområdet Kommunikation opnå færdigheder i at kommunikere, formidle, videndele og samarbejde om natur- og teknologiske forhold ved anvendelse af it og digitale platforme, herunder skal eleverne kunne forklare it-baserede modeller samt kommunikere med mennesker i andre regioner. Eleverne skal kunne give enkle begrundelser for valg af præsentationsform, bl.a. grafisk præsentation, video, billeder og skal herunder kunne udvikle multimodale præsentationer.

Innovation og entreprenørskab

Eleverne skal have kompetencer til at arbejde og tænke innovativt og entreprenant i forhold til natur og teknologi, der indgår som en naturlig del af fagets indhold og arbejdsmåde. Særligt for natur/teknologi er de tværfaglige aspekter, herunder de gensidige relationer mellem mennesket, natur, teknologi og samfund vigtige.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Det er et kompetencemål at kunne designe egne undersøgelser, modeller og produkter. Her udfordres kreativiteten og vejen banes for at bryde med vanetænkning med henblik på at lære eleverne at tænke selv og se nye muligheder. Innovation har også et socialt element, da samarbejde, drøftelser og argumenter eleverne imellem er vigtige aspekter i undervisning. Innovation bør indtænkes i sammenhæng med dannelsesaspektet som omdrejningspunkt og dannelsesmål på lige fod med handlekompetence.

I arbejdet med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering og Perspektivering skal eleverne kunne demonstrere handling og kreativitet. Dette sker bl.a. ved, at eleverne i forløbet i en progression introduceres for og arbejder med elementerne i problemorienteret projektarbejde, som omfatter problemorientering, deltagerstyring, eksemplarisk indholdsvalg, produktorientering og tværfaglighed. Eleverne skal i den sammenhæng også indgå i samarbejde med andre samt kunne give og modtage konstruktiv feedback.

I arbejdet med bl.a. kompetenceområderne Perspektivering og Kommunikation skal eleverne kunne vise sin personlige indstilling og omverdensforståelse. Eleverne skal inddrage relevant naturfaglig viden, begreber og undersøgelser til at dokumentere og begrunde tanker undervejs i arbejdsprocessen og i efterfølgende præsentation af et produkt, løsningsforslag eller en idé. Desuden skal eleverne kunne argumentere sagligt for egne valg og fravalg i udarbejdelse og formidling af handleforslag. Eleverne skal lære af egne og andres fejl og foretage etiske vurderinger.

Læseplan for faget geografi

Indledning

Faget geografi er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 7. til 9. klasse og udgør et trinforløb for 7. – 9. klasse.

Eleverne skal i hele skoleforløbet udvikle deres naturfaglige kompetencer gennem arbejdet i de fire naturfag natur/teknologi, biologi, fysik/kemi og geografi. Naturfagene beskæftiger sig alle med den naturgivne og menneskeskabte omverden, men belyser omverdenen fra hver deres faglige synsvinkler. De fire naturfag i grundskolen udgør et samlet forløb fra 1. til 9. klassetrin, og i alle fagene arbejdes med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering, Perspektivering og Kommunikation. Hvert kompetenceområde består af et kompetencemål med underliggende færdigheds- og vidensområder.

Skolefaget geografi indgår som en del af de øvrige naturfag og indholdet består af såvel natur- som kulturgeografiske elementer. Faget spænder derfor fra naturfag til samfundsfag.

I naturfagene arbejdes med to typer mål:

Naturfaglige mål beskriver de arbejdsmetoder og processer, som er fælles for naturfagene. De naturfaglige mål er udfoldet i et færdigheds- og vidensområde og i et undervisningsforløb kan flere af de naturfaglige mål blive inddraget. Der er progression i de naturfaglige mål fra 1. klassetrin i natur/teknologi til 9. klassetrin i biologi, geografi og fysik/kemi. For biologi, geografi og fysik/kemi er de naturfaglige mål enslydende.

Fagspecifikke mål beskriver det enkelte fags særskilte stofindhold og er udfoldet i op til fem færdigheds- og vidensområder.

Ved planlægningen af undervisningen skal begge typer af mål inddrages således, at kompetencerne udvikles i et samspil mellem de naturfaglige og de fagspecifikke mål.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Fællesfaglige fokusområder

For at styrke elevens tilegnelse af de naturfaglige kompetencer skal naturfagene i trinforløbet for 7. – 9. klassetrin periodevis samarbejde om at gennemføre mindst seks fællesfaglige undervisningsforløb. Dette kan gøres som fælles undervisningsforløb med to eller alle tre naturfag. Disse undervisningsforløb skal tage udgangspunkt i fagernes kompetencemål og i nedenstående fællesfaglige fokusområder.

- Produktion af fødevarer ved bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget
- Bæredygtig energiforsyning på lokalt og globalt plan
- Drikkevandsforsyning for fremtidige generationer

- Den enkeltes og samfundets udledning af stoffer til atmosfæren
- Strålings indvirkning på levende organismers levevilkår
- Teknologiens betydning for menneskers sundhed og levevilkår

Til hvert af de fællesfaglige fokusområder skal elever og naturfaglærere sammen formulere en overordnet problemstilling, der skal afgrænses af et antal arbejdsspørgsmål, som ofte vil have enkeltfaglige synsvinkler. Der kan arbejdes med de fællesfaglige fokusområder på mangfoldige måder, som relevant kan inddrage alle tre naturfag samt øvrige fag.

Trinforløb – 7. - 9. klassetrin

I faget geografi skal eleverne lære om grundlæggende naturgivne og kulturskabte forudsætninger for levevilkår. I samarbejdet med de andre naturfag skal eleverne bygge videre på natur/teknologi og udvikle naturfaglige kompetencer, så de kan genkende og håndtere geografiske problemstillinger.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelse omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på undersøgelsesmetoder, validering af resultater, konklusion og generalisering.

Demografi og erhverv fokuserer på undersøgelser af befolknings- og erhvervsstrukturerne og deres betydning for levevilkår.

Jordkloden og dens klima omhandler undersøgelser af faktorer og fænomener, der er afgørende for Jordens vejr og klima, og hvilken betydning det har for levegrundlaget.

Globalisering fokuserer på undersøgelser til at belyse globale mønstre, sammenhænge og relationer.

Naturgrundlaget og levevilkår omhandler undersøgelser af sammenhænge mellem naturgrundlag, produktion og levevilkår.

Naturfaglige undersøgelser

Eleverne har i natur/teknologi arbejdet med undersøgelser og har herigennem erfaret, at man ved systematisk observation og tilhørende forklaringer kan opnå en generaliseret forståelse af sammenhænge mellem fænomener i den fysiske omverden.

Først i forløbet skal eleverne arbejde stadig mere systematisk med naturfaglige undersøgelser. I samspil med andre elever og med vejledning af læreren skal eleverne identificere og formulere problemstillinger, der både har relevans for eleverne selv og andre. Udgangspunktet for en problemstilling kan være en fælles undren over et naturfagligt fænomen, som eleverne har oplevet eller er blevet præsenteret for. I denne proces skal eleverne formulere antagelser, som kan forklare den eller de observationer, som er foretaget, eller foreslå undersøgelser man kan lave for at få mere viden om problemstillingen.

En forudsætning for elevernes undersøgelser er, at de kender til naturfaglige undersøgelsesmetoder. Eleverne skal derfor kontinuerligt arbejde med fagets undersøgelsesmetoder og have fokus på deres anvendelsesmuligheder og begrænsninger.

Eleverne skal både på skolen og i felten arbejde med at observere, registrere, beskrive og opsamle data samt foretage systematiske undersøgelser med kontrol af variable.

Eleverne skal i samarbejde med andre designe, opstille og gennemføre undersøgelser. Derfor skal eleverne have viden om geografiske undersøgelsesmetoder, herunder indsamling af bjergarter, sammenlignende landskabsformer, vejrmålinger, kort- og billedlæsning, registrering af arealanvendelse, indsamling og analyse af talmateriale, registrering af erhvervsfordeling, indsamle data om den globale fødevarerforsyning samt udføre interviews og spørgeskemaundersøgelser.

Undervisningen skal have fokus på elevernes indsamling og registrering af data. Eleverne skal arbejde med forskellige metoder til dataindsamling, herunder målinger foretaget med digital dataopsamling og andet elektronisk udstyr samt andres observationer, bl.a. undersøgelsesdata fra internettet og multimediale naturfagstekster.

Til sidst i forløbet skal eleverne forholde sig kildekritisk til de indsamlede informationer og have fokus på eventuelle fejlkilder, når de indhentede data og undersøgelsesprocessen analyseres. På baggrund af analysen skal eleverne kunne bekræfte, omformulere eller forkaste deres antagelser og dermed vurdere om undersøgelsen giver basis for en konklusion, der eventuelt kan generalises, fx ved sammenligning med andre foreliggende undersøgelsesresultater.

Demografi og erhverv

Undervisningen tager udgangspunkt i undersøgelser af demografiske variable i udvalgte lande, regioner og byer. Eleverne skal indhente data både ved feltarbejde og ved brug af geografiske kilder. Eleverne skal bl.a. arbejde med fødselstal, dødstal, indvandring, udvandring, aldersfordeling, urbanisering, udkantsområder, overbefolkning og push/pull-faktorer.

Senere skal eleverne undersøge byers og regioners fordeling og funktioner ved at se på bosættelsesmønstre og erhvervsfordeling samt lave kvartersanalyse. Eleverne skal bl.a. arbejde med begreber som fingerplan, centerbyer, migration og megabyer.

Sidst i trinforløbet skal eleverne undersøge og analysere sammenhænge mellem lande, regioner og verdensdele på forskellige geografiske niveauer. Eleverne skal her opnå et stednavnekendskab og kende til opdeling i verdensdele, have, lande og regioner og deres karakteristika samt betydning for menneskets levevilkår.

Jorden og dens klima

Undervisningen tager udgangspunkt i undersøgelser af det danske vejr. Der skal arbejdes både med andres undersøgelser og elevernes egne, som foretages både i felten ved brug af analoge og digitale dataopsamlingsredskaber, ved indhentning af data fra hjemmesider og ved inddragelse af satellitfotos og vejrprognoser. Der skal bl.a. arbejdes med højtryk, lavtryk, vind, nedbør, fronter og luftfugtighed.

Senere skal eleverne indsamle og sammenligne vejr- og klimainformationer ved brug af bl.a. satellitfotos og digitale kort. Eleverne skal her udvikle en forståelse af lokale og globale mønstre, og for, hvordan de kategoriseres i bl.a. klimazoner og plantebælter samt i hydrotermfigurer. Eleverne skal herunder arbejde med det globale vindsystem, IKT (den intertropiske konvergenszone), passatvinde, føhnvind, monsun, Corioliskraften og albedo.

Sidst i trinforløbet udvides elevernes forståelse af samspillet mellem de forskellige kredsløb og deres betydning for erhvervs- og levevilkårene rundt om i verdenen. Eleverne skal undersøge levevilkår i forskellige regioner og lande. Eleverne skal bl.a. arbejde med kulstofkredsløbet, global opvarmning, drivhuseffekten, Milankovitchteorien, sur nedbør og det globale vandkredsløb samt inddrage faglige sammenhænge fra biologi og fysik/kemi til at undersøge levevilkår for mennesker, dyr og planter i udvalgte lande og regioner.

Globalisering

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes egne undersøgelser af forbrugsvarens vej fra ressource til butik. Eleverne skal her bl.a. arbejde med råstoflokalisering, produktionsenheder, infrastruktur samt transportveje.

Senere i trinforløbet skal eleverne undersøge udvalgte lande og regioners ressourcer og hvordan ressourcerne anvendes. Eleverne skal arbejde med hvilke handelspartnere samt hvilke transportformer, der bliver brugt til fragt af varerne. Eleverne skal i den sammenhæng bl.a. arbejde med fair trade, multinationale transport-, produktions- og handelsvirksomheder samt handelssammenslutninger.

Sidst i trinforløbet skal eleverne undersøge miljømæssige konsekvenser ved global transport af varer og industriel udnyttelse af forskellige ressource, herunder fødevarer og undergrundens råstoffer.

Naturgrundlag og levevilkår

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes undersøgelser af det danske landskab, herunder gennem ekskursioner, feltarbejde, analoge og digitale kort. Eleverne skal opnå viden om, hvordan det danske landskab er skabt gennem flere istider og efterfølgende er formet af vejr og klima samt hvilke primære livsbetingelser, de heraf skabte landskabstyper giver. Eleverne skal udføre undersøgelser som jordsigteøvelser, analyse af jordbundsprofiler samt bestemmelse af bjergarter.

Senere skal eleverne undersøge mønstre i menneskers bosættelser og udnyttelsen af naturgrundlaget. Eleverne skal opnå viden om dannelse og lokalisering af råstoffer samt landbrugets dyrkningsmønstre i relation til jordbundsforhold.

Sidst i trinforløbet skal eleverne undersøge og vurdere produktions- og levevilkår i forskellige lande og regioner ud fra det givne naturgrundlag. Eleverne skal i den sammenhæng bl.a. arbejde med udvalgte erhvervsgrupper i den primære erhvervsgruppe samt med overgangen til de øvrige erhvervsgrupper.

Modellering

Kompetenceområdet modellering består af fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglig modellering er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på, at eleverne kritisk kan udvælge modeller og selv kan udvikle modeller til forklaring af naturfaglige forhold.

Demografi og erhverv fokuserer på modeller til forklaring af befolknings- og erhvervsstrukturers betydning for levevilkår på lokalt og globalt plan.

Jordens og dens klima fokuserer på modeller til at eksemplificere det geologiske kredsløb og betydningen for folks levevilkår.

Globalisering fokuserer på modeller til forklaring af relationer mellem lande på globalt plan.

Naturgrundlag og levevilkår fokuserer på modeller til forklaring af landskaber, naturudnyttelse og bæredygtighed.

Naturfaglig modellering

Først i trinforløbet udvides elevernes kendskab til modeller fra undervisningen i natur/teknologi. Eleverne skal lære, at modeller forenkler og kun repræsenterer udvalgte aspekter af virkeligheden. Eleverne skal anvende modeller til beskrivelse og forklaring og lære, at modeller også bruges til at beskrive genstande og processer, som ikke kan iagttages direkte. Modellerne omfatter bl.a. kort, diagrammer, rumlige modeller, analogier, matematiske sammenhænge, tegninger, animationer og computersimuleringer.

Senere i trinforløbet skal eleverne lære, at et givet fænomen kan repræsenteres af forskellige modeller med forskellige karakteristika. Eleverne skal arbejde med at forstå forholdet mellem en model og det fænomen, som modellen repræsenterer, herunder også konsekvenserne af valg af model. Herved udvikles elevernes evne til at finde og selv udvikle modeller, som sammenfatter egne iagttagelser eller observationer. Eleverne skal kunne bevæge sig fra virkelighed til model og fra model til virkelighed.

Sidst i forløbet skal eleverne anvende, vurdere og ændre modeller på baggrund af vurderingskriterier for naturfaglige modeller.

Demografi og erhverv

Udgangspunktet er forklaringsmodeller til at vise befolkningens sammensætning og udvikling over tid. Eleverne skal gennem fysiske og digitale læremidler og simuleringer arbejde med bl.a. temakort, befolkningsligning, befolkningspyramider, befolkningsprognoser, fødselsrate, fødselsoverskud, dødsrate, emigration, immigration og push/pull-effekt.

Eleverne skal arbejde videre med forholdet mellem naturgrundlaget og befolknings- og erhvervsudviklingen. Eleverne skal bl.a. arbejde med opdeling i primære, sekundære, tertiære og kvartære erhvervsgrupper, dyrknings- og produktionsvilkår samt bosætningsmønstre.

Endelig skal eleverne sammenholde modeller for at beskrive og analysere samfunds udviklingen på lokalt og globalt plan med fokus på bæredygtighed udvikling. Der skal bl.a. arbejdes med den demografiske transitionsmodel og relationer mellem fattige og rige lande.

Jordkloden og dens klima

Med udgangspunkt i forklaringsmodeller arbejder eleverne med Jordens opbygning, den geologiske udvikling og det geologiske kredsløb. Eleverne skal gennem fysiske og digitale læremidler arbejde med bl.a. temakort, animationer, digitale positionssystemer og pladetektoniske begreber.

Eleverne skal arbejde videre med råstoffers sammenhænge med pladetektonik og betydningen for levevilkår. Der skal bl.a. arbejdes med lithosfæren, bjergkædedannelse, jordskælv, vulkanisme, grundfjeld, forvitring, erosion, transport- og aflejringsformer og betydningen af geologiske processer i forhold til naturkatastrofer og menneskers levevilkår.

Sidst i trinforløbet fokuserer undervisningen på at forklare pladetektonikteorien, herunder gennem simuleringer, som baggrund for at forstå den geologiske udviklingshistorie.

Globalisering

Med udgangspunkt i eget og andres forbrug skal eleverne arbejde med produktion, varer, tjenester og globalisering. Eleverne skal gennem fysiske og digitale læremidler arbejde med bl.a. temakort, diagrammer, råstoffer, produktionsbetingelser, etisk handel, mærkningsordninger, virksomheders CSR-politik, outsourcing, global arbejdsdeling, infrastrukturer, handelsmønstre, forbrug og forbrugsvaner.

Eleverne skal arbejde videre med sammenhænge mellem fattige og rige lande. Der skal inddrages bl.a. landekendskab, økonomisk og politisk verdensorden, Fattigdomscirklen, BNP, HDI, lykkeindex, lav-, mellem- og højindkomstlande.

Endelig skal eleverne beskæftige sig med udviklingsbistand og bistandspolitik for at sætte lokale forhold i et globalt perspektiv. Der skal bl.a. inddrages kulturmøder, mellemfolkelig forståelse, multi- og bilateral bistand, nødhjælp og bistandsorganisationer, fx FN, Verdensbanken, EU og NGO'er.

Naturgrundlag og levevilkår

Med udgangspunkt i det danske landskab skal eleverne arbejde med landskabers betydning for bosætningsmønstre og levevilkår. Eleverne skal ved hjælp af både fysiske og digitale læremidler arbejde med bl.a. temakort, diagrammer, animationer og landskabsmodeller. Der skal bl.a. inddrages udvikling af istidslandskabet, moræne- og dødislandskaber, smeltevandssletter, søer og åer, hævet havbund, havet, kysttyper, jordbunds- og bjergartsbestemmelser.

Eleverne skal arbejde videre med sammenhænge mellem landskaber og danske råstoffer. Der skal fokuseres på forklarende modeller til at beskrive råstofdannelse og lokalisering, herunder med digitale redskaber. I dette arbejde inddrages bl.a. den geologiske udvikling af danske landskaber, undergrunden, danske bjergarter, forvitring, is, vands og vinds erosions-, transport- og aflejringsformer, råstofindvinding og planlægning.

Sidst i forløbet skal eleverne arbejde med at vurdere, hvordan af ændringer i levevilkår og naturudnyttelse kan have betydning for bæredygtig udvikling. Eleverne skal opnå viden om begrebet bæredygtighed, herunder at ressourcer udnyttes i et begrænset omfang, at genbrug og udnyttelse af vedvarende energi optimeres og at forurening minimeres for at fremtidige generationer også kan have muligheder for et liv på Jorden.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskoling. Disse fokuserer på at relatere forhold i omverdenen til den tilegnede naturfaglige viden, og hvordan naturfaglig viden er blevet til.

Demografi og erhverv fokuserer på befolknings- og erhvervsudvikling og bæredygtig udvikling.

Jordkloden og dens klima omhandler det geologiske kredsløb, råstofudvinding, vand og carbons kredsløb samt klimændringer.

Globalisering omhandler multinationale virksomheder og den teknologiske udviklings påvirkning af levevilkår, globale konflikter og muligheder for udvikling af bæredygtige samfund.

Naturgrundlag og levevilkår fokuserer på udnyttelse af og konsekvenser for naturgrundlaget i forhold til de involverede interesser.

Perspektivering i naturfag

Først i trinforløbet skal eleverne udvide deres perspektiveringskompetence ved at inddrage problemstillinger, som ikke på forhånd er afgrænsede eller fagligt veldefinerede. Det omfatter bl.a. perspektivering i forhold til naturfaglige spørgsmål vedrørende elevernes hverdag, eller hvordan naturfaglig viden kan hjælpe med at belyse spørgsmål, som udspringer af mediernes omtale.

Senere i trinforløbet skal eleverne i dialog med andre elever og med læreren finde relevant naturfagligt indhold i teknologiske eller samfundsmæssige problemstillinger. Eleverne skal kunne afgrænse problemstillingerne, så der kan arbejdes med dem i undervisningen. Her kan samarbejdes med andre fag om et afgrænset tema og/eller en afgrænset problemstilling, hvilket kan give mulighed for at arbejde med utraditionelle synsvinkler og innovative løsningsforslag.

Sidst i trinforløbet skal eleverne opnå indsigt i forskningens epistemologi, altså hvordan naturvidenskabelige processer forløber. Perspektivet skal vise, hvordan viden udvikles, konsolideres og udbygges, og hvordan elevernes eget arbejde med at undersøge, modellere og kommunikere afspejler mange af de

processer, der foregår i videnskabelig forskning. Eleverne skal opleve, hvordan det kræver kreativitet og fantasi at formulere en ny videnskabelig idé, og at nye videnskabelige konklusioner ofte udsættes for tvivl og kritik og at de løbende kan forsvares og revideres.

Demografi og erhverv

Eleverne starter med at sammenligne befolkningsudviklingen i forskellige lande. Eleverne skal derfor have kendskab til de demografiske variable og til befolkningstæthed, overbefolkning og affolkning.

Eleverne arbejder videre med den globale arbejdsdelings konsekvenser for forskellige områder i verden, herunder vandringer og flygtninge, erhvervsfordeling og erhvervsskift, udkantsområder og vækstområder, urbaniseringsprocesser, aldersfordeling og forgubning.

Endelig analyseres udviklingstendenser og -muligheder lokalt og globalt ved at arbejde med teknologisk udvikling, innovative og teknologiske processer, produktivitet og forsørgerbyrde, fattigdomsproblemer, uligheder og oprindelige folk.

Til sidst i forløbet diskuteres mulige løsninger til at fremme bæredygtighed inden for produktion og forbrug.

Jordkloden og dens klima

Eleverne skal arbejde med globale kredsløb og disses regionale og lokale konsekvenser, herunder tørkeproblemer, nedbørsproblemer, hungersnød, problemer knyttet til jordskælv og vulkanisme.

Eleverne arbejder både med vands og carbons kredsløb i såvel ressource-, bæredygtigheds- og levevilkårsperspektiv med inddragelse af forbrugsmønstre, forureningskilder, miljøbelastning, sundhedsrisici, grundvandsforurening og CO₂-udledning. I undervisningen identificerer eleverne problemstillingerne knyttet til de globale kredsløb, herunder den globale opvarmning, opvarmningens fordeling på kloden og konsekvenser i Danmark.

Sidst i trinforløbet analyseres muligheder for at mindske forurening og drivhuseffekt gennem diverse lokale, nationale og internationale tiltag, såsom økologi, ren teknologi, ressourcebesparelser, politiske forhandlinger.

Globalisering

Undervisningen tager udgangspunkt i, hvorledes globaliseringen påvirker levevilkår og samfund i forskellige regioner og lande, herunder arbejdes med velfærd, arbejdsforhold, lønniveau, menneskeretigheder, magtrelationer, konflikter, befolkningsminoriteter og kulturmøder.

I undervisningen skal eleverne endvidere arbejde med årsager til nationale og globale problemer med inddragelse af økonomiske, politiske og kulturelle forskelle, handelsmønstre og teknologisk udvikling.

Sidst i trinforløbet skal eleverne analysere handlemuligheder for udvikling af økonomisk, økologisk og kulturel bæredygtighed. Der skal herunder inddrages udviklingsbistand, nødhjælp, fair trade, forbrugerpolitik, mellemfolkelig forståelse, NGO'er, CSR og internationale organisationer.

Naturgrundlag og levevilkår

Undervisningen har fokus på aktuelle konsekvenser af naturgrundlagets udnyttelse, herunder brug af fossile og vedvarende energiformer, fornybare og ikke fornybare ressourcer, råstofudvinding og overudnyttelse.

Eleverne arbejder videre med interesser og interessekonflikter ved udnyttelse af naturgrundlaget. Her skal bl.a. inddrages forskellige og konfliktende natursyn, landskabsbevarelse, naturgenopretning, fysisk planlægning og interesseorganisationer.

Sidst i trinforløbet vurderes forskellige måder at udnytte naturgrundlaget på. Her arbejdes med miljøbeskyttelse, genbrug, eksempler på bæredygtig produktion, og der kan inddrages lokaliseringmønstre, transport, forskellige dyrkningsmønstre og bosætningsmønstre.

Kommunikation

Alle færdigheds- og vidensmål i kompetenceområdet kommunikation er enslydende i naturfagene i udskoling og omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Formidling fokuserer på egnede metoder til formidling og vurdering af naturfagligt stof.

Argumentation fokuserer på formuleringen og vurderingen af naturfaglige begrundelser og påstande.

Ordkendskab fokuserer på brugen af fagsprog i arbejdet med og formidling af naturfagene.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på tilegnelsen af naturfaglig viden gennem læsning og skrivning.

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i de fire kompetenceområder. Mål for sproglig udvikling indgår primært i færdigheds- og vidensområderne Ordkendskab og Faglig læsning og skrivning, og der er fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

Formidling

Undervisningen fokuserer på, at eleverne skal kunne kommunikere om naturfagligt indhold. Eleverne skal kunne udvælge egnede medier, herunder skal eleverne kunne vurdere hvilke medier, der er egnede til kommunikation af naturfagligt stof til forskellige målgrupper, herunder artikler, bøger, interaktive medier, video, tv og radio.

Senere skal eleverne kritisk forholde sig til egen og andres naturfaglige kommunikation samt være kildekritiske, herunder benytte sig af korrekte citater. Eleverne skal kunne kommunikere mundtligt og skriftligt om geografiske problemstillinger med en stadig stigende præcision og nuancering. Der lægges vægt på, at eleverne anvender fagord og begreber mundtligt og skriftligt, individuelt og i grupper, samt at eleverne kan forholde sig til konstruktiv feedback på deres formidling.

Argumentation

Eleverne skal i et undervisningsforløb kunne indgå i naturfaglige diskussioner og kunne begrunde deres argumenter ved brug af naturfaglig viden og indsigt. Eleverne skal opnå kendskab til og erfaringer med naturfaglig argumentation, herunder forskel på begrundelser og påstande, samt holdnings- og værdibaserede argumenter. Eleverne skal i et vist omfang kunne bruge analogier.

Senere skal eleverne opnå kendskab til hvilke kriterier, der har betydning for den faglige kvalitet af forskellige typer argumenter. På den baggrund skal eleverne kunne vurdere gyldigheden af naturfaglig argumentation og kunne identificere fejlslutninger og glidebaneargumenter samt have kendskab til argumentationsskemaer og retoriske former.

Ordkendskab

Eleverne skal udvikle sit sprog i relation til faget, herunder sit repertoire af fagord og begreber. Eleverne skal lære centrale natur- og kulturgeografiske begreber fra hverdagen, fx fattigdom, bæredygtighed og økologi, samt begreber, som eleverne først stifter bekendtskab med i geografiundervisningen, fx demografi og morænelandskab. Undervisningen skal have fokus på, at eleverne skal kunne adskille hverdagsprog fra fagsprog, herunder fokus på førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i geografi fx tunneldal eller skovgrænse.

Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt opslag i fysiske og digitale opslagsværker. Eleverne udbygger sit ordkendskab ved faglig læsning og formidling – i både mundtlige og skriftlige opgaver.

Faglig læsning og skrivning

Eleverne skal have viden om naturfagenes særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur, herunder kende til forskellige teksttyper, bl.a. multimodale tekster og sproglige kendetegn ved naturfagstekster, bl.a. nominaliseringer som fx fordampning. Eleverne skal kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper, herunder naturfagligt objektivt beskrivende, argumenterende, informerende, instruerende og/eller forklarende skriftlige tekster. Herudover er det centralt, at eleverne arbejder med, hvordan viden om teksters formål og struktur og objektivitetskrav kan anvendes i faglig læsning og skrivning. Dette gælder bl.a. hensigtsmæssige læse- og skrivestrategier til at anvende forhåndsviden, til etablering af læse-/skriveformål samt informationsøgning, noteskrivning og informationsbearbejdning.

Eleverne skal kunne søge informationer, fortolke, vurdere og få mening og sammenhæng i det, der læses og skrives. Eleverne skal kunne bearbejde og forstå geografisk viden, herunder kunne aflæse og benytte sig af grafer, illustrationer, kort, billeder, tabeller over data og andre repræsentationer med stigende grad af kompleksitet. Eleverne skal ligeledes kende til særtræk ved såvel digitale som fysiske kilder, bl.a. mangfoldigheden af korttyper og diagrammer. Eleverne skal kunne stille spørgsmål til fagligt indhold og drage følgeslutninger heraf.

It og medier

Udvikling og brug af digitale kompetencer er centrale i faget geografi. Særligt er anvendelse af digitale redskaber vigtig, herunder satellitfotos, arbejde med lag i Google Earth, geografiske informationssystemer samt digitale repræsentationer i form af animationer og simuleringer, der anskueliggør processer i naturen og i samfundet på lokalt og globalt plan. It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleverne som kritisk undersøger, eleverne som analyserende modtager, eleverne som målrettet og kreativ producent og eleverne som ansvarlig deltager.

Eleverne skal som en del af bl.a. kompetenceområdet Undersøgelse udvikle kompetencer som kritiske undersøger. Eleverne skal anvende digital dataopsamling og målrettede strategier til internetsøgning i arbejdet med praktiske og teoretiske undersøgelser af natur- og kulturgeografiske forhold. Eleverne skal tilegne sig kompetencer til at identificere og udvælge information til bestemte geografiske formål og kunne forholde sig kritisk til anvendelse, brugbarhed og begrænsninger af digitale medier og informationskilder.

Eleverne skal som del af kompetenceområder Undersøgelse, Modellering og Perspektivering opnå færdigheder som analyserende modtager. Eleverne skal have kompetencer til at analysere og vurdere digita-

le medier og informationers måder at repræsentere den geografiske omverden på. Eleverne skal reflektere over, hvilke digitale repræsentationer, der er mest anvendelige i arbejdet med et forløb, og hvilke indbyrdes og gensidige relationer repræsentationen fremstiller.

Eleverne skal have kompetencer som målrettet og kreativ producent og skal kunne anvende it og digitale platforme til at formidle og kommunikere den tilegnede geografiske viden. Eleverne skal reflektere over valg af præsentationsform, bl.a. grafisk præsentation, præsentationsprogram, video og billede og skal kunne afpasse budskab og formål i en formidling til forskellige målgrupper. Eleverne skal kunne arbejde undersøgende og vidensbaseret og på den baggrund skabe kreative og multimodale løsninger.

Eleverne skal også opnå kompetencer som ansvarlige deltagere, herunder i debatter. Eleverne skal bl.a. i kompetenceområdet Kommunikation opnå færdigheder til at kommunikere, formidle, videndele og samarbejde om natur- og kulturgeografiske forhold ved anvendelse af dialog, digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Eleverne skal reflektere over etik forbundet med digital adfærd og digitale rettigheder i forhold til deling og genbrug af digitalt materiale. Endelig skal eleverne kunne forholde sig til naturfaglige problemstillinger i samfundsdebatten ved hjælp af sociale medier og andre it-platforme.

Innovation og entreprenørskab

Eleverne skal have kompetencer i at arbejde og tænke innovativt og entreprenant i forhold til naturfag og geografi. Særligt for geografi er de gensidige relationer mellem mennesket, natur og samfund og de tilhørende samspil, konflikter og problematikker centrale at arbejde med

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I arbejdet med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering og Perspektivering skal eleverne kunne demonstrere handling og kreativitet. Dette sker bl.a. igennem arbejdet med at gennemføre problemorienteret projektarbejde i samarbejde med andre, herunder kunne give konstruktiv feedback samt igennem belysning af problemstillinger, herunder ved at designe relevante geografiske undersøgelser. Eleverne skal kunne udpege og formulere relevante geografiske problemstillinger, herunder om klimaforandringer, optøning af permafrost, global fødevarerforsyning, madspild, bæredygtig udvikling, infrastrukturer, handel samt adgang til ressourcer og deres udnyttelse. Hertil skal eleverne have kompetencer til at udvikle og designe løsningsforslag for handlemuligheder såvel lokalt som globalt.

I arbejdet med bl.a. kompetenceområderne Perspektivering og Kommunikation skal eleverne kunne vise deres personlige indstilling og omverdensforståelse. Eleverne skal inddrage relevant geografisk viden, begreber og undersøgelser til at dokumentere og begrunde tanker undervejs i arbejdsprocessen og i efterfølgende præsentation af et produkt, løsningsforslag eller en idé. Desuden skal eleverne kunne argumentere sagligt for egne valg og fravalg i udarbejdelse og formidling af handleforslag. Eleverne skal lære af egne og andres fejl og foretage etiske vurderinger.

Læseplan for faget biologi

Indledning

Faget biologi er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 7. til 9. klasse og udgør et trinforløb for 7. – 9. klasse.

Eleverne skal i hele skoleforløbet udvikle deres naturfaglige kompetencer gennem arbejdet i de fire naturfag natur/teknologi, biologi, fysik/kemi og geografi. Naturfagene beskæftiger sig alle med den naturgivne og menneskeskabte omverden, men belyser omverdenen fra hver deres faglige synsvinkler. De fire naturfag i grundskolen udgør et samlet forløb fra 1. til 9. klassetrin, og i alle fagene arbejdes med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering, Perspektivering og Kommunikation. Hvert kompetenceområde består af et kompetencemål med underliggende færdigheds- og vidensområder.

I naturfagene arbejdes med to typer mål:

Naturfaglige mål beskriver de arbejdsmetoder og processer, som er fælles for naturfagene. De naturfaglige mål er udfoldet i et færdigheds- og vidensområde og i et undervisningsforløb kan flere af de naturfaglige mål blive inddraget. Der er progression i de naturfaglige mål fra 1. klassetrin i natur/teknologi til 9. klassetrin i biologi, geografi og fysik/kemi. For biologi, geografi og fysik/kemi er de naturfaglige mål enslydende.

Fagspecifikke mål beskriver det enkelte fags særskilte stofindhold og er udfoldet i op til fem færdigheds- og vidensområder.

Ved planlægningen af undervisningen skal begge typer af mål inddrages således, at kompetencerne udvikles i et samspil mellem de naturfaglige og de fagspecifikke mål.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Fællesfaglige fokusområder

For at styrke elevens tilegnelse af de naturfaglige kompetencer skal naturfagene i trinforløbet for 7. – 9. klassetrin periodevis samarbejde om at gennemføre mindst seks fællesfaglige undervisningsforløb. Dette kan gøres som fælles undervisningsforløb med to eller alle tre naturfag. Disse undervisningsforløb skal tage udgangspunkt i fagernes kompetencemål og i nedenstående fællesfaglige fokusområder.

- Produktion af fødevarer ved bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget
- Bæredygtig energiforsyning på lokalt og globalt plan
- Drikkevandsforsyning for fremtidige generationer
- Den enkeltes og samfundets udledning af stoffer til atmosfæren
- Strålings indvirkning på levende organismers levevilkår
- Teknologiens betydning for menneskers sundhed og levevilkår

Til hvert af de fællesfaglige fokusområder skal elever og naturfagslærere sammen formulere en overordnet problemstilling, der skal afgrænses af et antal arbejdsspørgsmål, som ofte vil have enkeltfaglige synsvinkler. Der kan arbejdes med de fællesfaglige fokusområder på mangfoldige måder, som relevant kan inddrage alle tre naturfag samt øvrige fag.

Trinforløb – 7. - 9. klassetrin

I faget biologi skal eleverne tilegne sig færdigheder og viden om krop og sundhed, økosystemer, mikrobiologi, evolution og anvendelse af naturgrundlaget. I samarbejdet med de andre naturfag i udskolingen skal eleverne bygge videre på natur/teknologi og udvikle naturfaglige kompetencer, så de kan genkende, formulere og håndtere biologiske problemstillinger.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelser omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på undersøgelsesmetoder, validering af resultater, konklusion og generalisering.

Evolution fokuserer på undersøgelser af organismers kategorisering, og hvordan de er tilpasset levesteder.

Økosystemer fokuserer på undersøgelser af organismers vilkår i forskellige biotoper og i forhold til hinanden.

Krop og sundhed fokuserer på undersøgelser af kroppens opbygning og funktion.

Mikroorganismer fokuserer på undersøgelser af mikroorganismer, deres livsbetingelser og funktion i økosystemer.

Naturfaglige undersøgelser

Eleverne har i natur/teknologi arbejdet med undersøgelser og har herigennem erfaret, at man ved systematisk observation og tilhørende forklaringer kan opnå en generaliseret forståelse af sammenhænge mellem fænomener i den fysiske omverden.

Først i forløbet skal eleverne arbejde stadig mere systematisk med naturfaglige undersøgelser. I samspil med andre elever og med vejledning af læreren skal eleverne identificere og formulere problemstillinger, der både har relevans for eleverne selv og andre. Udgangspunktet for en problemstilling kan være en fælles undren over et naturfagligt fænomen, som eleverne har oplevet eller er blevet præsenteret for. I denne proces skal eleverne formulere antagelser, som kan forklare den eller de observationer, som er foretaget, eller foreslå undersøgelser man kan lave for at få mere viden om problemstillingen.

En forudsætning for at kunne undersøge er, at eleverne kender til naturfaglige undersøgelsesmetoder. Eleverne skal derfor kontinuerligt arbejde med fagets undersøgelsesmetoder og have fokus på deres anvendelsesmuligheder og begrænsninger.

Eleverne skal både på skolen og i felten arbejde med at observere, registrere, beskrive og opsamle data samt foretage systematiske undersøgelser med kontrol af variable.

Eleverne skal i samarbejde med andre designe, opstille og gennemføre undersøgelser. Derfor skal eleverne have viden om biologiske undersøgelsesmetoder, herunder indsamling af dyr og planter, dissekti-

on, observation bl.a. gennem stereolup og mikroskop, fysisk-kemiske målinger, dyrkningsforsøg og fysiologiske forsøg.

Undervisningen skal have fokus på elevernes indsamling og registrering af data. Eleverne skal arbejde med forskellige metoder til dataindsamling, herunder målinger foretaget med digital dataopsamling og andet elektronisk udstyr samt andres observationer, bl.a. undersøgelsesdata fra internettet og multimediale naturfagstekster.

Til sidst i forløbet skal eleverne forholde sig kildekritisk til de indsamlede informationer og have fokus på eventuelle fejlkilder, når de indhentede data og undersøgelsesprocessen analyseres. På baggrund af analysen skal eleverne kunne bekræfte, omformulere eller forkaste deres antagelser og dermed vurdere om undersøgelsen giver basis for en konklusion, der eventuelt kan generalises, fx ved sammenligning med andre foreliggende undersøgelsesresultater.

Evolution

Undervisningen skal tage udgangspunkt i, at eleverne skal undersøge og klassificere udvalgte organismer systematisk i forhold til kategorier af led-, blød- og hvirveldyr, frø- og sporeplanter, bakterier og svampe.

Desuden skal der arbejdes med hovedgrupper af insekter og andre makrodyr. Til dette arbejde benyttes bestemmelsesnøgler/-bøger og digitale naturfaglige informationskilder.

Senere i trinforløbet fokuserer arbejdet med konkrete organismer på undersøgelser af dyr og planters tilpasning til konkrete levesteder, og hvordan ændrede faktorer i miljøet kan påvirke fænotypen og dyrs adfærd.

Økosystemer

Elevernes undersøgelser skal tage udgangspunkt i udvalgte organismers vækstvilkår, og hvordan organismer reagerer på deres omgivelser. Arbejdet omfatter undersøgelse af fotosyntese, stofoptagelse, respiration, ekskretion, formering, vækst og udvikling.

Undervisningen skal omfatte feltbiologiske undersøgelser og omhandle næringsstoffer, vand, oxygen, lys, temperatur og energioptimering, herunder skal eleverne kunne indsamle data ved datalogning. Senere i trinforløbet skal der arbejdes med stofomsætning, herunder organisk og uorganisk stof, afhængighedsforholdet mellem forskellige organismer og sammenligninger af fødekæder og –net i forskellige biotoper.

Krop og sundhed

Arbejdet med menneskekroppen skal tage udgangspunkt i undersøgelser af menneskets relative næringsbehov, herunder fødevarers indhold af proteiner, kulhydrater og fedtstoffer. Der skal i denne forbindelse arbejdes med varedeklARATIONER. Desuden skal der arbejdes med kroppens energiomsætning, herunder med respiration, mitokondrier, ATP og kondition. Undersøgelserne skal omfatte inddragelse af digitale databaser.

Undervisningen skal senere fokusere på anatomi og fysiologi med undersøgelser ved dissektion af relevante organer og organsystemer, målinger af blodsukker, blodtryk, temperatur ved forskelligt aktivitetsniveau, reflekser, reaktionstider samt bl.a. undersøgelser af føle- og høresansen.

I trinforløbet skal eleverne også beskæftige sig med forskellige celletyper, herunder blodceller, knogle/led, nerve- og muskelceller, kønsorganer og -celler, herunder formering, samt nerve- og hormonsystem, regulering af blodsukker og væskebalance.

Endelig skal eleverne arbejde undersøgende med sundhedsaspektet, hvor eleverne bl.a. skal undersøge puls og lungekapacitet, herunder ved at anvendes digitale redskaber i form af fx puls- og blodtryksmåler. Undervisningen fokuserer på kroppens forsvarsmekanismer i forhold til bakterier og virus, herunder immunsystemet, resistensproblematik samt virkningen af vaccinationer.

Mikrobiologi

Trinforløbet tager udgangspunkt i, at eleverne skal undersøge forskellige typer af mikroorganismer, herunder bakterier, svampeceller, gærceller samt encellede dyr/dyre- og planteplankton. I undersøgelserne indgår mikroskopering af levende materiale og præparater samt film og brug af informationsøgning, fx på internettet. Undersøgelser af vira foregår bl.a. ved læsning af tekster i bøger, på internettet og studier af modeller og ikke ved studie af levende materiale.

Undersøgelser af mikroorganismer skal dernæst omfatte indsamling og dyrkning af bakterier og svampe under sikkerhedsmæssigt forsvarlige forhold. Her skal der fokuseres på vækstbetingelser samt celledeling i form af mitose.

Senere i trinforløbet skal eleverne arbejde videre med undersøgelser af, hvordan mikroorganismer indgår i forskellige økosystemer, samspillet med mennesker, herunder både gavnlige og sygdomsfremkaldende mikroorganismer, hvordan de på forskellige måder udnyttes. Gennem arbejdet skal eleverne beskæftige sig med aerob og anaerob nedbrydning, gæringsprocesser, tarmflora, hygiejne, sygdomme, spredningsveje, antibiotika og resistensproblematik.

Modellering

Kompetenceområdet modellering består af fem færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglig Modellering er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på, at eleverne kritisk kan udvælge modeller og selv kan udvikle modeller til forklaring af naturfaglige forhold.

Evolution fokuserer på anvendelsen af modeller til forklaring af arters udvikling og de faktorer, der påvirker udviklingen.

Økosystemer fokuserer på anvendelsen af modeller til at eksemplificere udvalgte stoffers kredsløb i biologiske systemer og de tilhørende energistrømme.

Krop og sundhed fokuserer på anvendelsen af modeller af menneskekroppen og dens funktion samt kroppens forsvarsmekanismer overfor forskellige sygdomme.

Mikrobiologi fokuserer på anvendelsen af modeller til forklaring af opbygning og funktion af forskellige celler og deres formering.

Naturfaglig modellering

Først i trinforløbet udvides elevernes kendskab til modeller fra undervisningen i natur/teknologi. Eleverne skal lære, at modeller forenkler og kun repræsenterer udvalgte aspekter af virkeligheden. Eleverne skal anvende modeller til beskrivelse og forklaring og lære, at modeller også bruges til at beskrive genstande og processer, som ikke kan iagttages direkte. Modellerne omfatter bl.a. diagrammer, rumlige modeller, analogier, matematiske sammenhænge, tegninger, animationer og computersimuleringer.

Senere i trinforløbet skal eleverne lære, at et givet fænomen kan repræsenteres af forskellige modeller med forskellige karakteristika. Eleverne skal arbejde med at forstå forholdet mellem en model og det fænomen, som modellen repræsenterer, herunder også konsekvenserne af valg af model. Herved udvikles elevernes evne til at finde og selv udvikle modeller, som sammenfatter egne iagttagelser eller observationer. Eleverne skal kunne bevæge sig fra virkelighed til model og fra model til virkelighed.

Sidst i forløbet skal eleverne anvende, vurdere og ændre modeller på baggrund af vurderingskriterier for naturfaglige modeller.

Evolution

Undervisningen skal inddrage forklaringsmodeller til at anskueliggøre den evolutionære udvikling, hvor til eleverne skal arbejde med bl.a. evolutionære 'træer', evolutionsduge og selektionsspil. Konkret skal eleverne arbejde med de evolutionære begreber, bl.a. fitness, selektion (herunder seksuel selektion), variation, isolation og mutation. I den sammenhæng inddrages også begreberne fødselsoverskud, konkurrence og tilpasning.

I trinforløbet skal eleverne dernæst arbejde med miljøforandringer og deres indflydelse på evolutionsprocessen, herunder især algers påvirkning af oxygenindholdet i atmosfæren, pladetektonikkens betydning for isolation, klimaforandringer i fortid og nutid, arters opstående og uddøen samt pattedyrenes udvikling.

Til sidst i trinforløbet sætter undervisningen fokus på evolutionsteorien i forhold til andre forklaringsmodeller, bl.a. religiøse forklaringsmodeller.

Økosystemer

Trinforløbet skal tage udgangspunkt i modeller af vands-, carbons- og nitrogens kredsløb og sammenhængen med biologiske systemer.

Dernæst skal eleverne arbejde med forklarende modeller af organismers energibehov og energistrømme i økosystemer. I dette arbejde fokuseres på fotosyntese og respiration, stof- og fødeoptagelse, udskillelse af affaldsstoffer, vækst og formering. Digitale databaser inddrages i arbejdet med modeller af kredsløb og økosystemer.

Eleverne skal senere i trinforløbet beskæftige sig med vurderinger af de anvendte modeller og deres brugbarhed til at synliggøre og forklare stofkredsløb og energistrømme i biologiske systemer med fokus på carbon, hydrogen, oxygen og nitrogen samt CO₂ og H₂O på celle-, organisme- og økosystemniveau. Bæredygtighedsbegrebet skal inddrages i dette arbejde.

Krop og sundhed

Arbejdet med modeller skal tage udgangspunkt i menneskekroppen med fokus på sammenhængen mellem muskler, lunger og blodkredsløb i forhold til fysisk aktivitet og kroppens energiomsætning. Desuden skal arbejdes med forklarende modeller af sanseapparatet og sammenhængen mellem sanser og bevægeapparatet hos både dyr og menneske, herunder nervesystemet.

Undervisningen fortsætter med menneskets udvikling som individ (ontogenese), og der sættes herunder fokus på seksualitet, kønsceller, kønsorganer, befrugtning, graviditet, pubertet og menstruationscyklus.

Sidst i forløbet skal arbejdes med modeller i forhold til sundhed og sygdomme hos mennesket, herunder livsstilssygdomme, kønssygdomme, immunsystemet og vaccinationer, globale sygdomme som tuberkulose, hiv og AIDS samt parasittære sygdomme, bl.a. livscyklus hos den aktuelle parasit.

Mikrobiologi

Trinforløbet skal fokusere på anvendelsen af modeller til at forklare cellen som byggesten hos både encellede og flercellede organismer. Undervisningen omfatter organceller og andre dele af cellen samt deres funktion, kønnet og ukønnet forering på både celle- og organismeniveau, og arbejdet understøttes af digitale programmer.

Senere i trinforløbet skal anvendes modeller til at eksemplificere dna's opbygning og sammenhæng med proteinsyntesen. Der anvendes digitale programmer til at understøtte arbejdet.

Til sidst i trinforløbet skal eleverne anvende modeller til at forklare arvelighed og genetik, herunder med brug af krydsningsskemaer til anskueliggørelse af bl.a. Mendels forsøg, arvelighed af fx øjenfarve og hårstruktur og arvelige sygdomme. Der er fokus dominante og vigende gener, mitose og meiose, mutationer og mutagene faktorer samt på transskription, herunder opbygning af m-RNA, translation, herunder fra m-RNA til t-RNA og videre til protein.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på at relatere de tilegnede naturfaglige færdigheder og viden forhold i omverdenen, samt hvordan naturfaglig viden er blevet til.

Økosystemer fokuserer på forskellige faktorerers påvirkning af udvalgte økosystemer, den biologiske mangfoldighed og bæredygtighedsaspekter.

Anvendelse af naturgrundlaget fokuserer på naturforvaltning, produktionsformer og deres påvirkning af naturen som eksistensgrundlag i et bæredygtighedsperspektiv.

Krop og sundhed fokuserer på sundhedsproblemer lokalt og globalt.

Mikrobiologi fokuserer på anvendelsen af moderne bioteknologi og de tilknyttede fordele og risici.

Perspektivering i naturfag

Først i trinforløbet skal eleverne udvide sin perspektiveringskompetence ved at inddrage problemstillinger, som ikke på forhånd er afgrænsede eller fagligt veldefinerede. Det omfatter bl.a. perspektivering i forhold til naturfaglige spørgsmål vedrørende elevernes hverdag, eller hvordan naturfaglig viden kan hjælpe med at belyse spørgsmål, som udspringer af mediernes omtale.

Senere i trinforløbet skal eleverne i dialog med andre elever og med læreren finde relevant naturfagligt indhold i teknologiske eller samfundsmæssige problemstillinger. Eleverne skal kunne afgrænse problemstillingerne, så der kan arbejdes med dem i undervisningen. Her kan samarbejdes med andre fag om et afgrænset tema og/eller en afgrænset problemstilling, hvilket kan give mulighed for at arbejde med utraditionelle synsvinkler og innovative løsningsforslag.

Sidst i trinforløbet skal eleverne opnå indsigt i forskningens epistemologi, altså hvordan naturvidenskabelige processer forløber. Perspektivet skal vise, hvordan viden udvikles, konsolideres og udbygges, og hvordan elevernes eget arbejde med at undersøge, modellere og kommunikere afspejler mange af de

processer, der foregår i videnskabelig forskning. Eleverne skal opleve, hvordan det kræver kreativitet og fantasi at formulere en ny videnskabelig idé, og at nye videnskabelige konklusioner ofte udsættes for tvivl og kritik og at de løbende kan forsvares og revideres.

Økosystemer

I begyndelsen af trinforløbet skal eleverne arbejde med sammenligninger af forskellige økosystemer og tilknyttede faktorer med afgørende betydning for påvirkning af dem. Der skal bl.a. inddrages sammenhængen mellem klimazoner og plantebælter, jordbundsforhold, årstider og økosystemets alder. Der inddrages digitale databaser til informationssøgning.

Dernæst skal der fokuseres på menneskets indflydelse på naturlige økosystemer, herunder forurening og andre miljøpåvirkninger som eksempelvis træfældning. Der arbejdes i den forbindelse også med successionsbegrebet.

Forløbet skal afsluttes med at sammenholde den naturfaglige viden til handlemuligheder i forhold til en bæredygtig udvikling. I diskussionen skal inddrages aktuelle problemstillinger vedrører CO₂ og drivhuseffekt, klimaforandringer og -tilpasninger, samfundsmæssige påvirkninger af udvalgte kredsløb, adgang til vand og dyrkbar jord samt anvendelse af fossile brændsler i forhold til vedvarende energikilder, herunder bioenergi.

Krop og sundhed

I starten af trinforløbet skal der sættes fokus på aktuelle sundhedsmæssige forhold globalt og lokalt med inddragelse af faktorer som kost, livsstilssygdomme, miljøpåvirkninger og seksualitet, herunder kønsygdomme.

Dernæst skal eleverne arbejde videre med at perspektivere årsager til, betydninger af og foranstaltninger i forhold til problemstillinger vedrørende miljø og sundhed lokalt og globalt, herunder pandemier.

Endelig skal eleverne diskutere, foreslå og tage stilling til forskellige muligheder for at løse aktuelle miljø- og sundhedsproblemer og i den sammenhæng inddrage etiske og politiske problemstillinger i forbindelse med fosterdiagnostik og medicinske behandlingsmetoder som anvendelse af stamceller og kloning.

Mikrobiologi

Trinforløbet skal indledes med identificering af bioteknologier og anvendelsen af disse, herunder inden for landbrug, fødevarerindustri og medicinalindustri.

Dernæst skal eleverne arbejde med at sammenholde egne undersøgelser af biologiske processer med den bioteknologiske anvendelse i samfundet, herunder genmanipulation som gensplejsning og kloning og anvendelsen af disse teknologier i fødevarerproduktion og sygdomsbehandling, samt gæringsprocesser og bioethanol.

Trinforløbet afsluttes med drøftelser af fordele og ulemper ved anvendelse af forskellige bioteknologier i samfundet, herunder inddragelse af etiske og politiske perspektiver og med brug af biologisk funderede argumenter.

Anvendelse af naturgrundlaget

Undervisningen skal tage udgangspunkt i forskellige produktionsmåders udnyttelse af naturgrundlaget med fokus på forholdet mellem konventionelle og økologiske dyrkningsformer og deres påvirkning af jorden som økosystem.

Derefter skal der perspektiveres med fokus på modsætningerne mellem interesser hos forskellige grupper i samfundet i forhold til bæredygtig produktion. Herunder inddrages problemstillinger ved brug af nitrogenholdig gødning, pesticider og antibiotika til husdyr.

Sidst i trinforløbet skal eleverne diskutere egne og andres løsningsforslag til at fremme en bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget, herunder inddrages også naturfagligt argumenterede forslag til naturpleje og naturgenopretning.

Kommunikation

Alle færdigheds- og vidensmål i kompetenceområdet kommunikation er enslydende i naturfagene i udskoling og omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Formidling fokuserer på egnede metoder til formidling og vurdering af naturfagligt stof.

Argumentation fokuserer på formuleringen og vurderingen af naturfaglige begrundelser og påstande.

Ordkendskab fokuserer på brugen fagsprog i arbejdet med og formidling af naturfagene.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på tilegnelsen af naturfaglig viden gennem læsning og skrivning.

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i de fire kompetenceområder. Mål for sproglig udvikling indgår primært i færdigheds- og vidensområderne Ordkendskab og Faglig læsning og skrivning, og der er fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

Formidling

Undervisningen fokuserer på, at eleverne skal kunne kommunikere om naturfagligt indhold. Eleverne skal kunne udvælge egnede medier, herunder skal eleverne kunne vurdere hvilke medier, der er egnede til kommunikation af naturfagligt stof til forskellige målgrupper, herunder artikler, bøger, interaktive medier, video, tv og radio.

Senere skal eleverne kritisk forholde sig til egen og andres naturfaglige kommunikation samt være kildekritiske, herunder benytte sig af korrekte citater. Eleverne skal kunne kommunikere mundtligt og skriftligt om geografiske problemstillinger med en stadig stigende præcision og nuancering. Der lægges vægt på, at eleverne anvender fagord og begreber mundtligt og skriftligt, individuelt og i grupper, samt at eleverne kan forholde sig til konstruktiv feedback på sin formidling.

Argumentation

Eleverne skal i et undervisningsforløb kunne indgå i naturfaglige diskussioner og kunne begrunde deres argumenter ved brug af naturfaglig viden og indsigt. Eleverne skal opnå kendskab til og erfaringer med naturfaglig argumentation, herunder forskel på begrundelser og påstande, samt holdnings- og værdibaserede argumenter. Eleverne skal i et vist omfang kunne bruge analogier.

Senere skal eleverne opnå kendskab til hvilke kriterier, der har betydning for den faglige kvalitet af forskellige typer argumenter. På den baggrund skal eleverne kunne vurdere gyldigheden af naturfaglig ar-

gumentation og kunne identificere fejlslutninger og glidebaneargumenter samt have kendskab til argumentationsskemaer og retoriske former.

Ordkendskab

Eleverne skal udvikle sit sprog i relation til faget, herunder sit repertoire af fagord og begreber. Eleverne skal lære centrale biologiske begreber fra hverdagen, fx celler, bæredygtighed og økologi, samt begreber, som eleverne først stifter bekendtskab med i biologiundervisningen, fx mutation og succession. Undervisningen skal have fokus på, at eleverne skal kunne adskille hverdagssprog fra fagsprog, herunder fokus på förfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i biologi fx svamp eller spredningskorridor.

Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt opslag i fysiske og digitale opslagsværker. Eleverne udbygger sit ordkendskab ved faglig læsning og formidling – i både mundtlige og skriftlige opgaver.

Faglig læsning og skrivning

I biologi skal eleverne have viden om naturfagenes særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur, herunder kende til forskellige teksttyper, bl.a. multimodale tekster og sproglige kendetegn ved naturfagstekster, bl.a. nominaliseringer, som fx befrugtning. Eleverne skal kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver inden for fagets teksttyper, herunder naturfagligt objektivt beskrivende, argumenterende, informerende, instruerende og/eller forklarende skriftlige tekster. Herudover er det centralt, at eleverne arbejder med, hvordan viden om teksters formål og struktur og objektivitetskrav kan anvendes i faglig læsning og skrivning. Dette gælder bl.a. hensigtsmæssige strategier til aktivering af forhåndsviden, etablering af læse-/skriveformål, informationsøgning, noteskrivning og informationsbearbejdning.

Eleverne skal ved hjælp af relevante skrive- og læsestrategier kunne søge informationer, fortolke, vurdere og få mening og sammenhæng i det, der læses og skrives. Eleverne skal kunne bearbejde og forstå biologisk viden, herunder kunne aflæse og benytte sig af grafer, illustrationer, kort, billeder, tabeller over data og andre repræsentationer med stigende grad af kompleksitet. Eleverne skal ligeledes kende til særtræk ved såvel digitale som fysiske, informerende kilder, bl.a. forskelligheden af bestemmelsesnøgler. Eleverne skal kunne stille spørgsmål til fagligt indhold og drage følgeslutninger heraf.

It og medier

Udvikling og brug af digitale kompetencer indgår i faget biologi. Særligt er anvendelse af digitale redskaber vigtig, herunder biologiske informationskilder og digitale repræsentationer i form af animationer og simuleringer, der anskueliggør processer i naturen på lokalt og globalt plan. It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleverne som kritisk undersøger, eleverne som analyserende modtager, eleverne som målrettet og kreativ producent og eleverne som ansvarlig deltager.

Eleverne skal som en del af bl.a. kompetenceområdet undersøgelse udvikle kompetencer som kritisk undersøger. Eleverne skal anvende digital dataopsamling og målrettede strategier til internetsøgning i arbejdet med praktiske og teoretiske undersøgelser af biologiske forhold. Eleverne skal tilegne sig kompetencer til at identificere og udvælge information til bestemte biologiske formål og kunne forholde sig kritisk til anvendelse, brugbarhed og begrænsninger af digitale medier og informationskilder, herunder også at forholde sig kritisk til de data, som fremkommer ved brug digital dataopsamling.

Eleverne skal som del af kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering og Perspektivering opnå færdigheder som analyserende modtager. Eleverne skal have kompetencer til at analysere og vurdere digitale medier og informationers måder at repræsentere den biologiske verden på. Eleverne skal reflektere over, hvilke digitale repræsentationer, der er mest anvendelig i arbejdet med et undervisningsforløb, og hvilke indbyrdes og gensidige relationer repræsentationen fremstiller.

Eleverne skal have kompetencer som målrettet og kreativ producent og skal anvende it og digitale platforme til at formidle og kommunikere den tilegnede biologiske viden. Eleverne skal reflektere over valg af præsentationsform, bl.a. grafisk præsentation, præsentationsprogram, video, billeder og kunne afpasse budskab og formål i forhold til forskellige målgrupper. Eleverne skal kunne arbejde undersøgende og vidensbaseret og på den baggrund skabe kreative og multimodale løsninger.

Eleverne skal også opnå kompetencer som ansvarlig deltager. Eleverne skal bl.a. i kompetenceområdet Kommunikation opnå færdigheder til at kommunikere, videndele og samarbejde om biologiske forhold ved anvendelse af digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Eleverne skal reflektere over etik forbundet digital adfærd og digitale rettigheder i forhold til deling og genbrug af digitalt materiale. Endelig skal eleverne kunne forholde sig til naturfaglige problemstillinger i samfundsdebatten ved hjælp af sociale medier og andre it-platforme.

Innovation og entreprenørskab

Eleverne skal have kompetencer i at arbejde og tænke innovativt og entreprenant i henhold til naturfag og biologi. Særligt for biologi er de gensidige relationer mellem mennesket, natur og samfund og de tilhørende interesse modsætninger og problematikker centrale at arbejde med.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I arbejdet med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering og Perspektivering skal eleverne kunne demonstrere handling og kreativitet. Dette sker bl.a. igennem arbejdet med at gennemføre problemorienteret projektarbejde i samarbejde med andre, herunder kunne give konstruktiv feedback, samt igennem belysning af problemstillinger, herunder ved at designe relevante biologiske undersøgelser. Eleverne skal kunne udpege og formulere relevante biologiske problemstillinger, herunder om bioteknologi, biodiversitet, kost og sundhed, bæredygtig udvikling og udnyttelse af naturgrundlaget. Hertil skal eleverne have kompetencer til at udvikle og designe løsningsforslag for handlemuligheder såvel lokalt som globalt.

I arbejdet med bl.a. kompetenceområderne Perspektivering og Kommunikation skal eleverne kunne vise sin personlige indstilling og omverdensforståelse. Eleverne skal inddrage relevant biologisk viden, begreber og undersøgelser til at dokumentere og begrunde tanker undervejs i arbejdsprocessen og i efterfølgende præsentation af et produkt, løsningsforslag eller en idé. Desuden skal eleverne kunne argumentere sagligt for egne valg og fravalg i udarbejdelse og formidling af handleforslag. Eleverne skal lære af egne og andres fejl og foretage etiske vurderinger.

Læseplan for faget fysik/kemi

Indledning

Faget fysik/kemi er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 7. til 9. klasse og udgør et trinforløb for 7. – 9. klasse.

Eleverne skal i hele skoleforløbet udvikle deres naturfaglige kompetencer gennem arbejdet i de fire naturfag natur/teknologi, biologi, fysik/kemi og geografi. Naturfagene beskæftiger sig alle med den naturgivne og menneskeskabte omverden, men belyser omverdenen fra hver deres faglige synsvinkler. De fire naturfag i grundskolen udgør et samlet forløb fra 1. til 9. klassetrin, og i alle fagene arbejdes med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering, Perspektivering og Kommunikation. Hvert kompetenceområde består af et kompetencemål med underliggende færdigheds- og vidensområder.

I naturfagene arbejdes med to typer mål:

Naturfaglige mål beskriver de arbejdsmetoder og processer, som er fælles for naturfagene. De naturfaglige mål er udfoldet i et færdigheds- og vidensområde og i et undervisningsforløb kan flere af de naturfaglige mål blive inddraget. Der er progression i de naturfaglige mål fra 1. klassetrin i natur/teknologi til 9. klassetrin i biologi, geografi og fysik/kemi. For biologi, geografi og fysik/kemi er de naturfaglige mål enslydende.

Fagspecifikke mål beskriver det enkelte fags særskilte stofindhold og er udfoldet i op til fem færdigheds- og vidensområder.

Ved planlægningen af undervisningen skal begge typer af mål inddrages således, at kompetencerne udvikles i et samspil mellem de naturfaglige og de fagspecifikke mål.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Fællesfaglige fokusområder

For at styrke elevernes tilegnelse af de naturfaglige kompetencer skal naturfagene i trinforløbet for 7. – 9. klassetrin periodevis samarbejde om at gennemføre mindst seks fællesfaglige undervisningsforløb. Dette kan gøres som fælles undervisningsforløb med to eller alle tre naturfag. Disse undervisningsforløb skal tage udgangspunkt i fagenes kompetencemål og i nedenstående fællesfaglige fokusområder.

- Produktion af fødevarer ved bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget
- Bæredygtig energiforsyning på lokalt og globalt plan
- Drikkevandsforsyning for fremtidige generationer
- Den enkeltes og samfundets udledning af stoffer til atmosfæren
- Strålings indvirkning på levende organismers levevilkår
- Teknologiens betydning for menneskers sundhed og levevilkår

Til hvert af de fællesfaglige fokusområder skal elever og naturfagslærere sammen formulere en overordnet problemstilling, der skal afgrænses af et antal arbejdsspørgsmål, som ofte vil have enkeltfaglige synsvinkler. Der kan arbejdes med de fællesfaglige fokusområder på mangfoldige måder, som relevant kan inddrage alle tre naturfag samt øvrige fag.

Trinforløb – 7. - 9. klassetrin

I faget fysik/kemi skal eleverne lære om fysiske og kemiske forhold i natur og teknologi, samt sammenhænge i og anvendelse af denne viden. I samarbejdet med de andre naturfag i udskolingen skal eleverne bygge videre på natur/teknologi og udvikle naturfaglige kompetencer, så de kan genkende, formulere og håndtere problemstillinger med fysisk og kemisk indhold.

Undersøgelse

Kompetenceområdet undersøgelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglige undersøgelser er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på undersøgelsesmetoder, validering af resultater, konklusion og generalisering.

Stof og stofkredsløb fokuserer på undersøgelser af grundstoffer, kemiske reaktioner og processer i centrale stofkredsløb.

Partikler, bølger og stråling fokuserer på undersøgelser af lydbølger, farver, elektromagnetisk stråling og atomare processer.

Energiomsætning fokuserer på undersøgelser af energiomsætninger, transport og lagring af energi.

Jorden og Universet fokuserer på undersøgelser af fysiske fænomener, atomsfæren og Jordens ressourcer.

Produktion og teknologi fokuserer på undersøgelser af udnyttelsen af råstoffer, produktionsmetoder, samt teknologier vedrørende elektronisk og digital styring.

Naturfaglige undersøgelser

Eleverne har i natur/teknologi arbejdet med undersøgelser og har herigennem erfaret, at man ved systematisk observation og tilhørende forklaringer kan opnå en generaliseret forståelse af sammenhænge mellem fænomener i den fysiske omverden.

Først i forløbet skal eleverne arbejde stadig mere systematisk med naturfaglige undersøgelser. I samspil med andre elever og med vejledning fra læreren skal eleverne identificere og formulere problemstillinger, der både har relevans for eleverne selv og andre. Udgangspunktet for en problemstilling kan være en fælles undren over et naturfagligt fænomen, som eleverne har oplevet eller er blevet præsenteret for. I den proces skal eleverne selv formulere antagelser som kan forklare den eller de observationer, som de har foretaget, eller foreslå undersøgelser man kan lave for at få mere viden om problemstillingen.

En forudsætning for elevernes undersøgelser er, at de kender til naturfaglige undersøgelsesmetoder. Eleverne skal derfor kontinuerligt arbejde med naturfaglige undersøgelsesmetoder og have fokus på deres anvendelsesmuligheder og begrænsninger.

Eleverne skal både på skolen og i felten arbejde med at observere, registrere, beskrive og opsamle data, samt foretage systematiske undersøgelser med kontrol af variable.

Eleverne skal i samarbejde med andre designe, opstille og gennemføre undersøgelser. Derfor skal eleverne have viden om undersøgelsesmetoder i fysik/kemi, herunder destillering, elektrolyse, titrering, spektralanalyse samt måling og opsamling af data.

Undervisningen skal have fokus på elevernes indsamling og registrering af data. Eleverne skal arbejde med forskellige metoder til dataindsamling, herunder målinger foretaget med digital dataopsamling og andet elektronisk udstyr samt andres observationer, bl.a. undersøgelsesdata fra internettet og multimodale naturfagstekster.

Til sidst i forløbet skal eleverne forholde sig kildekritisk til de indsamlede informationer og have fokus på eventuelle fejlkilder, når de indhentede data og undersøgelsesprocessen analyseres. På baggrund af analysen skal eleverne kunne bekræfte, omformulere eller forkaste deres antagelser og dermed vurdere om undersøgelsen giver basis for en konklusion, der eventuelt kan generalises, fx ved sammenligning med andre foreliggende undersøgelsesresultater.

Stof og stofkredsløb

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes undersøgelser af bl.a. vand, metaller, luftarter, salte, sure og basiske opløsninger. Herigennem udbygges elevernes kendskab til grundstoffer og kemiske forbindelser samt egenskaber som densitet, ledningsevne, tilstandsformer, opløselighed og surhedsgrad.

Senere i trinforløbet fokuserer undervisningen på elevernes forståelse af stoffers reaktioner med hinanden, ikke mindst at intet stof forsvinder, men at stof kan omdannes til andre stoffer. Eleverne lærer om organiske/uorganiske forbindelser, kovalente bindinger, ionbindinger og metalbindinger.

Sidst i trinforløbet skal undervisningen udvide elevernes forståelse af kemiske reaktioner gennem undersøgelser af dele af carbon -og nitrogenkredsløbet, herunder fotosyntese og respiration, forbrændingsprocesser og næringssalte. Ved at inddrage arbejdet med undersøgelser fra geografi og biologi vil elevernes forståelse af stofkredsløb kunne udbygges yderligere.

Partikler, bølger og stråling

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes undersøgelser af lydbølgers udbredelse i atmosfærisk luft, vand og faste materialer. Lydens hastighed og sammenhængen mellem frekvens og bølgelængde samt høje og dybe toner undersøges. Eleverne udbygger sin viden om frekvens, amplitude, svingninger, bølgelængde, lydstyrke(dB) og dopplereffekt. Brydning af hvidt lys og monokromatisk lys i et prisme samt additiv farveblanding undersøges.

Senere i trinforløbet skal eleverne arbejde med identifikation af forskellige typer af ioniserende stråling som baggrundsstråling, røntgenstråling, alfa, beta og gamma stråling. Eleverne skal også bruge sin viden om det elektromagnetiske spektrum til at identificere forskellige strålingstypers placering i spektret, bl.a. mobilstråling, stråling i mikroovne og UV og IR stråling.

Sidst i trinforløbet arbejdes med radioaktivitet, atomkerneprocesser og processer i elektronsystemet gennem undersøgelser af alfa, beta og gammastråling, halveringstid, excitation og flammefarver.

Energiomsætning

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes undersøgelser af kemisk, termisk og mekanisk energi. Herigennem udbygges elevernes kendskab til energiomsætninger, at energien er bevaret i et lukket system og forskellige energiformer.

Senere skal eleverne kunne påvise sammenhængen mellem magnetisme og elektricitet. Eleverne undersøger bl.a. metoder til at producere elektricitet ved hjælp af magneter. Eleverne stifter i den forbindelse bekendtskab med begreber fra el-læren, herunder strømstyrke, spændingsforskel, resistans, energi og effekt.

Sidst i trinforløbet udvides elevernes forståelse af energiomsætninger i naturen og i samfundets energiforsyning gennem undersøgelser af fotosyntese og respiration, fødevarer samt induktion, transformation og produktion af fjernvarme. Forskellige energiressourcer inddrages, herunder fossile, vedvarende og alternative, herunder kul, olie, gas, sol, hydrogen, vind, vand og kerneenergi samt energi i fødevarer.

Jorden og Universet

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes systematiske undersøgelser af kraft, tyngdekraft, friktion, masse, hastighed og acceleration. Eleverne skal bl.a. kunne undersøge tyngdeaccelerationen og sammenhængen mellem kraft, masse og bevægelsesændring (acceleration).

Senere fokuserer undervisningen på Jordens systemer, hvor elevernes egne og andres målinger af temperaturer og tryk er centrale for at forstå bevægelser, herunder vand i kredsløb, vindretning og vindhastighed. Eleverne stifter bekendtskab med begrebet energiflow og skal selv opsamle atmosfæriske data ved hjælp af relevant udstyr, herunder elektroniske dataopsamling i form af fx dataloggere.

Sidst i forløbet udvides elevernes forståelse vedrørende Jordens ressourcer, bl.a. ved at undersøge den kemiske sammensætning af råstoffer som kalk, salt, olie og kul. Undervisningen fokuserer på en bæredygtig udnyttelse af Jordens ressourcer, herunder råstoffernes begrænsede mængde og den eventuelle belastning af naturgrundlaget ved udvindingen. Forskellige former for genanvendelse og deponi undersøges.

Produktion og teknologi

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes undersøgelser af proteiner, fedt og kulhydrater. Herigennem udbygges elevernes kendskab fra natur/teknologi til fødevarers opbygning og energiindhold. Undervisningen fokuserer på fødevarerproduktion, herunder konservering, emulgatorer og farvestoffer. Der arbejdes endvidere med gæringsprocesser og produktion af alkohol.

Senere skal eleverne med udgangspunkt i råstoffer som olie, kalk og salt og produkter fra landbrug og fiskeri, lave undersøgelser af industriens produktionsmetoder, herunder redoxprocesser, katalyse, elektrolyse og brug af enzymer. Eleverne skal bl.a. kunne undersøge, hvilke danske råstoffer der indgår i store industrielle produktioner, samt selv kunne gennemføre dele af produktionsprocessen i mindre skala.

I sidste fase skal eleverne gennem undersøgelser af elektroniske og digitale apparater fra hverdagen opnå kendskab til hvordan de fungerer og bliver reguleret. Gennem elevernes viden om opbygningen af elektriske kredsløb, simpel programmering og transmission af data kan eleverne begynde selv at udføre eksperimenter vedrørende elektronisk og digital styring, fx til styring af procesrobotter. Det er ikke et mål i sig selv, at eleverne lærer at programmerer, men derimod at de arbejder systematisk, eksakt og reflekteret med at løse problemstillinger.

Modellering

Kompetenceområdet modellering består af seks færdigheds- og vidensområder:

Naturfaglig modellering er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udskolingen. Disse fokuserer på, at eleverne kritisk kan udvælge modeller og selv kan udvikle modeller til forklaring af naturfaglige forhold.

Stof og stofkredsløb fokuserer på anvendelsen af Grundstoffernes periodesystem, om kemiske repræsentationer og på modeller af naturlige stofkredsløb.

Partikler, bølger og stråling fokuserer på atommodeller og modeller for atomkerneprocesser og ioniserende stråling.

Energiomsætning fokuserer på visualiseringer af energiomsætninger, modeller for elektriske kredsløb, samt modellering af energikæder.

Jorden og Universet fokuserer på modeller af Jordens systemer, Solsystemet og Universet.

Produktion og teknologi fokuserer på modeller af tekniske anlæg og processer, samt modellering af tekniske løsninger.

Naturfaglig modellering

Først i trinforløbet udvides elevernes kendskab til modeller fra undervisningen i natur/teknologi. Eleverne skal lære, at modeller forenkler og kun repræsenterer udvalgte aspekter af virkeligheden. Eleverne skal anvende modeller til beskrivelse og forklaring og lære, at modeller også bruges til at beskrive genstande og processer, som ikke kan iagttages direkte. Modellerne omfatter bl.a. diagrammer, rumlige modeller, analogier, matematiske sammenhænge, tegninger, animationer og computersimuleringer.

Senere i trinforløbet skal eleverne lære, at et givet fænomen kan repræsenteres af forskellige modeller med forskellige karakteristika. Eleverne skal arbejde med at forstå forholdet mellem en model og det fænomen, som modellen repræsenterer, herunder også konsekvenserne af valg af model. Herved udvikles elevernes evne til at finde og selv udvikle modeller, som sammenfatter egne iagttagelser eller observationer. Eleverne skal kunne bevæge sig fra virkelighed til model og fra model til virkelighed.

Sidst i trinforløbet skal eleverne anvende, vurdere og ændre modeller på baggrund af vurderingskriterier for naturfaglige modeller.

Stof og stofkredsløb

Trinforløbet tager udgangspunkt i modeller af atomers elektronstruktur og sammenhængen med opbygningen af grundstoffernes periodesystem, herunder forskellige kategorier af grundstoffer bl.a. metaller, ikke-metaller eller ædelgasser. Viden om, at elektronstrukturen i grundstofferne i 18. gruppe (8. hovedgruppe) er særlig stabil, skal lede frem imod en beskrivelse af oktetreglen, herunder at stoffers reaktionsvillighed afhænger af elektronstrukturen. Herved får eleverne en begyndende forståelse af sammenhængen mellem grundstoffers valens og deres kemiske egenskaber.

Senere arbejdes med stoffers reaktioner med hinanden. Undervisningen fokuserer på enkle reaktioner, herunder forbrændingsprocesser af carbon- og hydrogenforbindelser, og at denne proces kan beskrives ved at bruge reaktionsskemaer. Desuden indgår også repræsentation i form af elektronprikformler eller stregformler.

Sidst i trinforløbet udvides elevernes forståelse af kemiske reaktioner. Eleverne skal kunne afstemme og forklare kemiske reaktionsskemaer, herunder udarbejde og forstå modeller af forskellige stofkredsløb gennem undersøgelser af dele af carbon- og nitrogenkredsløbet, bl.a. fotosyntese og respiration, forbrændingsprocesser og næringssalte.

Partikler, bølger og stråling

Trinforløbet tager udgangspunkt i at viden om atomets opbygning bygger på modeller. Eleverne skal således ved hjælp af modeller kunne beskrive atomets opbygning, herunder de mindste dele er elementarpartiklerne - protoner, neutroner og elektroner. Eleverne skal kende egenskaber som masse og ladning ved disse elementarpartikler. Gennem billeder, tegninger og animationer skal eleverne udvikle forståelse af, at alt stof er opbygget af atomer.

Senere i trinforløbet fokuseres på elevernes forståelse af ioniserende stråling ved hjælp af modeller for udsendelse af alfa, beta og gammastråling fra atomkerner. Dette kan fx bestå i illustrationer, symboler og simuleringer. Eleverne skal have kendskab til udviklingen af atommodeller, herunder de observationer og undersøgelser, som førte til Bohrs atommodel samt den videre udvikling af modeller for atomet.

Sidst i trinforløbet inddrager undervisningen andre og nyere atommodeller, som giver eleverne forståelse af atomkerneprocesser som en forudsætning for at forstå radioaktive processer og ioniserende stråling. Eleverne skal kunne identificere atomkernes mulige henfald ved hjælp af kernekortet, herunder med anvendelse af interaktive modeller. Undervisningen skal give eleverne indblik i nyere forskning indenfor kernefysikken, herunder modeller for den indre struktur i protoner og neutroner.

Energiomsætning

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes beskrivelse og forståelse af energiomsætning. Eleverne skal anvende og udforme enkle modeller og visualiseringer af energiomsætning i forskellige sammenhænge bl.a. fra fødevarer til kropslige præstationer, fra batteri til lyd i øret eller fra Sol til brænde til varme i stuen.

Senere fokuserer arbejdet på elektriske kredsløb og forskellige muligheder for at repræsentere disse ved hjælp af modeller, herunder selv kunne udforme diagrammer som tegning eller via digitale værktøjer. Eleverne skal forstå sammenhængen mellem diagram med symboler og en fysisk opstilling med ledninger og komponenter og kunne vurdere en opstillings virkemåde ved hjælp af et diagram. Eleverne skal desuden arbejde med modeller til forståelse af elektromagnetisme, induktion og transformation.

Sidst i trinforløbet skal eleverne arbejde med forskellige modeller til at beskrive energiflow i samfundet og naturen. Eleverne skal kunne anvende, udvikle og vurdere energikæder, fx af samfundets energiforsyning fra kraftværk til forbruger, reaktionsskemaer for fotosyntese og respiration, samt fra Solen til et måltid optages af kroppen, med angivelse af de energiomsætninger, der finder sted. Endvidere arbejder eleverne med modellering af energiflowet fra Solen til Jorden med angivelse af absorption og refleksion.

Jorden og Universet

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes forståelse af Jordens bevægelse, rotation, hældningsakse og atmosfære. Eleverne skal kunne udvælge og anvende modeller til beskrivelse af Solsystemet, herunder digitale simuleringer eller fysiske planetmodeller. Eleverne skal kende til solsystemets placering i Mælkevejen og Universet og skal ved brug af digitale medier kunne navigere på stjernehimlen.

Senere fokuseres på elevernes forståelse af Jordens systemer, bl.a. gennem modeller af vandets kredsløb og solenergiens betydning for kredsløbet. Eleverne skal kunne beskrive vejrsystemer og havstrømme gennem enkle udgaver af meteorologiens modeller.

Sidst i trinforløbet arbejder eleverne med indsamling af egne og andres data om klimaet med henblik på selv at til tolke på klimaændringer. Eleverne skal tilegne sig viden om konsekvenser ved den vestlige

verdens ressourceforbrug og kunne anvende og vurdere både analoge og digitale modeller om ressourceforbrug, herunder produkters økologiske 'rygsæk' og forskellige materials klimabelastning. Ud fra viden om Jordens magnetfelt skal eleverne kunne arbejde med en model for beskyttelsen mod kosmisk stråling og dannelsen af polarlys.

Produktion og teknologi

Trinforløbet tager udgangspunkt i elevernes egen udvikling af modeller, bl.a. på baggrund af egne observationer af teknologiske processer på et større teknisk anlæg. Modelleringen skal give eleverne mulighed for at kunne forstå anlæggets funktioner, sammenhænge og udfordringer og på den baggrund kunne forslå ændringer af forhold på anlægget.

Senere skal eleverne arbejde med modeller af virkelige systemer fra landbrug og industri. En forståelse af hvordan digitale apparater fra hverdagen og i forskellige procesanlæg fra langbrug og industri virker, kan illustreres gennem simpel programmering og styring af procesrobotter. Eleverne skal kunne udforme en fysisk eller digital model af dele af en teknologisk proces i landbrug eller industri

Sidst i forløbet skal eleverne arbejde med egne ideer til teknologiske løsninger på hverdagsproblemer. I dette arbejde skal der hentes inspiration i udviklingen af produkter i bl.a. industrien, hvor der anvendes modeller til at analysere teknologiske systemer. I den proces skal elevernes undersøgelse være styret af, hvilke kriterier der skal være opfyldt for, at produktet fungerer efter hensigten.

Perspektivering

Kompetenceområdet perspektivering omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Perspektivering i naturfag er naturfaglige mål og er enslydende for naturfagene i udkolingen. Disse fokuserer på at relatere forhold i omverdenen til den tilegnede naturfaglige viden, og hvordan naturfaglig viden er blevet til.

Stof og stofkredsløb fokuserer på anvendelsen af materialer og kemikalier, forbrændings- og respirationsprocesser, samt forurening.

Partikler, bølger og stråling fokuserer på anvendelsen af lyd og lys, naturlig og menneskeskabt stråling, samt kernekraft.

Energiomsætning fokuserer på energiomsætninger i hverdagen og i samfundet, samt udviklingen i samfundets energibehov.

Jorden og Universet fokuserer på fysisk og kemiske forhold, der har betydning for livsbetingelser og levevilkår på Jorden, samt udviklingen i forståelsen af Jordens og Universets opbygning.

Produktion og teknologi fokuserer teknologihistorie og -udvikling, produktionsprocesser, teknologiers bæredygtighed.

Perspektivering i naturfag

Først i trinforløbet skal eleverne udvide sin perspektiveringskompetence ved at inddrage problemstillinger, som ikke på forhånd er afgrænsede eller fagligt veldefinerede. Det omfatter bl.a. perspektivering i forhold til naturfaglige spørgsmål vedrørende elevernes hverdag, eller hvordan naturfaglig viden kan hjælpe med at belyse spørgsmål, som udspringer af mediernes omtale.

Senere i trinforløbet skal eleverne i dialog med andre finde relevante problemstillinger med naturfagligt indhold, herunder større teknologiske, økonomiske eller samfundsmæssige problemstillinger og udviklingsmuligheder. Eleverne skal kunne afgrænse problemstillingerne, så der kan arbejdes med dem i undervisningen. Her kan samarbejdes med andre fag om et afgrænset tema og/eller problemstilling.

Sidst i trinforløbet skal eleverne opnå indsigt i forskningens epistemologi, altså hvordan naturvidenskabelige processer forløber. Perspektivet skal vise, hvordan viden udvikles, konsolideres og udbygges, og hvordan elevernes eget arbejde med at undersøge, modellere og kommunikere afspejler mange af de processer, der foregår i videnskabelig forskning. Eleverne skal opleve, hvordan det kræver kreativitet og fantasi at formulere en ny videnskabelig idé, og at nye videnskabelige konklusioner ofte udsættes for tvivl og kritik og at de løbende kan forsvares og revideres. Dette kan bl.a. gøres ved inddragelse af nedslag i videnskabernes historie.

Stof og stofkredsløb

Hverdagens stoffer og materialer sammenlignes med de stoffer eleverne har til rådighed i faget fysik/kemi, undervisningen fokuserer på stoffernes fysiske og kemiske egenskaber og deres anvendelse i dagligdagen. Eleverne præsenteres for de forskellige stoffers risiko og sikkerhedsmærkninger, så de kan redegøre for en forsvarlig omgang med stoffer og materialer både i faglokalet og i hverdagen.

Senere i trinforløbet fokuserer undervisningen bredt på omsætningen af stoffer her på Jorden og implikationer heraf på atmosfærens sammensætning, herunder forbrænding af fossile brændsler og forbrændingsprocesser i levende organismer. Carbonkredsløbet samt fotosyntese og respiration inddrages i denne sammenhæng. Eleverne skal kunne forklare, at atmosfærens indhold af luftarter altid har varieret, samt sammenhængen med dyr og planterers levevilkår på Jorden.

Sidst i trinforløbet arbejdes med elevernes vurdering af de ændringer af atmosfæren og økosystemer, som forårsages af forurening som udledning af forbrændingsgasser, spildevand, kunstgødning, partikler af fast stof og varme i forbindelse med energiproduktion og industriel produktion.

Partikler, bølger og stråling

Undervisningen skal tage udgangspunkt i anvendelsen af lyd og lys i sundhedsvæsenet, industrielt, til navigation eller i forskningen. Eleverne skal gennem arbejde med egenskaber ved lyd og lys kunne perspektivere til forskellige sammenhænge bl.a. seismologi, ekkolod, ultralydsscanning, lysterapi, spektroskopi, UV- behandling af fødevarer og IR-kamera til inspektion af varmeisolering.

Senere arbejder eleverne med vurdering af anvendelsen af ioniserende stråling i sundhedsvæsenet, industrien og serviceerhverv, herunder anvendelsen til diagnosticering, bekæmpelse af sygdomme, måling af materialetykkelse eller lokalisering af brud og materialefejl. Ioniserende strålings vekselvirkning med både organisk og uorganisk materiale indgår i elevernes vurdering, ligesom begreberne strålingsdoser og ækvivalentdosis indgår i arbejdet med strålingsmiljø, herunder kosmisk stråling og terrestrisk stråling (radon).

Sidst i trinforløbet fokuserer undervisningen på atomkerneprocesser, bl.a. fission og fusion med henblik på elevernes forståelse af omsætning af kerneenergi til termisk energi og den naturvidenskabelige erkendelse, der ligger til grund for forståelsen af processerne. Udnyttelsen af kerneenergi diskuteres, bl.a. på baggrund af de ulykker som driften af kernekraftværker har forårsaget, samt udfordringer vedrørende deponering af atomaffald.

Energiomsætning

Undervisningen tager udgangspunkt i kroppens omsætning af kemisk energi til termisk og kinetisk energi og der perspektiveres til energiindholdet i en række fødevarer. Der indgår energiomsætning i forskellige energikrævende teknologier fra hverdagen fx opladning af mobilen eller apparater i hjemmet. Arbejdet omfatter, at eleverne reflekterer over udfordringer ved væksten i brugen af apparater, der omsætter energi, herunder både egen og samfundets brug af apparater.

Senere behandler undervisningen energiomsætninger i naturen med hovedvægten på energi i føde og omsætningen af energien i levende organismer, samt samfundets omsætning og udnyttelse af forskellige konventionelle og vedvarende energiressourcer. Endvidere skal energiomsætninger sættes i perspektiv gennem introduktion af begrebet energikvalitet, hvor eleverne skal vurdere energikvaliteten af en række energiformer.

Sidst i trinforløbet fokuserer undervisningen på den globale begrænsning i tilgængelige konventionelle energiressourcer til samfundenes energiforsyning og i tilgængelige fødevarerressourcer til at brødføde hele verdens befolkning, og at begge disse forhold udfordrer regionale og globale økonomiske og politiske beslutninger. Eleverne skal deltage kvalificeret i diskussioner af mulige fremtidsscenarier for udvikling og omlægning af samfundenes energibehov, energiforsyning og fødevarerproduktion.

Jorden og Universet

I begyndelsen af trinforløbet arbejder eleverne med betingelserne på Jorden eller en anden planet for at liv kan opstå og udvikles. Der er fokus på Jordens bevægelse om sin egen akse, Jordens hældning og i sin bane rundt om Solen. Jordens magnetfelt inddrages, som beskytter mod kosmisk stråling. Eleverne skal reflektere over de menneskelige aktiviteter som har betydning for ændringer af atmosfærens sammensætning, herunder påvirkning af ozonlaget, øget drivhuseffekt, global opvarmning og klimaændringer.

Senere i trinforløbet skal eleverne forklare, hvordan menneskets levevilkår og naturgrundlaget ændrer sig som følge af ændringer af klimaet. Eleverne skal desuden beskrive bevægelser i Jordens indre, herunder hvordan konvektionsstrømme resulterer i jordskælv og vulkanudbrud og elektromagnetiske kræfter resulterer i dannelsen af Jordens magnetfelt.

Sidst i trinforløbet skal eleverne opnå en forståelse af, hvordan ny viden, observationer og udvikling af modeller i naturvidenskaberne har ført til afgørende ændringer af naturvidenskabens og menneskehedens verdensbillede. Der skal derfor arbejdes med ændringer i forståelsen af Universet, herunder Big Bang modellen og stjerners dannelse, liv og død.

Produktion og teknologi

I starten af trinforløbet arbejder eleverne med sammenhængen mellem udvikling af teknologi og den øvrige samfundsudvikling. Fokus er på udviklingen af teknologiske systemer, der har været markante i menneskehedens historie, bl.a. udviklingen af dampmaskinen, glødepæren og el-systemet, atombomben, produktion af plast og lagring af store datamængder.

Senere skal eleverne opnå forståelse af sammenhænge mellem råstoffer, teknologiske processer og produkt i industri og landbrug, herunder skal eleverne kunne vurdere muligheder for genanvendelse og deponi.

Sidst i trinforløbet skal eleverne, ud fra viden om samfundets produktionsteknologier og energiteknologier, kunne vurdere og diskutere forbindelsen mellem fysisk og kemisk viden og fremkomsten af nyere, store teknologiske systemer, herunder computere, elforsyning, industrirobotter eller delvis automatiseret landbrug. I diskussionen og vurderingen af teknologierne indgår påvirkning af det omgivende miljø.

Kommunikation

Alle færdigheds- og vidensmål i kompetenceområdet kommunikation er enslydende i naturfagene i uddannelsen og omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Formidling fokuserer på egnede metoder til formidling og vurdering af naturfagligt stof.

Argumentation fokuserer på formuleringen og vurderingen af naturfaglige begrundelser og påstande.

Ordkendskab fokuserer på brugen af fagsprog i arbejdet med og formidling af naturfagene.

Faglig læsning og skrivning fokuserer på tilegnelsen af naturfaglig viden gennem læsning og skrivning.

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med alle mål i de fire kompetenceområder. Mål for sproglig udvikling indgår primært i færdigheds- og vidensområderne Ordkendskab og Faglig læsning og skrivning, og der er fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

Formidling

Undervisningen fokuserer på, at eleverne skal kunne kommunikere om naturfagligt indhold. Eleverne skal kunne udvælge egnede medier, herunder skal eleverne kunne vurdere hvilke medier, der er egnede til kommunikation af naturfagligt stof til forskellige målgrupper, herunder artikler, bøger, interaktive medier, video, tv og radio.

Senere i trinforløbet skal eleverne forholde sig kritisk til egen og andres naturfaglige kommunikation samt være kildekritiske, herunder benytte sig af korrekte citater. Eleverne skal kunne kommunikere mundtligt og skriftligt om teknologiske, fysiske og kemiske problemstillinger med en stadig stigende præcision og nuancering. Der lægges vægt på, at eleverne anvender fagord og begreber mundtligt og skriftligt, individuelt og i grupper, samt at eleverne kan forholde sig til konstruktiv feedback på sin formidling.

Argumentation

Eleverne skal i et undervisningsforløb kunne indgå i naturfaglige diskussioner og kunne begrunde deres argumenter ved brug af naturfaglig viden og indsigt. Eleverne skal opnå kendskab til og erfaringer med naturfaglig argumentation, herunder forskel på begrundelser og påstande, samt holdnings- og værdibaserede argumenter. Eleverne skal i et vist omfang kunne bruge analogier.

Senere skal eleverne opnå kendskab til hvilke kriterier, der har betydning for den faglige kvalitet af forskellige typer argumenter. På den baggrund skal eleverne kunne vurdere gyldigheden af naturfaglig argumentation og kunne identificere fejlslutninger og glidebaneargumenter samt have kendskab til argumentationsskemaer og retoriske former.

Ordkendskab

Eleverne skal udvikle deres sprog i relation til faget, herunder deres repertoire af fagord og begreber. Eleverne skal lære centrale teknologiske, fysiske og kemiske begreber fra hverdagen, fx atomer, bæredygtighed, energi samt begreber, som eleverne først stifter bekendtskab med i fysik/kemiundervisningen, fx energiflow og magnetfelt. Undervisningen skal have fokus på, at eleverne **skal** kunne adskille hverdagsprog fra fagsprog, herunder fokus på fagfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i fysik/kemi fx farver eller bølger

Eleverne skal også arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx analyser af ord, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt opslag i ordbøger og databaser. Eleverne udbygger deres ordkendskab ved faglig læsning og formidling – i både mundtlige og skriftlige opgaver.

Faglig læsning og skrivning

Eleverne skal tilegne sig naturfaglig viden og indsigt ved målrettet læsning af naturfaglige multimodale tekster samt formulering af naturfagligt objektiv beskrivende, argumenterende, informerende, instruerende og/eller forklarende skriftlige tekster. Eleverne skal i stigende grad være herunder kende til forskellige teksttyper og sproglige kendetegn ved naturfagstekster som bl.a. nominaliseringer, samt kunne aflæse og benytte sig af grafer, illustrationer, tabeller over data og andre repræsentationer med stigende grad af kompleksitet.

It og medier

Udvikling og brug af digitale kompetencer er centrale i faget fysik/kemi. Særligt er anvendelse af digitale redskaber vigtig, herunder digitale informationskilder samt digitale repræsentationer i form af animationer og simuleringer, der anskueliggør processer i naturen og i samfundet på lokalt og globalt plan. It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleverne som kritisk undersøger, eleverne som analyserende modtager, eleverne som målrettet og kreativ producent og eleverne som ansvarlig deltager.

Eleverne skal som en del af bl.a. kompetenceområdet Undersøgelse udvikle kompetencer som kritisk undersøger. Eleverne skal anvende digital dataopsamling og målrettede strategier til internetsøgning i arbejdet med praktiske og teoretiske undersøgelser af teknologiske og kemiske forhold. Eleverne skal tilegne sig kompetencer til at identificere og udvælge information til bestemte formål indenfor fysikken og kemien og kunne forholde sig kritisk til anvendelse, brugbarhed og begrænsninger af digitale medier og informationskilder.

Eleverne skal som del af kompetenceområder Undersøgelse, Modellering og Perspektivering opnå færdigheder som analyserende modtager. Eleverne skal have kompetencer til at analysere og vurdere digitale medier og informations måder at repræsentere den fysiske verden på. Eleverne skal reflektere over, hvilke digitale repræsentationer, der er mest anvendelige i arbejdet med et undervisningsforløb, og hvilke indbyrdes og gensidige relationer repræsentationen fremstiller.

Eleverne skal have kompetencer som målrettet og kreativ producent og skal anvende it og digitale platforme til at formidle og kommunikere den tilegnede fysiske og kemiske viden. Eleverne skal reflektere over valg af præsentationsform, bl.a. grafisk præsentation, præsentationsprogram, video, billeder og kunne afpasse budskab og formål i forhold til forskellige målgrupper. Eleverne skal kunne arbejde undersøgende og vidensbaseret og på den baggrund skabe kreative og multimodale løsninger. Eleverne skal desuden anvende programmer til digital styring af fx robotter og andre digitale kredsløb.

Eleverne skal også opnå kompetencer som ansvarlig deltager. Eleverne skal bl.a. i kompetenceområdet Kommunikation opnå færdigheder til at kommunikere, videndele og samarbejde om forhold indenfor fysikken og kemien ved anvendelse af digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Eleverne skal reflektere over etik forbundet med digital adfærd og digitale rettigheder i forhold til deling og genbrug af digitalt materiale. Endelig skal eleverne kunne forholde sig til naturfaglige problemstillinger i samfundsdebatten ved hjælp af sociale medier og andre it-platforme.

Innovation og entreprenørskab

Eleverne skal have kompetencer i at arbejde og tænke innovativt og entreprenant i henhold til naturfag og fysik/kemi. Særligt for fysik/kemi er de gensidige relationer mellem mennesket, teknologi, natur og samfund og de tilhørende konflikter og problematikker centrale at arbejde med

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I arbejdet med kompetenceområderne Undersøgelse, Modellering og Perspektivering skal eleverne kunne demonstrere handling og kreativitet. Dette sker bl.a. igennem arbejdet med at gennemføre problemorienteret projektarbejde i samarbejde med andre, herunder kunne give konstruktiv feedback, samt igennem belysning af problemstillinger, herunder ved at designe relevante undersøgelser i fysik og/eller kemi. Eleverne skal kunne udpege og formulere relevante problemstillinger, herunder om klimaforandringer, teknologi, bæredygtig udvikling og adgang til ressourcer og udnyttelse af naturgrundlaget produktion. Hertil skal eleverne have kompetencer til at udvikle og designe løsningsforslag for handlemuligheder såvel lokalt som globalt.

I arbejdet med bl.a. kompetenceområderne Perspektivering og Kommunikation skal eleverne kunne vise sin personlige indstilling og omverdensforståelse. Eleverne skal inddrage relevant viden, begreber og undersøgelser til at dokumentere og begrunde tanker undervejs i arbejdsprocessen og i efterfølgende præsentation af et produkt, løsningsforslag eller en idé. Desuden skal eleverne kunne argumentere sagligt for egne valg og fravalg i udarbejdelse og formidling af handleforslaget. Eleverne ved skal lære af egne og andres fejl og foretage etiske vurderinger.

Endelig skal eleverne anvende alle fire dimensioner, når de arbejder med kompetenceområderne Undersøgelse og Modellering selv skal designe digitale og teknologiske løsninger på enkle problemstillinger.

Læseplan for faget tysk

Indledning

Faget tysk er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 5. til 9. klasse, dog kan eleverne i stedet vælge fransk, hvor skolen udbyder det. Undervisningen er opdelt i to trinforløb: 5. – 7. kl. og 8. – 9. kl.

Undervisningen bygger på, at eleverne bl.a. fra dansk og engelsk allerede har en kunnen, viden og erfaring med at tilegne sig et sprog, med dets begreber, og hvordan det bruges til at forstå omverden med. Elevernes tilegnelse af tysk kan beskrives som sprog på vej, og derfor skal undervisningen befordre elevernes lyst til at turde bruge tysk.

Fælles Mål bygger på et kommunikativt-funktionelt sprogsyn, hvor sproget ses som et middel til kommunikation, bestående af både receptive aktiviteter (lytte og læse), og produktive aktiviteter (tale og skrive). Som udgangspunkt og så vidt det er muligt, er sproget i klassen tysk, understøttet af mimik, gestik, handlinger og billeder. Eleverne skal opleve sproget i kontekst.

Undervisningen skal i hele forløbet omfatte samtlige tre centrale kompetenceområder og kompetencemål. Områderne er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb.

- Mundtlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at lytte og forstå, samtale og præsentere – også i forhold til præcision.
- Skriftlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at læse, forstå og skrive, bl.a. ved at inddrage medier – også i forhold til en skriftlig præcision.
- Kultur og samfund reflekterer fagets kulturformidlende indhold med det overordnede mål, at eleverne lærer sig såvel at forstå kultur som at formidle forståelsen for kultur.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 5.- 7. klassetrin

Fra den første undervisning lægges hovedvægten indholdsmæssigt på det nære miljø og emner fra elevernes hverdag, samt på udtale og intonation. Indholdet sammensættes, så eleverne præsenteres for situations- og kulturbundne udtryk samt situationsbunde kommunikationsstrategier, så eleven kan udtrykke sig sammenhængende i et enkelt og forståeligt sprog.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på elevernes begyndende lyttefærdighed.

Samtale fokuserer på elevernes mundtlige interaktion med andre.

Præsentation fokuserer på elevernes arbejde med mundtlige fremstillinger.

Sprogligt fokus fokuserer på elevernes bevidsthed om at kommunikere forståeligt.

Lytning

I arbejdet med lytning er der fokus på sammenligninger mellem danske og tyske/engelske ord samt kulturbundne udtryk. Undervisningen omfatter arbejde med lytte- og afkodningsstrategier i forbindelse med lette lydmaterialer som sang, dramatisering, interviews, kommunikations- og rollespil, hvor situation, gestik og mimik eller billedmateriale bidrager til afkodningen. Der skal i undervisningen opbygges en lyttestrategi i forhold til informationer vedr. kendte emner fra hverdagen, med fokus på at forstå budskaber og tekster som helhed.

Først skal eleverne arbejde med forståelse af ord og vendinger i situationer, hvor sprog og handling gennem kropssprog, gestik og mimik knyttes sammen, fx i forbindelse med simple anvisninger i klasseværelset eller i leg eller iagttagelse af filmklip. Eleverne skal arbejde med beslægtede ord, som fx. Arm – arm, Finger – finger, Hund – hund.

Derefter skal eleverne arbejde videre med forståelse af transparente ord, vendinger og budskaber fra deres hverdag. Fx Villa, Computer, Revolution, Problem.

Senere skal eleverne arbejde med at lytte til hovedindholdet i tekster, film, billeder og medier, der omhandler emner fra hverdagen, og gætte på indhold i kendte situationer, fx ved at finde og forstå nøgleord.

Samtale

Undervisningen omfatter elevernes arbejde med sange, dialoger, dramatiseringer, interviews, kommunikations- og rollespil. De skal gennemføre meget korte samtaler inden for nære emner og arbejde med spørgsmål og svar

Først skal eleverne tilegne sig ord og udtryk gennem sang, leg, spil og bevægelse. Desuden kan eleverne fx hilse og sige "Guten Tag/Tschüss" og "Wie geht's".

Derefter skal eleverne arbejde med spørge- og svarteknikker, herunder bl.a. med de vigtigste spørgeord som fx Wer?, Wie?, Was?, Wo? og Wann? Eleverne skal lære at bruge spørgsmålet som udgangspunkt for eget svar.

Senere skal eleverne arbejde med strategier i små dialoger, rollespil og interviews, hvor de tager udgangspunkt i deres dagligdag, fx "Computerspiele", "Konfirmation", "Ferien", "Schule", "Freizeit". Her arbejder de med f.eks. indbydelser til fødselsdag eller konfirmation eller postkort fra reelle eller imaginære ferier.

Præsentation

Undervisningen omfatter tilegnelse af ord og vendinger fra elevernes nære miljø. Der arbejdes med bevidstgørelse af ordfelters funktion i tilegnelsen af ordforråd. Desuden arbejder eleverne med ordbogsopslag og krav til mundtlig præsentation.

Først skal eleverne arbejde med at fortælle om sig selv og deres familie ved at bruge det relevante ordforråd. Desuden skal eleverne lære sig at bruge hilse- og præsentationsformer.

Derefter fortsætter arbejdet med, at eleverne skal tilegne sig et ordforråd til at fortælle om sig selv og

deres nære miljø.

Senere skal eleverne arbejde med at forberede en enkel fortælling om et nært emne og kunne finde relevant ordforråd og vendinger.

Sprogligt fokus

Undervisningen har fokus på tilegnelse af karakteristiske træk ved tysk udtale, herunder intonation og rytme. Derudover skal eleverne blive fortrolige med den simple sætnings opbygning gennem træning.

Først skal eleverne anvende karakteristiske træk ved tysk udtale samt ligheder og forskelle mellem dansk og tysk udtale, fx arm/Arm, ben/Bein mig,dig,sig/mich, dich, sich sammenlignet med ”i

Derefter skal eleverne arbejde med det tyske sprogs særlige lydmæssige kendetegn, fx sch/ch, au/äu/eu ei/ie, v/w/f, og de arbejder med sammenhængen mellem skrift og lyd.

Senere skal eleverne gennem mundtlige træningsøvelser blive fortrolige med den simple sætnings grundstruktur, dvs. grundled, udsagnsled og genstandsled, med brug af navneord eller stedord.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på elevernes forståelse af budskaber og tekster på skrift.

Skrivning fokuserer på elevernes skriftlige udtryksfærdighed.

Tekster og medier fokuserer på elevernes anvendelse af digitale medier.

Sprogligt fokus fokuserer på elevernes begyndende sproglige viden.

Læsning

Der arbejdes med læsning igennem hele forløbet fra 5. til 7. klasse. Der arbejdes fra den første undervisning med at læse og forstå hovedindholdet af sprogligt enkle udsagn og tekster om nære og genkendelige emner.

Først gøres eleverne bevidste om, at mange tyske ord kan forstås ud fra den nære sproglige slægtskab med dansk eller andre sprog eller ud fra en sammenhæng. Det gælder fx substantiver som ”Telefon”, ”Adresse” og ”Bibliothek” eller ord som ’Haus’, ’Mann’, ’Bild’ og ’Uhr’; verber som fx ’ich komme’, ’ich höre’ og ’ich sehe’ og adjektiver som ’gut’, ’schön’ og ’langsam’.

Derefter udvides arbejdet med gættestrategier, især ud fra sammenhænge og billedmateriale. Fokus udvides langsomt til faste udtryk og korte sætninger, fx i form af billedtekster. Det er væsentligt, at eleverne kan finde støtte i billeder, tegneserier og korte film.

Senere læser eleverne korte og sprogligt enkle tekster, der omhandler nære emner, ofte med støtte i billeder og lyd. Der er fokus på at opbygge elevernes forståelse for at læse efter hovedindhold.

Skrivning

I den første undervisning arbejdes der med at skrive ord, udtryk og meget korte tekster inden for nære emner.

Først motiveres eleverne til at skrive enkle ord og udtryk, bl.a. ved brug af transparente eller let genkendelige ord uden krav om korrekthed.

Derefter skriver eleverne meget enkle sætninger, bl.a. ved brug af transparente eller let genkendelige ord.

Senere skal eleverne skrive korte tekster om deres hverdag. Der er fokus på selvstændig anvendelse af opslagsteknologier.

Tekster og medier

Eleverne skal sent i forløbet arbejde med tekster og medier. De skal søge og anvende enkle informationer på tysk, trække væsentlige informationer ud fra hjemmesider eller ungdomsmagasiner om emner, de har særlig interesse for, fx fodbold, ferierejser eller idoler. Det kan være væsentlige årstal, steder eller begivenheder.

Sproglig fokus

Sent i forløbet skal der sættes egentligt fokus på det sproglige i den skriftlige produktion, fordi motivationen til at producere skriftligt tysk ikke må gå tabt. Det er vigtigt, at eleverne har lyst og selvtillid og mod på at bruge sproget.

Der skal på dette tidspunkt være fokus på, at budskabet er klart og forståeligt. Eleverne skal have relevant korrekt input som bearbejdes i skriveøvelser uden egentlig grammatisk bevidsthed. Det handler primært om automatisering og imitation. Eleverne skal derfor bl.a. høre bøjningerne af sein og haben anvendt i dialoger (med fokus på 1.- 2. person) og læse dem i tekster (med fokus på 3. person). Der kan i visse øvelser være fokus på retstavning og tegnsætning, i andre på ordforråd, så kommunikationen lykkes. Det er vigtigt at inddrage diverse ordbøger.

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på elevernes voksende indsigt i tysk kultur.

Kulturmøder fokuserer på elevernes kommunikative adfærd i mødet med tysktalende kulturer.

Kultur som adgang til verden fokuserer på elevernes forståelse af tysk i Europa.

Hovedvægten i indholdet lægges på det nære miljø, dagligliv og levevilkår i Tyskland og der lægges vægt på at eleverne får forståelse for betydningen af kulturelle, sociale og historiske forhold. Indholdet i undervisningen skal samlet set give et varieret billede af kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande, så eleverne møder forskellige kulturer indsigtfuldt og fordomsfrit.

Eleverne udbygger gennem hele undervisningsforløbet deres viden om kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande. Interkulturelle sammenligninger af relevante kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande og Danmark indgår løbende i undervisningen.

Kulturforståelse

Eleverne skal arbejde med geografi for at forstå levevilkår i Tyskland og de tysktalende lande og som basis for en historisk forståelse.

Der skal arbejdes med sammenligninger mellem tyske kulturer og elevernes egen kultur.

Et stykke inde i forløbet skal eleverne arbejde med at anvende billedmateriale og medier til at få indsigt i Tysklands geografi og tyskernes levevilkår.

Sidst i forløbet udvides fokus til de tysktalende landes geografi og levevilkår og eleverne sammenligner med egen kultur, fx ved at læse og se billeder om boligforhold, familieliv, skole og fritid.

Kulturmøder

Eleverne skal arbejde med kulturens indflydelse på sprog og sproglig adfærd, ud fra en sammenligning med dansk uformalitet og tyske høflighedskonventioners betydning for at kunne begå sig i kulturmøder.

Sidst i forløbet skal eleverne arbejde med enkle faste, kulturbundne udtryk som anvendes i mødet med tysktalende, fx tiltaleformer og situationsbundne høflighedsudtryk som bitte, zu danken, Herr/Frau, genau, sehr schön.

2. trinforløb – 8. - 9. klasetrin

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på elevernes lyttefærdighed.

Samtale fokuserer på elevernes mundtlige interaktion med andre.

Præsentation fokuserer på elevernes arbejde med sproglig fremstilling.

Sprogligt fokus fokuserer på elevernes bevidsthed om at kommunikere forståeligt.

Lytning

I arbejdet med lytning er sammenligninger mellem danske og tyske/engelske ord samt kulturbundne udtryk en væsentlig del af undervisningen. Undervisningen omfatter arbejdet med lytte- og afkodningsstrategier med lette lydmaterialer som sang, dramatisering, interviews, kommunikations- og rollespil. Der skal i undervisningen opbygges en grundlæggende situationsbunden lytteforståelse i forhold til informationer vedr. kendte emner fra hverdagen, både som helhed og detalje.

Først skal eleverne udvikle deres lytteforståelse således, at de nu ikke blot kan lytte til hovedindholdet, men især også til detaljer i tekster, der omhandler hverdagsemner. Det kan være ved at lytte strategisk, lytte flere gange og lytte efter særlige udvalgte detaljer, fx antal, farver, personbeskrivelser eller omstændigheder ved en handling..

Senere skal eleverne arbejde med at lytte til tekster med fokus på budskaber og holdninger relateret til hverdagsemner. Eleverne skal arbejde med lytteopgaver i situationsafhængige rammer.

Samtale

Eleverne skal føre samtaler inden for nære emner, arbejde med spørgsmål og svar til disse og give udtryk for meninger og holdninger.

Først skal eleverne arbejde med at udvikle spontan lytte- og talefærdighed, bl.a. ved at kommunikere med andre elever, parvis eller i gruppe og med brug af tilegnede, situationsbundne udtryk, fx ved det første møde, en reception eller når man skal bede om at få noget gentaget.

Senere skal eleverne arbejde med at udtrykke meninger og holdninger til hverdagsemner, hvor de skal anvende kommunikationsstrategier, så samtalen lykkes. Det kan være i form af omskrivning ved mang-

lende ordforråd, fx "Bücherregal", der kan omskrives til "Ein Möbel für Bücher". Desuden ved ord/vendinger der skal holde samtalen i gang.

Præsentation

Undervisningen omfatter tilegnelse af ord og vendinger fra elevens nære miljø. Der arbejdes med bevidstgørelse af ordfeltets funktion i tilegnelsen af ordforråd. Desuden arbejder eleverne med ordbogsopslag og krav til mundtlig præsentation.

Først skal eleverne arbejde selvstændigt med at finde de nødvendige ord for at kunne præsentere et forberedt emne. Fx kan eleven foretage ordbogsopslag for at præsentere emner inden for deres egne interesseområder og fritid. Her skal eleverne kunne bruge ordbogsartiklerne hensigtsmæssigt, hvilket indebærer kendskab til ordbogens opbygning samt de forskellige betegnelser af ordklasser.

Senere skal eleverne arbejde med tale- og fremlæggelsesfærdigheder om et forberedt emne. Fx skal eleverne arbejde med strukturering af et simpelt oplæg med dertil hørende ordforråd. Eleverne skal arbejde med sproglige strukturformer så de kan vise opbygningen af deres oplæg.

Sprogligt fokus

Der arbejdes med sprogligt fokus på den sammenhængende sprogproduktion, dvs. især sætningens grundstruktur samt sideordnende bindeord til at skabe sammenhæng i en kommunikationssituation med brug af simple sætninger.

Først skal eleverne arbejde med at skabe sammenhæng i den sproglige produktion ved at anvende forbindelsesord som "dann, danach, und, aber".

Senere skal eleverne arbejde med at udvide deres viden om og brug af sætningsopbygning, bl.a. ved at anvende ordene "weil, falls, wenn, ob, dass, so dass".

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på elevernes forståelse af budskaber og tekster på skrift.

Skrivning fokuserer på elevernes skriftlige udtryksfærdighed.

Tekster og medier fokuserer på elevernes anvendelse af digitale medier.

Sprogligt fokus fokuserer på elevernes begyndende sproglige viden.

Fra den første undervisning lægges hovedvægten i det skriftlige arbejde på forløb, hvor eleverne lærer sig at skrive ord, udtryk og enkle tekster inden for nære og genkendelige emner.

Læsning

Der sættes fokus på læsestrategier, hvor eleverne lærer at læse efter væsentlige detaljer i forskellige typer af skrevet tekst inden for nære emner.

Først arbejdes der med at søge efter specifik information i en tekst, fx detaljer i et handlingsforløb eller adjektiver, der beskriver stemninger.

Senere skal tekstmaterialet omfatte flere teksttyper, fx breve, digte, Kurzgeschichten og medietekster.

Eleverne skal gøres bevidste om, hvordan de anvender forskellige strategier til at tilegne sig tekstens indhold, fx nøgleord, tekstopbygning eller afkodning af kontekst, herunder kulturelle eller sociale rammer.

Skrivning

Her skal eleverne lære at skrive sammenhængende om nære emner.

Først skal eleverne anvende skriveprocessens faser og kunne give og modtage respons fra andre. Senere skal eleverne anvende relevante skrivestrategier og tilpasse form og indhold til genre, emne og modtager, fx ved at skrive en ansøgning, et digt, et brev eller et notat.

Tekster og medier

Undervisningen omfatter lyd, billeder, tekster og medier, som eleverne anvender til at kommunikere på tysk. Eleverne skal arbejde med hjemmesider i tyskundervisningen, både eksisterende men efterhånden også hjemmesider, man selv fabrikker. Der sker en progression fra billede/film med enkelte ord, talt eller skrevet, til sætninger, derefter til tekster og til sidst dialoger og samtaler forbundet med handlinger.

Først skal eleverne arbejde med at tilpasse sproget til medier, fx i form af simple lommefilmproduktioner (mobil/smartphone) eller anden medieproduktion på tysk hvor de præsenterer sig selv, familie, hjem, hobby, omgivelser, et emne, en historie eller en handling.

Senere skal eleverne anvende it og medier til autentisk kommunikation og opbygning af netværk med andre, som lærer eller taler tysk, fx på de sociale medier.

Sprogligt fokus

Når der i undervisningen i visse forløb og situationer sættes fokus på det sproglige, handler det om at opnå sproglig klarhed og forståelighed. Tilgangen er kommunikativ-funktionel. Indledningsvis arbejder eleverne med enkle udsagn og sætninger, mens de efterfølgende kan formulere sammenhængende sætninger med et klart og forståeligt budskab. Når man arbejder med fokus på form, skal indholdet være relativt enkelt. Det skal betones, at korrekthedskravet ikke skal være på bekostning af, at tysk i grundskolen er 'sprog på vej', hvor fejltyper der ikke er meningsforstyrrende, skal accepteres.

Først skal der være fokus på at træne den simple sætnings opbygning og fundamentale led med henblik på at kunne skrive enkle sætninger klart og forståeligt. Derfor er der fokus på ordklasser, kongruens, de vigtigste verbalformer, præpositionernes betydning og leddenes rækkefølge.

Senere skal eleverne endvidere have kendskab til de centrale sprogbrugsregler, nemlig sætningens centrale led: grundled/subjekt, udsagnsled/verbal, genstandsled/objekt, hensynsled/dativobjekt, og de mest anvendte verbers bøjning i nutid/præsens og førnutid/perfektum. Hertil kommer betydningen af fald/kasus og de personlige stedord/pronominer. Der skal være fokus på, at eleverne kan udtrykke sig klart og forståeligt, således at det er kommunikationen og de kommunikative hensigter, der er fokus på. Det er vigtigt at eleverne kan anvende digitale ordbøger og papiordbøger, grammatiske oversigter og stave- og grammatikkontrol. Med henblik på brugen af ordbøger skal eleverne lære de grammatiske betegnelser på dansk og latin, fx ordklasserne også i de forkortede, latinske ordbogsformer navneord/sub., udsagnsord/vb., tillægsord/adj., forholdsord/præp., stedord/pron. - og hankøn/m., hun-køn/f., intetkøn/n og flertal/pl.

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter tre områder færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på elevernes voksende indsigt i tysk kultur.

Kulturmøder fokuserer på elevernes kommunikative adfærd i mødet med tysktalende kulturer.

Kultur som adgang til verden fokuserer på elevernes forståelse af tysk i Europa.

Hovedvægten i indholdet lægges på det nære miljø, dagligliv og levevilkår i Tyskland og der lægges vægt på at eleverne får forståelse for betydningen af kulturelle, sociale og historiske forhold. Indholdet i undervisningen skal samlet set give et varieret billede af kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande, så eleverne møder forskellige kulturer indsigtsfuldt og fordomsfrit.

Eleverne udbygger gennem hele undervisningsforløbet deres viden om kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande. Interkulturelle sammenligninger af relevante kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande og Danmark indgår løbende i undervisningen.

Kulturforståelse

Eleverne skal arbejde med væsentlige elementer af de kulturelle, sociale og historiske forhold i Tyskland og de tysktalende lande, fx gennem film, TV, tekster og rejser.

Først skal eleverne sammenligne kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande, idet det tilstræbes, at de kan analysere og forstå hvordan fordomme opstår og undgås.

Senere skal eleverne formidle deres kendskab til tysktalende landes kultur, fx vedr. job og arbejdsmarked, traditioner, indvandrer kulturer, den tyske histories betydning for dagliglivet i dag fx i nye og gamle delstater.

Kulturmøder

Eleverne skal arbejde med at automatisere kulturbundne udtryk og høflighedsformer, som sætter dem i stand til at begå sig i en kommunikativ sammenhæng.

Først skal eleverne arbejde med autentiske situationer, hvor sprog og handling er knyttet sammen, i forhold til alder og gruppetilhørsforhold, fx når det gælder tiltaleformer, høflighed ved forespørgsler og anmodninger.

Senere skal eleverne arbejde med at anvende det tyske sprog i forskellige samtalsituationer, herunder meningsudvekslinger på fx Skype eller ved møder med tysktalende i Danmark. Dette kan med fordel øves gennem rollespil.

Tysk som adgang til verden

Eleverne skal have indsigt i, hvordan de kan bruge tysk til at komme i kontakt med særligt andre europæiske unge, og de skal have en forståelse for det tyske sprogs og den tyske kulturs betydning i Europa. Skolekontakt og internationale projekter, hvor tysk er kommunikationssprog, indgår i arbejdet.

Først skal eleverne bruge medier til at komme i kontakt med andre unge i Danmark og internationalt, der har tysk som 2. fremmedsprog. De kan møde tysktalende fra forskellige kulturer, fx i forbindelse med e-mail og tandem-projekter.

Senere skal der være fokus på tysk sprog og kendskab til tysk kultur til at klare sig i en europæisk sammenhæng og genkende sprogets betydning fx i EU.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager

Digitale medier er et udbredt kommunikationsmedie og derfor også et oplagt redskab at bruge i undervisningen i tysk. It er et redskab, eleverne skal lære sig at beherske bl.a. også for at understøtte sprogfærdighedsindlæringen i forhold til fremmedsproget tysk.

Informationssøgning og -indsamling

Undervisningen også i tysk skal gøre eleverne selvstændige i deres informationssøgning og informationsindsamling. Opgaverne, eleverne stilles overfor, skal svare til deres sproglige kunnen. Det betyder, at eleverne i de første års tyskundervisning normalt ikke kommer til at søge helt selvstændigt efter informationer på nettet. Efterhånden vil eleverne i det femårige undervisningsforløb kunne arbejde med informationssøgningen også på et mere selvstændigt niveau. Selvstændig søgning med søgemaskiner er imidlertid under alle omstændigheder en både kompleks og abstrakt proces. Informationssøgning inden for fremmedsproget tysk vil derfor typisk være søgen efter fakta og ordforråd.

Produktion og formidling

Da der også i tyskundervisningen arbejdes med forståelse af og brug af forskellige teksttyper, skal eleverne ud fra budskabet og formålet med produktionen kunne identificere en teksts målgruppe og formål samt vælge den relevante kommunikationsmåde (fx sms, blog, wiki og webside). Sidst i det femårige undervisningsforløb skal de kunne vælge det tekstmedie, der passer bedst til kommunikationssituationen.

Analyse

Analysen af it og multimodale medier er primært ekspliciteret mht. teksttype, modtager og navigation. Der arbejdes hen imod, at eleven kan analysere og vælge selvstændigt blandt de medier han/hun kender. Undervisningen lægger op til at bruge de æstetiske og kreative muligheder ved it. Eleverne skal dog ikke kunne analysere medier på tysk.

Kommunikation, vidensdeling og samarbejde

Også i tysk skal undervisningen tilstræbe, at eleverne kan begå og ytre sig i et virtuelt univers, hvor samtalepartnernes identitet og hensigter kan være uklare. I undervisningen skal der desuden arbejdes med de kommunikationskonventioner, der er særlige for tysk, når man navigerer på internettet.

Sproglig udvikling

Ordkendskab

Ordkendskab er centralt for at kunne udtrykke sig på tysk. Undervisningen i tysk handler derfor i høj grad om tilegnelse af et centralt ordforråd, dvs. både ord og udtryk inden for nære emner fra hverdagen. Da tysk er så nært beslægtet med dansk, arbejdes der i høj grad med elevernes umiddelbare genkendelig i forhold til en lang række transparente ord og vendinger. Endvidere arbejdes der ud fra elevernes viden fra de andre sprog, eleven har kendskab til eller måtte have som modersmål, og eleverne bevidstgøres om ordforrådsfamilier og tilegnelsesstrategier (fx ordlister, flashcards, ordkort, mindmaps, ordforråds-gættestrategier, ordbogsopslag). Undervisningen skal gradvist udvide elevernes ordforråd, så de får mulighed for at bruge sproget aktivt og kreativt.

Bevidsthed om teksters formål og struktur

I forlængelse af arbejdet med fagene dansk og engelsk lægger undervisningen i tysk op til, at eleverne udvikler en bevidsthed om teksters formål og struktur for senere selv at kunne afkode og producere tekster på tysk. Den receptive kompetence i forhold til tekster er naturligt bredere på tysk end den produktive færdighed. Det betyder, at eleverne ikke forventes at kunne skrive frit i alle de teksttyper, de kan genkende og afkode.

Forståelsesstrategier (før-, under- og efterlæsning)

Der arbejdes med forståelsesstrategier i tysk. Eleverne har brug for en del støtte til at forstå teksters indhold og detaljer. Her spiller kontekst og brug af billeder og andre illustrationer en stor rolle, lige som der i arbejdet med tekstforståelse i undervisningen bruges opgaver til at støtte læse- og eventuelt lytteforståelsen før, under og efter læsningen og lytningen.

Metakognitiv bevidsthed

I forlængelse af arbejdet i dansk og engelsk, arbejdes der også i tysk med læseteknikker (skimme og skanne) og gættestrategier. Desuden arbejdes der med forberedelsesfasen i både læsning, lytning og skrivning

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I alle tyskundervisningens områder og faser skal der lægges op til, at eleverne bruger sproget aktivt og kreativt, og i kreative sammenhænge, dvs. at eleverne får ideer til at bruge sproget mere og mere selvstændigt. Sprogtilægnelsen sker gennem forskellige problemløsninger af kommunikativ karakter.

Innovation og entreprenørskab kommer særligt til udtryk i kulturområder, hvor eleverne skal lære at begå sig i dialog med andre tysktalende i en primært europæisk sammenhæng - i kulturer, der ofte vil være mere eller mindre forskellige fra elevens egen kultur.

Læseplan faget fransk

Indledning

Faget fransk er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 5. til 9. klasse, dog kan eleven i stedet vælge tysk, hvor skolen udbyder det. Undervisningen er opdelt i to trinforløb: 5. – 7. kl. og 8. – 9. kl.

Undervisningen i fransk bygger på en interkulturel og kommunikativ tilgang, som skal udvikle elevernes evner til sproglig og kulturel interaktion med andre både i klassen og i det frankofone og globale fællesskab. Udgangspunktet er at man altid kommunikerer om noget med nogen.

Undervisningen bygger på elevernes erfaringer med at kommunikere og lære fremmedsprog på baggrund af deres førstesprog samt primært fagene dansk og engelsk. Elevernes fransktilegnelse kan beskrives som *sprog på vej*, og derfor skal undervisningen befordre elevernes lyst til at turde bruge fransk. Centralt i faget står arbejdet med de kommunikative, interkulturelle og tekstuelle kompetencer med udgangspunkt i et kommunikativt sprogsyn. Områderne hænger sammen, således at de forskellige kompetenceområder understøtter hinanden i et helhedssyn på sproglæring og –undervisning. Fasemål fra en fase indgår i arbejdet på de efterfølgende trin. De forskellige kompetencemål, videns- og færdighedsmål skal desuden understøtte hinanden inden for den enkelte fase.

I faget fransk lægges der vægt på den internationale dimension med fokus på elevernes viden om frankofone lande, familietraditioner og skoleliv. Der lægges også vægt på, at eleverne tilegner sig viden om frankofone kulturer og hverdagsliv, og udvikler åbenhed og nysgerrighed over for at forholde sig til egne og andres forestillinger om hinanden.

Undervisningen skal i videst muligt omfang foregå på fransk, herunder også mimik og gestik, men undervisningen rummer også områder, fx kultur og samfund og forklaringer om sprogregler og grammatik, hvor det vil være hensigtsmæssigt at kunne bruge dansk.

Undervisningen skal i hele forløbet omfatte samtlige tre centrale kompetenceområder og kompetencemål. Områderne er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb.

- Mundtlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at lytte og forstå, samtale og præsentere – også i forhold til en mundtlig præcision.
- Skriftlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at læse, forstå og skrive, bl.a. ved at inddrage medier – også i forhold til en skriftlig præcision.
- Kultur og samfund reflekterer fagets kulturformidlende indhold med det overordnede mål, at eleverne lærer sig såvel at forstå kultur som at formidle forståelsen for kultur.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 5. - 7. klasse

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på færdigheder i at genkende særlige franske lyde, i at forstå ord og udtryk i forbindelse med nære emner, samt færdigheder i at forstå enkle instruktioner og agere hensigtsmæssigt i sammenhængen.

Samtale fokuserer på, at eleverne gennem forløbet bliver i stand til at gennemføre mere og mere komplekse dialoger både i form og indhold.

Præsentation fokuserer på, at eleverne udarbejder, præsenterer, uddyber og begrundet et forberedt emne for en eller flere tilhørere.

Sprogligt fokus fokuserer på de sproglige udtryksformer, især lyd og sætningsopbygning, som understøtter sproglig kommunikation.

Lytning

Lytning er en kompleks proces, hvor læreren tager afsæt i elevernes forforståelse og baggrundsviden fra dansk, engelsk og eventuelle andre sprog. Begynderundervisningen skal have fokus på elevernes genkendelse af særlige franske lyde, fx [s], [z], [ʃ], [ʒ] samt nasalt vokalerne.

Dernæst arbejdes der med at genkende enkle ord og udtryk, fx *Jacques a dit... levez-vous.*

Efterfølgende fokuseres der på elevernes forforståelse med henblik på at lytte efter hovedindholdet med støtte i fx billeder og film.

Samtale

Begynderundervisningen har fokus på, at eleverne gennem sang, spil, leg og bevægelse sammen bruger enkle ord og vendinger.

Dernæst skal undervisningen give eleverne mulighed for at træne de mest almindelige talehandlinger inden for familie og fritid. Eleverne lærer relevante spørgsmål og svar i kontekst, fx *Tu t'appelles comment ?, Je m'appelle..., Tu as quel âge ?, J'ai 12 ans.* Eller *Ça va ? Oui, ça va bien, Je voudrais..., On joue...?*

Efterfølgende skal undervisningen fokusere på, at eleverne i deres indbyrdes dialoger anvender dialogstrategier, fx gambitter – *alors, ben, bon, mais ... euh, en fait ... euh*, turtagning og gestik.

Præsentation

Begynderundervisningen skal have fokus på ord, faste udtryk og korte sætninger, som eleverne skal bruge til at præsentere sig selv, fx *je m'appelle..., j'habite...*

Herefter skal undervisningen bibringe eleverne ordforråd og viden om simpel sætningsopbygning, så de kan præsentere deres familie, fx *mon père a 40 ans, ma mère est journaliste.* Hertil hører ud over de neutrale ord for far, mor osv. også kollektive, gængse kælenavne som *papa, maman, papi* osv.

Undervisningen skal dernæst give eleverne mulighed for at forberede og gennemføre korte præsentationer af deres hverdag i og uden for skolen, fx *On est 22 élèves dans ma classe, J'aime les maths et le français, Après l'école, je joue au foot avec mes copains, J'aime danser, Le week-end, je suis avec ma famille.*

Sprogligt fokus

Begynderundervisningen skal have fokus på, at eleverne efterligner franske lyde med afsæt i de sprog, eleverne kender i forvejen, fx giraf (dansk) [gi 'raf], giraffe (engelsk) [dʒi 'ra:f], girafe (fransk) [ʒi 'raf].

Herefter arbejdes der med stigende og faldende intonation i faste udtryk, således at eleven lærer at skelne mellem fremsættende og spørgende ytringer til støtte for kommunikationen, fx *Ça va ? Oui, ça va.* Dernæst skal undervisningen fokusere på, at elevernes udtale og intonation bliver så præcis, at de kan gøre sig forståelig over for en fransktalende modtager.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på tilegnelse af færdigheder i og viden om at forstå hovedindhold og finde informationer i skriftlige fransksprogede tekster.

Skrivning fokuserer på færdigheder i at kommunikere skriftligt om et givet indhold til en modtager.

Tekster og medier fokuserer på færdigheder i at vælge og anvende it-værktøjer og analoge kilder.

Sprogligt fokus fokuserer på færdigheder i især stavning og centrale sprogbrugsregler, der hjælper til at understøtte skriftlig kommunikation.

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes erfaringer fra primært fagene dansk og engelsk med at kommunikere og lære fremmedsprog.

Læsning

Begynderundervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes forforståelse ved hjælp af billeder, lyd og film og i brug af ord og udtryk, der går igen på fransk, dansk og engelsk og andre sprog, som eleverne har kendskab til.

Dernæst skal undervisningen fokusere på, at eleverne gætter kvalificeret på tekstens hovedindhold ud fra deres baggrundsviden og samlede erfaringer fra andre fag med tekstlæsning.

Herefter skal undervisningen have fokus på den indholdsmæssige kontekst, som de enkelte tekster er forankret i, således at eleverne nemmere forstår hovedindholdet i små tekster om familie, fritid og skole, fx små historier, fortællinger, digte, sange og e-mail.

Skrivning

På begynderniveau skal der arbejdes med at skrive enkle budskaber, fx navn, alder og bopæl, med støtte i lyd og billeder.

Dernæst skal undervisningen fokusere på at konstruere korte hovedsætninger om familie og venner.

Der tages udgangspunkt i korte paralleltekster, fx portrætter og postkort.

Herefter skal undervisningen fokusere på elevernes produktion af korte tekster om hverdagen i og uden for skolen. Undervisningen skal inddrage brugen af analoge og digitale opslagsværktøjer, fx oversættelsesprogrammer, ordbøger, grammatikoversigter, ordlister og stave- og grammatikkontrol.

Tekster og medier

Begynderundervisningen skal have fokus på at præsentere eleverne for teksttyper i forskellige medier, fx musikklip, blog, digte, lister, 1.-personfortællinger og interaktive platforme.

Dernæst skal der arbejdes med digitale værktøjer, der understøtter elevernes forståelse af teksternes indhold, og som hjælper dem, når de selv skal producere fransk, fx syntetisk oplæsning og oversættelsesprogrammer med dansk oversættelse og fransk udtale.

Efterfølgende skal undervisningen fokusere på informationssøgning på fransk med støtte fra læreren.

Undervisningen skal introducere eleverne til læsning af franske hjemmesider ud fra enkle søgeord eller henvisning til relevante link, så de lærer at navigere og finde enkle informationer.

Sprogligt fokus

Begynderundervisningen skal have fokus på, at eleverne gengiver franske bogstaver og tegn både med afsæt i de sprog, eleverne kender i forvejen, og i de bogstaver og tegn, der er særlige for fransk, fx à, é, è, ê, ê, æ og ç.

Herefter skal der arbejdes med stavning af enkle ord og udtryk, både dem hvor lyd og skrift er identiske, fx i ord som *livre* og *café*, og hvor de er forskellige, fx i ord og udtryk som *eau* [o], *au* [o], *j'ai* [ʒe] og *il y a* [i lja].

For at eleverne bliver i stand til at udtrykke sig om emner, der vedrører familie, skole og fritid, skal undervisningen dernæst fokusere på de hyppigste udsagnsord i nutid og navnemåde, fx *être*, *avoir*, *aller* og *faire* samt udsagnsord på -er i navnemåde. I den forbindelse skal undervisningen introducere de almindeligste latinske betegnelser og forkortelser for at lette elevernes arbejde med ordsøgning, fx infinitiv, præsens, substantiv – sb., verbum – vb., adjektiv – adj.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på indsigt i egen og andres hverdagsliv med det formål at udvikle nysgerrighed, åbenhed og gensidig respekt.

Kulturforståelse fokuserer på indsigt i egen og andres hverdagsliv med det formål at udvikle nysgerrighed, åbenhed og gensidig respekt.

Fransk som adgang til verden fokuserer på, at eleverne skal kunne begå sig sprogligt og kulturelt som interkulturelle sprogbrugere i den fysiske og virtuelle fransktalende verden.

Kulturforståelse

Begynderundervisningen skal fokusere på den frankofone verdens geografiske udbredelse i verden.

Undervisningen skal gennem fx små film, lyd og postkort visualisere og udbygge elevernes viden om de fransktalende lande og områder.

Dernæst skal undervisningen fokusere på elevernes kendskab til symboler i Danmark og frankofone lande og områder, herunder flag, historiske personer, sportsikoner og filmstjerner.

Herefter skal der arbejdes videre med eksempler på enkle, personlige historier og korte beretninger om hverdagsliv i den frankofone verden, hvor læreren stiller mere og mere komplekse spørgsmål til tekstens indhold, fx familieliv, skole og fritid.

Kultur møder

Begynderundervisningen skal fokusere på, at eleverne indbyrdes i bl.a. små rollespil bruger hilsner til at starte og slutte korte samtaler, fx *salut, au revoir ... bonne journée*, samt at de bliver fortrolige med gængse høflighedsudtryk, fx *s'il te plaît, je voudrais, pardon*.

Fransk som adgang til verden

Undervisningen skal fokusere på, at eleverne bliver fortrolige med den fransksprogede verden ved at opsøge det franske sprog i de medier, fx netbaserede videoklip og musik, fransksprogede film og kanaler, blade og tidsskrifter, blogs, som de bruger i hverdagen om bl.a. musik, mode, sport og film.

2. trinforløb – 8. - 9. klasse

Undervisningen skal bygge videre på de fasemål, som er nævnt under 1. trinforløb. Der bygges på den viden, eleverne har fra dansk, engelsk og andre fag.

Der er fokus på emner fra elevernes hverdag og interesseområder. Gennem mundtlig og skriftlig kommunikation videreudvikles deres kommunikationsfærdighed og sproglige bevidsthed. Undervisningen skal så vidt muligt foregå på fransk.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter 4 områder:

Lytning fokuserer på det videre arbejde med elevernes forforståelse, således at lytteforståelse bevæger sig fra hovedindhold til mere specifikt indhold.

Samtale fokuserer på dialoger om aktiviteter i hverdagen.

Præsentation fokuserer på sproglig fremstilling.

Sprogligt fokus fokuserer på ordstilling i forskellige sætningstyper med henblik på at sikre forståelsen hos modtageren.

Lytning

Eleverne skal arbejde videre med forståelse af forskellige lyttesituationer, således at eleverne træner lytteforståelse af hovedindhold og specifikt indhold i en vekselvirkning.

Senere skal eleverne arbejde med forståelse af forskellige lyttesituationer, fx spontant talesprog, præsentationer og instruktioner.

Samtale

Der skal arbejdes med dialoger om aktiviteter i hverdagen med fokus på indlæringen af holdningsudtryk som *à mon avis...*, *je pense que...*, *je crois que...*, *parce que* til at regulere og smidiggøre samtalen.

Senere har undervisningen fokus på elevernes brug af kommunikationsstrategier, fx at appellere til modtageren om hjælp, når sproget ikke slår til, eller at tage ordet og fastholde det.

Præsentation

Eleverne skal arbejde med at vurdere, hvilke strategier og hvilket ordforråd, der er mest brugbare i forhold til de valgte emner. Der skal arbejdes med at disponere et emne og skelne mellem et faktapræget og et holdningspræget oplæg. Undervisningen har fokus på elevernes arbejde med at vurdere betydningen af at understøtte en præsentation med fx lyd, billeder og grafiske oversigter.

Sprogligt fokus

Der skal arbejdes med tillægsordenes placering, fx *un petit chapeau bleu*, ligefrem ordstilling, fx *Demain, elle va au cinéma* og placering af nægtelse, fx *Il fait pas beau*. Der skal også arbejdes med placering af navneord og personlige stedord i sætningen i faste vendinger som fx *Voici ma mère. Elle s'appelle... Moi, je parle français.*

Eleverne skal arbejde med enkle forbinderord, fx *et, ou, mais, parce que*, for at sikre sammenhæng mellem sætningerne. Der fokuseres desuden på personlige stedord som grundled, fx *Tu connais Jean ? Oui, c'est mon copain, Où est Juliette ? Elle est malade*, for at sikre forståeligheden. Endelig skal der arbejdes med stra-

tegier til at holde en samtale i gang, fx udtryk som *Je suis pas d'accord mais..., mais pourquoi, Que penses tu ? Ah bon...*

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på læseteknikker og -strategier.

Skrivning fokuserer på arbejdet med at planlægge sin skriftlige kommunikation.

Tekster og medier fokuserer på færdigheder i at vælge og anvende it-værktøjer og analoge kilder.

Sprogligt fokus fokuserer på færdigheder i især stavning og centrale sprogbrugsregler, der hjælper til at understøtte skriftlig kommunikation.

Læsning

I starten af forløbet skal eleverne arbejde med læseteknikker, hvorved eleverne får redskaber til både at forstå hovedindholdet (skimme) i en tekst og til at finde relevante detaljer (scanne).

Derefter skal eleverne arbejde med forskellige teksttyper om hverdagen og ungdomsliv i frankofone lande og områder, fx blogindlæg, hjemmesider og enkle fakta- og fiktionstekster.

Skrivning

I starten skal eleverne arbejde med planlægning, fx brainstorm og forforståelse, brug af faste udtryk, indholdsmæssig og sproglig sammenhæng og korrektur.

Herefter fokuserer undervisningen på at udnytte elevernes kendskab til og forståelse af forskellige gener, når de producerer tekster, fx korte breve, postkort, e-mail, korte blogindlæg, lister og enkle skemaer.

Tekst og medier

Først i forløbet har undervisningen fokus på digitale værktøjer, som støtter elevernes skriftlige kommunikation med fransktalende sprogbrugere eller andre, der også lærer fransk. Undervisningen skal desuden fokusere på, hvordan eleverne kan udnytte de digitale mediers indhold af billeder, lyd, film og tekst i deres sprogproduktion.

Herefter fokuserer undervisningen på elevernes valg af de medier, genrer og udtryk, der passer bedst til formålet med og formen på deres kommunikation med modtageren.

Sprogligt fokus

Først i forløbet skal der arbejdes videre med stavning med fokus på hyppige ord og udtryk, fx, *dans mes loisirs, mon ami(e), à l'école, dans les pays francophones* til understøttelse af kommunikationen.

Dernæst skal der arbejdes med centrale sprogbrugsregler som fx kongruens, passé composé, fremtid (*aller*+ navnemåde) og artikler, så budskabet bliver forståeligt.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på at finde og forstå ligheder og forskelle mellem deres eget og fransktalendes hverdagsliv.

Kulturmøder fokuserer på sproglige omgangsformer i forskellige samtalsituationer.

Fransk som adgang til verden fokuserer på kommunikation med andre, som lærer fransk.

Kulturforståelse

I begyndelsen skal eleverne emner og forskellige teksttyper, der giver dem mulighed for at finde og forstå ligheder og forskelle mellem deres eget og fransktalendes hverdagsliv, fx i familie, måltider, højtider, skole, fritid og traditioner.

Senere skal eleverne arbejde med at få en forståelse for baggrunden for disse ligheder og forskelle, ved at kende til få afgørende historiske forhold, som fx Den Franske Revolution, de franske kolonier, så de opnår indsigt i egne og andres forestillinger og stereotyper om hinandens kulturer for herigennem at udvikle gensidig respekt

Kultur møder

I begyndelsen skal eleverne arbejde med udtryk knyttet til frankofone højtider og traditioner med udgangspunkt i elevernes viden og baggrund, fx *Pâques, Noël, le Nouvel An, le Ramadan, les Fêtes nationales*.

Senere skal undervisningen fokusere på sproglige omgangsformer i forskellige samtalsituationer, fx *aller au café, faire du shopping, aller au cinéma, acheter un ticket de train/bus*, men også på meningsudveksling, fx *j'aime beaucoup ... et toi?*

Fransk som adgang til verden

Fra starten skal eleverne i de sociale medier kommunikere med fransktalende, dvs. både personer med fransk som modersmål og personer, der lærer fransk. Samtidig skal undervisningen medvirke til, at eleverne beskytter sig selv og andre, når de afgiver og modtager fx private informationer og billeder.

Senere skal undervisningen indeholde emner af mere kompleks karakter til brug for mundtlig og skriftlig kommunikation med jævnaldrende fransktalende, fx om skolegang og uddannelses- og ungdomsliv. I den forbindelse skal eleverne bruge deres viden om forskellige mediers muligheder, når de udtrykker sig og er i dialog med andre uden for klasselokale.

Sproglig udvikling**Ordkendskab**

Ordkendskab er centralt for at kunne udtrykke sig på fransk. Meget af undervisningen i fransk drejer sig derfor om tilegnelse af et centralt ordforråd, dvs. ord og udtryk, inden for udvalgte emner. Der arbejdes løbende med ordforråd på forskellige måder, bl.a. trækkes der på andre sprog, eleven har kendskab til (transparente ord), eleverne bevidstgøres om ordforrådsfamilier og tilegnelsesstrategier (fx ordlister, flashcards – dvs. huskekort, ordkort, mindmaps, kvalificerede gæt, ordopslag). Undervisningen skal gradvist udvide elevernes ordforråd, så de får mulighed for at bruge sproget aktivt.

Bevidsthed om teksters formål og struktur

I forlængelse af fagene dansk og engelsk og eventuelt andre sprog lægger franskundervisningen op til, at eleverne udvikler en bevidsthed om teksters formål og struktur, så de selv kan afkode og producere tekster på fransk. Det receptive kendskab til teksttyper er bredere på fransk end det produktive, dvs. at eleverne ikke forventes at kunne fx skrive i alle de teksttyper, de ellers kan genkende og afkode.

Forståelsesstrategier (før-, under- og efterlæsning)

Der arbejdes med forståelsesstrategier, da fransk er et fremmedsprog, hvor eleverne har brug for en del støtte til at forstå teksters indhold og detaljer. Når man arbejder med bl.a. tekster, film og billeder i undervisningen, skal der bruges opgaver til at støtte læse- og lytteforståelse før, under og efter læsningen og lytningen.

Metakognitiv bevidsthed

I forlængelse af fagene dansk og engelsk og eventuelt andre sprog, arbejdes der i fransk med læseteknikker (skimme og skanne), gættestrategier og forberedelsesfasen i både læsning, lytning og skrivning. Derudover arbejdes der med basal grammatisk terminologi for at give eleverne færdigheder i fx ordopslag.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager

Eleven som kritisk undersøger

I fransk skal behovet for information forstås lige fra et ord eleven mangler, fx hvordan man siger og udtaler håndboldspiller på fransk, til en specifik oplysning om noget eller nogen, fx hvor gammel ens yndlingshåndboldspiller er, og som i sidste ende inkorporeres i elevens egen sprogproduktion. Undervisningen skal gøre eleverne mere og mere selvstændige i deres informationsøgning og -indsamling. De opgaver, eleverne stilles overfor, skal svare til deres sproglige kunnen, dvs. at eleverne normalt ikke kommer til at søge selvstændigt efter netbaserede informationer på fransk i de første års franskundervisning, da selvstændig søgning med søgemaskiner er en kompleks og abstrakt proces.

Eleven som analyserende modtager

Franskundervisningen skal ekspliciterer metoder og strategier til at navigere, læse og søge informationer på internettet og i multimodale medier, fx, navigation på en nemt forståelig fransksproget hjemmeside. Eleverne skal ikke kunne analysere medier på fransk.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Da der i franskundervisningen arbejdes med forståelse og brug af forskellige teksttyper, skal eleverne kunne identificere en teksts målgruppe og formål samt vælge den relevante kommunikationsmåde (fx sms, brev, blog, email og webside) ud fra budskabet og formålet med produktionen. Sidst i forløbet skal de kunne vælge det tekstmedie, der passer bedst til kommunikationssituationen. Undervisningen lægger op til at bruge de æstetiske og kreative muligheder i it fx ved udarbejdelse af præsentationer med forskellige typer medier. Digitale medier bruges for at lette og smidiggøre kontakten med fransktalende og med andre franskelever, fx på en blog med et andet franskhold i Europa.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne skal have kompetencer i at kommunikere, vidensdele og samarbejde ved brug af digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Det kræver fokus på forskellige måder at kommunikere på i forskellige digitale fransksprogede fora. I arbejdet med at kvalificere elevernes digitale adfærd skal der fokuseres på digitale rettigheder forbundet med deling og genbrug af digitalt materiale. Eleverne skal derfor kende til redelig kildehenvisning. Ligeledes skal undervisningen hjælpe eleverne til at tage vare på sig selv og andre, når de i deres digitale kommunikation bruger personlige oplysninger om og billeder af sig selv og andre.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I alle kompetenceområder og faser skal der lægges op til, at eleverne bruger sproget kreativt og i kreative sammenhænge, dvs. at eleverne får ideer til at bruge sproget mere og mere selvstændigt. Sprogtilgængelsen sker gennem problemløsninger af kommunikativ karakter, således at det er tydeligt, at man altid kommunikerer om noget med nogen.

Innovation og entreprenørskab kommer særligt til udtryk i kulturområdet, hvor eleverne skal lære at begå sig i en global fransksproget verden i dialog med andre fransktalende, der hver især tilhører kulturer, der ofte vil være forskellige fra elevens egen kultur. Det samme gælder, når eleverne skal kommunikere med franskelever i andre lande, fx i digitale samarbejdsprojekter mellem klasser fra forskellige lande.

Læseplan for faget Dansk som andetsprog - basisundervisning

Indledning

Basisundervisningen i dansk som andetsprog tager sigte på elever, som ved optagelsen ikke har sproglige forudsætninger for at kunne deltage i klassens undervisning med rimeligt udbytte. Basisundervisningen gives i to former, enten i modtagelsesklasser eller på hold.

- Modtagelsesklasser kan have op til tolv elever, og spændet mellem eleverne kan højst være tre klassetrin.
- Hold med basisundervisning kan omfatte op til syv elever og har ingen begrænsning på aldersforskel mellem eleverne.

Reglerne for organisering af undervisningen i faget findes i BEK nr. 31 af 20/01/2006.

Læseplanen indeholder en angivelse af basisundervisningen, dvs. den undervisning, der omfatter elever, der ved optagelsen i skolen ikke har tilstrækkeligt kendskab til dansk til at kunne deltage i den almindelige undervisning.

Basisundervisning for elever, der er ankommet efter 2. klasse, har et tydeligt fokus på sproget dansk, hvilket kommer til udtryk i fagets fire kompetenceområder:

- Læse
- Skrive
- Lytte
- Tale

Undervisningen skal indeholde alle fire kompetenceområder, så eleverne bliver så dygtige, som de kan. Eleverne arbejder med sproget i mange forskellige situationer under hensyntagen til elevernes alder og såvel sproglige - som faglige forudsætninger for at tilegne sig målsproget dansk.

Eleverne opbygger gennem forløbet strategier i forhold til de fire kompetenceområder, som er af betydning for elevernes sprogtilegnelse.

Dansk som andetsprog som en dimension i undervisningen er beskrevet i de øvrige fags viden- og færdighedsmål.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – 1.-2. klassetrin

Læse

Læse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på bogstav-lydforbindelser

Sprogforståelse fokuserer på ords betydning

Tekstforståelse fokuserer på at forstå teksters indhold

Strategier fokuserer på afkodnings- og forståelsesstrategier for at udvikle metabevidste læsere.

Centralt i det første forløb står den tidlige skriftsprogstilegnelse med fokus på både afkodning og forståelse. Læsning og skrivning skal i den konkrete undervisning tænkes sammen, da begge færdigheder styrker hinanden.

Afkodning

Først i forløbet skal der fokuseres på, at eleverne tilegner sig de grundlæggende bogstav-lydforbindelser, sådan at de kommer godt i gang med afkodningen. Der skal først i forløbet arbejdes med de enkelte bogstavers lyde med særligt fokus på forlyd. Senere i forløbet skal der arbejdes med at sætte lydene sammen til en syntese.

Eleverne kan arbejde med afkodning gennem vende-spil med fokus på enkeltord og den tilsvarende forlyd.

Sprogforståelse

Arbejdet med sprogforståelse skal være en integreret del af undervisningen i læsning, der skal sikre, at eleverne får arbejdet aktivt med ordene i læseteksterne. Først i forløbet skal fokus særligt være på ordenes betydning. Senere skal eleven også arbejde med ordenes form (bøjning og ordklasse). Som en del af sprogforståelsen skal eleverne også arbejde med sætningsstrukturer.

Eleverne kan arbejde med at klippe en sætning i stykker og prøve, på hvilke måder den kan sættes sammen igen for på den måde at blive bevidst om sprogets syntaktiske muligheder.

Tekstforståelse

I tekstforståelse skal eleverne vænne sig til at tænke over det, de læser og til at være opmærksomme på, om de forstår det, de læser. Først i forløbet er der særligt fokus på forforståelse og på at forstå hovedindholdet af det læste. Senere skal der arbejdes med at formidle det læste i en anden form.

Eleverne kan ved hjælp af et digitalt billed- eller tegneprogram (eller ved tegning i hånden) gengive de centrale steder i den tekst, de har læst.

Strategier

Eleverne skal introduceres for både basale afkodnings- og forståelsesstrategier med henblik på at gøre dem til aktive og metabevidste læsere. Arbejdet med afkodningsstrategier skal hjælpe dem til at komme godt i gang med lydering. Først i forløbet skal fokus være særligt på enkle afkodningsstrategier såsom forlyd. Senere kan der arbejdes med mere avancerede afkodningsstrategier som rim. I hele forløbet skal der arbejdes med læseforståelsesstrategier: først i forløbet med særligt fokus på forforståelse som en hjælp til læsningen.

Læreren kan ved hjælp af modellering præsentere og vise konkrete afkodnings- og forståelsesstrategier for eleverne.

Skrive

Skrive omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på bogstav-lydforbindelse

Tekstproduktion fokuserer på skrivning af korte tekster

Kommunikationsforhold fokuserer på sammenhængen mellem tekst og modtageren af teksten

Skrivestrategier fokuserer på skrivestrategier, så skrivning kan bruges til forskellige formål.

Centralt i det første forløb står den tidlige skriftsprogstilegnelse med fokus på både afkodning og forståelse. Læsning og skrivning skal i den konkrete undervisning tænkes sammen, da tilegnelsen af begge dele forudsætter en lang række sammenfaldende delfærdigheder.

I første forløb er der også fokus på, at eleverne skal indføres i skriften som meningsbærende kommunikationsmiddel.

Stavning

Fokus i arbejdet med elevernes stavning skal være, at eleverne tilegner sig bogstav-lydforbindelser, de 120 hyppige ord og andre hverdagsord, sådan at de kommer godt i gang med at stave og bruge skriftsproget aktivt. Først i forløbet skal eleverne arbejde med at skrive lydrette ord tæt koblet med arbejdet med begynderlæsning og senere med ord, der følger andre lydfølgeregler. Et bud på en konkret aktivitet kan være at lade eleverne beskrive en tegning, de har lavet individuelt eller i makkerpar. Tegningen giver støtte til skrivningen, og eleverne skal anvende de bogstaver og lyde, de mestrer på det aktuelle tidspunkt

Tekstproduktion

Inden for området tekstproduktion skal eleverne undersøge og afprøve deres eget skriftsprog i form af først enkelte bogstaver, der repræsenterer lyde eller ord, senere enkeltord og siden forskellige sætnings typer og sætningskoblinger, fx bindeord. Senere i forløbet skal eleverne arbejde mere fokuseret med at skrive begyndelse, midte og slutning, og sidst i forløbet arbejdes der i en vis udstrækning med forskellige faser af tekstproduktion, fx "brainstorm", "disposition" og "redigering". Eleverne kan også arbejde med at skrive i logbog som forberedelse til og efterbehandling af de aktiviteter, der sker i både dansk som andetsprog og de øvrige fag.

Kommunikationsforhold

Området kommunikationsforhold er i første forløb tæt knyttet sammen med området tekstproduktion, fordi eleverne her gradvist skal lære at skrive i forhold til forskellige modtagere. Først skal eleven lære at afstemme indhold i forhold til modtagerens viden om verden, senere at skrive små sammenhængende tekster, der er tilpasset både i sprog og indhold i forhold til den kontekst, der skrives ind i. Eleverne kan fx skrive emails eller postkort til familiemedlemmer eller venner om en oplevelse, de har haft i skolen.

Skrivestrategier

Eleverne skal – fx gennem lærerens modellering - introduceres for basale skrivestrategier med henblik på at gøre dem bevidste om, hvordan man kan bruge skrivningen til forskellige formål. Disse formål kan være at fastholde tanker, huske hvad de har læst og få nye ideer. I første omgang kan arbejdet med skrivestrategier kobles til fx opdagende skrivning, hvor man bl.a. træner stavestrategier og færdigheden i at opbygge et sammenhængende narrativt forløb vha. sætninger og tekster. Senere kan eleverne fokusere på andre genrer og flere dele af skriveprocessen. De kan fx hurtigskrive for at blive bevidst om deres forforståelse, før et emne sættes i gang i dansk som andetsprog eller i et andet fag, og de kan begynde at skrive læselog som efterlæringsaktivitet.

Lytte

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på sammenhængen mellem at lytte og at handle på baggrund af det sagte

Kommunikation fokuserer på sammenhængen mellem at tale og at lytte

Samtale fokuserer på at lytte til dialog og samtale

Strategier fokuserer på strategier til at lytte efter helheder og detaljer.

Centralt i dette forløb er arbejdet med at få eleverne til at lytte aktivt samt indgå i forskellige kommunikative sammenhænge.

Lytning

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres lyttekompetence, så de får forståelse for sammenhængen mellem lærerens kollektive beskeder og deraf følgende handlinger.

Det skal bl.a. ske gennem varierede lytteaktiviteter i form af lege og spil, hvor det er afgørende, at eleverne har lyttet og forstået beskeden.

Senere i forløbet skal undervisningen fokusere på elevernes tilegnelse af et ordforråd knyttet til de enkelte fag, herunder også færdige begreber som fx *malebøtte*, *pensel*, *lineal*, *lup* og *rovdyr*.

Det er væsentligt, at eleverne sidst i forløbet kan forstå en kollektiv besked og gengive den til andre, der ikke har hørt beskeden. Det er værd at understrege vigtigheden af denne aktivitet, da læreren omgående kan se, om eleven har forstået beskeden. Hvis eleven ikke kan gengive beskeden, er beskeden ikke forstået.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med elevernes forståelse af at talt dansk har et indhold og et budskab. Eleverne skal lære at lytte efter indholdet for at forstå det.

Udgangspunktet for elevernes arbejde med kommunikation er naturligvis en sammenhæng mellem at lytte og at tale. Lytteaktiviteter fordrer, at eleverne kan gengive, tale om eller handle på det, de har forstået.

Samtale

Der arbejdes med at lytte til dialog og samtale i klassen både fagligt og socialt. Fokus er på at forstå, hvad to personer siger, når de taler sammen.

Sidst i forløbet er fokus på forståelsen af, hvad flere personer siger, når de samtaler i klassen. Der arbejdes dels med forståelsen af det, der bliver sagt, dels med at uddrage informationer af det sagte.

Strategier

Gennem hele forløbet er vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne tilegner sig lyttestrategier. I begyndelsen af forløbet skal eleverne gøres bevidste om, at man kan lytte efter en helhed og efter detaljer.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne også har strategier til at stille spørgsmål, når eller hvis der er noget, de ikke forstår. Læreren skal opfordre eleverne til også at stille spørgsmål af generel karakter.

Sidst i forløbet arbejdes der med, at eleverne lærer at aktivere deres forforståelse som en lyttestrategi i forbindelse med emner og samtaler.

Eleverne opfordres til at forsøge at gætte betydningen af ukendte ord og vendinger ud fra sammenhængen.

Tale

Tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på fortælling og samtale

Kommunikation fokuserer på at stille spørgsmål og give svar

Artikulation fokuserer på sprogets artikulation, intonation og prosodi

Strategier fokuserer på kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

Centralt i forløbet er, at eleverne kan udtrykke sig i et talesprog, som passer til den situation, som det indgår i.

Mundtlig fremstilling

Eleverne kan fortælle og samtale om egne og fælles oplevelser. Eleverne skal have et dækkende ordforråd, så oplevelsen kan forstås.

Sidst i forløbet er fokus på, at eleverne kan fremlægge et lille fagligt oplæg for klassen, hvor der gøres brug af visuelle hjælpemidler.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med, hvordan eleverne sprogligt konstruerer spørgsmål og svar. Det er vigtigt at være særlig opmærksom på, hvordan ordstillingen er på dansk, når man stiller et spørgsmål (inversion), og når man giver et svar.

Aktiviteter knyttet til inversion kunne fx være forskellige task-opgaver.

Sidst i forløbet er turtagning et væsentligt område at arbejde med; hvordan skiftes man til at tage ordet i en samtale, hvilke sproglige og kropslige signaler skal eleverne være opmærksomme på, så eleverne kan vide, hvornår de skal tale, og hvornår de skal lytte.

Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Artikulation

Der arbejdes med sprogets artikulation, intonation og prosodi gennem leg med sproget fx rim og remser, talemåder og faste vendinger, så eleverne bliver fortrolige med dansk artikulation.

Strategier

Gennem hele forløbet er det vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne gør brug af strategier, der understøtter eleverne i at anvende kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne lærer at anvende forskellige risikostrategier i stedet for reduktionsstrategien, som vil hæmme dem i at udtrykke sig mundtligt.

Aktiviteter, der kan understøtte elevernes brug af risikostrategier, er fx brug af kropssprog, omskrivning, lån fra andre sprog samt bede om hjælp på modersmålet fra andre elever med samme modersmål

Læseplan for DSA supplerende

Indledning

Faget supplerende dansk som andetsprog er beregnet for elever, som ved optagelsen har sproglige forudsætninger for at kunne deltage i klassens undervisning, men som alligevel har behov for undervisning i dansk som andetsprog, jævnfør formålet med faget. Undervisningen er opdelt i fire forløb: 1- 2. klasse, 3 – 5. klasse, 6 – 7. klasse og 8 – 9. klasse.

Reglerne for organisering af undervisningen i faget findes i BEK nr. 31 af 20/01/2006.

Læseplanen indeholder en angivelse af supplerende dansk som andetsprog og en progression i faget over fire forløb. Undervisningen i dansk som andetsprog skal betragtes som et samlet hele fra 1. klasse til 9./10. klasse uden mærkbare overgange for eleverne.

Dansk som andetsproget er et sprogfag. I læseplanen er der en tydelig fokusering på dansk som andet-sprog som et sprogfag, hvilket kommer til udtryk i fagets fire kompetenceområder:

- Læse
- Skrive
- Lytte
- Tale

Undervisningen skal indeholde alle fire kompetenceområder, så eleverne bliver så dygtige, som de kan. Undervisningen i supplerende dansk som andetsprog kan foregå både som selvstændig undervisning på særlige hold uden for klassen og som undervisning integreret i fagene, hvor der er et tæt samarbejde mellem faglærer og dansk som andetsproglærer.

Eleverne opbygger gennem hele forløbet strategier i forhold til de fire kompetenceområder, som er af betydning for elevernes sprogtilægnelse.

Dansk som andetsprog som en dimension i undervisningen er beskrevet eksplicit i de øvrige fags viden- og færdighedsmål under det tværgående emne sproglig udvikling.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb - 1.-2. klassetrin

Læse

Læse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på bogstav-lydforbindelser

Sprogforståelse fokuserer på ords betydning

Tekstforståelse fokuserer på at forstå teksters indhold

Strategier fokuserer på afkodnings- og forståelsesstrategier for at udvikle metabevindte læsere

Centralt i det første forløb står den tidlige skriftsprogstilægnelse med fokus på både afkodning og forståelse. Læsning og skrivning skal i den konkrete undervisning tænkes sammen, da begge færdigheder styrker hinanden.

Afkodning

Først i forløbet skal der fokuseres på, at eleverne tilegner sig de grundlæggende bogstav-lydforbindelser, sådan at de kommer godt i gang med afkodning. Der skal først i forløbet arbejdes med de enkelte bogstavers lyde med særligt fokus på forlyd. Senere i forløbet skal der arbejdes med at sætte lydene sammen til en syntese.

Eleverne kan arbejde med afkodning gennem vende-spil med fokus på enkeltord og den tilsvarende forlyd.

Sprogforståelse

Arbejdet med sprogforståelse skal være en integreret del af undervisningen i læsning, der skal sikre, at eleverne får arbejdet aktivt med ordene i læseteksterne. Først i forløbet skal fokus særligt være på ordenes betydning. Senere skal eleverne også arbejde med ordenes form (bøjning og ordklasse). Som en del af sprogforståelsen skal eleverne også arbejde med sætningsstrukturer.

Eleverne kan arbejde med at klippe en sætning i stykker og prøve, på hvilke måder den kan sættes sammen igen for på den måde at blive bevidst om sprogets syntaktiske muligheder.

Tekstforståelse

I tekstforståelse skal eleverne vænnes til at tænke over det, de læser og til at være opmærksomme på, om de forstår det, de læser. Først i forløbet er der særligt fokus på forforståelse og på at forstå hovedindholdet af det læste. Senere skal der arbejdes med at formidle det læste i en anden form.

Eleverne kan ved hjælp af et digitalt billed- eller tegneprogram (eller ved tegning i hånden) gengive de centrale steder i den tekst, de har læst.

Strategier

Eleverne skal introduceres for både basale afkodnings- og forståelsesstrategier med henblik på at gøre dem til aktive og metabevidste læsere. Arbejdet med afkodningsstrategier skal hjælpe dem til at komme godt i gang med lyderingen. Først i forløbet skal fokus være særligt på enkle afkodningsstrategier såsom forlyd. Senere skal der arbejdes med mere avancerede afkodningsstrategier som rim. I hele forløbet skal der arbejdes med læseforståelsesstrategier: først i forløbet med særligt fokus på forforståelse som en hjælp til læsningen.

Læreren kan ved hjælp af modellering præsentere og vise konkrete afkodnings- og forståelsesstrategier for eleverne.

Skrive

Skrive omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på bogstav-lydforbindelse

Tekstproduktion fokuserer på skrivning af korte tekster

Kommunikationsforhold fokuserer på sammenhængen mellem tekst og modtageren af teksten

Skrivestrategier fokuserer på skrivestrategier, så skrivning kan bruges til forskellige formål.

Centralt i det første forløb står den tidlige skriftsprogstilegnelse med fokus på både afkodning og forståelse. Læsning og skrivning skal i den konkrete undervisning tænkes sammen, da tilegnelsen af begge dele forudsætter en lang række sammenfaldende delfærdigheder.

I første forløb er der også fokus på, at eleverne skal indføres i skriften som meningsbærende kommunikationsmiddel.

Stavning

Fokus i arbejdet med elevernes stavning skal være, at eleverne tilegner sig bogstav-lydforbindelser, de 120 hyppige ord og andre hverdagsord, sådan at de kommer godt i gang med at stave og bruge skriftsproget aktivt. Først i forløbet skal eleverne arbejde med at skrive lydrette ord tæt koblet med arbejdet med begynderlæsning og senere med ord, der følger andre lydfølgeregler. Et bud på en konkret aktivitet kunne være at lade eleverne beskrive en tegning, de har lavet individuelt eller i makkerpar. Tegningen giver støtte til skrivningen, og eleverne skal anvende de bogstaver og lyde, de mestrer på det aktuelle tidspunkt

Tekstproduktion

Inden for området tekstproduktion skal eleverne undersøge og afprøve deres eget skriftsprog i form af først enkelte bogstaver, der repræsenterer lyde eller ord, senere enkeltord og siden forskellige sætnings typer og sætningskoblinger, fx bindeord. Senere i forløbet skal eleverne arbejde mere fokuseret med at skrive begyndelse, midte og slutning, og sidst i forløbet arbejdes der i en vis udstrækning med forskellige faser af tekstproduktion, fx ”brainstorm”, ”disposition” og ”redigering”. Eleverne kan også arbejde med at skrive i logbog som forberedelse og efterbehandling af de aktiviteter, der sker i både dansk som andetsprog og de øvrige fag.

Kommunikationsforhold

Området kommunikationsforhold er i første forløb tæt knyttet sammen med området tekstproduktion, fordi eleverne her gradvist skal lære at skrive i forhold til forskellige modtagere. Først skal eleven lære at afstemme indhold i forhold til modtagerens viden om verden, senere at skrive små sammenhængende tekster, der er tilpasset både i sprog og indhold i forhold til den kontekst, der skrives ind i. Eleverne kan fx skrive e-mails eller postkort til familiemedlemmer eller venner om en oplevelse de har haft i skolen.

Skrivestrategier

Eleverne skal – fx gennem lærerens modellering - introduceres for basale skrivestrategier med henblik på at gøre dem bevidste om, hvordan man kan bruge skrivningen til forskellige formål. Disse formål kan være at fastholde tanker, huske hvad de har læst og få nye ideer. I første omgang kan arbejdet med skrivestrategier kobles til fx opdagende skrivning, hvor man bl.a. træner stavestrategier og færdigheden i at opbygge et sammenhængende narrativt forløb vha. sætninger og tekster. Senere kan eleverne fokusere på andre genrer og flere dele af skriveprocessen. De kan fx hurtigskrive for at blive bevidste om deres forforståelse, før et emne sættes i gang i dansk som andetsprog eller i et andet fag, og de kan begynde at skrive læselog som efterlæringsaktivitet.

Lytte

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på sammenhængen mellem at lytte og at handle på baggrund af det sagte

Kommunikation fokuserer på sammenhængen mellem at tale og at lytte

Samtale fokuserer på at lytte til dialog og samtale

Strategier fokuserer på strategier til at lytte efter helheder og detaljer.

Centralt i dette forløb er arbejdet med at få eleverne til at lytte aktivt samt indgå i forskellige kommunikative sammenhænge.

Lytning

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres lyttekompetence, så de får forståelse for sammenhængen mellem lærerens kollektive beskeder og deraf følgende handlinger.

Det skal bl.a. ske gennem varierede lytteaktiviteter i form af lege og spil, hvor det er afgørende, at eleverne har lyttet og forstået beskeden.

Senere i forløbet skal undervisningen fokusere på elevernes tilegnelse af et ordforråd knyttet til de enkelte fag, herunder også færdige begreber som fx malebøtte, pensel, lineal, lup og rovdyr.

Det er væsentligt, at eleverne sidst i forløbet kan forstå en kollektiv besked og gengive den til andre, der ikke har hørt beskeden. Det er værd at understrege vigtigheden af denne aktivitet, da læreren omgående kan se, om eleven har forstået beskeden. Hvis eleven ikke kan gengive beskeden, er beskeden ikke forstået.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med elevernes forståelse af at talt dansk har et indhold og et budskab. Eleverne skal lære at lytte efter indholdet for at forstå det.

Udgangspunktet for elevernes arbejde med kommunikation er naturligvis en sammenhæng mellem at lytte og at tale. Lytteaktiviteter fordrer, at eleverne kan gengive, tale om eller handle på det, de har forstået.

Samtale

Der arbejdes med at lytte til dialog og samtale i klassen både fagligt og socialt.

Fokus er på forståelsen af, hvad to eller flere personer siger, når de samtaler i klassen. Der arbejdes dels med forståelsen af det der bliver sagt, og dels med at udtrække informationer af det sagte.

Strategier

Gennem hele forløbet er vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne tilegner sig lyttestrategier. I begyndelsen af forløbet skal eleverne gøres bevidste om, at man kan lytte efter en helhed og efter detaljer.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne også har strategier til at stille spørgsmål, når eller hvis der er noget, de ikke forstår. Læreren skal opfordre eleverne til også at stille spørgsmål af generel karakter.

Sidst i forløbet arbejdes der med, at eleverne lærer at aktivere deres forforståelse som en lyttestrategi i forbindelse med emner og samtaler.

Eleverne opfordres til at forsøge at gætte betydningen af ukendte ord og vendinger ud fra sammenhængen.

Tale

Tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på fortælling og samtale

Kommunikation fokuserer på at stille spørgsmål og give svar

Artikulation fokuserer på sprogets artikulation, intonation og prosodi

Strategier fokuserer på kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

Centralt i forløbet er, at eleverne kan udtrykke sig i et talesprog, som passer til den situation, som de indgår i.

I mundtlig fremstilling

Omdrejningspunktet i mundtlig fremstilling er, at eleverne bliver i stand til at fortælle og samtale om egne og fælles oplevelser. Eleverne har et dækkende ordforråd, så oplevelsen kan forstås.

Sidst i forløbet er fokus på, at eleverne kan fremlægge et lille fagligt oplæg for klassen, hvor der gøres brug af visuelle hjælpemidler.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med, hvordan eleverne sprogligt konstruerer spørgsmål og svar. Det er vigtigt at være særlig opmærksom på, hvordan ordstillingen er på dansk, når man stiller et spørgsmål (inversion) og når man giver et svar.

Aktiviteter knyttet til inversion kunne fx være forskellige task-opgaver.

Sidst i forløbet er turtagning et væsentligt område at arbejde med; hvordan skiftes man til at tage ordet i en samtale, hvilke sproglige og kropslige signaler skal eleverne være opmærksomme på, så eleverne kan vide, hvornår de skal tale og hvornår de skal lytte.

Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Artikulation

Der arbejdes med sprogets artikulation, intonation og prosodi gennem leg med sproget fx rim og remser, talemåder og faste vendinger, så eleverne bliver fortrolige med dansk artikulation.

Strategier

Gennem hele forløbet er vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne gør brug af strategier, der understøtter eleverne i at anvende kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne lærer at anvende forskellige risikostrategier i stedet for reduktionsstrategier, som vil hæmme dem i at udtrykke sig mundtligt.

Aktiviteter, der kan understøtte elevernes brug af risikostrategier, er fx brug af kropssprog, omskrivning, lån fra andre sprog samt at bede om hjælp fra andre elever med samme modersmål.

Læse

Læse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på automatisering af afkodningen

Sprogforståelse fokuserer på fagligt ordforråd

Tekstforståelse fokuserer på tekstens struktur og genre

Strategier fokuserer på automatisering af afkodnings- og læseforståelsesstrategier.

Centralt i det andet forløb står, at eleverne får automatiseret læsningen og gjort den flydende, samtidig med at eleven lærer at læse i flere forskellige genrer, der gør eleven i stand til at læse skolens fagtekster.

Afkodning

I andet forløb skal der fokuseres på, at elevernes afkodning bliver automatiseret, hvis det ikke allerede er sket. Der skal nu også fokus på at få læsehastigheden øget, da det hjælper læseforståelsen.

Som en konkret aktivitet kan eleven enten individuelt eller i makkerpar arbejde med gentagen læsning for at få gjort læsningen mere flydende.

Sprogforståelse

Arbejdet med sprogforståelse skal også i 2. forløb være en integreret del af undervisningen i læsning.

Arbejdet med sprogforståelsen har i det andet forløb særligt fokus på det faglige ordforråd. Der skal arbejdes med, at eleven tilegner sig nye ord gennem læsningen og vænner sig til selv at søge forklaring på betydningen af nye ord.

Som en konkret aktivitet kan eleven arbejde med søgestrategier i ordbøger og andre digitale resurser.

Tekstforståelse

Arbejdet med tekstforståelse skal udbygge elevernes metabevidsthed i forhold til læsningen, nu med særligt fokus på tekstens struktur og genre. Først i forløbet er der fokus på de overordnede genretræk, sådan at eleven kan kategorisere tekster i hovedgenrer. Senere i forløbet udbygges det til at omhandle mere sprogligt specifikke træk ved teksten.

Som en konkret aktivitet kan eleven arbejde med at sammenligne tekster i forskellige genrer.

Strategier

Eleverne skal i andet forløb have automatiseret afkodningsstrategierne, hvis det ikke er sket i første forløb. I forhold til læseforståelsesstrategierne arbejdes der stadig med forforståelsen. Senere i forløbet arbejdes der nu også med fokus på at organisere tekstlæsningen og perspektivere det læste til forskellige sammenhænge.

Som en konkret aktivitet kan eleven udarbejde *mind maps* til den læste tekst med henblik på at få overblik over tekstens indhold og støtte hukommelsen.

Skrive

Skrive omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på at videreudvikle og automatisere stavningen

Tekstproduktion fokuserer på konsolidering af både ord fra hverdagen og det førfaglige og faglige ordforråd

Kommunikationsforhold fokuserer på mellemtrinnets typiske genrekrav

Strategier fokuserer på skrivestrategier i forhold genrer.

Centralt i det andet forløb står elevens færdigheder i og viden om at skabe gode og sammenhængende fiktive og faktatekster, tekster med brug af et ordforråd fra både hverdagsproget og fagsproget.

Stavning

Fokus i stavning er at videreudvikle og automatisere stavningen af lydrette og ikke lydrette ord og på de lydfølgeregler, der handler om de mest gængse betingede udtaler. Dette kan gøres ved, at eleverne går på jagt i egne læsetekster efter ord, der afviger fra lydprincippet, fx ord med stumt h. Eleverne kan i tæt samarbejde med læreren overveje, hvilke regler for hvornår fx stumt h optræder, de kan slutte sig til ud fra konkrete eksempler.

Tekstproduktion

Tekstproduktion handler i dette forløb særligt om, at eleverne aktivt får brugt og derigennem konsolideret både ord fra hverdagen og det førfaglige og faglige ordforråd, der knytter sig til de fag og teksttyper, eleverne møder på mellemtrinnets. Dette meget eksplicite fokus på ordforrådet går igen i den faglige læsning. Man kan fx lade eleverne skrive en instruktion i makkerpar til et andet makkerpar om, hvordan et konkret computerspil virker. Læreren kan stille krav om bestemte fagord, der skal indgå i instruktionen.

Kommunikationsforhold

I dette forløb skal eleven lære at målrette sin skrivning i forhold til mellemtrinnets typiske genrekrav, fx at skrive berettende og instruerende i forhold til en given modtager. Undervisningen tilrettelægges her i et tæt samspil med fagene. I forlængelse af aktiviteten nævnt under tekstproduktion kan man lade makkerparrene udføre instruktionen og efterfølgende give hinanden respons i forhold til om instruktionen var muligt at udføre – altså om tekstens formål lykkedes.

Strategier

Elevens viden om genrer og tekster og deres brug af skrivestrategier skal også i dette forløb stilladseres og modelleres af læreren. Først skal eleverne arbejde med førskrivningsaktiviteter, hvor deres viden om genrer og tekster sættes i spil. Siden arbejder de fx ud fra modeltekster, der kan konkret og tydeligt kan anskueliggøre, hvad der fagligt forventes elevernes egne tekster fra makro- til mikroniveau. Der arbejdes også med flere faser i skrivearbejdet, fx redigering og respons og med at skrive læselog.

Lytte

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på forståelsen af mundtlig og faglig instruktion

Kommunikation fokuserer på forståelse af indholdet i lyd- og billedmedier

Samtale fokuserer på faglig dialog og samtale

Strategier fokuserer på at lytte efter medbetydninger i det sagte.

Centralt i dette forløb er, at eleverne lærer at lytte aktivt til talt dansk i faglige sammenhænge med henblik på at tilegne sig ny faglig viden.

Lytning

I begyndelsen af forløbet arbejdes der med at lytte og forstå både elevernes og lærerens højtlesning. Senere i forløbet er der fokus på forståelsen af den mundtlige, og faglige instruktion. Det er væsentligt, at eleverne opnår en forståelse for de fagbegreber, der anvendes og for den progression, der er i en faglig instruktion.

Til sidst i forløbet er der fokus på, at eleven kan lytte til andre elevers fremlæggelser og uddrage viden heraf.

Det er væsentligt, at der arbejdes med at udvide elevernes ordforråd under vekslende arbejdsformer, så eleverne vænner sig til at tale og lytte i par, grupper og i klassen.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med elevernes forståelse af indholdet i lyd- og billedmedier, så eleverne først præsenteres for lyd og billede i kombination for til sidst i forløbet kun at arbejde med lyd delen.

Udgangspunktet for elevernes arbejde med kommunikation er naturligvis en sammenhæng mellem at lytte og at tale. Lytteaktiviteter fordrer, at eleverne kan gengive, tale om eller handle på det, de har forstået.

Samtale

Der arbejdes med at lytte til dialog og samtale i klassen både fagligt og socialt. Fokus er på at lytte til og forstå, hvad en diskussion indeholder og selv give sin mening til kende.

Aktiviteter knyttet til samtale og dialog kan være forskellige små demokratiske øvelser, hvor eleverne oplever, at de kan diskutere områder, der vedrører dem selv fx klasseregler.

Strategier

Gennem hele forløbet er det vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne tilegner sig lyttestrategier. I begyndelsen af forløbet skal eleverne gøres bevidste om, at man kan lytte efter medbetydninger i det talte og opnå en dybere forståelse af det sagte.

Det drejer sig om, at eleverne har strategier til forstå, at talerens stemmeleje udtrykker følelser. At baggrundslyd og stemninger hænger sammen med indholdet af det sagte.

Eleverne skal løbende arbejde på at anvende forståelsesstrategier som et led i en tilegnelse af faglig viden.

Tale

Tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på mundtligt referat af forståelsen af læste tekster

Kommunikation fokuserer på kommunikation med et fagligt indhold

Artikulation fokuserer på fremlæggelser med klar og tydelig artikulation

Strategier fokuserer på at tilpasse sin tale i forhold til samtalepartner og situation.

Fokus i dette forløb er rettet mod forskellige former for mundtlig fremstilling, så eleverne lærer at udtrykke sig i forskellige faglige sammenhænge.

Mundtlig fremstilling

Der arbejdes med elevernes indholdsforståelse af tekster og deres kompetence til at kunne referere mundtligt, hvad de har læst og forstået. Der arbejdes ligeledes med forståelsen af faglige instruktioner og elevernes kompetence til at kunne gengive instruktionerne. Der er fokus på at referere og gengive, fordi det vil afspejle elevernes forståelse af, hvad de har læst og hørt. Sidst i forløbet arbejdes der med, at eleverne selv kan indsamle viden og formidle en faglig fremlæggelse.

Kommunikation

Der arbejdes med elevernes evne til at kunne samtale, samarbejde og kommunikere omkring et fagligt indhold. Der skal være fokus på, at eleverne kan forstå det faglige indhold i en sådan grad, at de selv kan have en holdning til indholdet, og at de er i stand til at tale med andre både om det faglige område og om forskellige holdninger til området. Sidst i forløbet er fokus på, at eleverne kan kommunikere et fagligt budskab ved hjælp af it og medier. It og medier skal være en integreret del af elevernes faglige redskaber, når de skal fremlægge et emne for klassen. Der arbejdes med, at it-baserede præsentationsprogrammer bliver hjælpemidler, der kan støtte elevernes faglige fremlæggelser.

Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Artikulation

Der arbejdes med, at eleverne kan udtrykke sig klart og tydeligt både i dialog og i et samarbejde med flere elever. Sidst i forløbet er der fokus på, at eleverne udtrykker sig klart og tydeligt, når de fremlægger for klassen. Det er vigtigt, at eleverne udtrykker sig tydeligt både i deres hverdagsprog, og når de anvender faglige begreber. Det er ligeledes væsentligt, at eleverne selv har forståelse for vigtigheden af tydelig udtale, når de skal kommunikere om et fagligt budskab.

Strategier

Der arbejdes med bevidsthed omkring det faktum, at man udtrykker sig forskelligt, alt efter hvem man taler med, og hvordan situationen er. Eleverne skal tilegne sig strategier, der gør dem i stand til at tilpasse deres talesprog efter samtalepartner og situation. Det kan fx gøres ved hjælp af små rollespil, cases og *task-opgaver*. Sidst i forløbet er fokus på fag og fagsprog. Eleverne skal tilegne sig strategier, der gør dem i stand til at udvide og anvende deres faglige ordforråd inden for de forskellige fag.

3. trinforløb – 6.-7. klassetrin

Læse

Læse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på flydende og automatiseret afkodning

Sprogforståelse fokuserer på sproglige begreber og udtryksformer

Tekstforståelse fokuserer på tekstens i forhold til form og indhold

Strategier fokuserer på strategier i forhold til faserne før, under og efter tekstlæsningen.

Centralt i det tredje forløb står at få udbygget og cementeret den faglige læsning, sådan at eleverne bliver i stand til at læse de forskellige genrer i skolens fag.

Afkodning

Afkodningen skal fortsat fokusere på en flydende og automatiseret afkodning med passende tempo.

Der skal også fokuseres på, at eleverne fortsat kan have brug for at lydere sig ind i nye og ukendte ord, og derfor skal der forstærkes arbejdes med dette.

Sprogforståelse

Elevernes arbejde med sprogforståelse skal også i 3. forløb være en integreret del af undervisningen i læsning. Arbejdet med sprogforståelsen har særligt fokus på de sproglige begreber og udtryksformer, der er knyttet til fagtekster. Der skal fokuseres på, hvordan eleverne tilegner sig et nuanceret fagligt ordforråd, og hvordan de kan søge forklaring på ordene både i bredden og dybden.

Eleverne kan som en konkret aktivitet udarbejde ordkort på centrale nøgleord fra en læst tekst. Ordkortet kan fx indeholde en definition af ordet, ordet på elevens modersmål, illustration af ordet og ordet anvendt i en konkret sammenhæng.

Tekstforståelse

Arbejdet med elevernes tekstforståelse skal videreudvikle deres metabevindstthed i forhold til læsningen, nu med særligt fokus på tekstens sammenhæng, både i forhold til form og indhold. Eleverne skal arbejde med at diskutere teksters indhold og forholde sig kritisk til det læste.

Eleverne kan i grupper arbejde med rollelæsning, sådan at hver elev varetager en strategi i læsearbejdet: En elev opsummerer, en forudsiger, hvad der kommer senere i teksten, en opklarer vanskelige ord og en stiller spørgsmål til, hvad teksten handler om.

Strategier

Eleverne skal i tredje forløb videreudvikle læseforståelsesstrategierne, sådan at det bliver et konkret arbejdsredskab til læsning i alle skolens fag og genrer. Der skal således været fokus på faserne både før, under og efter tekstlæsningen.

Eleverne kan som en konkret aktivitet arbejde med VØL-modellen, sådan at de inden læsningen overvejer hvad ved i forvejen (V), hvad de ønsker at få at vide (Ø) eller hvad der er relevant at få ud af teksten og efter læsningen hvad de har lært (L).

Skrive

Skrive omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på stavning af låne- og fremmedord

Tekstproduktion fokuserer på anvendelse af faglige registre til at skrive sammenhængende tekster

Kommunikationsforhold fokuserer på faglige genrer med fokus på indhold og form

Strategier fokuserer på konkrete arbejdsredskaber til skrivning i alle skolens fag og genrer

Centralt i det tredje forløb står at få udbygget og cementeret elevernes faglige skrivning, sådan at eleverne bliver i stand til at skrive i de forskellige genrer i skolens fag.

Stavning

I tredje forløb arbejdes der intensivt hen imod beherskelsen af dansk retskrivning. Der skal især fokuseres på stavning af låne- og fremmedord.

Tekstproduktion

Undervisningen i tekstproduktion skal have et særligt fokus på, at eleverne kan anvende faglige registre til at skrive sammenhængende tekster i et flydende sprog i en form, der passer til situationen. Tekstproduktion knyttes tæt sammen med arbejdet med skrivestrategier, og der arbejdes med forskellige responsformer og redigering.

Kommunikationsforhold

Eleverne kan arbejde med skrive i mange forskellige faglige genrer med fokus på både indhold og form og med stor vægt på de sproglige udtryksformer.

Strategier

Eleverne skal i tredje forløb videreudvikle deres egne skrivestrategier, sådan at de bliver konkrete arbejdsredskaber til skrivning i alle skolens fag og genrer. Der skal således være fokus på mange faser i skrivearbejdet fra idéfase til offentliggørelse af den færdige tekst og på forskellige responsformer. Der arbejdes også med at skrive læselog.

Lytte

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på arbejdet med at sætte sig i afsenderens sted i forhold til følelser, holdninger og værdier i det sagte

Kommunikation fokuserer på forståelsen af en faglig kommunikation

Sprogforståelse fokuserer på forståelse af idiomatiske udtryk

Strategier fokuserer på lytte efter og forstå faglige informationer og detaljer

Centralt i dette forløb er elevernes arbejde med at lytte til faglig kommunikation i forskellige former.

Lytning

Eleverne arbejder med at lytte og forstå talt sprog, både i form af samtale, foredrag, højtlesning og i lyd- eller billedmedier. Der arbejdes med en viden om, at sprog udtrykker følelser, holdninger og værdier. Eleverne skal arbejde med at sætte sig i afsenderens sted, at kunne afkode følelser, holdninger og værdier i det sagte. Eleverne skal arbejde med identifikation og indlevelse i det talte sprog og dermed i afsenderen.

Kommunikation

Det er væsentligt, at eleverne arbejder bevidst med deres evne til at lytte til og forstå en faglig kommunikation. Der arbejdes både med forståelse af detaljer og af helheder.

Sprogforståelse

Der arbejdes bevidst med elevernes forståelse af idiomatiske udtryk. Arbejdet kan udformes som spil, lege eller små konkurrencer, hvor det drejer sig om at forklare udvalgte idiomatiske udtryks betydninger. Der er ligeledes fokus på forståelsen af ordsprog. Det vil kræve en del forklaring, da der både er tale om dobbelttydighed og typisk et gammeldags ordforråd, også her kan arbejdet planlægges som små spil eller konkurrencer.

Strategier

Der arbejdes bevidst med at lytte efter og forstå faglige informationer og detaljer. Der arbejdes med at udarbejde strategier, der sætter eleverne i stand til at forstå ikke blot det faglige oplæg i sin helhed, men også i detaljer.

Tale

Tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på anvendelse af faglige begreber

Kommunikation fokuserer på argumentation i faglige sammenhænge

Grammatik fokuserer på korrekt anvendelse af dansk grammatik

Strategier fokuserer på at udtrykke sit budskab fagligt sprogligt.

Centralt i dette forløb er, at eleverne anvender et talt sprog, der er karakteriseret ved anvendelsen af et fagsprog i den rette faglige sammenhæng.

Mundtlig fremstilling

Der arbejdes i dette forløb i stigende grad med anvendelse af faglige begreber. I den mundtlige fremstilling er det væsentligt, at eleverne selv anvender de faglige begreber, som de har hørt lærere og kammerater anvende, og at de kender de faglige begrebers betydning. Her arbejdes specifikt med begrebernes betydning fx i CL-strukturer, inden eleverne begynder at anvende begreberne i den faglige samtale. Det er væsentligt, at eleverne er opmærksomme på forskellen mellem faglige begreber og hverdagssprog.

Kommunikation

Der arbejdes på, at eleverne kan argumentere for faglige sammenhænge. Der trænes i argumentationsteknikker, således at eleverne ikke blot kan påpege faglige sammenhænge, men også kan argumentere for dem. Der arbejdes bevidst med, hvordan man argumenterer for egne meninger og holdninger på en saglig måde.

Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces, tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Grammatik

I det mundtlige arbejde fokuseres der i stigende grad på elevens korrekte anvendelse af dansk grammatik. Der arbejdes mod en bevidst og korrekt anvendelse af regelmæssige såvel som uregelmæssige former af de forskellige ordklasser. I starten er fokus på grammatisk korrekthed i den almindelige samtale, siden fokuseres der også på, at der i den faglige samtale anvendes korrekt brug af grammatik.

Strategier

Her arbejdes med tilegnelse af strategier, der sætter eleverne i stand til at tale, så tilhørerne lytter. Der arbejdes med forskellige måder at udtrykke sit budskab på, både fagligt, sprogligt og med brug af kropssprog og stemmeføring. Der arbejdes med begrebet ”målgruppe”; hvem skal det faglige oplæg passe til, og hvordan kan man tale for at tilpasse sit budskab til sin målgruppe.

4. trinforløb – 8.-9. klassetrin

Læse

Læse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på flydende læsning med passende hastighed

Sprogforståelse fokuserer på vurdering af sproget i de fagtekster

Tekstforståelse fokuserer på vurdering af tekster i forskellige sammenhænge

Strategier fokuserer på mange strategier til hukommelse, overvågning, elaborering og organisering.

Centralt i det tredje forløb står at få videreudviklet og nuanceret den faglige læsning, sådan at eleven kan læse de forskellige genrer, som de møder i skolens fag med relevante strategier og metabevisthed.

Afkodning

I 4. forløb skal der fortsat arbejdes med afkodning for at sikre, at læsningen bliver flydende og med passende hastighed til formålet. Derudover skal eleven arbejde med at vurdere, hvilke strategier der er mest hensigtsmæssige, når han/hun støder på et ukendt ord, der ikke kan læses automatisk.

Sprogforståelse

Arbejdet med sprogforståelse skal også i 4. forløb være en integreret del af undervisningen i læsning. Arbejdet med sprogforståelsen har som i 3. forløb fokus på fagteksters sproglige begreber og udtryksformer, men nu også i forhold til at kunne vurdere sproget i de fagtekster, eleverne arbejder med, sådan at de er opmærksomme på teksters særlige sproglige udfordringer i forhold til læseforståelsen. Eleverne kan arbejde med at analysere de fagtekster, de læser i forskellige fag, for at blive opmærksomme på de sproglige udfordringer, fagteksterne indeholder.

Tekstforståelse

I tekstforståelse skal elevernes metabevisthed udvikles i forhold til læsningen, nu med særligt fokus på at kunne vurdere en tekst og dens indhold i forhold til den sammenhæng, den indgår i og sætte den ind i en ny sammenhæng.

Eleverne kan arbejde med at læse en tekst i én genre og omskrive den til en anden genre.

Strategier

Eleverne skal i fjerde forløb videreudvikle arbejdet med læseforståelsesstrategierne, sådan at eleven har en bred vifte af strategier i forhold til hukommelse, overvågning, elaborering og organisering til både før, under og efter læsningen. Eleven skal desuden kunne vælge den relevante strategi i forhold til formål, fag og genre.

Skrive

Skrive omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på at korrigere fejl i andres tekster

Tekstproduktion fokuserer på sammenhængende tekster i forskellige faglige registre

Kommunikationsforhold fokuserer på at skrive perspektiverende og vurderende

Strategier fokuserer på videreudvikling af det skrivetekniske

I fjerde forløb skal eleverne beherske alle dele af deres skriveproces samt at kunne redigere og korrigere deres egne og andres tekster på både makro- og mikroniveau.

Stavning

I fjerde forløb skal eleverne bruge deres viden og færdigheder i stavning til at finde og korrigere fejl i deres egne og i andres tekster. Der arbejdes med sprogrigtighed og korrektur.

Tekstproduktion

Eleverne arbejder videre med at skrive sammenhængende tekster i de forskellige faglige registre. Her lægges vægten særligt på elevernes viden og færdigheder inden for ordforråd, ordklasser, bøjning, syntaks og stavning.

Kommunikationsforhold

Eleverne kan nu skrive perspektiverende og vurderende i forhold til forskellige faglige kontekster, og de ved, hvad de forskellige fags tekster kræver sprogligt og indholdsmæssigt i forhold til skrivesituationen.

Strategier

Eleverne er nu blevet erfarne skrivere, og deres skrivestrategier skal i fjerde forløb videreudvikles og understøttes på det skrivetekniske plan i de forskellige faser af skriveprocessen. Samtidig skal eleverne i løbet af 4. forløb blive bevidste om og målrettede i forhold til, hvordan deres skrivestrategier kan synliggøre deres viden om sprog og fag.

Lytte

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på tilegnelse af viden og sprog

Kommunikation fokuserer på indholdet og budskabet er i det sagte.

Sprogforståelse fokuserer på sproglige vendinger og udtryk uden for elevernes primære erfaringshorisont.

Strategier fokuserer på bevidst valg mellem lyttestrategier.

Centralt i sidste forløb er, at eleverne kan lytte aktivt med fuld forståelse af det sagte i forskellige faglige og komplekse former med det formål at tilegne sig viden.

Lytning

I forløbet er det væsentligt, at eleverne udvikler viden om, at de ved hjælp af lytning kan tilegne sig sprog og viden.

På dette trin er det ofte det usagte og det underliggende i et udsagn, der er mest fokus på.

Det er væsentligt, at der arbejdes med at udvide elevernes tolkninger af forskellige udsagn i forskellige situationer, med forskellige emner samt måden, sproget bruges på.

Aktiviteter knyttet til lytning kan være meget korte filmsekvenser eller autentiske situationer, hvor eleverne oplever, at det der bliver sagt, ikke er det samme, som det der bliver ment.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med elevernes forståelse af lytning, som en vigtig måde at kommunikere hensigtsmæssigt på i alle situationer.

Udgangspunktet for elevernes arbejde med kommunikation er naturligvis en sammenhæng mellem at lytte og at tale. Lytteaktiviteter fordrer, at eleverne præcist kan udtrykke, hvad indholdet og budskabet er i det sagte.

Sprogforståelse

Der arbejdes med at lytte til og lytte efter sproglige vendinger og udtryk herunder fx slang eller andre sprogvarianter, der ligger uden for elevernes primære erfaringshorisont.

Aktiviteter knyttet til sprogforståelse er fx indsamlinger af sproglige vendinger og udtryk, som eleverne hører i små filmsekvenser og lignende, der ikke er tæt på elevernes dagligdag. Det kunne være politiske taler, ældre film, eller film der foregår i en historisk tid, og som bruger ældre sprog. Det er væsentligt, at eleverne stifter bekendtskab med ældre talt dansk [eller dansk i forskellige varianter – det er jo ikke kun det historiske!], som det fremstår i fx film eller teaterstykker, således at de kender ældre udtryk og stil.

Strategier

Gennem hele forløbet er vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne lærer at vælge bevidst blandt de lyttestrategier, som de kender, så den bedst mulige forståelse for talt dansk opnås.

Tale

Tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på talt dansk i komplekse former

Kommunikation fokuserer på saglige argumenter i forskellige situationer.

Grammatik fokuserer på præcist og korrekt dansk grammatik.

Strategier fokuserer på alle former for kommunikationsstrategier herunder risikostrategier.

Centralt i sidste forløb er, at eleverne arbejder med at få et talt dansk, der er så tæt på målsproget dansk samt mestrer forskellige komplekse former for talt fagsprog herunder fremstillingsformer som bl.a. argumentation og diskussion med det henblik tilegne sig faglig viden.

Mundtlig fremstilling

I arbejdet med mundtlig fremstilling skal det prioriteres, at eleverne kan udtrykke sig præcist eller så tæt på målsproget dansk, som muligt.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med, hvordan eleverne sprogligt udfører saglige argumenter i forskellige situationer.

Aktiviteter knyttet til argumentation og debat kan fx være, at eleverne aktivt skal forklare, hvilke stilistiske virkemidler, der er de mest hensigtsmæssige. Der er stor semantisk forskel på at sige: *ansigt*, *fjæs* og *åsyn*.

Andre aktiviteter kunne fx være ”paneldiskussioner”, hvor eleverne hver især får tildelt en rolle og en holdning, som de så skal spille under hensynstagen til målet om at konstruere de bedste argumenter. Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Grammatik

Grammatikken skal fokusere på, at eleverne kan udtrykke sig mundtligt med brug af en korrekt dansk grammatik. Aktiviteter knyttet til dette kan være forskellige øvelser, hvor elevernes skal forklare om det hedder fx ”både og”, ”enten eller”, ”fordi at” osv. på korrekt dansk.

Strategier

I arbejdet med strategier fokuseres på tilegnelse af kommunikationsstrategier, så eleverne kan bruge sproget aktivt og funktionelt med inddragelse af risikostrategier.

Aktiviteter, der kan understøtte elevernes brug af risikostrategier, er fx brug af kropssprog, omskrivning, lån fra andre sprog samt bede om hjælp fra andre med samme modersmål.

Læseplan for faget modersmålsundervisning

Indledning

Modersmålsundervisning gives til et begrænset antal tosprogede elever i den undervisningspligtige alder. I henhold til et EU-direktiv 77/486 er Danmark forpligtet til at give modersmålsundervisning til tosprogede børn fra EU/EEA landene, såvel som til elever fra Færøerne og Grønland.

Faget modersmålsundervisning er et frivilligt fag fra 1. til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1 – 3. kl. 4. – 6. kl. og 7. – 9. kl.

Læseplanen beskriver undervisningens tre indholdsområder: Mundtlig kommunikation, skriftlig kommunikation samt kultur og samfund. De tre centrale kundskabs- og færdighedsområder er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb, således at sprogarbejdet tager udgangspunkt i og er organiseret omkring et alderssvarende og relevant indhold. Modersmålsundervisningen skal betragtes som et samlet hele fra 1.-9. klasse uden mærkbare overgange mellem forløbene. Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes alder, i det sprog eleverne allerede har udviklet, i de erfaringer eleverne har med at tilegne sig sprog i andre kontekster og i deres kendskab i det hele taget til sprog, sprogbrug og begreber. Endvidere tages der afsæt i elevernes kulturelle baggrund, i deres kendskab til og færdigheder i dansk og andre sprog, i forståelse af deres omverden samt i brug af it. For de elever, der har påbegyndt deres skolegang i hjemlandet eller et andet land, bygges der videre på disse erfaringer. Sprogpædagogikken i faget sikrer, at eleverne igennem hele forløbet opbygger deres selvtillid som brugere af modersmålet og deres forståelse af gode arbejds- og samarbejdsformers betydning for tilegnelsen af faget. Der skiftes således mellem forskellige organisationsformer afhængig af emnet/indholdet og aktiviteternes art og både de forskellige organisationsformer og valg af indhold sikrer, at eleverne møder og får erfaringer med en mangfoldighed af sproglige udtryksformer gennem forløbene.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb - 1.-3. klassetrin

De tre centrale kompetenceområder, mundtlig kommunikation, skriftlig kommunikation samt kultur og samfund er indbyrdes afhængige og skal derfor integreres i forløbet. Eleverne skal arbejde med sproget i mange forskellige situationer ved at tale med og lytte til andre, ved at læse og skrive og ved at udforske sproget, bl.a. gennem leg og eksperimenter.

Hovedvægten lægges på at videreudvikle elevernes funktionelle talesprog og på deres møde med skriftsproget. Der arbejdes med konkrete emner, der udspringer af elevernes hverdag, herunder kultur- og samfundsforhold. Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes individuelle sproglige forudsætninger.

Mundtlig kommunikation

Mundtlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på udvikling og konsolidering af ordforråd og viden og færdigheder i modersmålets syntaks.

Samtale fokuserer på ordforråd, syntaks og pragmatik i en kommunikativ og funktionel kontekst

Strategier fokuserer på fremme forståelse i kommunikation med andre

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres på elevernes talesprog, især på at udvikle og konsolidere deres ordforråd om kendte emner og deres kendskab til modersmålets syntaks. Under sproglig præcision arbejdes der både med ordforråd, således at dette bliver bredt, dybt og varieret og med viden om og færdigheder i sprogets formelle sider. Sproglig præcision angiver at der skal fokuseres både på sprogets indholdsmæssige sider og sprogets formelle sider.

Under samtaledeltagelse fokuseres på elevernes evne til at formulere sig om egne oplevelser og til at kunne forstå og deltage i en samtale om hverdagslige emner.

Under strategier fokuseres på elevernes evne til at benytte strategier, der fremmer forståelsen i kommunikationen med andre.

I arbejdet med at samtale om egne oplevelser og erfaringer og kendte emner indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet udviklingen af elevernes samtalefærdighed baserer sig på elevernes viden om såvel sprogets grammatiske som funktionelle aspekter samt ordforråd.

Sproglig præcision og bevidsthed

Gennem forløbet udbygger eleverne deres forståelse af modersmålet. Det skal blandt andet ske gennem ordforrådsarbejde i en kommunikativ sammenhæng. I aktiviteterne indgår ord og begreber, der knytter sig til elevernes egne oplevelser og erfaringer.

Senere i forløbet udvides ordforråd og kommunikation til også at omfatte kendte emner og fagbegreber.

Samtale

Udgangspunktet for elevernes arbejde med samtale er et præcist ordforråd om egne oplevelser og erfaringer og kendte emner. I forløbet skal eleverne arbejde med samtalers opbygning, og med, hvordan forskellige sproghandlinger bruges i samtals pragmatik. Arbejdet med samtale rummer muligheder for at arbejde med både ordforråd, syntaks og pragmatik i en kommunikativ og funktionel kontekst. Således skal krav til samtale komme før krav til elevernes sproglige præcision og korrekthed.

Strategier

Arbejdet med strategier i indskolingen tager udgangspunkt i hvilke strategier, eleven kan anvende for at kommunikationen opretholdes. I denne fase skal eleverne lære, hvordan man spørger om hjælp til forståelse og hvordan man kommer videre i en samtale, selvom ordforrådet ikke slå til, fx ved at bruge gættestrategier og omskrivninger. Først i forløbet lægges vægten på elevernes bevidsthed om egne styrker og svagheder i samtalen. Senere i forløbet arbejdes med gættestrategier.

Skriftlig kommunikation

Skriftlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på udvikling og konsolidering af ordforråd og viden om og færdigheder i modersmålets syntaks

Tekster Fokuserer på at forstå og skrive enkle tekster.

Strategier Fokuserer på læseforståelsesstrategier

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres på elevernes viden om sproglige forhold på modersmålet og ordforråd. Det er vigtigt at understrege begrebet sproglig præcision, så tilegnelsen af modersmålet bliver så præcist som muligt.

Under tekster fokuseres på elevernes læsefærdigheder på modersmålet med særligt fokus på læseforståelse

Under strategier fokuseres der på at udvikle elevernes metabevindthed om læsning og læsprocessen, herunder at anvende relevante IT-resurser.

I arbejdet med at skrive og forstå enkle tekster indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet udviklingen af skriftsprogfærdigheder baserer sig både på mikrostrukturelle forhold som viden om tegn/lydforhold, samt på viden om syntaks og morfologi og genrekendskab.

Sproglig præcision og bevidsthed

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres kendskab til og forståelse for, hvordan ordforråd opbygges og hvordan modersmålet danner og bøjer ord samt på ordrækkefølgen i modersmålet. Det skal bl.a. ske ved at eleven arbejder med orddannelser og bøjninger af de store ordklasser. I aktiviteterne indgår grammatiske øvelser og sprogsammenligninger.

I begyndelsen af forløbet skal der ikke stilles krav til korrekthed, når eleverne skriver egne tekster. Senere i dette forløb stilles større krav til grammatisk og syntaktisk korrekthed og sammenhæng.

Tekster

Eleverne arbejder med at forstå og skrive enkle, alderssvarende tekster, herunder også at forstå tekster fra nettet.

Der arbejdes med at eleverne kan læse og skrive enkle, korte tekster, og med elevernes forståelse af det læste. Til slut i forløbet kan eleverne læse og forstå enkle fiktionstekster, som er skrevet på originalsproget, og eleverne kender de vigtigste fiktive genrer fra modersmålet.

Elevernes læsning understøttes af forforståelsesarbejde og arbejde med ordforråd og begreber og udfordres af at læse enkle, alderssvarende tekster på originalsproget.

I aktiviteterne indgår højtlesning, genfortælling, diskussion og fortolkning af det læste og tekstsammenligninger.

I de to første faser af forløbet lægges vægten på enkle skriveaktiviteter, fx øvelser, hvori der indgår opgavesvar, fælles skrivning af enkle historier eller beretninger, som fx tager udgangspunkt i egne erfaringer. Sidst i forløbet udvides elevernes skrivefærdigheder ved, at eleverne i højere grad skriver sammenhængende tekster selvstændigt.

Strategier

Arbejdet med strategier i indskolingen tager udgangspunkt i elevens læsefærdigheder på modersmål og dansk. Eleverne har eller er i gang med at lære at læse på dansk, og her tilegner de sig viden om sproglige forhold, som har betydning for læsning. Undervisning i læsning på modersmålet bygger videre på de strategier, som børnene lærer i danskfaget. I begyndelsen af forløbet skal eleverne især trække på og anvende viden om tegn-lyd forhold i modersmålet og bevidst anvende strategier, der baserer sig på afkodning. Senere i forløbet skal eleven inddrage sproglig viden fra andre niveauer, herunder morfologi, og eleven skal kunne anvende forskellige resurser, som fx IT-baserede opslagsbøger, når der opstår sproglige problemer

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Kultur fokuserer på kulturel forståelse af hverdagslivet i Danmark og i oprindelseslandet.

Samfund fokuserer på sammenligning af hverdagslivet i Danmark med oprindelseslandet i forhold til generelle levevilkår, skole og boforhold.

I arbejdet med kultur og samfund bør det tilstræbes at eleverne bliver repræsenteret for et dynamisk begreb om kultur og kulturel identitet, således at eleverne opdager forskelle og ligheder både mellem kulturer og indenfor samme kultur.

Under kultur fokuseres på elevernes kulturelle forståelse af samfundsmæssige emner i Danmark og i oprindelseslandet.

Under samfund fokuseres på elevernes forståelse af forholdet i samfundet i Danmark og i oprindelseslandet.

I arbejdet med at udvikle elevernes kulturelle og samfundsmæssige forståelse indgår alle f/v-mål under de to overskrifter.

Kultur

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres kendskab til og forståelse af kulturelle forskelle og ligheder, der har hverdagslivet i Danmark og i oprindelseslandet som udgangspunkt.

I aktiviteterne skal der tages udgangspunkt i det genkendelige og nære for eleverne. Det er temaer og emner, der handler om traditioner, normer og værdier i forhold til familie- og skoleliv. Undervisningen kan med fordel inddrage etnografiske metoder, hvor elever, forældre og underviser udforsker og beskriver kulturelle praksisser og erfaringer fra børnenes hverdagsliv.

Samfund

Udgangspunktet i forløbet skal udbygge elevernes indsigt i og viden om forskelle og ligheder i samfundsforhold i Danmark og i oprindelseslandet.

Der arbejdes med at sammenligne hverdagslivet i Danmark med oprindelseslandet i forhold til generelle levevilkår, skole og boforhold. For at bibringe eleverne tidssvarende, realistisk og dynamisk forståelse af kulturelle forhold kan undervisningen med fordel inddrage etnografiske metoder, hvor elever, forældre og underviser udforsker og beskriver kulturelle praksisser og erfaringer fra børnenes hverdagsliv.

2. trinforløb - 4.-6. klassetrin

De tre centrale kompetenceområder, mundtlig kommunikation, skriftlig kommunikation samt kultur og samfund er indbyrdes afhængige og skal derfor integreres i forløbet.

Sproget som mundtligt og skriftligt kommunikationsmiddel er i centrum. Der arbejdes med mange forskellige teksttyper, og der veksles mellem individuelt, par-, gruppe- og klassearbejde.

Eleverne opøves i at samtale, diskutere, argumentere, stille spørgsmål og fremlægge emner med relevans for deres skole og hverdag, herunder kultur og samfundsforhold.

Mundtlig kommunikation

Mundtlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på på elevernes anvendelse af grammatiske begreber på modersmål og dansk og på at udbygge elevernes ordforråd

Samtale fokuserer på sproglige normer for samtale og diskussioner på modersmålet.

Strategier fokuserer på opretholdelsen af kommunikation

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres på elevernes anvendelse af grammatiske begreber på henholdsvis modersmål og dansk og der arbejdes videre med at udbygge elevernes ordforråd.

Under samtaledeltagelse fokuseres på elevernes evne til at formulere sig om kendte emner fra hverdagen og skolens fag.

Under strategier fokuseres på elevernes evne til at benytte forskellige strategier for at fremme samtale og diskussion om kendte såvel som ukendte emner.

I arbejdet med at samtale om egne oplevelser og erfaringer og kendte emner indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet udviklingen af elevernes samtalefærdighed baserer sig på elevernes viden om såvel sprogets grammatiske som funktionelle aspekter samt ordforråd.

Sproglig præcision og bevidsthed

Gennem forløbet udbygger eleverne deres viden om modersmålet, herunder deres forståelse af forskelle og ligheder mellem modersmålet og dansk. Det skal blandt andet ske gennem arbejdet med basale grammatiske kategorier i et sammenlignende perspektiv. Endvidere skal der arbejdes med at udbygge og konsolidere elevernes ordforråd om både kendte emner og emner fra skolelivet.

Samtale

Gennem forløbet udbygger eleverne deres viden om sproglige normer for samtale og diskussioner på modersmålet. I forløbet arbejdes der med at udbygge elevernes viden om og færdigheder i at udtrykke sig hensigtsmæssigt på modersmålet og at gøre brug af modersmålet i en række forskellige kommunikationssituationer. Gennem forløbet opbygges både elevernes færdigheder men også elevernes bevidsthed og viden om forskelle og ligheder mellem modersmålets normer og udtryksformer og dansk.

Strategier

Arbejdet med strategier på mellemtrinnet tager udgangspunkt i hvilke strategier, eleven kan anvende for at kommunikationen opretholdes. Først i forløbet lægges vægten på omskrivninger og kodeskift. Senere inddrages relevante IT-baserede hjælpemuligheder.

Skriftlig kommunikation

Skriftlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på sproglig form, korrekthed og hensigtsmæssighed i egne og andres tekster

Tekster fokuserer på konsolidering af elevernes læsefærdigheder gennem læsning, diskussion og fortolkning af både fiktions- og faktatekster på modersmålet

Strategier fokuserer på anvendelse af læseforståelsesstrategier fra både mikro- og makrostrukturelle tekstniveauer.

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres der i dette forløb på at udvide elevens viden om sproglige forhold på modersmålet og på fortsat at opbygge et bredt og dybt ordforråd hos eleven.

Under tekster fokuseres på en fortsat udvikling af elevens læsefærdigheder på modersmålet med særligt fokus på læseforståelse og genreforståelse.

Under strategier fokuseres der på fortsat at udvikle elevernes metabevindthed om læsning og læseprocessen, herunder særligt at anvende genrekendskab som en læseforståelsesstrategi.

I arbejdet med at skrive og forstå tekster på modersmålet indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet den fortsatte udvikling af skriftsprogsfærdigheder baserer sig både på eksplicit viden og bevidsthed om sproglige forhold på modersmålet, herunder også genre- og tekstkendskab.

Sproglig præcision og bevidsthed

I dette forløb bygges der videre på elevernes viden om orddannelse og grammatiske regler fra 1. forløb. Eleverne kan nu anvende et basalt grammatisk beskrivelsesapparat til at beskrive både egne og læste tekster på modersmålet. Eleverne kan tale om sproglig form, korrekthed og hensigtsmæssighed i egne og andres tekster, og eleverne kan sammenligne grundlæggende grammatiske forhold i modersmålet med dansk.

I løbet af forløbet højnes, skærpes og præciseres kravene til sproglig præcision i ordforråd og sproglig korrekthed i sproglig form.

Tekster

I dette forløb arbejdes der videre med at konsolidere elevernes læsefærdigheder gennem læsning, diskussion og fortolkning af både fiktions- og faktatekster på modersmålet.

Elevernes egen skrivefærdighed på modersmålet udvikles dels gennem læsning af tekster på originalsproget og dels ved at eleverne skriver kortere, sammenhængende tekster om kendte emner i forskellige genrer.

Elevernes læsning understøttes af fortsat arbejde med ordforråd og begreber i originalprogtekster. I aktiviteterne indgår højtlesning, genfortælling, diskussion og fortolkning af det læste og tekstsammenligninger.

I løbet af dette forløb udvikler eleverne skrivefærdigheder, så de kan skrive præcise, korrekte og sammenhængende tekster om emner fra deres hverdag og fra skolens fag.

Strategier

Arbejdet med strategier tager i dette forløb afsæt i elevernes fortsatte læseudvikling, hvor mødet med stadig mere komplekse tekster i skolens øvrige undervisning skærper elevernes tekstforståelse og bevidsthed. I dette forløb kan eleverne anvende læseforståelsesstrategier fra både mikro- og makrostrukturelle tekstniveauer, eleverne kan overvåge egen læseforståelse og søge hensigtsmæssige løsninger på læseforståelsesproblemer, herunder bevidst anvende IT-resurser hensigtsmæssigt. I dette forløb arbejdes der særligt med at udvikle elevernes bevidsthed om læseformål med forskellige tekster.

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Kultur fokuserer på kendskab til og forståelse for kulturelle forskelle og ligheder i Danmark og oprindelseslandet

Samfund fokuserer på viden om samfundsmæssige forskelle og ligheder i skole- og arbejdsliv i Danmark og oprindelseslandet

Under kultur fokuseres på elevernes kulturelle forståelse af skole og uddannelse i Danmark og i oprindelseslandet.

Under samfund fokuseres på elevernes samfundsmæssige forståelse af skole og arbejdsliv i Danmark og i oprindelseslandet.

I arbejdet med at udvikle elevernes kulturelle og samfundsmæssige forståelse indgår alle f/v-mål under de to overskrifter. I arbejdet med kultur og samfund bør det tilstræbes at eleverne bliver repræsenteret for et dynamisk begreb om kultur og kulturel identitet, således at eleverne opdager forskelle og ligheder både mellem kulturer og indenfor samme kultur.

Kultur

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres kendskab til og forståelse af kulturelle forskelle og ligheder, hvor skole og uddannelse i Danmark og i oprindelseslandet som udgangspunkt.

I aktiviteterne skal der tages udgangspunkt i temaer og emner, der ser normer og værdier i forhold til skole- og uddannelse.

Samfund

Udgangspunktet i forløbet skal udbygge elevernes indsigt i og viden om forskelle og ligheder i samfundsforhold i Danmark og i oprindelseslandet.

Der arbejdes med at sammenligne skole og samfundsforhold i Danmark med oprindelseslandet, særligt i forhold til skole, uddannelse og arbejdsliv.

3. trinforløb - 7.-9. klassetrin

De tre centrale kompetenceområder, mundtlig kommunikation, skriftlig kommunikation samt kultur og samfund er indbyrdes afhængige og skal derfor integreres i forløbet.

Hovedvægten lægges på den præcise og nuancerede brug af sproget. Eleverne skal møde et varieret og mangfoldigt udbud af aldersvarende tekster og emner, der relaterer sig til hverdag og skole, kultur- og samfundsforhold.

Der arbejdes målrettet med samtalen som redskab og genstand for undervisningen og med, at eleverne udvikler deres evne til at forstå modersmålet i forskellige varianter, såvel i naturlig tale som i IT- baserede medier.

Mundtlig kommunikation

Mundtlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på at bruge et præcist og nuanceret talesprog

Samtale fokuserer på forståelse af regionale og sociale udtaler samt dialogiske og monologiske genrer

Strategier fokuserer på målrettet kommunikation i forhold til flersprogethed.

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres på elevernes anvendelse af præcis og nuanceret tale samt begrundede sproglige valg.

Under samtale fokuseres på elevernes brug af diskussion, fremlæggelse og formidling af fagligt stof.

Under strategier fokuseres på elevernes evne til at benytte strategier, der fremmer forskellige refleksioner over eget sprogvalgsmål.

I arbejdet med at tale og kommunikere i et nuanceret og præcist modersmål med andre modersmålstalende indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet udviklingen af samtalefærdighed baserer sig på elevernes viden om såvel sprogets grammatiske kategorier samt stilistisk variation i modersmålet.

Sproglig præcision og bevidsthed

Gennem forløbet udbygger eleverne deres anvendelse af modersmålet. Det skal blandt andet ske gennem arbejdet med forskellige genrer og stilistiske virkemidler.

Samtale

Gennem forløbet udbygger eleverne deres viden om modersmålet til brug for diskussion og faglig formidling. I begyndelsen af forløbet arbejdes med forskellige varianter af målsproget. Senere arbejdes der med at bruge talesproget til diskussion, men også til monologiske genrer, fx fremlæggelser og anden faglig formidling. med IT midler til støtte for hverdags- og skolesprog.

Strategier

Arbejdet med strategier i overbygningen tager udgangspunkt i hvilke strategier, eleven kan anvende, for at kommunikationen lykkes i forskellige situationer. Først i forløbet lægges vægten på egne sprogvalg og kodeskift. Senere i forløbet arbejdes med strategier i faglige sammenhænge. Eleven skal vide, at forskellige strategier har forskellig værdi for sprogtilgængelsen, eleven skal endvidere vide, at kodeskift og kodeskift er en resurse for flersprogede talere i mange situationer.

Skriftlig kommunikation

Skriftlig kommunikation omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Sproglig præcision og bevidsthed fokuserer på valg af præcise og relevante ord og sproglige og stilistiske registre til relevante formål

Tekster fokuserer på skrivning af sammenhængende, korrekte og præcise tekster i en hensigtsmæssig form og stil om både hverdagslige og faglige emner

Strategier fokuserer på anvendelse af læseforståelsesstrategier til mikro- og makrostrukturelle tekstniveauer.

Under sproglig præcision og bevidsthed fokuseres der i dette forløb på at konsolidere elevens grammatiske viden og bevidsthed, således at elevens modersmålsanvendelse bliver præcis og hensigtsmæssig.

Under tekster fokuseres på en fortsat udvikling af elevernes læsefærdigheder på modersmålet med særligt fokus tekst-, genre- og sprogsammenligninger.

Under strategier fokuseres der på fortsat at udvikle elevernes metabevindsthed om læsning og læsprocessen.

I arbejdet med at skrive og forstå tekster på modersmålet indgår alle f/v-mål under de tre overskrifter, idet den fortsatte udvikling af skriftsprogsfærdigheder baserer sig både på eksplicit viden og bevidsthed om sproglige forhold på modersmålet, herunder også genre- og tekstkendskab og et metakognitivt beredskab.

Sproglig præcision og bevidsthed

I dette forløb bygges der videre på elevernes viden om grammatisk form og forholdet mellem sproglige forhold på dansk og modersmålet, som eleverne tilegnede sig i det foregående forløb. Eleverne kan anvende ordforråd og sproglige mønstre, således at de kan udtrykke sig skriftligt om både hverdagslige emner og faglige emner.

Eleverne skal kunne vælge præcise og relevante ord og sproglige og stilistiske registre til relevante formål. Sidst i forløbet kan eleverne bevidst producere tekster i forskellige stillejer.

Tekster

I dette forløb arbejdes der videre med at konsolidere elevens tekst- og genrebevidsthed gennem læsning af fiktive, fakta- og forskellige medietekster på originalsproget. Eleverne har viden om, hvordan tekster i forskellige genrer bygges op og deres forskellige sproglige mønstre, og eleverne har viden om ligheder og forskelle mellem lignende tekster på dansk og modersmålet.

Elevernes egen skrivefærdighed på modersmålet udvikles dels gennem læsning af tekster på originalsproget og dels gennem at eleverne skriver sammenhængende, korrekte og præcise tekster i en hensigtsmæssig form og stil om både hverdagslige og faglige emner.

Elevernes læsning understøttes af fortsat arbejde med ordforråd og begreber i originalprogstekster. I aktiviteterne indgår højtlesning, genfortælling, diskussion og fortolkning af det læste og tekstsammenligninger.

Strategier

Arbejdet med strategier tager i dette forløb afsæt i elevernes fortsatte læseudvikling, hvor mødet med stadig mere komplekse tekster i skolens øvrige undervisning skærper elevernes tekstforståelse og bevidsthed. I dette forløb kan eleverne bevidst anvende læseforståelsesstrategier fra både mikro- og makrostrukturelle tekstniveauer, eleverne kan overvåge og kontrollere egen læseforståelse og vurdere hensigtsmæssigheden af forskellige strategier til at løse læseforståelsesproblemer, herunder bevidst anvende IT-resurser hensigtsmæssigt.

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Kultur fokuserer på nuancering af den kulturelle forståelse

Samfund fokuserer på diskussion og sammenligning af fx styreformer og ligeberettigelse.

Under kultur fokuseres på elevernes refleksion over kulturelle begreber og forskellige kulturbegreber.

Under samfund fokuseres på elevernes refleksion over samfundsmæssige forskelle og ligheder i Danmark og i oprindelseslandet.

I arbejdet med at udvikle elevernes kulturelle og samfundsmæssige forståelse indgår alle f/v-mål under de to overskrifter. I arbejdet med kultur- og samfundsforhold kan eleverne forholde sig reflekterende og kritisk til begreber om kultur og kulturelle forskelle både indenfor og mellem dansk og oprindelseslandet.

Kultur

I begyndelsen af forløbet anvender eleverne deres viden om kultur og forskellige kulturbegreber til refleksion og diskussion, hvor kulturelle ligheder og forskelle i Danmark og i oprindelseslandet er udgangspunktet. Fokus i arbejdet vil være på hvordan en mere nuanceret kulturel forståelse vil kunne kvalificere deres handlemuligheder.

I aktiviteterne skal der anvendes tekster, der afspejler forskellige kulturbegreber og -opfattelser mellem Danmark og oprindelseslandet.

Samfund

Udgangspunktet i forløbet skal udbygge elevernes indsigt i og viden om forskelle og ligheder i samfundsforhold til videre refleksion og diskussion mellem Danmark og oprindelseslandet.

Der arbejdes med at diskutere og sammenligne fx styreformer og ligeberettigelse mellem Danmark og oprindelseslandet.

Læseplan for emnet færdselslære

Indledning

Færdselslære er et obligatorisk emne i Folkeskolen fra børnehaveklasse til 9.klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1 – 3. kl., 4-6. kl. og 7-9. kl.

I det obligatoriske emne Færdselslære skal eleverne opnå kompetence i at færdes sikkert og ansvarsfuldt i trafikken. Eleverne skal lære at passe på sig selv og andre i trafikken, så ulykker undgås samt lære at hjælpe, hvis ulykken er sket.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Trafikal adfærd og Ulykkeshåndtering

Det er centralt at eleverne gennem videns- holdnings- og færdighedstilegnelse dannes til at blive en sikker og ansvarsfuld trafikant. Eleverne skal lære at tage hånd om sin egen sikkerhed ved at færdes ifølge færdselsreglerne samt træffe de sikre valg for sig selv. Derudover skal eleverne lære at færdes sikkert i samspil med andre trafikanter, hvilket kræver, at eleverne opnår kompetencer i at færdes opmærksomt og ansvarsfuldt samt i at forudsige situationer i trafikken. Eleverne skal lære, hvordan de kan hjælpe sig selv og andre, hvis ulykken er sket. Eleverne skal opnå tillid til, at der er noget de kan gøre, hvis en ulykke er sket samt opnå kompetencer til at hjælpe den tilskadedkomne.

Med udgangspunkt i den enkelte elev som trafikant skal undervisningen omfatte virkelighedsnære forhold.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1.trinforløb - 1.-3.-klassetrin

Der arbejdes med, at eleverne lærer at færdes sikkert i trafikken i lokalområdet. Fra at de skal lære at begå sig i trafikken, skal de nu lære at færdes ifølge færdselsreglerne. Fokus er på eleven som fodgænger, idet det forventes at børn på disse trinforløb har de fornødne forudsætninger for at lære at færdes alene til fods i trafikken.

Eleverne skal også lære at mestre cyklen i henhold til de grundlæggende færdselsregler, idet dette er en forudsætning for senere at færdes alene på cykel i trafikken. Udgangspunktet for undervisningen er elevernes nærmiljø og at eleverne lærer at færdes i kendte områder.

Endvidere skal eleverne på dette trin lære at hjælpe, hvis der sker en færdselsrelateret ulykke i skolens nærområde. Eleverne skal lære at skabe sikkerhed i et område, hvor der ikke kører biler eller andre motoriserede køretøjer. Hjælpen består i at eleven lærer at yde omsorg, håndtere småskader samt at tilkalde hjælp i form af en voksen. Undervisningen tager udgangspunkt i førstehjælpens grundprincipper. Det er centralt at undervisningen i ulykkeshåndtering, herunder førstehjælp er alderssvarende.

Trafikal adfærd

Trafikal adfærd omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Færdselsregler fokuserer på, at eleverne lærer hvilke regler og anvisninger, der gælder for fodgængere.

Egen sikkerhed omhandler, at eleverne lærer om brug og virkning af sikkerhedsudstyr i trafikken.

Andre trafikanter tager sit udgangspunkt i, at eleverne lærer at skelne mellem forskellige typer af trafikanter i forhold til størrelse, fart og hensigt.

Sikker rute fokuserer på, at eleverne lærer hvilke ruter, der er de mest sikre som fodgænger.

Sikker på cykel er centreret omkring, at eleverne lærer at styre og balancere cyklen i henhold til grundlæggende færdselsregler for cyklister.

Færdselsregler

Eleverne skal arbejde med hvilke regler og anvisninger, der gælder for fodgængere. De skal lære, hvor de må gå, hvordan de skal krydse forskellige veje og kryds og hvordan de skal orientere sig i trafikken. Eleverne skal også lære, hvad relevante færdselstavler betyder for deres færden.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes nærmiljø og fokus er, at de skal lære at færdes sikkert til fods i skoletiden og på deres vej til og fra skole.

Egen sikkerhed

Eleverne skal arbejde med sikkerhedsudstyr i trafikken. De beskæftiger sig med cykelhjelm, lygter, reflektorer og sikkerhedssele og deres virkning ift. sikkerhed i trafikken. Eleverne skal lære, hvad der er korrekt placering i bilen afhængig af deres højde.

Der arbejdes med, hvordan tidspunkt på døgnet og årstiden influerer på sikkerheden og hvilket sikkerhedsudstyr, der er vigtigt at anvende i relation til dette.

Eleverne skal lære, hvor vigtigt det er at være synlig i trafikken samt hvordan de ved hjælp af cykelhjelm kan sikre sig selv.

Andre trafikanter

Eleverne skal arbejde med hvordan de kan skelne mellem forskellige typer af trafikanter i forhold til størrelse, hastighed og færemomenter. Eleverne skal lære at skelne mellem hårde og bløde trafikanter samt vide, hvilke køretøjer, der kan være farlige på grund af et begrænset udsyn. Ligeledes skal eleverne øve sig på at vurdere forskellige køretøjers hastighed samt afstanden til dem.

Desuden skal eleverne lære at aflæse andre trafikanter, herunder forstå deres tegngivning, så de kan forudsige, hvad de andre trafikanter har til hensigt at gøre.

Sikker rute

Eleverne skal arbejde med, hvad der kendetegner en sikker rute for fodgængere, fx stisystemer, fodgængerfelter, gangtunneler samt veje med begrænset trafik og gode oversigtsforhold.

I arbejdet med sikre ruter skal eleverne lære, hvilke områder og ruter, der er de sikreste for dem som fodgængere samt hvor på ruten, det er bedst at krydse vejen.

Sikker på cykel

Eleverne skal arbejde med deres manørefærdigheder på cykel. Det sker gennem praktiske øvelser i et lukket område, fx skolegården. Konkret skal de arbejde med deres færdigheder ift. at starte og bremse sikkert, at kunne orientere sig bagud og til siderne samt give tegn uden at miste balancen på sin cykel.

Øvelserne skal knyttes til elevernes færden i trafikken som cyklister og til reglerne for cyklister. Derfor skal eleverne også opnå kendskab til de grundlæggende færdselsregler for cyklister, fx hvor de må køre, om vigepligt, orientering og tegngivning.

Ulykkeshåndtering

Ulykkeshåndtering omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Skab sikkerhed fokuserer på, at eleverne lærer at skabe sikkerhed omkring en tilskadekommen i et område uden trafik.

Vurdering af tilskadekommen omhandler, at eleverne lærer at vurdere en tilskadekommen persons tilstand med henblik på at yde den rette hjælp.

Tilkald hjælp fokuserer på, at eleverne lærer at tilkalde hjælp

Førstehjælp er centreret omkring, at eleverne lærer at behandle mindre slag og skrammer samt at lægge en person i stabilt sideleje.

Skab sikkerhed

Eleverne skal lære, at de ved at stoppe andre trafikanter, kan skabe sikkerhed omkring den tilskadekomne. Af hensyn til sikkerheden, skal eleverne kun beskæftige sig med at standse de bløde trafikanter og i områder uden biler og lignende køretøjer.

Vurdering af tilskadekommen

Eleverne skal lære at vurdere, om en tilskadekommen person er ved bevidsthed. Eleverne skal ved hjælp af berøring og tilkald undersøge hvorvidt en tilskadekommen person er ved bevidsthed.

Tilkald af hjælp

Eleverne skal lære, at det er vigtigt at tilkalde hjælp ved at kalde på en voksen. Eleverne skal også lære, at de kan ringe til 112, når ulykken er alvorlig.

Førstehjælp

Eleverne skal lære at behandle småskader som hudafskrabninger og mindre buler. Der arbejdes også med, hvordan eleverne ved at trøste og berolige kan hjælpe den tilskadekomne. Desuden skal eleverne lære, hvordan de lejrer en bevidstløs person i stabilt sideleje.

2. trinforløb - 4.-6. klassetrin

Der arbejdes med, at eleverne lærer at færdes sikkert i trafikken, dvs. både i kendte og ukendte områder. Udgangspunktet er, at eleverne på disse klassetrin i langt højere grad færdes i trafikken på egen hånd og især cyklen er et foretrukket transportmiddel. Eleverne skal lære hvilke regler, der gælder for cyklister og de skal vide, hvilke risici de selv og andre trafikanter kan frembyde.

Endvidere skal eleverne på dette trin lære at give førstehjælp ved færdselsrelaterede ulykker i mindre trafikerede områder. Eleverne skal lære, hvordan de kan standse trafikken omkring den tilskadekomne, hjælpe den tilskadekomne samt lære at foretage et alarmopkald. Det er centralt at undervisningen i ulykkeshåndtering, herunder førstehjælp er alderssvarende.

Trafikal adfærd

Trafikal adfærd omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Færdselsregler fokuserer på, at eleverne lærer, hvilke regler og anvisninger der gælder for cyklister.

Egen sikkerhed tager sit udgangspunkt i, at eleverne opnår kendskab til typer af distraktorer i trafikken og hvordan de påvirker deres sikkerhed.

Samspil i trafikken fokuserer på, at eleverne arbejder med de risici, der er forbundet med andre typer af trafikanter og hvordan de kan færdes mest sikkert i forhold til dem.

Sikker rute omhandler, at eleverne lærer hvilke ruter, der er de mest sikre for cyklister.

Færdselsregler

Eleverne skal arbejde med hvilke regler og anvisninger, der gælder for cyklister. Eleverne skal lære om korrekt placering, tegngivning, om ubetinget og højre vigepligt samt orientering i trafikken. Eleverne skal stadig opnå kendskab til relevante færdselstavler og hvad de betyder for deres færden på cykel.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i trafikken og målet er, at eleverne lærer at cykle ifølge cykelreglerne i både kendte og ukendte områder.

Egen sikkerhed

Eleverne skal lære hvilke distraktorer, der kan være i trafikken og hvordan de influerer på deres sikkerhed. Eleverne skal opnå kendskab til distraktorer som kørsel i flok samt brug af musik og mobiltelefon, mens de cykler. Målet er, at eleverne lærer, at det er vigtigt at være opmærksom, når de færdes i trafikken.

Brug af cykelhjelm og lygter skal fortsat belyses som essentielle faktorer for elevernes egen sikkerhed.

Samspil i trafikken

Eleverne skal lære hvilke risici, der kan være i mødet med andre trafikanter. Eleverne skal arbejde med forhold som fart, bremselængde, blinde vinkler og tunge køretøjer.

Formålet er, at eleverne lærer at forudse, hvordan den trafikale situation kan udvikle sig og at de lærer at navigere sikkert i dette samspil. Eleverne skal også arbejde med, hvordan deres egen adfærd kan påvirke samspillet i trafikken på god og dårlig vis.

Sikker rute

Eleverne skal arbejde med, hvad der kendetegner en sikker rute for cyklister, fx stisystemer, enkle kryds frem for store samt ruter med begrænset trafik og evt. trafiksaneringer.

Gennem arbejdet skal eleverne lære, hvilke ruter der er de mest sikre som cyklist samt hvilke, der kræver ekstra meget opmærksomhed, fx store lyskryds samt rundkørsler.

Ulykkeshåndtering

Ulykkeshåndtering omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Skab sikkerhed er centreret omkring, at eleverne lærer at skabe sikkerhed omkring en tilskadekommen i et mindre trafikeret område.

Vurdering af tilskadekommen fokuserer på, at eleverne lærer at vurdere en tilskadekommen persons tilstand med henblik på at yde den rette hjælp.

Tilkald hjælp omhandler, at eleverne lærer at foretage et alarmopkald

Førstehjælp fokuserer på, at eleverne lærer at hjælpe ved knoglebrud og slag af hovedet

Skab sikkerhed

Eleverne skal lære at skabe sikkerhed omkring den tilskadekomne ved at stoppe andre trafikanter. Eleverne skal opnå kendskab til en advarselstrekant samt lære at stoppe både bløde og hårde trafikanter i mindre trafikerede områder.

Vurdering af tilskadekommen

Eleverne skal lære at vurdere, om en tilskadekommen person trækker vejret og hvordan de skaber frie luftveje hos personen.

Tilkald af hjælp

Eleverne skal lære at tilkalde hjælp ved at foretage et alarmopkald (112). De skal arbejde med at give de rette oplysninger i form af angivelse af ens navn, ulykkessted samt ulykkens hændelse og omfang.

Førstehjælp

Eleverne skal arbejde med symptomerne på en hjernerystelse og opnå kendskab til, hvordan de skal forholde sig, hvis de har mistanke om, at den tilskadekomne har slået hovedet. Eleverne skal også lære at hjælpe ved knoglebrud, herunder lave en armslynge ved brud på armen.

3. trinforløb - 7.-9. klassetrin

Der arbejdes med, at eleverne lærer at færdes sikkert og ansvarsfuldt i trafikken. Her skal eleven lære at færdes ifølge færdselsreglerne i trafikken og under hensynstagen til øvrige trafikanter. Det forventes, at eleven har en indsigt i og forståelse for egen og andre trafikanters ageren i trafikken samt forstår sit medansvar i trafikken.

Endvidere skal eleverne arbejde med at lære at yde livreddende førstehjælp ved tilskadekomst i trafikken, således at de er i stand til at hjælpe i forbindelse med færdselsrelaterede ulykker. Eleven skal lære at sikre en tilskadekommen, vurdere skaden og behovet for professionel hjælp. Det er centralt at undervisningen i ulykkeshåndtering, herunder førstehjælp er alderssvarende.

Trafikal adfærd

Trafikal adfærd omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Færdselsregler fokuserer på, at eleverne lærer hvilke regler og anvisninger der gælder for fodgængere, cyklister og visse typer af andre trafikanter, fx knallert.

Egen sikkerhed er centreret omkring, at eleverne opnår kendskab til risikofaktorerens indflydelse på ulykker i trafikken.

Ansvar omhandler, at eleverne lærer om deres og andres ansvar i trafikken

Konsekvensberegning fokuserer på, at eleverne lærer at kunne forudsige konsekvensen af egen og andres adfærd i trafikken.

Færdselsregler

Eleverne skal arbejde med hvilke regler og anvisninger, der gælder for dem som trafikanter. De skal lære en grundregel for al færdsel: at optræde hensynsfuldt og udvise agtpågivenhed i trafikken. Eleverne skal også opnå kendskab til færdselsreglerne for andres færden, herunder kende til reglerne for knallertkørsel, fx aldersgrænse, regler for kørekort, hastighedsgrænser samt grænser for spritkørsel.

Egen sikkerhed

Eleverne skal lære om de væsentligste risikofaktorer, der har betydning for deres sikkerhed i trafikken. De skal lære om kroppens reaktionsevne under påvirkning af alkohol og stoffer, om uopmærksomhed og om risikoen ved at køre med for høj fart og uden fornødent sikkerhedsudstyr.

Ansvar

Eleverne skal arbejde med det ansvar, de bærer, når de færdes i trafikken. Eleverne skal lære at have øje for andre end sig selv og derved lære, at de har et ansvar overfor deres medtrafikanter. Særligt skal eleverne lære at have øje for de yngste i trafikken og lære, at de er rollemodeller for de yngre børn.

Endvidere skal eleverne lære, at de gennem deres valg kan påvirke deres medtrafikanter i god og dårlig retning, herunder arbejde med hvordan gruppedynamikker kan påvirke deres adfærd. Eleverne skal opnå kompetence i at sige til og fra over for risikoadfærd.

Konsekvensberegning

Eleverne skal lære, at deres egne samt andres beslutninger og handlinger i trafikken har indflydelse på egen og andres sikkerhed. Eleverne skal forstå de mulige personlige og samfundsmæssige konsekvenser ved uhensigtsmæssig adfærd i trafikken og derigennem motiveres til at handle velovervejede og træffe de sikre valg både for dem selv og andre.

Ulykkeshåndtering

Ulykkeshåndtering omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Skab sikkerhed omhandler, at eleverne lærer at sikre en tilskadekommen i trafikken.

Vurdering af tilskadekommen fokuserer på, at eleverne lærer at vurdere en tilskadekommen persons tilstand med henblik på at yde den rette hjælp.

Tilkald af hjælp er centeret omkring, at eleverne lærer at opgive de rigtige oplysninger i forbindelse med tilkald af professionel hjælp.

Førstehjælp tager sit udgangspunkt i, at eleverne skal arbejde med at lære at yde livreddende førstehjælp til tilskadekomne i trafikken.

Skab sikkerhed

Eleverne skal arbejde med, hvilke forhold der er særligt vigtige, når der skal skabes sikkerhed om en tilskadekommen i trafikken på trafikerede områder. Eleverne skal lære, hvordan der ved korrekt brug af signalering kan skabes sikkerhed både for tilskadekomne og hjælpere. Endvidere lærer eleverne, hvordan de skal foretage en nødflytning af en tilskadekommen for at skabe sikkerhed omkring denne.

Vurdering af tilskadekommen

Eleverne skal lære at vurdere, om en tilskadekommen person har brug for livreddende førstehjælp. I den forbindelse lærer eleverne at vurdere om tilskadekomne har problemer med vejrtrækningen, kredsløbet og hjertet. Eleverne lærer også at genkende skader, der kan forårsage livstruende blodtab eller chok.

Tilkald af hjælp

Eleverne skal lære at håndtere en samtale med en professionel hjælper. Her tænkes der særligt på den samtale, der skal føres ved akutopkald til 112, hvor der kan være brug for, at eleverne skal bevare roen og måske bistå i hjælpearbejdet med en tilskadekommen. Eleverne lærer også at kunne vurdere, hvilken professionel hjælp, der skal tilkaldes, hvis den tilskadekomnes tilstand ikke er livstruende. Her tænkes særligt på kontakt til skadestuen.

Førstehjælp

Eleverne skal lære, hvilken type hjælp, der er brug for, hvis tilskadekomne er i livsfare. Herunder skal eleverne lære teknikker til at foretage hjertelungeredning og forebyggelse af choktilfælde. Eleverne skal også lære teknikker til at stoppe livstruende blødninger.

Sproglig udvikling

I det obligatoriske emne Færdselslære er sproget en vigtig kilde til viden. Eleverne lærer af at høre hinandens historier, og sætte ord på deres tanker om det at være trafikant.

Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I Færdselslære er særligt de tre dimensioner, at samtale, at lytte og at læse i fokus.

I Færdselslære er det vigtigt, at eleverne lærer emnets centrale fagord og begreber, fx vigepligt, færdselstavler. Eleverne skal i den forbindelse også lære færfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i netop emnet Færdselslære, fx tegngivning, bløde og hårde trafikanter.

I Færdselslære skal eleverne have viden om færdselslæres særlige teksttyper, fx færdselstavler og hvordan de skal tolkes gennem kendskab til formål og struktur. Eleverne skal kunne gennemføre faglige læseopgaver, herunder de instruerende og vejledende teksttyper som knytter sig til både færdsel og førstehjælp.

It og medier

It og medier er en stor ressource for undervisningen i Færdselslære. Ved hjælp af computeren eller andre digitale værktøjer, kan man trække en del af virkeligheden ind i klasseværelset, og visuelt give eleverne indblik i den trafikale verden.

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I Medier arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

På internettet findes mange opgaver der relaterer sig til sikker færdsel, trafiksikkerhed og førstehjælp. I færdselslære kan man arbejde med eleverne som kritiske undersøgere, ved at lade dem søge informationer om trafiksikkerhed i Danmark, og bede eleverne sammenligne deres søgeresultater.

Eleverne bør som led i deres søgninger reflektere over og analysere på deres resultater fx sammenligne med klassekammeraternes informationssøgning og diskutere forskelle samt aktivt relatere det til deres egen adfærd i trafikken. Eleverne skal arbejde med at se kritisk på deres søgeresultater.

Når eleverne skal arbejde som målrettede, kreative producenter, kan de fx lave en præsentation af et undersøgt emne, eller optage en lille trafikvideo.

Eleverne skal sluttelig lære at være ansvarlige deltagere i de forskellige fora de deltager i på internettet. Det kan være sociale medier eller i blogs, hvor man må fokusere på, at eleverne lærer at tage ansvar for deres handlinger på internettet.

Innovation og entreprenørskab

I Færdselslære kan der arbejdes med forskellige dimensioner af innovation og entreprenørskab. Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner:

Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I færdselslære er særligt personlig indstilling og handlekompetence centralt.

I Trafikal adfærd er det oplagt at arbejde med elevernes omverdensforståelse og deres personlige indstilling. Undervisningen leder hen imod, at eleverne kan færdes sikkert og ansvarsfuldt i trafikken, og for at nå dette mål, må man arbejde med elevernes forståelse af verden omkring dem, og bevidstgøre dem om, at de spiller en rolle i en større sammenhæng.

I Ulykkeshåndtering skal eleverne blive i stand til at hjælpe og handle på ulykker. For at nå dette mål, kan man i undervisningen eksperimentere og opstille fiktive scenarier, for at arbejde med forskellige situationer. Eleverne skal trænes i at turde handle og tro på egne evner.

Eleverne kan især på de ældre klassetrin skabe produkter, der kan være til gavn og værdi for skolens øvrige elever. Det kunne fx være i form af en cykelbane, som man lod de yngre elever benytte under opsyn, eller de store elever kunne planlægge en gåtur ud i lokalområdet ifølge med nogle små elever. Man kunne også forestille sig en type workshop, hvor store elever underviste yngre elever i basal førstehjælp.

Endelig kunne eleverne udarbejde kreative løsningsforslag, der kunne forbedre trafiksikkerheden lokalt omkring deres skole fx skabe bilfri områder i morgenmyldretiden, cykelhelms- og forældre-kampanjer.

Læseplan for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

Indledning

Emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab er et obligatorisk emne i Folkeskolen fra børnehaveklasse til 9.klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: 1-3.kl., 4-6.kl., og 7-9.kl.

I sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab skal eleverne udvikle kompetencer til at kunne fremme sundhed og trivsel for sig selv og andre. Gennem tilegnelsen af sundhedsfaglig viden og relevante færdigheder til at kunne undersøge, analysere, diskutere, tænke kritisk og vurdere sundhedsfaglige problemstillinger, skal elevernes kompetencer til at igangsætte og afprøve sundheds- og trivselsfremmende handlinger udvikles.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Sundhed og trivsel og Køn, krop og seksualitet

I undervisningen i sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab skal der lægges vægt på en undersøgende og tværfaglig tilgang, hvor elevernes erfaringer og undren er omdrejningspunkt. Elevernes personlige og sociale liv er centralt, og der skal arbejdes med indhold, hvor lyst og livskvalitet, tanker om livet, etik, rettigheder, ansvarlighed og handlemuligheder står i centrum.

Undervisningen i emnet på de enkelte trin skal med fordel ske i et samarbejde med skolens sundheds- og tandpleje samt med eksterne ressourcepersoner og kan gennemføres med inddragelse af relevante tilbud i skolens lokalområde.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb – børnehaveklasse - 3. klasse

Undervisningen skal bidrage til, at eleverne udvikler en grundlæggende forståelse af, hvilke faktorer, der fremmer sundhed og trivsel i deres egne liv. Det er i den forbindelse vigtigt, at eleverne udvikler en bevidsthed om sundhed som et bredt og positivt begreb samt anerkendelse af og respekt for menneskers forskelligheder i forhold til køn, krop og familieliv.

Hovedvægten lægges på elevernes nære omverden og egne erfaringer. Det skal ske med inddragelse af viden og forklaringer, der passer til elevernes forskellige alder og modenhed.

Det er centralt, at elevernes viden om egne rettigheder og handlemuligheder i forhold til at fremme sundhed og trivsel inddrages i undervisningen.

Sundhed og trivsel

Sundhed og trivsel omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Sundhedsfremme handler om enkle faktorer, der fremmer sundhed og trivsel, herunder venskaber, familie, kost og motion.

Livsstil fokuserer på om enkle anbefalinger for sund livsstil, herunder kost, søvn, hygiejne og motion.

Levevilkår tager udgangspunkt i, hvordan omgivelserne påvirker sundhed, herunder boligens og nærmiljøets betydning.

Rettigheder sætter fokus på børns grundlæggende rettigheder, herunder Børnekonventionen.

Personlige grænser handler om personlige grænser, herunder at genkende og respektere egne og andres grænser.

Følelser fokuserer på følelser og følelsesmæssige reaktioner.

Sundhedsfremme

I forløbet skal eleverne opnå indsigt i enkle faktorer, der fremmer sundhed og trivsel. Der skal arbejdes med forskellige elementer af et bredt og positivt sundhedsbegreb, som eleverne kan relatere til egne liv, herunder venskaber, familie, kost og motion.

Eleverne skal kunne samtale om egen sundhed og trivsel med udgangspunkt i sundhed som et bredt og positivt begreb. De skal kunne inddrage overvejelser over deres muligheder for at fremme egen sundhed og trivsel.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, at mange faktorer har indflydelse på menneskers sundhed og trivsel. Undervisningen skal ligeledes styrke elevernes oplevelse af selv at kunne handle for at fremme sundhed og trivsel.

Livsstil

Eleverne skal igennem forløbet opnå kendskab til enkle anbefalinger, der bidrager til at fremme børns sundhed, herunder nationale anbefalinger for kost og motion.

Eleverne skal kunne beskrive anbefalinger for sundhed og inddrage disse i samtale om egen livsstil. De skal kunne inddrage overvejelser over egne erfaringer fra hjemmet og på skolen.

Forløbet skal bidrage til elevernes forståelse af, hvordan livsstil kan påvirke børns sundhed og trivsel, samt hvilke handlemuligheder de selv har for at leve sundt.

Levevilkår

Eleverne skal opnå indblik i levevilkårenes betydning for børns sundhed og trivsel. I forløbet sættes fokus på boligens og nærmiljøets betydning.

Eleverne skal kunne forklare, hvordan omgivelserne påvirker sundheden med udgangspunkt i deres egne erfaringer. Eleverne skal kunne inddrage overvejelser over betingelserne i deres eget nærmiljø og samtale om forhold, der henholdsvis fremmer eller hæmmer sundhed og trivsel.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, hvorledes levevilkår kan påvirke børns sundhed og trivsel samt hvilke handlemuligheder, de selv har for at leve sundt.

Rettigheder

Eleverne skal igennem forløbet opnå viden om børns grundlæggende rettigheder, herunder Børnekonventionen. Der fokuseres på retten til mad, sundhed, et sted at bo, familie og tryghed.

Eleverne skal kunne samtale om børns rettigheder i relation til familie og skole. Først i forløbet knyttes undervisningen primært til elevernes egne erfaringer og fortællinger fra Danmark. Senere i forløbet kan inddrages fortællinger med internationale perspektiver.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af børns rettigheder, som vigtige for deres egne liv. Undervisningen skal ligeledes styrke elevernes modstandsdygtighed i situationer, hvor deres rettigheder ikke respekteres.

Personlige grænser

I forløbet skal eleverne opnå viden om personlige grænser, herunder ”fysiske grænser” og ”verbale grænser”. Der arbejdes med, hvordan personlige grænser kan være forskellige alt efter, hvem man er samt hvilke sammenhænge, man indgår i, herunder i hjemmet, skolen, fritiden og på nettet.

Eleverne skal kunne give udtryk for egne grænser samt aflæse og respektere andres grænser. Forløbet skal bidrage til elevernes forståelse af, at de har retten til at bestemme over deres egen krop samt øge deres bevidsthed om, hvor deres personlige grænser går.

Undervisningen skal øge elevernes forståelse af, at respekt for hinandens grænser i skolens fællesskaber er en positiv værdi, der kan bidrage til at fremme trivsel og mental sundhed.

Følelser

Forløbet skal bidrage til elevernes udvikling af viden om følelser, herunder glæde, vrede, sorg, kærlighed og at være ked af det. Eleverne skal kende til forskellige måder disse følelser kommer til udtryk på hos dem selv og andre, i forskellige situationer og i forskellige sociale sammenhænge.

Eleverne skal kunne beskrive følelsesmæssige reaktioner med udgangspunkt i egne erfaringer. De skal kunne samtale om følelser med udgangspunkt i eksempler fra film, børnelitteratur og enkle dilemmaer fra elevernes egen hverdag.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af følelsers betydning for oplevelsen af trivsel og mental sundhed.

Køn, krop og seksualitet

Køn, krop og seksualitet omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Normer og idealer handler om kønsroller og mangfoldighed.

Krop tager udgangspunkt i kroppes forskelligheder.

Familieliv handler om forskellige familieformer.

Reproduktion sætter fokus på, hvordan man får børn.

Normer og idealer

Eleverne skal tilegne sig viden om kønsroller med udgangspunkt i egne erfaringer fra skolen og hjemme. Der arbejdes med, hvordan man kan være drenge og piger på mange forskellige måder i Danmark i dag og der inddrages eksempler på fiktive og virkelige eksempler på drenge og piger, der afviger fra gængse kønsroller.

Eleverne skal kunne samtale om kønsroller og mangfoldighed med inddragelse af erfaringer fra deres egen hverdag.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, at man kan være dreng og pige på mange forskellige måder samt af at mangfoldighed er en positiv værdi i skolens og andre fællesskaber.

Krop

Eleverne skal opnå viden om kroppes forskelligheder. Først i forløbet skal eleverne arbejde med ligheder og forskelle på drenges og pigers kroppe. Senere i forløbet inddrages viden om, hvorledes kroppe forandrer sig i et livsperspektiv, herunder fra barn til ung og til voksen.

Eleverne skal kunne samtale om kroppe og mangfoldighed med inddragelse af overvejelser over forskelle og ligheder i forhold til alder, køn, hudfarve, kropsform og handicap.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, at menneskers kroppe er forskellige samt at kroppe udvikler sig forskelligt afhængig af både biologi, livsstil og levevilkår.

Familieliv

I forløbet skal eleverne tilegne sig viden om familieformer. Der arbejdes med forskellige familieformer samt med eksempler på ligheder og forskelle mellem disse.

Eleverne skal kunne sammenligne familieformer og beskrive, hvorledes familieliv kan tage sig ud på mange forskellige måder. De skal kunne samtale om forskellige måder at bo og have familie på med inddragelse af egne erfaringer og overvejelser over familiens betydning.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af familielivets betydning for sundhed og trivsel.

Reproduktion

I forløbet skal eleverne tilegne sig basal viden om menneskets reproduktion. Eleverne skal vide, at man kan få børn på forskellige måder, herunder at nogle børn kommer til verden ved hjælp af kunstig befrugtning samt hvad adoption er.

Eleverne skal kunne forklare med egne ord, hvordan man kan få børn. Der kan inddrages myter og fortællinger vedrørende reproduktion i undervisningen.

Undervisningen skal bidrage til elevernes alderssvarende forståelse af, hvordan de selv og andre er børn er kommet til verden.

2. trinforløb – 4. - 6. klasse

Undervisningen skal bidrage til at videreudvikle elevernes forståelse af samspillet mellem sundhed, trivsel, livsstil og levevilkår. Det er i denne sammenhæng vigtigt, at bidrage til eleverne bevidsthed om, hvordan børn og unge kan påvirkes af samfundsmæssige og kulturelle normer og idealer for sundhed, køn, krop og seksualitet.

Hovedvægten lægges fortsat på elevernes nære omverden og egne erfaringer, men gradvist inddrages bredere perspektiver, hvor eleverne skal forholde sig til skolen og lokalmiljøet omkring dem. Når undervisningen sætter fokus på områder, der går tæt på elevernes egne liv, skal dette ske i et trygt socialt rum med respekt for elevernes forskelligheder.

Det er centralt, at elevernes egne erfaringer, undren og overvejelser om handlemuligheder i forhold til at fremme sundhed og trivsel er omdrejningspunkt for undervisningen. Eleverne skal i den forbindelse gøre sig erfaringer med at afprøve sundhedsfremmende initiativer.

Sundhed og trivsel

Kompetenceområdet sundhed og trivsel omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Sundhedsfremme handler om, hvordan sundhed og trivsel på skolen kan fremmes.

Livsstil sætter fokus på normer og idealer for sundhed.

Levevilkår handler om samspillet mellem sundhed, trivsel og levevilkår.

Rettigheder sætter fokus på børns ret til beskyttelse mod fysisk, psykisk og digital overgreb.

Personlige grænser tager udgangspunkt i respekt for egne og andres grænser.

Venskaber fokuserer på relationers betydning for sundhed og trivsel.

Sundhedsfremme

Forløbet præsenterer eleverne for viden om, hvad der fremmer sundhed og trivsel. Der fokuseres på viden om et bredt og positivt sundhedsbegreb samt på viden om handlemuligheder, der kan bidrage til fremme børns sundhed.

Eleverne skal kunne vurdere, hvad der fremmer sundhed og trivsel på skolen. De skal kunne udvælge og undersøge sundhedsfremmende initiativer med udgangspunkt i egne erfaringer og undren.

Undervisningen skal styrke elevernes indblik i handlemuligheder, der kan fremme sundhed og trivsel.

Livsstil

I forløbet skal eleverne opnå indsigt i normer og idealer for sundhed, herunder i forhold til kost, motion, søvn, hygiejne rygning og alkohol. Der fokuseres på normer og idealer for sund livsstil, som kommer til udtryk i medier, blandt venner, i skolen og i familien.

Eleverne skal kunne analysere normer og idealer for sundhed med inddragelse af egne erfaringer og faglig læsning, herunder med inddragelse af budskaber fra sundhedskampagner. Eleverne skal kunne undersøge normer og idealer for sundhed og vurdere deres indflydelse på egne og andres handlinger. Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, hvordan individuel livsstil i forhold til sundhed kan påvirkes af normer og idealer i medier, blandt venner, i skolen og familie.

Levevilkår

Eleverne skal igennem forløbet udvikle indsigt i samspillet sundhed, trivsel og levevilkår. Der fokuseres på betydningen af økonomiske, kulturelle og sociale levevilkår, herunder på sårbare og udsatte familier. Eleverne skal kunne analysere, hvordan sundhed påvirkes af levevilkår samt diskutere ideer, der kan påvirke egne og andres levevilkår i skolen og det øvrige nærmiljø i en sundhedsfremmende retning. Undervisningen skal bidrage til elevernes oplevelse af, at de som børn kan være deltagende i forhold til fremme af sundhed og trivsel i sammenhænge, der påvirker deres egne liv, herunder på skolen.

Rettigheder

Forløbet skal bidrage til elevernes viden om børns ret til beskyttelse fra forskellige former for overgreb, som det er beskrevet i Børnekonventionen. Der fokuseres på beskyttelse mod såvel fysiske, psykiske som digitale overgreb.

Eleverne skal kunne diskutere handlemuligheder, hvis et barns ret til beskyttelse krænkes. De skal kunne samtale om, hvordan man som barn kan få hjælp samt hvordan man kan hjælpe andre. Viden om sikker adfærd på internettet skal inddrages.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af børnerettighedernes betydning i forhold til deres egne og andres liv og trivsel.

Personlige grænser

Forløbet skal udvikle elevernes indsigt i, hvad mobning er samt hvilken betydning mobning har for trivsel. Der fokuseres på, hvordan mobning undgås og trivsel øges i forskellige sammenhænge, herunder på skolen, i fritiden og gennem elektroniske medier.

Eleverne skal kunne respektere egne og andres personlige grænser. De skal kunne samtale om konsekvenserne af mobning og vurdere handlemuligheder i forhold til at forebygge og håndtere forskellige former for mobning.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af deres egen rolle i forhold til at fremme egen og andres trivsel. Undervisningen skal desuden øge elevernes forståelse af, at respekt for forskelligheder i skolens fællesskaber er en positiv værdi, der kan bidrage til at fremme trivsel.

Venskaber

Eleverne skal igennem forløbet udvikle deres indsigt i relationers betydning for sundhed og trivsel. Der fokuseres på betydningen af forskellige former for venskaber og på opfattelser af, hvordan man er en god ven og klassekammerat.

Eleverne skal kunne vurdere betydningen af gode venskaber i forhold til sundhed og trivsel med inddragelse af egne erfaringer og overvejelser over handlemuligheder i dilemmaer relateret til venskaber. Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af betydningen af mental sundhed og hvordan positive og anerkendende relationer kan bidrage til fremme af dette.

Køn, krop og seksualitet

Køn, krop og seksualitet omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Normer og idealer fokuser på hvordan normer for krop og køn kan påvirke børn og unge.

Pubertet tager udgangspunkt i pubertetens betydning for identitet og relationer.

Seksualitet handler om seksualitet og seksuel mangfoldighed.

Normer og idealer

Forløbet skal præsentere eleverne for indsigt i normer og idealer for køn og krop. Der fokuseres på, hvordan normer og idealer præsenteres i medier, børne- og ungdomskulturer, blandt venner og i familier.

Eleverne skal kunne analysere, hvordan normer og idealer for køn og krop kan påvirke børn og unge samt med hvilke positive og negative konsekvenser. De skal kunne samtale om normer og idealer med inddragelse af eksempler fra såvel egne liv som fra medier, litteratur, film, musik og lignende.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, hvordan de selv kan være påvirket af normer og idealer for køn og krop samt øge deres indblik i egne og andres handlemuligheder i forhold til dette.

Pubertet

Forløbet skal udvikle elevernes viden om de fysiske og psykiske forandringer, der kan opleves i forbindelse med puberteten. Der fokuseres på forandringer, der er fælles for drenge og piger, og forandringer, der er kønsspecifikke.

Eleverne skal kunne vurdere pubertetens betydning for udvikling af identitet samt for mulige forandringer i relationer til venner, klassekammerater og familie. Eleverne skal kunne inddrage overvejelser vedrørende følelser, kærester og seksualitet samt forventninger til ungdomslivet.

Undervisningen skal styrke elevenes refleksion og handlemuligheder i forhold til egen pubertets- og identitetsudvikling.

Seksualitet

Eleverne skal igennem forløbet udvikle deres kendskab til forskellige former for seksualitet, herunder homo-, bi- og heteroseksualitet. Eleverne skal vide, at seksualitet ikke blot handler om biologi, men også har psykologiske, kulturelle og sociale dimensioner.

Eleverne skal kunne beskrive og samtale om seksuel mangfoldighed med inddragelse af eksempler fra medier, litteratur, film, musik og lignende.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, at seksualitet er et aspekt af alle menneskers liv samt af at seksualiteten forandres igennem hele livet og kan komme til udtryk på mange forskellige måder.

3. trinforløb - 7. - 9. klasses trin

Undervisningen skal bidrage til at udvikle elevernes forståelse af sundhed, trivsel og seksualitet, som væsentlige aspekter af menneskets liv, der påvirkes af det samfund, man lever i. Undervisningens udgangspunkt er fortsat et bredt og positivt sundhedsbegreb, hvor der sættes fokus på såvel livskvalitet og trivsel som viden om sundhedsmæssige faktorer, der er særligt relevante for unge.

Hovedvægten lægges på kulturelle, sociale og samfundsmæssige dimensioner af sundhed. Overvejelser vedrørende rettigheder, ulighed og demokrati skal inddrages. Det er i denne sammenhæng vigtigt, at disse komplekse forhold kobles til elevernes egne erfaringer, undren og nære miljø for at skabe muligheder for identifikation og engagement for eleverne.

Det er centralt, at eleverne udvikler en forståelse af dem selv som aktive og kompetente deltagere i processer, der kan fremme trivsel og sundhed for dem selv og andre.

Sundhed og trivsel

Kompetenceområdet sundhed og trivsel omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Sundhedsfremme sætte fokus på hvordan sundhed og trivsel kan fremmes igennem sundhedspolitikker.

Livsstil og levevilkår handler om sundhedsfaktorer, som er særligt relevante for unge.

Ulighed i sundhed tager udgangspunkt i faktorer, der bidrager til at skabe ulighed i sundhed.

Personlige grænser handler om forebyggelse af vold og overgreb på børn og unge.

Relationer fokuserer på følelsesmæssige dilemmaer i relationer.

Seksuel sundhed handler, hvordan seksuel sundhed og trivsel blandt unge kan fremmes.

Sundhedsfremme

I forløbet skal eleverne udvikle deres indsigt i brugen af sundhedspolitikker som redskab til fremme af sundhed i et samfund. Der fokuseres på skolens sundhedspolitik, hvis en sådan findes, samt kommunale og nationale sundhedspolitikker.

Eleverne skal kunne diskutere, hvordan sundhed og trivsel kan fremmes igennem sundhedspolitikker. De skal kunne undersøge forskellige syn på sundhed og sundhedsfremme i sundhedspolitikker samt vurdere sundhedspolitiske indsatser, der er særlig relevante for børn og unge.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, hvordan demokrati og politik i form af strukturelle tiltag er redskaber til at fremme sundhed i et samfund. Undervisningen skal desuden styrke elevernes indsigt i, hvorledes de selv kan deltage i demokratiske processer og handlinger for at fremme sundhed.

Livsstil og levevilkår

Eleverne skal igennem forløbet udvikle deres viden om sundhedsfaktorer, som er særligt relevante for unge. Der fokuseres på alkohol, narkotika, rygning, sol, seksuel adfærd og mental sundhed.

Eleverne skal kunne vurdere sundhedsfaktorerne i relation til egne liv og med inddragelse af overvejelser vedrørende livsstil og levevilkår. Eleverne skal kunne diskutere de forskellige sundhedsfaktorer med inddragelse af sundhedsfaglig viden og dilemmaer, livskvalitet, lyst, ansvar og gruppepres.

Undervisningen skal styrke elevernes tro på egne handlemuligheder i forhold til at fremme sundhed og trivsel for sig selv og andre.

Ulighed i sundhed

Forløbet skal præsentere eleverne for indsigt i faktorer, der skaber ulighed i sundhed. Der arbejdes med forhold som uddannelse, indkomst, social status, arbejde, bolig og etnicitet samt på særligt udsatte grupper. Forhold som alvorlig sygdom i nærmeste familie kan også inddrages.

Eleverne skal kunne diskutere ulighed i sundhed i et samfundsmæssigt perspektiv med inddragelse af viden fra faglig læsning og overvejelser vedrørende demokrati og rettigheder. Eleverne skal kunne udvælge og diskutere handlemuligheder, der kan bidrage til fremme af lighed i sundhed.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, hvorledes sundhed er socialt skævt fordelt i samfundet. Undervisningen skal desuden styrke elevernes tro på egne handlemuligheder i forhold til at fremme sundhed og trivsel for sig selv og andre.

Personlige grænser

Eleverne skal opnå indsigt i, hvorledes vold og overgreb på børn og unge kan forebygges, herunder overgreb af fysisk, psykisk og seksuel karakter. Der sættes særligt fokus på overgreb og grænseoverskridelser blandt jævnaldrende børn og unge.

Eleverne skal kunne diskutere dilemmaer om forholdet mellem børn/unge og voksne samt dilemmaer relateret til grænser, lyst, følelser og sex. De skal kunne samtale om forebyggelse og håndtering af overgreb med inddragelse af overvejelser vedrørende rettigheder, lovgivning, kommunikation og konflikt-håndtering.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af børn og unges ret til at bestemme over egen krop samt styrke deres modstandsdygtighed og handlemuligheder i situationer, hvor deres personlige grænser

Relationer

Eleverne skal igennem forløbet udvikle deres viden om følelsers og relationers betydning for sundhed, trivsel og seksualitet. Der sættes fokus på følelsesmæssige reaktioner relateret til jalousi, tab af kærlighed, misundelse og uvenskab.

Eleverne skal kunne vurdere følelsesmæssige dilemmaer, der kan opstå i forskellige typer af relationer, herunder venskaber, familie og kæresteforhold. Eleverne skal kunne samtale om følelser og relationer med inddragelse af eksempler fra medier, litteratur, film, musik og lignende.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af betydningen af følelser og relationer for mental og seksuel sundhed og trivsel.

Seksuel sundhed

I forløbet skal eleverne udvikle deres viden om seksuel sundhed. Der arbejdes med lyst, nydelse og seksuel trivsel såvel som faktorer relateret til usikker seksuel adfærd, herunder viden om prævention, sexsygdomme og uønsket graviditet. Der inddrages både nationale og globale perspektiver på seksuel sundhed.

Eleverne skal kunne vurdere, hvad der fremmer egen og andre unges seksuelle sundhed. De skal kunne samtale om dilemmaer relateret til unges seksuelle sundhed med inddragelse af sundhedsfaglig viden og overvejelser vedrørende livsstil og levevilkår, der kan påvirke unges handlemuligheder.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af sammenspil mellem seksualitet, følelser, sundhed og trivsel samt mellem seksuelle rettigheder og seksuel sundhed. Undervisningen skal desuden styrke elevernes indblik i handlemuligheder, der kan fremme egen og andres seksuelle sundhed.

Køn, krop og seksualitet

Kompetenceområdet køn, krop og seksualitet omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Normer og idealer handler om køn, krop og seksualitet i samtidige, historiske og globale perspektiver.

Seksuelle rettigheder sætter fokus på rettigheder relateret til køn, krop, seksualitet og familie i nationale og globale perspektiver.

Normer og idealer

I forløbet skal eleverne udvikle deres viden om kulturelle og sociale normer og idealer for køn, krop og seksualitet. Eleverne skal vide, at køn, krop og seksualitet har både biologiske, psykologiske, kulturelle og sociale dimensioner.

Eleverne skal kunne analysere normer og idealer for køn, krop og seksualitet i såvel samtidige som historiske og globale perspektiver. De skal kunne samtale om, hvordan normer og idealer ændrer sig over tid og fra sted til sted med inddragelse af eksempler fra medier, litteratur, film, musik og lignende.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af, at normer og idealer for køn, krop og seksualitet påvirkes af det samfund, man lever i. Undervisningen skal styrke elevenes handlemuligheder i forhold til eget liv.

Seksuelle rettigheder

Eleverne skal igennem forløbet opnå indsigt i rettigheder relateret til køn, krop, seksualitet og familie, herunder de internationale rettigheder, der kaldes ”de seksuelle rettigheder” og som tager udgangspunkt i FN’s menneskerettigheder.

Eleverne skal kunne diskutere de seksuelle rettigheder i Danmark såvel som globalt. De skal kunne samtale om særlige udfordringer relateret til rettighederne samt hvad der kan bidrage til at fremme overholdelsen af rettighederne.

Undervisningen skal bidrage til elevernes forståelse af rettighedernes betydning for deres eget og andres liv samt hvordan kendskabet til rettighederne kan bidrage til at fremme sundhed og trivsel for dem selv og andre.

IT og medier

It og mediekompetence udskilles i fire elevpositioner, som i praksis naturligvis har sammenfald og store overlap -eleven som kritisk undersøger, som analyserende modtager, som målrettet og kreativ producent og som den ansvarlige deltager.

Alle fire elevdimensioner indgår i Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab.

I undervisningen i Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, optræder eleverne som kritiske undersøgere, når de fx arbejder med mobning på internettet. Her skal eleverne kritisk kunne benytte digitale medier til at søge information om et givet tema, som de skal analysere og vurdere fx i arbejdet med normer og værdier.

I elevernes arbejde med at fremme sundhed og trivsel på skolerne er det helt oplagt, at eleverne skal optræde som målrettede og kreative producenter, fx ved at lave præsentationer eller videoer.

Endelig skal eleverne undervises i at være ansvarlige deltagere, og være i stand til at kommunikere ansvarsfuldt i blandede digitale fora. Eleverne skal trække på deres viden om grænser og rettigheder. De skal også kunne tage ansvar, hvis de oplever mobning på internettet eller andre typer af opførsel, der kan skabe konflikter

Sproglig udvikling

I Sundheds- og seksualundervisning er der et særligt fokus på sproget, idet megen af undervisningen foregår via samtale, både samlet i klassen og i mindre grupper.

Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse, skrive.

Det er vigtigt, at eleverne lærer fagets centrale fagord og begreber, fx det brede, positive sundhedsbegreb og seksuel sundhed. Eleverne skal også arbejde med ordforståelsestrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord, fx semantiske/morfologiske analyser af ord.

I Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab skal eleverne have viden om fagets særlige teksttyper og disse teksters formål og struktur. Eleverne skal kunne forberede og gennemføre faglige læse- og skriveopgaver indenfor fagets teksttyper, fx at beskrive, forklare, argumentere og diskutere.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab indgår i Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, hvor der er særligt fokus på elevernes handlekompetence og forståelse af rettigheder, kulturer, normer og værdier.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I Sundhed og trivsel arbejdes der med elevernes personlige indstilling og handlekompetence, fx når der arbejdes med at fremme egen og andres sundhed. Hvis man fx arbejder med at opstille visioner for sundhedsfremme på skolen, så må eleverne naturligvis forholde sig til eget liv, men også til trivsel hos andre. Der kan arbejdes både kreativt og eksperimenterende, fx ved indførelse af nye regler eller nye ordninger for eleverne.

I Køn, krop og seksualitet arbejdes der med mangfoldighed blandt mennesker, og her kan man fx lave projekter der handler om forskellige livsformer, kulturforskelle eller normer og rettigheder for børn og unge. Der er således et stærkt fokus på elevernes omverdensforståelse. Formidlingen af disse projekter kan skabe debat og potentielt fremme trivsel blandt eleverne på en skole.

Læseplan for emnet uddannelse og job

Indledning

Emnet uddannelse og job er et obligatorisk emne i Folkeskolen fra børnehaveklassen til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i tre trinforløb: Børnehaveklassen - 3. kl., 4 - 6. kl., og 7 - 9. klasse.

I Uddannelse og job skal eleven opnå en høj grad af kendskab til egne interesser, forudsætninger og potentialer, herunder uformelle kompetencer, og samtidig opnå forståelse for, at uddannelse og livslang læring er et middel til at nå fremtidige erhvervs- og beskæftigelsesmål. Derfor må erhvervsaspektet og indblikket i praktiske arbejdsfunktioner have en central placering i undervisningen.

Emnet skal fortolkes bredt og i et helhedsorienteret perspektiv. Tidligere kunne man regne med, at eleverne havde en basis af fortællinger om arbejdslivet med hjemmefra, men ændringer i familiemøn-
stret, uddannelses- og arbejdslivet, nye medievaner mv. har bevirket, at dette ikke mere er givet. Derfor er det vigtigt, at det hele liv med fokus på uddannelse, job og karriere, inddrages i undervisningen og i uddannelses- og erhvervsvejledningen.

Emnet er kendetegnet ved anvendelsen af mange aktiviteter uden for skolen, herunder bl.a. studie- og virksomhedsbesøg, introduktionskurser til ungdomsuddannelserne, praktik i virksomheder, kontakt til ungdomsuddannelser, organisationer, brancher mv.

Uddannelse og Job er et af folkeskolens tre obligatoriske emner fra børnehaveklassen til og med 9. klas-
setrin. Emnet er ikke tillagt et selvstændigt timetal, men indgår i undervisningen i de obligatoriske fag, herunder i den understøttende og i den fagopdelte undervisning og som en del af den åbne skole, dvs. inden for den obligatoriske undervisnings timetalsramme.

Det fremgår af såvel folkeskoleloven som af lov om vejledning om uddannelses og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v., at undervisningen skal tilrettelægges i samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning

I Uddannelse og Job skal eleverne – især i udskolingen - udfordres på deres uddannelsesvalg. Fokuse-
ringen af emnet sker bl.a. ved, at Ungdommens Uddannelsesvejledning i højere grad samarbejder med lærerne i udskolingen, så den almindelige undervisning og længere skoledag kan spille bedre sammen med de forskellige vejledningsaktiviteter, herunder bl.a. den kollektive vejledning, introduktionskurser til ungdomsuddannelse, brobygning, virksomhedsbesøg mv. Herigennem kan grundlaget for elevernes valgparathed understøttes bedre i den daglige undervisning.

Som led i at styrke elevernes uddannelsesparathed og kendskab til arbejdsmarkedet kan den længere og
varierede skoledag anvendes til at arbejde mere systematisk med læringsmålene.

Klasselæreren koordinerer som regel arbejdet med klassens øvrige lærere, med inddragelse af Ung-
dommens Uddannelsesvejledning. Emnet kan tilrettelægges som tematiserede og tværfaglige forløb.

Undervisningen i uddannelse og job danner en del af grundlaget for den enkelte elevs uddannelsesplan-
lægning og bidrager til at kvalificere forløbet med elevplanen fra børnehaveklassen til og med 9. klasse, og uddannelsesplanen i 10. klasse.

Skolen etablerer, i samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning, et tæt samarbejde med virk-
somheder, ungdomsuddannelser, arbejdsmarkedets parter m.fl. Derudover skal eleverne i særlig grad

generelt kunne søge og anvende tilgængelige og relevante vejledningsinformationer og -tilbud, herunder it-baserede tilbud.

I undervisningen skal de grundlæggende kompetencer udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet og indgå i tværgående emner og problemstillinger. Kompetenceområderne og de tilknyttede kompetencemål er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb - børnehaveklassen - 3. klasses trin

I forløbet tages udgangspunkt i elevernes nære virkelighed, deres hverdag i familie, fritid og i skole. Der arbejdes med arbejdsbegreber fra hverdagen og bygges videre på elevernes egne erfaringer med arbejde, arbejdspladser, voksenroller og den umiddelbare nære omverden.

Det personlige valg

Kompetenceområdet det personlige valg omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Mine mål fokuserer på opdagelser i nærmiljøet og om at udtrykke drømme og forestillinger om fremtiden.

Mine muligheder fokuserer på hverdagsaktiviteter i elevernes egne familier.

Mine valg fokuserer på at træffe enkle beslutninger og konsekvenser heraf i relation til skole og læring.

I kompetenceområdet skal eleverne arbejde med at koble egne ønsker, muligheder, og valg. I forløbet arbejdes der med at udvide elevens omverdensforståelse, dvs. deres kendskab til det helt nære voksenliv og det miljø og de omgivelser, som de færdes i. Eleverne skal introduceres til betydningen af at træffe enkle valg.

Mine mål

I forløbet arbejder eleverne ud fra deres kendskab til nærmiljøet af voksenliv, job og karriere. Via undersøgelser og opdagelser i nærmiljøet arbejder eleverne med at udtrykke drømme og forestillinger om fremtiden. Undervisningen vil bl.a. omfatte den personlige historie og kendskab til egne styrkesider.

Mine muligheder

Med afsæt i elevernes umiddelbare netværk og de livsformer, der findes her, udvides elevens kendskab til forskellige familie- og arbejdsliv. Eleverne fortæller om hverdagsaktiviteter i deres egne familier.

Mine valg

I undervisningen fokuseres der på betydningen af at træffe enkle beslutninger og konsekvenser heraf i relation til skole og læring. I aktiviteterne indgår lege, spil og problemløsningsopgaver, hvor eleverne

opdager betydningen af at træffe forskellige valg.

Fra uddannelse til job

Kompetenceområdet fra uddannelse til job omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Fra uddannelse til job fokuserer på undersøgelse af jobfunktioner og tilhørende uddannelser i nærmiljøet, såsom skolen og mindre lokale virksomheder.

Information fokuserer på muligheder for at søge informationer om uddannelse og job.

Uddannelses- og jobkendskab fokuserer på jobfunktioner på skolen og i lokale virksomheder.

I kompetenceområdet skal eleverne arbejde med at indsamle, bearbejde og vurdere informationer om uddannelser og job.

Eleverne arbejder med sammenhæng mellem uddannelse og job, og der er fokus på, at udbygge elevernes viden om og indsigt i informationssøgning.

Fra uddannelse til job

Elevernes kendskab til uddannelse indkredses og undervisningen udbygger elevernes viden om mulige sammenhænge mellem uddannelse og job. I aktiviteterne indgår skolegangen og dens betydning. Der arbejdes med undersøgelse af jobfunktioner og tilhørende uddannelser i nærmiljøet, såsom skolen og mindre lokale virksomheder.

Information

I undervisningen fokuseres på muligheder for at søge informationer om uddannelse og job. Der arbejdes med forskellige informationskilder i nærmiljøet som familie, skolen og lokale virksomheder. I undervisningen indsamles informationer om uddannelse og job, og IT-værktøjer introduceres.

Uddannelses- og jobkendskab

Eleverne skal beskrive lokale eksempler på uddannelser og job f.eks. jobfunktioner på skolen og i lokale virksomheder. I undervisningen introduceres eleverne til iværksætteri og uddannelser og job i nærmiljøet, som f.eks. kan præsenteres som udstilling til forældre ved forældremøder.

Arbejdsliv

Kompetenceområdet arbejdsliv omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Arbejdsvilkår fokuserer på forskellige typer af arbejde, såvel lønnet som ulønnet i familien og nærmiljøet.

Arbejdsmarked fokuserer på sammenhænge mellem køn, roller og arbejdsopgaver.

Arbejdsliv fokuserer på sammenhænge mellem familie-, fritids- og arbejdsliv.

I kompetenceområdet skal eleverne arbejde med forskellige karriereforløb og de vilkår, der knytter sig hertil.

Eleverne arbejder med forskellige former for arbejdsliv og karriereforløb og hvordan disse kan hænge sammen med familie- og fritidsliv.

Arbejdsvilkår

Eleverne introduceres til forskellige typer af arbejde, såvel lønnet som ulønnet i familien og nærmiljøet. I undervisningen inddrages undervisningsmiljøet i klassen og arbejdsopgaver knyttet til familien, og der arbejdes med en simpel forståelse af arbejdsbegrebet.

Arbejdsmarked

Eleverne arbejder med egne erfaringer med roller og funktioner i familien og nærmiljøet. Der fokuseres på sammenhænge mellem køn, roller og arbejdsopgaver.

Arbejdsliv

Eleverne arbejder med livs- og arbejdsformer og beskrivelser af relationer mellem familie, fritids- og arbejdsliv. Med udgangspunkt i nærmiljøet arbejder eleverne med eksempler på sammenhænge mellem familie-, fritids- og arbejdsliv. Eleverne skal undersøge arbejdsliv med udgangspunkt i egen familie.

2. trinforløb – 4. - 6. klassetrin

I forløbet tages afsæt i den viden og de færdigheder, som eleverne har opnået i 1. forløb. I 2. forløb rettes fokus fra det meget nære og kendte og til et lidt bredere og videre samfundsmæssigt niveau inden for de samme tre temaer som under 1. forløb.

Personlige valg

Kompetenceområdet personlige valg omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Mine mål fokuserer på sammenhængen mellem elevernes egne styrkesider og interesser.

Mine muligheder fokuserer på forskellige menneskers karriereforløb og de muligheder og betingelser, der knytter sig hertil.

Mine valg fokuserer på at udvide elevernes valgperspektiv gennem udbygning af elevernes kendskab til og forståelse af faktorer, der kan påvirke deres valg.

I kompetenceområdet personlige valg tages der afsæt i elevernes kendskab til voksenliv, job og karrierer i elevernes eget netværk og de enkle forestillinger de har om fremtiden og voksenlivet. Der fokuseres på at udvide elevernes viden om forskellige karriereforløb. Arbejdet med elevernes mål, muligheder og valg integreres med henblik på at udvide valgperspektivet.

Mine mål

Under hele forløbet arbejdes der med sammenhængen mellem elevernes egne styrkesider og interesser og de mål og forestillinger, som de har i forhold til fremtidig uddannelse, job og karriere.

Mine muligheder

Der fokuseres på forskellige menneskers karriereforløb og de muligheder og betingelser, der knytter sig hertil. Der lægges vægt på at udvide elevernes kendskab til de mange forskellige muligheder for uddannelse, job og karriere, der findes. Dette skal bl.a. ske ved besøg af forældre og andre rollemodeller.

Mine valg

Der fokuseres på at udvide elevernes valgperspektiv gennem udbygning af elevernes kendskab til og forståelse af faktorer, der kan påvirke deres valg. Dette skal bl.a. ske gennem dialoger med eleverne om, hvilken betydning fx kammerater og forældre har for de valg de træffer og hvordan medier, traditioner og kultur påvirker dem.

Fra uddannelse til job

Kompetenceområdet fra uddannelse til job omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Fra uddannelse til job fokuserer på at udbygge elevernes viden om forskellige uddannelser og job. **Information** fokuserer på at udvide elevernes viden om forskellige metoder til at søge informationer om uddannelse og job.

Uddannelse- og jobkendskab fokuserer på at udvide elevernes viden om forskellige metoder til at søge informationer om uddannelse og job.

Kompetenceområdet *Fra uddannelse til job* tager udgangspunkt i elevernes kendskab til uddannelser og erhverv i lokalmiljøet. Der fokuseres på at udbygge elevernes viden om indhold og krav i forskellige uddannelser og erhverv og mulige sammenhænge mellem skolegang, uddannelse og fremtidig beskæftigelse.

Fra uddannelse til job

Der arbejdes med at udbygge elevernes viden om forskellige uddannelser og job. Eleverne arbejder med at forstå sammenhænge mellem forskellige typer uddannelse og de muligheder, de giver for forskellige job og karrierer.

Information

Der fokuseres på at udvide elevernes viden om forskellige metoder til at søge informationer om uddannelse og job. Eleverne skal trænes i at søge og sortere informationer gennem forskellige kilder og i at beskrive eksempler på uddannelser og job.

Uddannelse- og jobkendskab

Der fokuseres på at udvide elevernes kendskab til forskellige typer job og uddannelser, der kan føre hertil. Dette kan blandt andet ske gennem besøg på virksomheder, samt arbejde med virtuelle vejledningsværktøjer.

Arbejdsliv

Kompetenceområdet arbejdsliv omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Arbejdsvilkår fokuserer på vilkår og arbejdsforhold i forskellige typer job før og nu med udgangspunkt i nærmiljøet.

Arbejdsmarked fokuserer på aktuelle situationer og begivenheder på arbejdsmarkedet, og spørgsmål, der vedrører ligestilling og ligestilling.

Arbejdsliv fokuserer på de forskelle, der kan være mellem forskellige arbejdsliv, og hvad der betinger sådanne forskelle.

Der tages afsæt i elevernes kendskab til, hvordan arbejds- fritids- og familielivet ser ud for personer i nærmiljøet. Der fokuseres på at udvide elevernes kendskab til forskellige karriereforløb og de vilkår som kan knytte sig hertil.

Arbejdsvilkår

Eleverne arbejder med vilkår og arbejdsforhold i forskellige typer job før og nu med udgangspunkt i nærmiljøet. Der fokuseres på arbejdsmiljø og arbejdskulturer indenfor forskellige job og brancher.

Arbejdsmarked

Eleverne arbejder med arbejdsmarkedet, dets funktion og opbygning. Der tages udgangspunkt i aktuelle situationer og begivenheder på arbejdsmarkedet, og spørgsmål, der vedrører ligestilling og ligeværd, diskuteres.

Arbejdsliv

Eleverne trænes i at diskutere forskellige værdier knyttet til familieliv, arbejdsliv og fritidsliv og vurdere betydningen af disse i et karrierespæktiv. Der er fokus på de forskelle, der kan være mellem forskellige arbejdsliv, og hvad der betinger sådanne forskelle.

3. trinforløb – 7. - 9. klassetrin

I forløbet udvides perspektivet yderligere fra 2. forløb inden for de samme temaer, men der fokuseres skarpere på sammenhængen mellem de forskellige temaer i forhold til elevernes kommende valg af ungdomsuddannelse. Eleverne skal ved udgangen af 9. klasse have en plan for deres videre uddannelse efter 9. klasse, og der arbejdes derfor i dette forløb målrettet for at udfordre eleverne i dette valg. Det kan bl.a. ske ved i højere grad at sammentænke undervisningen i Uddannelse og Job med den kollektive vejledning, og de aktiviteter, der hører til i både Uddannelse og Job og den kollektive vejledning.

Personlige valg

Kompetenceområdet personlige valg omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Mine Mål fokuserer på elevens læringserfaringer og oplevelser i uddannelses- og jobrettede aktiviteter, som bruges i elevens arbejde med personlige mål for uddannelse, job og karriere.

Mine muligheder fokuserer på elevens egne ønsker og forudsætninger i relation til forskellige karriereveje, herunder valg af uddannelse og forestillinger om fremtidig job/beskæftigelse.

Mine valg fokuserer på elevernes forståelse af sammenhængen mellem karrierevalg og personlige værdier, interesser og færdigheder.

I dette forløb er der fokus på det valg, som markerer afslutning på udskolingen og start på en ungdomsuddannelse. Det forestående valg af ungdomsuddannelse er centralt, og eleverne skal arbejde med karrierevalg forstået bredt som et valg, der indeholder valg af uddannelse, valg af arbejde/erhverv og de levevilkår og livsformer der kan knytte sig hertil.

Mine Mål

Der tages udgangspunkt i elevens læringserfaringer og oplevelser i uddannelses- og jobrettede aktiviteter, som bruges i elevens arbejde med personlige mål for uddannelse, job og karriere.

Oplevelser i introkurser, brobygning, virksomhedsbesøg mv. efterbehandles, og eleverne udfordres på viden og holdninger.

Mine muligheder

Der arbejdes med elevens egne ønsker og forudsætninger i relation til forskellige karriereveje, herunder valg af uddannelse og forestillinger om fremtidig job/beskæftigelse. Der er her fokus på sammenhænge mellem elevernes selvopfattelse/omverdensforståelse og deres valgperspektiv.

Mine valg

Der fokuseres på elevernes forståelse af sammenhængen mellem karrierevalg og personlige værdier, interesser og færdigheder. Elevernes overvejelser om valg af ungdomsuddannelse udfordres gennem arbejde med konsekvenser af forskellige valg. Arbejdet skal danne grundlag for, at eleverne kan begrunde og argumentere for konsekvenser og muligheder i deres valg af ungdomsuddannelse. Eleverne udvikler kritisk forståelse af faktorer, der kan påvirke deres valg. Elevernes angivelse af påtænkt valg af ungdomsuddannelse og arbejdet med uddannelsesparathedsvurdering fra 8. klasse, indgår i arbejdet med valgprocesser.

Fra uddannelse til job

Kompetenceområdet fra uddannelse til job omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Fra uddannelse til job fokuserer på med lokale, nationale og internationale jobmuligheder og sammenhængen mellem uddannelse og job.

Information fokuserer på arbejde med lokale, nationale og internationale jobmuligheder og sammenhængen mellem uddannelse og job.

Uddannelse- og jobkendskab fokuserer på elevens evne til at kunne vurdere forskelle og ligheder mellem forskellige karrieremuligheder.

I forløbet udvides elevernes kendskab til forskellige former for arbejdsliv og beskæftigelse og de vilkår, der er gældende på det danske og internationale arbejdsmarked.

Fra uddannelse til job

Der arbejdes med lokale, nationale og internationale jobmuligheder og sammenhængen mellem uddannelse og job. Eleverne får, bl.a. via samarbejde med ungdomsuddannelserne (introduktionskurser, brobygning mv.), indblik i mulighederne for at kunne tage dele af sin uddannelse i udlandet.

Information

Eleverne arbejder med informationssøgning, herunder brug af forskellige metoder og kilder, med henblik på at kunne finde og vurdere relevant information om uddannelse og job. Der indgår såvel virtuelle som reale informationskilder, eksempelvis møder med andre unge, ungdomsuddannelsernes hjemmesider og tilknyttede sociale medier.

Uddannelse- og jobkendskab

Eleverne arbejder med indhold og krav i forskellige uddannelser, erhverv, jobtyper og former for iværksætteri. Der fokuseres på elevens evne til at kunne vurdere forskelle og ligheder mellem forskellige karrieremuligheder. Der samarbejdes med virksomheder/erhvervsliv og ungdomsuddannelser, og eleverne besøger eksterne samarbejdspartnere, ligesom disse deltager i undervisningsforløb på skolen.

Arbejdsliv

Kompetenceområdet arbejdsliv omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Arbejdsvilkår fokuserer på konkrete arbejdsvilkår knyttet til forskellige typer af job, herunder start af egen virksomhed.

Arbejdsmarked fokuserer på rettigheder og pligter på arbejdsmarkedet, herunder den danske model og det danske aftalesystem.

Arbejdsliv fokuserer på forskellige former for arbejdsliv og disses indvirkning på familie og fritidsliv.

Arbejdsvilkår

Eleverne arbejder dybere med konkrete arbejdsvilkår knyttet til forskellige typer af job, herunder start af egen virksomhed. Eleverne arbejder med forskellige former for ansættelse og de rammer og betingelserne, der knytter sig hertil. Eleverne arbejder med projekter, hvor de afprøver roller som lønmodtager, arbejdsgiver og iværksætter.

Arbejdsmarked

Eleverne arbejder med rettigheder og pligter på arbejdsmarkedet, herunder den danske model og det danske aftalesystem. Der samarbejdes fx med fagforeninger og A-kasser og indgås partnerskaber med lokale virksomheder eller organisationer, der kan bidrage til, at emnet kan eksemplificeres og udforskes.

Arbejdsliv

Eleverne skal arbejde med forskellige former for arbejdsliv og disses indvirkning på familie og fritidsliv. Der arbejdes med konkrete beskrivelser og diskussion af arbejdsliv, sådan som de har formet og former sig for forskellige mennesker i forskellige typer karriereforløb, fx selvstændig, lønmodtager, projektansatte, iværksættere mv.

Læseplan for faget tysk som valgfag

Indledning

Faget tysk som valgfag udbydes i Folkeskolen fra 7. til 9. klasse. Undervisningen omfatter et trinforløb: 7. kl. – 9. kl. Forløbet kan afsluttes med folkeskolens afgangsprøve i tysk.

Undervisningen bygger på, at eleverne bl.a. fra dansk og engelsk og eventuelt fransk allerede har en kunnen, viden og erfaring med at tilegne sig et sprog, med dets begreber, og hvordan det bruges til at forstå omverden med.

Elevernes tilegnelse af tysk kan beskrives som sprog på vej, og derfor skal undervisningen befordre elevernes lyst til at turde bruge tysk.

Fælles Mål bygger på et kommunikativt-funktionelt sprogsyn, hvor sproget ses som et middel til kommunikation, bestående af både receptive aktiviteter (lytte og læse), og produktive aktiviteter (tale og skrive). Som udgangspunkt og så vidt det er muligt, er sproget i klassen tysk, understøttet af mimik, gestik, handlinger og billeder. Eleverne skal opleve sproget i kontekst.

Læseplanen indeholder en angivelse af undervisningens indhold og progression i et forløb over 3 år fra 7. til 9. Indholdet beskrives endvidere i tre faser (7., 8. og 9. klasse). Den prøveforberedende undervisning i valgfaget tysk skal dog betragtes som et samlet forløb fra 7. til 9. klasse uden mærkbare overgange mellem forløbene.

Undervisningen skal i hele forløbet omfatte samtlige tre centrale kompetenceområder og kompetencemål. Områderne er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb.

- Mundtlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at lytte og forstå, samtale og præsentere – også i forhold til en mundtlig præcision.
- Skriftlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at læse, forstå og skrive, bl.a. ved at inddrage medier – også i forhold til en skriftlig præcision.
- Kultur og samfund reflekterer fagets kulturformidlende indhold med det overordnede mål, at eleverne lærer sig såvel at forstå kultur som at formidle forståelsen for kultur.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7. - 9. klasse

Mundtlig kommunikation

Mundtlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på elevens begyndende lyttefærdighed.

Samtale fokuserer på elevens mundtlige interaktion med andre.

Præsentation fokuserer på elevens arbejde med sproglig fremstilling.

Sprogligt fokus fokuserer på elevens bevidsthed om at kommunikere forståeligt.

Fra den første undervisning lægges hovedvægten indholdsmæssigt på det nære miljø og emner fra elevernes hverdag, samt på udtale og intonation. Indholdet sammensættes, så eleverne præsenteres for situations- og kulturbundne udtryk samt situationsbundne kommunikationsstrategier, så eleven kan udtrykke sig sammenhængende i et enkelt og forståeligt sprog.

Det overordnede kompetencemål er, at eleverne kan kommunikere på tysk mundtligt i et forståeligt og sammenhængende sprog om deres nære miljø og emner fra deres hverdag.

Lytning

I arbejdet med lytning er der fokus på sammenligninger mellem danske og tyske/engelske ord samt kulturbundne udtryk. Undervisningen omfatter arbejde med lytte- og afkodningsstrategier i forbindelse med lette lydmaterialer som sang, dramatisering, interviews, kommunikations- og rollespil, hvor situation eller billedmateriale bidrager til afkodningen. Der skal i undervisningen opbygges en grundlæggende situationsbunden lytteforståelse i forhold til informationer vedr. kendte emner fra hverdagen, både som helhed og detalje.

Fra begyndelsen skal eleverne arbejde med forståelse af ord og vendinger i situationer, hvor sprog og handling gennem kropssprog, gestik og mimik knyttes sammen, fx i forbindelse med simple anvisninger i klasseværelset eller i leg eller iagttagelse af filmklip. Eleverne skal arbejde med beslægtede ord, som fx. Arm – arm, Finger – finger, Hund – hund. Eleverne skal endvidere arbejde videre med forståelse af transparente ord, vendinger og budskaber fra deres hverdag. Fx Villa, Computer, Revolution, Problem.

Derefter skal eleverne arbejde med at lytte til hovedindholdet i tekster, film, billeder og medier, der omhandler emner fra hverdagen, og gætte på indhold i kendte situationer, fx ved at finde og forstå nøgleord. Eleverne skal udvikle deres lytteforståelse således, at de nu ikke blot kan lytte til hovedindholdet, men især også til detaljer i tekster, der omhandler hverdagsemner. Det kan være ved at lytte strategisk, lytte flere gange og lytte efter særlige udvalgte detaljer, fx antal, farver, personbeskrivelser eller omstændigheder ved en handling.

Senere skal eleverne arbejde med at lytte til tekster med fokus på budskaber og holdninger relateret til hverdagsemner. Eleverne skal arbejde med lytteopgaver i situationsafhængige rammer.

Samtale

Undervisningen omfatter elevernes arbejde med sange, dialoger, dramatiseringer, interviews, kommunikations- og rollespil. De skal fra begyndelsen gennemføre meget korte samtaler inden for nære emner fra hverdagen og arbejde med spørgsmål og svar. Senere skal eleverne føre samtaler inden for nære emner, arbejde med spørgsmål og svar til disse og give udtryk for meninger og holdninger.

Fra begyndelsen skal eleverne tilegne sig ord og udtryk gennem sang, leg, spil og bevægelse. Desuden kan eleverne fx hilse og sige "Guten Tag/Tchüss" og "Wie geht's". Derefter skal eleverne arbejde med spørge- og svarteknikker, herunder bl.a. med de vigtigste spørgeord som fx Wer?, Wie?, Was?, Wo? og Wann? Eleverne skal lære at bruge spørgsmålet som udgangspunkt for eget svar. Senere skal eleverne arbejde med strategier i små dialoger, rollespil og interviews, hvor de tager udgangspunkt i deres dagligdag, fx "Computerspiele", "Konfirmation", "Ferien", "Schule", "Freizeit". Her arbejder de med f.eks.

indbydelser til fødselsdag eller konfirmation eller postkort fra reelle eller imaginære ferier.

Dernæst skal eleverne arbejde med at udvikle spontan lytte-og talefærdighed, bl.a. ved at kommunikere med andre elever, parvis eller i gruppe og med brug af tilegnede, situationsbundne udtryk, fx ved det første møde, en reception eller når man skal bede om at få noget gentaget.

Senere skal eleverne arbejde med at udtrykke meninger og holdninger til hverdagsemner, hvor de skal anvende kommunikationsstrategier, så samtalen lykkes. Det kan være i form af omskrivning ved manglende ordforråd, fx "Bücherregal", der kan omskrives til "Ein Möbel für Bücher". Desuden ved ord/vendinger der skal holde samtalen i gang.

Præsentation

Undervisningen omfatter tilegnelse af ord og vendinger fra elevernes nære miljø. Der arbejdes med bevidstgørelse af ordfelters funktion i tilegnelsen af ordforråd. Desuden arbejder eleverne med ordbogsopslag og krav til mundtlig præsentation.

Først skal eleverne arbejde med at fortælle om sig selv og deres familie ved at bruge det relevante ordforråd. Desuden skal eleverne lære sig at bruge hilse- og præsentationsformer. Arbejdet fortsætter med, at eleverne skal tilegne sig et ordforråd til at fortælle om sig selv og deres nære miljø. Senere skal eleverne arbejde med at forberede en enkel fortælling om et nært emne og kunne finde relevant ordforråd og vendinger.

Dernæst skal eleverne arbejde selvstændigt med at finde de nødvendige ord for at kunne præsentere et forberedt emne. Fx kan eleven foretage ordbogsopslag for at præsentere emner inden for deres egne interesseområder og fritid. Her skal eleverne kunne bruge ordbogsartiklerne hensigtsmæssigt, hvilket indebærer kendskab til ordbogens opbygning samt de forskellige betegnelser af ordklasser.

Senere skal eleverne arbejde med tale-og fremlæggelsesfærdigheder om et forberedt emne. Fx skal eleverne arbejde med strukturering af et simpelt oplæg med dertil hørende ordforråd. Eleverne skal arbejde med sproglige strukturformer så de kan vise opbygningen af deres oplæg.

Sprogligt fokus

Undervisningen har fokus på tilegnelse af karakteristiske træk ved tysk udtale, herunder intonation og rytme. Derudover skal eleverne i begyndelsen gennem træning blive fortrolige med den simple sætningsopbygning. Senere arbejder eleverne med sprogligt fokus på den sammenhængende sprogproduktion, dvs. især sætningens grundstruktur samt sideordnende bindeord til at skabe sammenhæng i en kommunikationssituation med brug af simple sætninger.

Eleverne skal lære at anvende karakteristiske træk ved tysk udtale samt ligheder og forskelle mellem dansk og tysk udtale, fx arm/Arm, ben/Bein mig,dig,sig/mich, dich, sich. Dernæst skal eleverne arbejde med det tyske sprogs særlige lydæssige kendetegn, fx sch/ch, au/äu/eu ei/ie, v/w/f, og de arbejder med sammenhængen mellem skrift og lyd. Senere skal eleverne gennem mundtlige træningsøvelser blive fortrolige med den simple sætnings grundstruktur, dvs. grundled, udsagnsled og genstandsled, med brug af navneord eller stedord.

Dernæst skal eleverne arbejde med at skabe sammenhæng i den sproglige produktion ved at anvende forbindeord som "dann, danach, und, aber".

Senere skal eleverne arbejde med at udvide deres viden om og brug af sætningsopbygning, bl.a. ved at anvende ordene "weil, falls, wenn, ob, dass, so dass".

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på elevernes forståelse af budskaber og tekster på skrift.

Skrivning fokuserer på elevernes skriftlige udtryksfærdighed.

Tekster og medier fokuserer på elevernes anvendelse af digitale medier.

Sprogligt fokus fokuserer på elevernes begyndende sproglige viden.

Fra den første undervisning lægges hovedvægten i det skriftlige arbejde på forløb, hvor eleverne lærer sig at skrive ord, udtryk og enkle tekster inden for nære og genkendelige emner. Det overordnede kompetencemål er fra begyndelsen, at eleverne kan kommunikere på tysk skriftligt om nære og genkendelige emner i et meget enkelt og forståeligt sprog. Senere er det målet, at eleverne kan kommunikere på tysk skriftligt i et forståeligt og sammenhængende sprog.

Læsning

Der arbejdes med læsning igennem hele forløbet fra 7. til 9. klasse. Der arbejdes fra den første undervisning med at læse og forstå hovedindholdet af sprogligt enkle udsagn og tekster om nære og genkendelige emner. Senere er det målet, at eleverne kan læse og forstå hovedindhold. Herefter sættes der fokus på læsestrategier, hvor eleverne lærer at læse efter væsentlige detaljer i forskellige typer af skrevet tekst inden for nære emner.

I den første undervisning gøres eleverne bevidste om, at mange tyske ord kan forstås ud fra den nære sproglige beslægtethed med dansk eller andre sprog eller ud fra en sammenhæng. Det gælder fx substantiver som ”Telefon”, ”Adresse” og ”Bibliothek” eller ord som ’Haus’, ’Mann’, ’Bild’ og ’Uhr’; verber som fx ’ich komme’, ’ich höre’ og ’ich sehe’ og adjektiver som ’gut’, ’schön’ og ’langsam’. I slutningen af fase 1 læser eleverne korte og sprogligt enkle tekster, der omhandler nære emner, ofte med støtte i billeder og lyd. Der er fokus på at opbygge elevernes forståelse for at læse efter hovedindhold. Senere udvides arbejdet med gættestrategier, især ud fra sammenhænge og billedmateriale. Fokus udvides langsomt til faste udtryk og korte sætninger, fx i form af billedtekster. Det er væsentligt, at eleverne kan finde støtte i billeder, tegneserier og korte film.

Dernæst arbejdes der med at søge efter specifik information i en tekst, fx detaljer i et handlingsforløb eller adjektiver, der beskriver stemninger.

Senere skal tekstmaterialet omfatte flere teksttyper, fx breve, digte, Kurzgeschichten og medietekster. Eleverne skal gøres bevidste om, hvordan de anvender forskellige strategier til at tilegne sig tekstens indhold, fx nøgleord, tekstopbygning eller afkodning af kontekst, herunder kulturelle eller sociale rammer.

Skrivning

I den første undervisning arbejdes der med at skrive ord, udtryk og meget korte tekster inden for nære og genkendelige emner. Senere skal eleverne lære sig at skrive sammenhængende om nære emner.

Fra den første undervisning motiveres eleverne til at skrive enkle ord og udtryk, bl.a. ved brug af transparente eller let genkendelige ord uden krav om korrekthed. Dernæst skriver eleverne meget enkle sætninger, bl.a. ved brug af transparente eller let genkendelige ord. Senere skal eleverne skrive korte tekster om deres hverdag. Der er fokus på selvstændig anvendelse af opslagsteknologier.

Dernæst skal eleverne anvende skriveprocessens faser og kunne give og modtage respons fra andre. Senere skal eleverne anvende relevante skrivestrategier og tilpasse form og indhold til genre, emne og modtager, fx ved at skrive en ansøgning, et digt, et brev eller et notat.

Tekster og medier

Undervisningen omfatter lyd, billeder, tekster og medier, som eleverne anvender til at kommunikere på tysk. Eleverne skal arbejde med hjemmesider i tyskundervisningen, både eksisterende men efterhånden også hjemmesider, man selv fabrikere. Der sker en progression fra billede/film med enkelte ord, talt eller skrevet, til sætninger, derefter til tekster og til sidst dialoger og samtaler forbundet med handlinger.

Først skal eleverne søge og anvende enkle informationer på tysk, trække væsentlige informationer ud fra hjemmesider eller ungdomsmagasiner om emner, de har særlig interesse for, fx fodbold, ferierejser eller idoler. Det kan være væsentlige årstal, steder eller begivenheder.

Derefter skal eleverne arbejde med at tilpasse sproget til medier, fx i form af simple lommefilmproduktioner (mobil/smartphone) eller anden medieproduktion på tysk hvor de præsenterer sig selv, familie, hjem, hobby, omgivelser, et emne, en historie eller en handling.

Senere skal eleverne anvende it og medier til autentisk kommunikation og opbygning af netværk med andre, som lærer eller taler tysk, fx på de sociale medier.

Sproglig fokus

Et stykke inde i forløbet skal der sættes egentligt fokus på det sproglige i den skriftlige produktion, fordi motivationen til at producere skriftligt tysk ikke må gå tabt. Det er vigtigt, at eleverne har lyst og selv-tillid og mod på at bruge sproget.

Der skal fra begyndelsen være fokus på, at budskabet er klart og forståeligt. Eleverne skal have relevant korrekt input som bearbejdes i skriveøvelser uden egentlig grammatisk bevidsthed. Det handler primært om automatisering og imitation. Eleverne skal derfor bl.a. høre bøjningerne af sein og haben anvendt i dialoger (med fokus på 1.- 2. person) og læse dem i tekster (med fokus på 3. person). Der kan i visse øvelser være fokus på retstavning og tegnsætning, i andre på ordforråd, så kommunikationen lykkes. Det er vigtigt at inddrage diverse ordbøger.

Når der i undervisningen i visse forløb og situationer senere sættes fokus på det sproglige, handler det om at opnå sproglig klarhed og forståelighed. Tilgangen er kommunikativ-funktionel. I undervejs arbejder eleverne med enkle udsagn og sætninger, mens de til slut kan formulere sammenhængende sætninger med et klart og forståeligt budskab. Når man arbejder med fokus på form, skal indholdet være relativt enkelt. Det skal betones, at korrekthedskravet ikke skal være på bekostning af, at tysk i grundskolen er 'sprog på vej', hvor fejltyper, der ikke er meningsforstyrrende, skal accepteres.

Først er der fokus på at træne den simple sætnings opbygning og fundamentale led med henblik på at kunne skrive enkle sætninger klart og forståeligt. Derfor er der fokus på ordklasser, kongruens, de vigtigste verbalformer, præpositionernes betydning og leddenes rækkefølge.

Dernæst skal eleverne endvidere have kendskab til de centrale sprogbrugsregler, nemlig sætningens centrale led: grundled/subjekt, udsagnsled/verbal, genstandsled/objekt, hensynsled/dativobjekt, og de mest anvendte verbers bøjning i nutid/præsens og førnutid/perfektum. Hertil kommer betydningen af fald/kasus og de personlige stedord/pronominer. Der skal være fokus på, at eleverne kan udtrykke sig klart og forståeligt, således at det er kommunikationen og de kommunikative hensigter, der er fokus på.

Det er vigtigt at eleverne kan anvende digitale ordbøger og papirordbøger, grammatiske oversigter og stave- og grammatikkontrol. Med henblik på brugen af ordbøger skal eleverne lære de grammatiske betegnelser på dansk og latin, fx ordklasserne også i de forkortede, latinske ordbogsformer navneord/sub., udsagnsord/vb., tillægsord/adj., forholdsord/præp., stedord/pron. - og hankøn/m., hun-køn/f., intetkøn/n og flertal/pl.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på elevernes voksende indsigt i tysk kultur.

Kulturmøde fokuserer på elevernes kommunikative adfærd i mødet med tysktalende kulturer.

Kultur som adgang til verden fokuserer på elevernes forståelse af tysk i Europa.

Hovedvægten i indholdet lægges på det nære miljø, dagligliv og levevilkår i Tyskland og der lægges vægt på at eleverne får forståelse for betydningen af kulturelle, sociale og historiske forhold. Indholdet i undervisningen skal samlet set give et varieret billede af kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande, så eleverne møder forskellige kulturer indsigtsfuldt og fordomsfrit.

Eleverne udbygger gennem hele undervisningsforløbet deres viden om kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande. Interkulturelle sammenligninger af relevante kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande og Danmark indgår løbende i undervisningen.

Helt fra den første undervisning skal eleverne sammenligne eksempler på tysksproget kultur og egen kultur. Senere i forløbet kan eleverne forstå og formidle forståelse for kultur.

Kulturforståelse

Eleverne skal arbejde med geografi for at forstå levevilkår i Tyskland og de tysktalende lande og som basis for en historisk forståelse. Senere skal eleverne arbejde med væsentlige elementer af de kulturelle, sociale og historiske forhold i Tyskland og de tysktalende lande, fx gennem film, TV, tekster og rejser.

Der skal arbejdes med sammenligninger mellem tyske kulturer og elevernes egen kultur fx gennem anvendelse af billedmateriale og medier til at få indsigt i Tysklands geografi og tyskernes levevilkår. Senere i forløbet udvides fokus til de tysktalende landes geografi og levevilkår og eleverne sammenligner med egen kultur, fx ved at læse og se billeder om boligforhold, familieliv, skole og fritid.

Først skal eleverne sammenligne kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande, idet det tilstræbes, at de kan analysere og forstå hvordan fordomme opstår og undgås.

Senere skal eleverne formidle deres kendskab til tysktalende landes kultur, fx vedr. job og arbejdsmarked, traditioner, indvandrer kulturer, den tyske histories betydning for dagliglivet i dag fx i nye og gamle delstater.

Kulturmøder

Eleverne skal arbejde med kulturens indflydelse på sprog og sproglig adfærd, ud fra en sammenligning med dansk uformalitet og tyske høflighedskonventioners betydning for at kunne begå sig i kulturmøder. Eleverne skal arbejde med at automatisere kulturbundne udtryk og høflighedsformer, som sætter dem i stand til at begå sig i en kommunikativ sammenhæng.

Fra begyndelsen skal eleverne arbejde med enkle faste, kulturbundne udtryk som anvendes i mødet med tysktalende, fx tiltaleformer og situationsbundne høflighedsudtryk som bitte, zu danken, Herr/Frau, genau, sehr schön,

Dernæst skal eleverne arbejde med autentiske situationer, hvor sprog og handling er knyttet sammen, i forhold til alder og gruppetilhørsforhold, fx når det gælder tiltaleformer, høflighed ved forespørgsler og anmodninger.

Senere skal eleverne arbejde med at anvende det tyske sprog i forskellige samtalsituationer, herunder meningsudvekslinger på fx Skype eller ved møder med tysktalende i Danmark. Dette kan med fordel øves gennem rollespil.

Tysk som adgang til verden

Eleverne skal have indsigt i, hvordan de kan bruge tysk til at komme i kontakt med andre europæiske unge, og de skal have en forståelse for det tyske sprogs og den tyske kulturs betydning i Europa. Skolekontakt og internationale projekter, hvor tysk er kommunikationssprog, indgår i arbejdet.

Et stykke inde i forløbet skal eleverne bruge medier til at komme i kontakt med andre unge i Danmark og internationalt, der har tysk som 2. fremmedsprog. De kan møde tysktalende fra forskellige kulturer, fx i forbindelse med e-mail og tandem-projekter.

Senere skal der være fokus på tysk sprog og kendskab til tysk kultur til at klare sig i en europæisk sammenhæng og genkende sprogets betydning fx i EU.

It og medier

Digitale medier er et udbredt kommunikationsmedie og derfor også et oplagt redskab at bruge i undervisningen i tysk. It er et redskab, eleverne skal lære sig at beherske bl.a. også for at understøtte sprogfærdighedsindlæringen i forhold til fremmedsproget tysk.

Informationssøgning og -indsamling

Undervisningen også i tysk skal gøre eleverne selvstændige i deres informationssøgning og informationsindsamling. Opgaverne, eleverne stilles overfor, skal svare til deres sproglige kunnen. Det betyder, at eleverne i de første års tyskundervisning normalt ikke kommer til at søge helt selvstændigt efter informationer på nettet. Efterhånden vil eleverne i det femårige undervisningsforløb kunne arbejde med informationssøgningen også på et mere selvstændigt niveau. Selvstændig søgning med søgemaskiner er imidlertid under alle omstændigheder en både kompleks og abstrakt proces. Informationssøgning inden for fremmedsproget tysk vil derfor typisk være søgen efter fakta og ordforråd.

Produktion og formidling

Da der også i tyskundervisningen arbejdes med forståelse af og brug af forskellige teksttyper, skal eleverne ud fra budskabet og formålet med produktionen kunne identificere en teksts målgruppe og formål samt vælge den relevante kommunikationsmåde (fx sms, blog, wiki og webside). Sidst i det femårige undervisningsforløb skal de kunne vælge det tekstmedie, der passer bedst til kommunikationssituationen.

Analyse

Analysen af it og multimodale medier er primært ekspliciteret mht. teksttype, modtager og navigation. Der arbejdes hen imod, at eleven kan analysere og vælge selvstændigt blandt de medier han/hun kender. Undervisningen lægger op til at bruge de æstetiske og kreative muligheder ved it. Eleverne skal dog ikke kunne analysere medier på tysk.

Kommunikation, vidensdeling og samarbejde

Også i tysk skal undervisningen tilstræbe, at eleverne kan begå og ytre sig i et virtuelt univers, hvor samarbejdsparternes identitet og hensigter kan være uklare. I undervisningen skal der desuden arbejdes med de kommunikationskonventioner, der er særlige for tysk, når man navigerer på internettet.

Sproglig udvikling***Ordkendskab***

Ordkendskab er centralt for at kunne udtrykke sig på tysk. Undervisningen i tysk handler derfor i høj grad om tilegnelse af et centralt ordforråd, dvs. både ord og udtryk inden for nære emner fra hverdagen. Da tysk er så nært beslægtet med dansk, arbejdes der i høj grad med elevernes umiddelbare genkendelig i forhold til en lang række transparente ord og vendinger. Endvidere arbejdes der ud fra elevernes viden fra de andre sprog, eleven har kendskab til eller måtte have som modersmål, og eleverne bevidstgøres om ordforrådsfamilier og tilegnelsesstrategier (fx ordlister, flashcards, ordkort, mindmaps, ordforråds-gættestrategier, ordbogsopslag). Undervisningen skal gradvist udvide elevernes ordforråd, så de får mulighed for at bruge sproget aktivt og kreativt.

Bevidsthed om teksters formål og struktur

I forlængelse af arbejdet med fagene dansk og engelsk lægger undervisningen i tysk op til, at eleverne udvikler en bevidsthed om teksters formål og struktur for senere selv at kunne afkode og producere tekster på tysk. Den receptive kompetence i forhold til tekster er naturligt bredere på tysk end den produktive færdighed. Det betyder, at eleverne ikke forventes at kunne skrive frit i alle de teksttyper, de kan genkende og afkode.

Forståelsesstrategier (før-, under- og efterlæsning)

Der arbejdes med forståelsesstrategier i tysk. Eleverne har brug for en del støtte til at forstå teksters indhold og detaljer. Her spiller kontekst og brug af billeder og andre illustrationer en stor rolle, lige som der i arbejdet med tekstforståelse i undervisningen bruges opgaver til at støtte læse- og eventuelt lytteforståelsen før, under og efter læsningen og lytningen.

Metakognitiv bevidsthed

I forlængelse af arbejdet i dansk og engelsk, arbejdes der også i tysk med læseteknikker (skimme og skanne) og gættestrategier. Desuden arbejdes der med forberedelsesfasen i både læsning, lytning og skrivning.

Innovation og entreprenørskab

I alle tyskundervisningens områder og faser skal der lægges op til, at eleverne bruger sproget kreativt og i kreative sammenhænge, dvs. at eleverne får ideer til at bruge sproget mere og mere selvstændigt. Sprogtilegnelsen sker gennem forskellige problemløsninger af kommunikativ karakter.

Innovation og entreprenørskab kommer særligt til udtryk i kulturområder, hvor eleverne skal lære at begå sig i dialog med andre tysktalende i en primært europæisk sammenhæng - i kulturer, der ofte vil være mere eller mindre forskellige fra elevens egen kultur.

Læseplan for faget fransk som valgfag

Indledning

Faget fransk som valgfag kan udbydes i Folkeskolen fra 7. til 9. klasse. Undervisningen omfatter et trinforløb: 7. kl. – 9. kl. Forløbet kan afsluttes med folkeskolens afgangsprøve i fransk.

Undervisningen i fransk bygger på en interkulturel og kommunikativ tilgang, som skal udvikle elevernes evner til sproglig og kulturel interaktion med andre både i klassen og i det frankofone og globale fællesskab. Udgangspunktet er at man altid kommunikerer om noget med nogen.

Undervisningen bygger på elevernes erfaringer med at kommunikere og lære fremmedsprog på baggrund af deres førstesprog samt primært fagene dansk og engelsk. Elevernes fransktilegnelse kan beskrives som sprog på vej, og derfor skal undervisningen befordre elevernes lyst til at turde bruge fransk. Midlet hertil er en veltilrettelagt undervisning med klare mål for hver enkelt elevs læring inden for fællesskabet.

Fælles Mål bygger på et funktionelt sprogsyn, hvor sproget ses som et middel til kommunikation med fokus på såvel receptive aktiviteter – at lytte og læse – som produktive aktiviteter – at tale og skrive.

I faget fransk lægges der vægt på den internationale dimension med fokus på eleveres viden om frankofone lande, familietraditioner og skoleliv. Der lægges også vægt på, at eleverne tilegner sig viden om frankofone kulturer og hverdagsliv, og udvikler åbenhed og nysgerrighed over for at forholde sig til egne og andres forestillinger om hinanden.

Undervisningen skal i videst muligt omfang foregå på fransk, herunder også mimik og gestik, men undervisningen rummer også områder, fx kultur og samfund og forklaringer om sprogregler og grammatik, hvor det vil være hensigtsmæssigt at kunne bruge dansk.

Undervisningen skal i hele forløbet omfatte samtlige tre centrale kompetenceområder og kompetencemål. Områderne er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb.

- Mundtlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at lytte og forstå, samtale og præsentere – også i forhold til en mundtlig præcision.
- Skriftlig kommunikation betegner, hvad eleverne er i stand til at foretage sig på tysk i forhold til at læse, forstå og skrive, bl.a. ved at inddrage medier – også i forhold til en skriftlig præcision.
- Kultur og samfund reflekterer fagets kulturformidlende indhold med det overordnede mål, at eleverne lærer sig såvel at forstå kultur som at formidle forståelsen for kultur.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7. - 9. klasse

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på færdigheder i at genkende særlige franske lyde, i at forstå ord og udtryk i forbindelse med nære emner, samt færdigheder i at forstå enkle instruktioner og agere hensigtsmæssigt i sammenhængen.

Samtale fokuserer på, at eleverne gennem forløbet bliver i stand til at gennemføre mere og mere komplekse dialoger både i form og indhold.

Præsentation fokuserer på, at eleverne udarbejder, præsenterer, uddyber og begrundet et forberedt emne for en eller flere tilhørere.

Sprogligt fokus fokuserer på de sproglige udtryksformer, især lyd og sætningsopbygning, som understøtter sproglig kommunikation.

Lytning

Lytning er en kompleks proces, hvor læreren tager afsæt i elevernes forforståelse og baggrundsviden fra dansk, engelsk og eventuelle andre sprog .

Begynderundervisningens fokus bevæger sig fra elevernes genkendelse af særlige franske lyde, fx [s], [z], [ʃ], [ʒ] samt nasalvokalerne, over genkendelse af enkle ord og udtryk, fx *Jacques a dit... levez-vous*, til elevernes forforståelse med henblik på at lytte efter hovedindhold med støtte i fx billeder og film.

Samtale

Begynderundervisningen skal fokusere på enkle ord og vendinger og de mest almindelige talehandlinger i forbindelse med familie og fritid, fx *Salut maman, s'il te plaît, je voudrais ...*

Eleverne lærer dernæst relevante spørgsmål og svar i kontekst, fx *Tu t'appelles comment ?, Je m'appelle..., Tu as quel âge ?, J'ai 12 ans.* Eller *Ça va ? Oui, ça va bien, Je voudrais..., On joue...?*

Endelig skal undervisningen fokusere på elevernes anvendelse af dialogstrategier, fx gambitter – *alors, ben, bon, mais ... euh, en fait ... euh*, turtagning og gestik.

Præsentation

Begynderundervisningen skal have fokus på ord, faste udtryk og korte sætninger, som eleverne skal bruge til at præsentere sig selv og sin nærmeste familie, fx *je m'appelle, j'habite, mon père a 40 ans, ma mère est journaliste.* Hertil hører ud over de neutrale ord for far, mor osv. også kollektive, gængse kælenavne som *papa, maman, papi* osv.

Derefter skal eleverne forberede og gennemføre korte præsentationer af deres hverdag i og uden for skolen, fx *On est 22 élèves dans ma classe, J'aime les maths et le français, Après l'école, je joue au foot avec mes copains, J'aime danser, Le week-end, je suis avec ma famille.*

Sprogligt fokus

Begynderundervisningen skal have fokus på, at eleverne efterligner franske lyde med afsæt i de sprog, eleverne kender i forvejen, fx giraf (dansk) [gi 'raf], giraffe (engelsk) [dʒi 'ra:f], girafe (fransk) [ʒi 'raf].

Herefter skal der arbejdes med stigende og faldende intonation i faste udtryk med fokus på, at eleverne lærer at skelne mellem fremsættende og spørgende ytringer til støtte for kommunikationen fx *Ça va ? Oui, ça va.*

Dernæst skal undervisningen fokusere på, at elevernes udtale og intonation bliver så præcis, at de kan gøre sig forståelig over for en fransktalende modtager.

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på tilegnelse af færdigheder i og viden om at forstå hovedindhold og finde informationer i skriftlige fransksprogede tekster.

Skrivning fokuserer på færdigheder i at kommunikere skriftligt om et givet indhold til en modtager.

Tekster og medier fokuserer på færdigheder i at vælge og anvende it-værktøjer og analoge kilder.

Sprogligt fokus fokuserer på færdigheder i især stavning og centrale sprogbrugsregler, der hjælper til at understøtte skriftlig kommunikation.

Læsning

Begynderundervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes forforståelse ved hjælp af billeder, lyd og film og i brug af ord og udtryk, der går igen på fransk, dansk og engelsk og andre sprog, som eleverne har kendskab til.

Undervisningen skal desuden fokusere på, at eleverne gætter kvalificeret på teksters hovedindhold ud fra deres baggrundsviden og samlede erfaringer fra andre fag med tekstlæsning.

Herefter skal undervisningen have fokus på den indholdsmæssige kontekst, som de enkelte tekster er forankret i, således at eleverne nemmere forstår hovedindholdet i små tekster om familie, fritid og skole, fx små historier, fortællinger, digte, sange og e-mail.

Skrivning

I begynderniveau skal der arbejdes med at skrive enkle budskaber, fx navn, alder og bopæl, med støtte i lyd og billeder.

Dernæst skal undervisningen fokusere på at konstruere korte hovedsætninger. Der tages udgangspunkt i korte paralleltekster, fx portrætter og postkort.

Herefter skal undervisningen fokusere på elevernes produktion af korte tekster om hverdagen i og uden for skolen. Undervisningen skal inddrage brugen af analoge og digitale opslagsværktøjer, fx oversættelsesprogrammer, ordbøger, grammatikoversigter, ordlister og stave- og grammatikkontrol.

Tekster og medier

Begynderundervisningen skal have fokus på at præsentere eleverne for teksttyper i forskellige medier, fx musikklip, blog, digte, lister, 1.-personfortællinger og interaktive platforme.

Dernæst skal der arbejdes med digitale værktøjer, der understøtter elevernes forståelse af teksternes indhold, og som hjælper dem, når de selv skal producere fransk, fx syntetisk oplæsning og oversættelsesprogrammer med dansk oversættelse og fransk udtale.

Desuden skal undervisningen fokusere på informationssøgning på fransk med støtte fra læreren og introducere eleverne til læsning af franske hjemmesider ud fra enkle søgeord eller henvisning til relevante link, så de lærer at navigere og finde enkle informationer.

Sprogligt fokus

Begynderundervisningen skal have fokus på, at eleverne gengiver franske bogstaver og tegn både med afsæt i de sprog, eleverne kender i forvejen, og i de bogstaver og tegn, der er særlige for fransk, fx à, é, è, ë, ê, œ og ç.

Herefter skal der arbejdes med stavning af enkle ord og udtryk, både dem hvor lyd og skrift er identiske, fx i ord som livre og café, og hvor de er forskellige, fx i ord og udtryk som eau [o], au [o], j'ai [ʒe] og il y a [ilja].

For at eleverne bliver i stand til at udtrykke sig om emner, der vedrører familie, skole og fritid, skal undervisningen dernæst fokusere på de hyppigste udsagnsord i nutid og navnemåde, fx être, avoir, aller og faire samt udsagnsord på -er i navnemåde. I den forbindelse skal undervisningen introducere de almindeligste latinske betegnelser og forkortelser for at lette elevernes arbejde med ordsøgning, fx infinitiv, præsens, substantiv – sb., verbum – vb., adjektiv – adj.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på indsigt i egen og andres hverdagsliv med det formål at udvikle nysgerrighed, åbenhed og gensidig respekt.

Kulturmøder fokuserer på at bruge sproget til at kunne agere i mødet med fransktalende og andre, der lærer fransk.

Fransk som adgang til verden fokuserer på, at eleverne skal kunne begå sig sprogligt og kulturelt som interkulturelle sprogbrugere i den fysiske og virtuelle fransktalende verden.

Kulturforståelse

Begynderundervisningen skal fokusere på den frankofone verdens geografiske udbredelse i verden.

Undervisningen skal gennem fx små film, lyd og postkort visualisere og udbygge elevernes viden om de fransktalende lande og områder.

Dernæst skal undervisningen fokusere på elevernes kendskab til symboler i Danmark og frankofone lande og områder, herunder flag, historiske personer, sportsikoner og filmstjerner.

Herefter skal der arbejdes med eksempler på enkle, personlige historier og korte beretninger om hverdagsliv i den frankofone verden, hvor læreren stiller mere og mere komplekse spørgsmål til tekstens indhold, fx familieliv, skole og fritid.

Kulturmøder

Begynderundervisningen skal fokusere på, at eleverne indbyrdes i bl.a. små rollespil bruger hilsner til at starte og slutte korte samtaler, fx *salut, au revoir ... bonne journée*, samt at de bliver fortrolige med gængse høflighedsudtryk, fx *s'il te plaît, je voudrais, pardon*.

Fransk som adgang til verden

Undervisningen skal fokusere på, at eleverne bliver fortrolige med den fransksprogede verden ved at opsøge det franske sprog i de medier, fx netbaserede videoklip og musik, fransksprogede film og kanaler, blade og tidsskrifter, blogs, som de bruger i hverdagen om bl.a. musik, mode, sport og film.

2. trinforløb - 8.-9. klasse

Undervisningen skal bygge videre på de fasemål, som er nævnt under 1. trinforløb. Der bygges på den viden, eleverne har fra dansk, engelsk og andre fag.

Der er fokus på emner fra elevernes hverdag og interesseområder. Gennem mundtlig og skriftlig kommunikation videreudvikles deres kommunikationsfærdighed og sproglige bevidsthed.

Undervisningen skal så vidt muligt foregå på fransk.

Mundtlig kommunikation

Kompetenceområdet mundtlig kommunikation omfatter fire områder:

Lytning fokuserer på det videre arbejde med elevernes forforståelse, således at lytteforståelse bevæger sig fra hovedindhold til mere specifikt indhold.

Samtale fokuserer på dialoger om aktiviteter i hverdagen.

Præsentation fokuserer på sproglig fremstilling.

Sprogligt fokus fokuserer på ordstilling i forskellige sætningstyper med henblik på at sikre forståelsen hos modtageren.

Lytning

Eleverne skal arbejde videre med forståelse af forskellige lyttesituationer, således at eleverne træner lytteforståelse af hovedindhold og specifikt indhold i en vekselvirkning.

Senere skal eleverne arbejde med forståelse af forskellige lyttesituationer, fx spontant talesprog, præsentationer og instruktioner.

Samtale

Der skal arbejdes med dialoger om aktiviteter i hverdagen med fokus på indlæringen af holdningsudtryk som *à mon avis...*, *je pense que...*, *je crois que...*, *parce que* til at regulere og smidiggøre samtalen.

Senere har undervisningen fokus på elevernes brug af kommunikationsstrategier, fx at appellere til modtageren om hjælp, når sproget ikke slår til, eller at tage ordet og fastholde det.

Præsentation

Undervisningen har fokus på, at eleverne bliver fortrolige med forskellige søgefunktioner om sprog, bl.a. ordopslag og grammatikopslag.

Eleverne skal arbejde med at vurdere, hvilke strategier og hvilket ordforråd, der er mest brugbare i forhold til de valgte emner. Der arbejdes med at disponere et emne og skelne mellem et faktapræget og et holdningspræget oplæg. Undervisningen har fokus på elevernes arbejde med at vurdere betydningen af at understøtte en præsentation med fx lyd, billeder og grafiske oversigter.

Sprogligt fokus

Der skal arbejdes med tillægsordenes placering, fx *un petit chapeau bleu*, ligefrem ordstilling, fx *Demain, elle va au cinéma* og placering af nægtelse, fx *Il fait pas beau*. Der skal også arbejdes med placering af navneord og personlige stedord i sætningen i faste vendinger som fx *Voici ma mère. Elle s'appelle... Moi, je parle français.*

Elevernes skal arbejde med enkle forbindeord, fx *et, ou, mais, parce que*, for at sikre sammenhæng mellem sætningerne. Der fokuseres desuden på personlige stedord som grundled, fx *Tu connais Jean ? Oui, c'est mon copain, Où est Juliette ? Elle est malade*, for at sikre forståeligheden. Endelig skal der arbejdes med strategier til at holde en samtale i gang, fx udtryk som *Je suis pas d'accord mais..., mais pourquoi, Que penses tu ? Ah bon...*

Skriftlig kommunikation

Kompetenceområdet skriftlig kommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Læsning fokuserer på læseteknikker og -strategier.

Skrivning fokuserer på arbejdet med at planlægge sin skriftlige kommunikation.

Tekster og medier fokuserer på færdigheder i at vælge og anvende it-værktøjer og analoge kilder.

Sprogligt fokus fokuserer på færdigheder i især stavning og centrale sprogbrugsregler, der hjælper til at understøtte skriftlig kommunikation.

Læsning

I starten af forløbet skal eleverne arbejde med læseteknikker, hvorved eleverne får redskaber til både at forstå hovedindholdet (skimme) i en tekst og til at finde relevante informationer (scanne). Derefter skal eleverne arbejde med forskellige teksttyper om hverdagen og ungdomsliv i frankofone lande og områder, fx blogindlæg, hjemmesider og enkle fakta- og fiktionstekster.

Skrivning

Undervisningen skal fokusere på arbejdet med planlægning, fx brainstorm og forforståelse, brug af faste udtryk, indholdsmæssig og sproglig sammenhæng og korrektur.

Herefter fokuserer undervisningen på at udnytte elevernes kendskab til og forståelse af forskellige genrer, når de producerer tekster, fx korte breve, postkort, e-mail, korte blogindlæg, lister og enkle skemaer.

Tekst og medier

Først i forløbet har undervisningen fokus på digitale værktøjer, som støtter elevernes skriftlige kommunikation med fransktalende sprogbrugere eller andre, der også lærer fransk. Undervisningen skal desuden fokusere på, hvordan eleverne kan udnytte de digitale mediers indhold af billeder, lyd, film og tekst i deres sprogproduktion.

Dernæst fokuserer undervisningen på elevernes valg af de medier, genrer og udtryk, der passer bedst til formålet med og formen på deres kommunikation med modtageren.

Sprogligt fokus

Først i forløbet skal der arbejdes videre med stavning med fokus på hyppige ord og udtryk, fx, *dans mes loisirs, mon ami(e), à l'école, dans les pays francophones* til understøttelse af kommunikationen.

Dernæst skal der arbejdes med centrale sprogbrugsregler som fx kongruens, passé composé, fremtid (*aller* + navnemåde) og artikler, så budskabet bliver forståeligt.

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på at finde og forstå ligheder og forskelle mellem deres eget og fransktalendes hverdagsliv.

Kulturmøder fokuserer på sproglige omgangsformer i forskellige samtalsituationer.

Fransk som adgang til verden fokuserer på kommunikation med andre, som lærer fransk.

Kulturforståelse

I begyndelsen skal eleverne emner og forskellige teksttyper, der giver dem mulighed for at finde og forstå ligheder og forskelle mellem deres eget og fransktalendes hverdagsliv, fx i familie, måltider, højtider, skole, fritid og traditioner.

Senere skal eleverne arbejde med at få en forståelse for baggrunden for disse ligheder og forskelle, ved at kende til få afgørende historiske forhold, som fx Den Franske Revolution, de franske kolonier, så de opnår indsigt i egne og andres forestillinger og stereotyper om hinandens kulturer for herigennem at udvikle gensidig respekt

Kulturmøder

Undervisningen skal fokusere på udtryk knyttet til frankofone højtider og traditioner med udgangspunkt i elevernes viden og baggrund, fx *Pâques, Noël, le Nouvel An, le Ramadan, les Fêtes nationales*.

I sidste fase skal undervisningen fokusere på sproglige omgangsformer i forskellige samtalsituationer, fx *aller au café, faire du shopping, aller au cinéma, acheter un ticket de train/ bus*, men også på meningsudveksling, fx *j'aime beaucoup ... et toi ?*

Fransk som adgang til verden

Undervisningen skal fokusere på, at eleverne i de sociale medier kommunikerer med fransktalende, dvs. både personer med fransk som modersmål og personer, der lærer fransk. Samtidig skal undervisningen

medvirke til, at eleverne beskytter sig selv og andre, når de afgiver og modtager fx private informationer og billeder.

I sidste fase skal undervisningen indeholde emner af mere kompleks karakter til brug for mundtlig og skriftlig kommunikation med jævnaldrende fransktalende, fx om skolegang og uddannelses- og ungdomsliv. I den forbindelse skal undervisningen have fokus på, at eleverne bruger deres viden om forskellige mediers muligheder, når de udtrykker sig og er i dialog med andre uden for klasselokalet.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager

Eleven som kritisk undersøger

I fransk skal behovet for information forstås lige fra et ord eleven mangler, fx hvordan man siger og udtaler håndboldspiller på fransk, til en specifik oplysning om noget eller nogen, fx hvor gammel ens yndlingshåndboldspiller er, og som i sidste ende inkorporeres i elevens egen sprogproduktion. Undervisningen skal gøre eleverne mere og mere selvstændige i deres informationsøgning og -indsamling. De opgaver, eleverne stilles overfor, skal svare til deres sproglige kunnen, dvs. at eleverne normalt ikke kommer til at søge selvstændigt efter netbaserede informationer på fransk i de første års franskundervisning, da selvstændig søgning med søgemaskiner er en kompleks og abstrakt proces.

Eleven som analyserende modtager

Franskundervisningen skal eksplicite metoder og strategier til at navigere, læse og søge informationer på internettet og i multimodale medier, fx navigation på en nemt forståelig fransksproget hjemmeside. Eleverne skal ikke kunne analysere medier på fransk.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Da der i franskundervisningen arbejdes med forståelse og brug af forskellige teksttyper, skal eleverne kunne identificere en teksts målgruppe og formål samt vælge den relevante kommunikationsmåde (fx sms, brev, blog, email og webside) ud fra budskabet og formålet med produktionen. Sidst i forløbet skal de kunne vælge det tekstmedie, der passer bedst til kommunikationssituationen.

Undervisningen lægger op til at bruge de æstetiske og kreative muligheder i it fx ved udarbejdelse af præsentationer med forskellige typer medier. Digitale medier bruges for at lette og smidiggøre kontakten med fransktalende og med andre franskelever, fx på en blog med et andet franskhold i Europa.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne skal have kompetencer i at kommunikere, vidensdele og samarbejde ved brug af digital teknologi, sociale medier og online undervisnings- og læringsplatforme. Det kræver fokus på forskellige måder at kommunikere på i forskellige digitale fransksprogede fora. I arbejdet med at kvalificere elevernes digitale adfærd skal der fokuseres på digitale rettigheder forbundet med deling og genbrug af digitalt materiale. Eleverne skal derfor kende til redelig kildehenvisning. Ligeledes skal undervisningen hjælpe eleverne til at tage vare på sig selv og andre, når de i deres digitale kommunikation bruger personlige oplysninger om og billeder af sig selv og andre.

Sproglig udvikling

Ordkendskab

Ordkendskab er centralt for at kunne udtrykke sig på fransk. Meget af undervisningen i fransk drejer sig derfor om tilegnelse af et centralt ordforråd, dvs. ord og udtryk, inden for udvalgte emner. Der arbejdes løbende med ordforråd på forskellige måder, bl.a. trækkes der på andre sprog, eleven har kendskab til (transparente ord), eleverne bevidstgøres om ordforrådsfamilier og tilegnelsesstrategier (fx ordlister, flashcards – dvs. huskekort, ordkort, mindmaps, kvalificerede gæt, ordopslag). Undervisningen skal gradvist udvide elevernes ordforråd, så de får mulighed for at bruge sproget aktivt.

Bevidsthed om teksters formål og struktur

I forlængelse af fagene dansk og engelsk og eventuelt andre sprog lægger franskundervisningen op til, at eleverne udvikler en bevidsthed om teksters formål og struktur, så de selv kan afkode og producere tekster på fransk. Det receptive kendskab til teksttyper er bredere på fransk end det produktive, dvs. at eleverne ikke forventes at kunne fx skrive i alle de teksttyper, de ellers kan genkende og afkode.

Forståelsesstrategier (før-, under- og efterlæsning)

Der arbejdes med forståelsesstrategier, da fransk er et fremmedsprog, hvor eleverne har brug for en del støtte til at forstå teksters indhold og detaljer. Når man arbejder med bl.a. tekster, film og billeder i undervisningen, skal der bruges opgaver til at støtte læse- og lytteforståelse før, under og efter læsningen og lytningen.

Metakognitiv bevidsthed

I forlængelse af fagene dansk og engelsk og eventuelt andre sprog, arbejdes der i fransk med læseteknikker (skimme og skanne), gættestrategier og forberedelsesfasen i både læsning, lytning og skrivning. Derudover arbejdes der med basal grammatisk terminologi for at give eleverne færdigheder i fx ordopslag.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I alle kompetenceområder og faser skal der lægges op til, at eleverne bruger sproget kreativt og i kreative sammenhænge, dvs. at eleverne får ideer til at bruge sproget mere og mere selvstændigt. Sprogtilegnelsen sker gennem problemløsninger af kommunikativ karakter, således at det er tydeligt, at man altid kommunikerer om noget med nogen.

Læseplan for faget spansk

Indledning

Valgfaget spansk er etårigt i Folkeskolen og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udfordres i et passende omfang. Hertil sikres, at undervisningen i muligt omfang bidrager til en længere og mere varieret skoledag.

Undervisningen i spansk har til formål at give eleverne kommunikative kompetencer i spansk og viden om kultur- og samfundsforhold i den spansktalende verden. Sprogfærdighed og kultur hænger sammen og skal derfor begge integreres i undervisningen. Da elevernes sproglige kompetencer er begrænsede, knytter sprog- og kulturarbejdet an til hverdagslivet og almene situationer omkring dagligdagen (hilsen, måltid, dagligdagsrutiner, familie, traditioner mm.).

Undervisningen bygger på, at eleverne allerede har udviklet redskaber for sprogtilnærmelse i dansk og fremmedsprog, sådan at de i undervisningen trænes i en mere bevidst brug af forskellige strategier til at styrke deres forståelse af det talte og skrevne spansk og deres evne til at formulere sig på spansk.

Undervisningen fokuserer på at udvikle elevernes kommunikative kompetencer, således at undervisningen organiseres med henblik på at fremme elevernes lyst til aktivt at bruge sproget. I den forbindelse skal eleverne have lejlighed til at tale/skrive mest muligt, og det sproglige arbejde skal knyttes til små situationer, der afspejler autentisk kommunikation. Ud over sproglige øvelser, der gennemføres individuelt, i par eller i mindre grupper, skal eleverne også møde autentisk spansk både i tale og på skrift. Det indebærer inddragelse af lydfiler, musik, film foruden mindre tekster, artikler mm.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 150, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på elevernes begyndende færdighed i at opfatte og genkende spanske ord.

Præsentation fokuserer på elevernes begyndende færdigheder i at tale på spansk om hverdagsemner.

Samtale fokuserer på elevernes dialog på enkelt spansk om hverdagsemner.

Læsning fokuserer på elevernes begyndende forståelse af enkle trykte tekster på spansk.

Skrivning fokuserer på elevernes leg med øvelser og forsøg med korte personlige tekster.

Kommunikationsstrategier fokuserer på elevernes arbejde med måder at udtrykke sig på, når sproget ikke slår til.

Lytning

I begynderundervisningen arbejdes der med lytteforståelse gennem samtaleøvelser, lege og spil for at opbygge elevernes sproglige selvtillid. Læreren anvender faste gentagne klasseværelsesrutiner, fx enkle hilsener, instruktioner og beskeder. Der arbejdes med varierede lytteaktiviteter som sange og filmklip, der indeholder hyppige gentagelser af ord og faste vendinger. Undervisningen har fokus på nøgleord og vendinger med henblik på at få overblik over helheden fremfor detailforståelse.

Præsentation

Elevernes selvtillid styrkes sammen med de sproglige kompetencer, sådan at de i starten træner små præsentationer på spansk gennem leg og andre aktiviteter. Undervisningen bygges op gennem hyppige gentagelser. Senere arbejdes med korte beskrivelser i par og grupper, hvor der trænes små fremlæggelser om fx én selv og ens familie og andre nære emner. I starten kan træningen være over for en enkelt lytter af gangen med henblik på fokus på præcision. Sidst i forløbet udbygges arbejdet til at omfatte lidt længere præsentationer. Emneområderne skal dels være konkrete, dagligdags og virkelighedsnære, dels appellere til elevernes fantasi. Emner, som klassen har talt om sammen, inddrages i elevernes egne præsentationer.

Samtale

Der arbejdes med elevernes sproglige selvtillid og kompetence gennem leg, spil og aktivitet. Sprog og handling kædes sammen, og mimik og gestik understøtter det sproglige udtryk. Der udvikles gradvist et klasseværelsessprog med faste vendinger for at hilse, bede om noget osv. Senere i forløbet arbejder eleverne med at stille og besvare enkle spørgsmål og udføre enkle sproghandlinger, fx at hilse og anmode om noget. Eleverne arbejder med at indgå i enkle roller og samtaler med støtte i billeder og andet materiale. Eleverne arbejder parvis og i grupper omkring enkle samtaler og lege, hvor de kombinerer faste vendinger og sætningsrammer til en kort meningsudveksling. Emneområderne skal dels være konkrete, dagligdags og virkelighedsnære, dels appellere til elevernes fantasi.

Læsning

Elevers læsning skal bygge på lytning, gennem fx oplæsning af korte tekster. Gennem forløbet bliver der dels fokuseret på at forstå hovedindhold af en tekst med mere eller mindre støtte, herunder at læse med fokus på kendte ord og fraser. Dette kan også ske uden brug af hjælpemidler for at træne gættestrategier. Teksterne bliver gradvist lidt længere, men skal holdes til korte beskrivelser, instruktioner og fortællende tekster. Billeder, ordlister og förlæse-aktiviteter mm. skal inddrages som støtte.

Skrivning

Skrivning skal hænge tæt sammen med de mundtlige aktiviteter og læsning, da der ligesom på dansk er sammenhæng mellem det talte og det skrevne sprog, og mellem læsning og skrivning. Senere i forløbet skal eleverne skrive små tekster, gerne ved hjælp af faste fraser og sætningskabeloner og ved genbrug af tekst. Fokus er på kommunikation og små personlige beretninger.

Kommunikationsstrategier

Elevernes kommunikative færdigheder prioriteres højere end sproglig præcision. Eleverne skal opmuntres til at anvende sproget på trods af, at deres sproglige formåen ikke slår til. Der arbejdes med at træne kommunikationsstrategier gennem meningsfulde aktiviteter: Eleverne opøves gradvist i at kunne anvende forskellige strategier for at fastholde en interaktion. En af de første strategier er at mime eller lave bevægelser, der kan udtrykke det, der endnu ikke kan siges. Der er fokus på gættestrategier ved læsning, lytning og samtale.

Kultur og samfund

Kultur og samfund omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Kulturforståelse fokuserer på elevernes viden om hverdagskultur og levevilkår i spansktalende lande.

Kultursammenligning fokuserer på elevernes begyndende viden om ligheder og forskelle mellem deres egen kultur og kulturerne i spansktalende lande.

Informationssøgning fokuserer på elevernes færdigheder i selvstændigt at søge informationer om emner relaterede til spansksprogede kulturer.

Kulturelle omgangsformer fokuserer på elevernes færdigheder i at begå sig i en spansksproget kulturel kontekst.

Kulturforståelse

Eleverne skal i undervisningen arbejde med hverdagskultur, som den viser sig i forskellige spansktalende lande. Det vil sige, at undervisningen skal omhandle emner som dagligdagsrutiner, skole, arbejde og fritid, højtider og traditioner mm. Der skal inddrages forskellige materialer som film, lydfiler, musik, billeder og forskellige teksttyper, der bibringer eleverne forståelse af kulturelle og samfundsmæssige forhold i den spansktalende verden.

Kultursammenligning

Det forskelligartede materiale, der anvendes i undervisningen, skal samles i overordnede temaer, som giver anledning til sammenligninger mellem egen og andres kulturer. Herigennem skal der løbende åbnes for iagttagelser og samtaler vedrørende holdninger til såvel egen som andres kulturelle baggrunde.

Informationssøgning

It og medier skal inddrages i undervisningen. Eleverne skal kunne søge informationer om Spanien og Latinamerika i trykte og digitale medier, så de får en opdateret viden om aktuelle forhold i disse lande. Søgningen foregår på dansk eller engelsk i begyndelsen af forløbet, men gradvist skal eleverne prøve at søge på spansksprogede hjemmesider. De kan fx finde billeder, sangtekster, sportsnyheder, filmklip og information om turistattraktioner.

Kulturelle omgangsformer

Eleverne skal opnå kendskab til kulturelle omgangsformer i spansksprogede lande. Ved hjælp af tekster og andre typer undervisningsmateriale og gentagne situationsspil skal de lære, hvordan man tiltaler folk, hvordan man opfører sig i mødet med andre mennesker på tværs af alder, køn og kulturer, samt hvordan man udviser respekt for mennesker, der kommer fra en fremmed kultur.

Spansk som flerårigt forløb

Hvis valgfaget udbydes som flerårigt tilbud, skal undervisningen indeholde de samme elementer, men eleverne skal arbejde med de forskellige kompetencer på et højere niveau. Gradvist skal undervisningen udvides til at omfatte små historier med støtte og senere fortællinger og dialoger om nære emner. Hjælp er nødvendig i hele forløbet, og jo større udfordringen er, jo mere støtte inddrages i form af fx billeder og konkrete genstande.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

It og medier giver adgang til sprogligt input, som er autentisk og aktuelt.

Der arbejdes i alle kompetenceområder med eleven som kritisk undersøger. Eleverne skal fx kritisk kunne bruge digitale medier til at søge information om spansktalende lande og kulturer samt om temaer, der arbejdes med i undervisningen.

De digitale ordbøger, grammatiske oversigter samt computerens stave- og grammatikkontrol fungerer som digitale hjælpemidler i kundervisningen. Eleverne skal kunne foretage opslag samt vurdere, hvilket ord eller udtryk der passer ind i konteksten.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Sprogundervisning skal motivere eleverne til at udfolde sig, tage chancer og afprøve deres sprog i mange og gerne utraditionelle situationer. Det skal være helt naturligt at begå fejl, og alle skal vide, at det er fejlene man lærer af. Det drejer sig om at lære at turde handle og eksperimentere som en naturlig del af fagligt arbejde og læring.

I kompetenceområdet kommunikation arbejdes med dimensionen Handling. Eleverne skal strategisk kunne variere deres kommunikation mundtligt, skriftligt og digitalt alt efter målgruppe og situation. At være innovativ og entreprenant omfatter i høj grad samarbejde.

I kompetenceområdet Kultur og samfund arbejdes med dimensionen Omverdensforståelse og Personlig indstilling, som dog også indgår under kommunikation. Eleverne skal have mulighed for at undersøge deres omverden. Eleverne skal opnå tro på egen formåen gennem mange succesoplevelser og derigennem tro på, at de både i og udenfor skolen er i stand til at løse de sproglige, tekstmæssige og kulturelle opgaver, de møder i en moderne, globaliseret verden.

Læseplan for valgfaget billedkunst

Indledning

Valgfaget billedkunst er et-årigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udfordres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

I valgfaget Billedkunst skal eleverne udvikle deres kommunikative kompetencer, så de mestrer og forfinner billedudtrykkene, idet de får mulighed for at fordybe sig i den kunstneriske proces.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Billedkommunikation og Billedanalyse.

Elevernes evne til refleksion og abstrakt tænkning giver nye muligheder for at arbejde i længere og mere komplekse forløb, hvor flere medier og formsprog inddrages i udforskningen af en tematik.

Undervisningen tager afsæt i emner og temaer, som er væsentlige for børn og unge. Ligeledes tages der udgangspunkt i elevernes personlige billedfascinationer, i de billedkulturer eleverne deltager i, og i samtidskunstens billedformer.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Billedkunstoffaget danner basis for at udvikle samspillet mellem skolen og andre relevante institutioner. Dette kan eksempelvis være billedskoler, museer og kulturinstitutioner. Eleverne skal lære at deltage i aktiviteter, der involverer samarbejde med sådanne institutioner uden for skolen.

Elevernes oplevelser og erfaringer med billedkunst fra det obligatoriske forløb samt fra fritiden medtænkes i forbindelse med planlægning af undervisningen.

Elevernes arbejde med billedkunst skal munde ud i musikalske produkter eller en fremførelse, fx en udstilling.

Undervisningen i Billedkommunikation sigter mod, at eleverne gennem varierede visuelle medier, udtryks- og billedformer kan eksperimentere med at formidle iagttagelser, informationer, tanker, forestillinger og holdninger til andre.

Undervisningen i Billedanalyse sigter mod, at eleverne kan samtale om egne billedprocesser, og at eleverne kan sætte egne billedprocesser i forhold til andre visuelle udtryk i samtiden. Der arbejdes desuden

mod, at eleverne kan opleve, analysere, fortolke og vurdere billeder og visuelle udtryk inden for såvel skolens fagområder såvel som lokale og globale kulturer.

Billedkommunikation

Kompetenceområdet billedkommunikation omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Planlægning fokuserer på elevernes planlægning af en billedproces frem mod en færdig præsentation og elevernes valg mellem forskellige metoder.

Materialer omhandler elevernes eksperimenter med forskellige materials udtryksmuligheder.

Billedfremstilling fokuserer på elevernes praktiske og eksperimenterende billedfremstilling og videreudvikling af et differentieret formsprog.

Præsentation er centreret omkring elevernes formidling af egne billedprocesser og færdige præsentationer.

Planlægning

Eleverne skal lære at arbejde med skitser og idéudkast med henblik på planlægning af egne billedprocesser. Som led i denne proces kan eleverne med fordel opfordres til at udarbejde deres billedprojekter med gensidig sparring eleverne imellem.

Eleverne skal lære at vælge hensigtsmæssigt mellem forskellige metoder og teknikker, som tager udgangspunkt i et billedes indhold. Her er det centralt, at eleverne tør eksperimentere med udvalgte metoder og teknikker med henblik på at kunne planlægge egen billedproces på et reflekteret grundlag. Eleverne skal kunne dokumentere deres planlægningsfase gennem hele billedprocessen, herunder redegøre for ændringer, som evt. foretages undervejs i billedprocessen.

Materialer

Eleverne skal lære at vælge hensigtsmæssigt mellem forskellige materialer og udtryksmuligheder, hvilket indebærer, at eleverne i deres opgaveløsning må have forskellige materialetyper at vælge imellem. Eleverne udfordres i anvendelsen af forskellige materialer og digitale udtryksmuligheder i forhold til hensigten med konkrete billedudtryk. Eleverne kan eksempelvis udfordres ved at stille krav til den enkelte elevs begrundelse for egne materialevalg eller ved at sætte særlige rammer eller krav for valg af materialer eller udtryksform. Eleverne skal kunne eksperimentere med selvvalgte materialer som led i en større billedproduktion.

Billedfremstilling

Eleverne skal lære at eksperimentere med billedudtrykket mht. form, farve, komposition, symboler og materialer i fremstillingsprocessen med henblik på bevidst kommunikation. Der undersøges og eksperimenteres med former og farvers relationer. Dette kan eksempelvis være inden for design og arkitektur. Eleverne eksperimenterer med dannelse af rum, herunder installation, modeller, tableauer, video og hjemmesider. Ligeledes eksperimenteres der med et mix af forskellige udtryksformer.

Præsentation

Eleverne skal lære at eksperimentere med en visuel formidlingsform. Det er centralt, at elevernes visuelle fremstillinger indgår i forskellige formidlingsmæssige sammenhænge i og uden for skolen. Dette kan eksempelvis være ved at fremstille hjemmesider, præsentationer, udveksle billeder på nettet med andre samt gennem virtuelle og fysiske udstillinger.

Billedanalyse

Kompetenceområdet billedanalyse omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Billedgenrer fokuserer på at udvide og nuancere elevernes kendskab til genrer, stilarter og udtryksmedier.

Billedkomposition handler om elevernes forståelse af forholdet mellem indhold, form, materialer og teknik.

Billedfunktion fokuserer på at udbygge elevernes kendskab til brug af samtidskunst og videreudvikling af deres iagttagelsesevne.

Billedgenrer

Eleverne skal lære at kategorisere billeder efter genrer, temaer og perioder. Kategoriseringen kan også ske ved at inddrage andre kategoriseringstyper i den visuelle kultur. Eleverne skal ligeledes arbejde med at sætte kunstværker og et udvalg af værker fra andre billedgenrer i relation til deres eget billedarbejde.

Billedkomposition

Eleverne skal lære at analysere billeder og andre visuelle fremstillinger med henblik på at kunne vurdere, om en billedkomposition eller et layout virker efter hensigten. Eleverne skal arbejde med virkemidler og principper for billedkomposition og layout.

Billedfunktion

Eleverne skal lære at analysere og reflektere over mediernes brug af visuelle fremstillinger til belysning af forskellige sagforhold. Ligeledes skal eleverne lære at analysere og reflektere over, hvordan samtidskunst anvendes og kan anvendes i samfundet. Visuelle koder og udsagn inddrages i undervisningen.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I Billedkunst arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis indgår med forskellig vægt i de enkelte forløb.

Eleven som kritisk undersøger i forbindelse med research

Eleverne skal tilegne sig viden om fremstillingsteknikker og herigennem opnå færdigheder i at skelne mellem forskellige billedkategorier- og genrer. Dette gør sig gældende i forhold til analoge billeder samt digitale billeder, som eleverne kan møde på internettet.

I forbindelse med især de indledende og undersøgende faser i planlægningen af et projekt kan eleverne anvende internettet til at indsamle og udvælge information. Eleverne skal i forbindelse med informationsindsamling forholde sig til juridiske og etiske aspekter ved eksempelvis fotos.

Eleven som analyserende modtager ved analyse af egne og andres produktioner

Gennem analyse af egne og andres visuelle udtryk kan eleverne tilegne sig viden om billedgenrer, virkemidler og æstetik. Tilbagevendende analyse af egne billedproduktioner kan styrke en målrettet progression i den samlede billedkommunikation. Analyse af andres billeder kan i denne proces bidrage til at perspektivere nye muligheder i egne billeder.

Eleven som målrettet og kreativ producent ved billedproduktion

I valgfaget billedkunst skal eleverne udtrykke sig visuelt i digitale medier som en del af kompetenceområdet Billedkommunikation. Eleverne skal arbejde med digitalt optageudstyr til produktionen og materialet herfra indgår alene eller sammen med andre digitale billeder i den færdige produktion.

Eleven som ansvarlig deltager under produktion og deling af egne og andres billeder

I forbindelse med præsentation af egne visuelle udtryk kan eleverne udgive den færdige produktion i sociale medier eller andre digitale miljøer, hvor kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendigelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det endelige produkt.

Sproglig udvikling

Arbejdet med sproglig udvikling er integreret i den kommunikation, som er valgfagets egentlige udtryk såvel i produktionsdelen såvel som i samtalen omkring den visuelle kommunikation.

Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Eleverne skal opnå kendskab til faglige begreber indenfor billedkunst, som fx sammenføjning, tableau og installation. Dette kan bl.a. ske gennem samtale og praktiske billedopgaver. I kompetenceområdet billedanalyse er det centralt i undervisningen, at eleverne skal lære at deltage i en samtale om egne og andres billeder både i henhold til billeders indhold, opbygning og funktion.

Billedsproget er en sproglig udtryksform i lighed med tale og skriftsprog, og billeder understøtter og understøttes af tale og skriftsprog i det multimodale udtryk, som præger de tekster, eleverne præsenteres for i og udenfor skolen. Eleverne skal kunne se forskelle og ligheder imellem ord og billeders måde at formidle et budskab på, ligesom de skal have forståelse for, at også musik, mimik og gestik indgår i en multimodal helhed i eksempelvis levende billeder.

I arbejdet med billedkomposition og billedfremstilling skal eleverne i særlig grad arbejde med billeder som et sprog eller en kommunikationsform. Som en integreret del af dette produktions- og analysearbejde beskæftiger eleverne sig med en bred tilgang til kommunikation. Eleverne skal have praktisk kendskab til skriftlighed i relation til billedprocesserne. Dette kan eksempelvis være i form skitser og portfolio. Eleverne skal i stigende grad kunne planlægge deres billedarbejde og vurdere, hvordan billederne indgår i en kommunikation. Dette kræver en kompleks sprogbrug omkring afvejning af mål og midler samt en viden om, hvordan ord, billeder og modeller indgår i et samspil.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab er en forudsætning for at kunne gennemføre en billedproduktion i alle dens faser.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Undervisningen i billedkunst har fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og handle innovativt på baggrund af egne ideer. Billedkunst er bygget op omkring en række fremstillingsforløb med et klart

fokus på procesforløb, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne skal arbejde med at udvikle mange ideer, som løbende skal prioriteres og realiseres.

Gennem det kontinuerlige arbejde med visuelle udtryk opnår eleverne tillid til egne såvel verbale som visuelle kommunikationsevner. Dette kan eksempelvis være i arbejdet med mindre projekter henvendt til andre mennesker i og udenfor skolen.

Arbejdet med visuelle udtryk giver mange muligheder for at involvere skolen, forældre og lokalmiljøet. Eleverne skal opnå visuelle handlekompetencer ved at opleve, hvorledes deres billedarbejde gennem planlægning, udførelse og evaluering kan komme andre mennesker til nytte. Ved at henvende sig til andre mennesker med deres billedarbejde får eleverne udfordringer som befordrer deres kreative problemløsning. En af udfordringerne er at sætte sig ind i modtagerens behov, hvad enten der er tale om en udsmykning eller fremstilling af visuel skiltning. Dette kræver ofte, at eleverne skal forstå forskellige kulturelle sædvaner og koder. I arbejdet med billedkommunikation skal eleverne inddrage og udvikle deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere egne visuelle udtryks bæredygtighed og relevans.

Læseplan for valgfaget medier

Indledning

Valgfaget medier er etårigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassestrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udføres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

I valgfaget medier skal eleverne lære gængse medier at kende som udtryksform og som kommunikationsmiddel. Elevernes egen produktion af enkle og multimodale medieudtryk er i centrum. I en løbende vekselvirkning mellem medieproduktion og analytisk arbejde med egne medier, sociale medier og massemedier skal eleverne opnå forståelse af de centrale mediefaglige begreber og værktøjer.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Medieproduktion og Medieanalyse.

Der arbejdes indenfor forskellige mediespecifikke udtryk og genrer, og der fokuseres på forskellige valgs betydningsaspekt i formidling af indhold til en modtagergruppe. I arbejdet er der fokus på både massemedier med overvejende statisk indhold og sociale medier med dynamisk varierende indhold samt hybrider. Eleverne arbejder med at dele medieudtryk på forskellige medieplatforme.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Elevernes oplevelser og erfaringer med medier fra andre fag samt fra fritiden medtænkes i forbindelse med planlægning af undervisningen

Undervisningen sigter mod, at eleverne kan gennemføre en målrettet medieproduktion fra idé til publicering samt gennemføre en målrettet medieanalyse af udvalgte medieprodukter. Eleverne skal udvikle kendskab til de udvalgte medieudtryks potentiale og begrænsninger.

Arbejdet skal munde ud i medieproduktioner i flere mediegenerer. Dette kan eksempelvis være en podcast eller en projektpræsentation.

Hovedvægten lægges på digitale multimodale produkter.

Det er centralt, at eleverne kan arbejde målrettet med at udvælge medieudtryk og sammensætte dem til multimodale udtryk. Derudover er det væsentligt, at eleverne kan analysere multimodale udtryk dels ud fra en helhed og dels ud fra sammenhængen mellem de enkelte medieudtryk.

Medieproduktion

Kompetenceområdet medieproduktion omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Produktionsproces omhandler elevernes arbejde med at skabe enkeltstående og multimodale medieudtryk.

Multimodale virkemidler fokuserer på elevernes arbejde med at skabe varierede og personlige medieudtryk.

Kommunikation er centreret omkring elevernes evne til at mediere et budskab i forhold til en defineret målgruppe.

Medieadfærd fokuserer på elevernes mediebrug i henhold til gældende jura og etik.

Udstyrsbetjening fokuserer på elevernes anvendelse af udstyr til at optage, redigere og dele medieudtryk.

Produktionsproces

Eleverne skal producere og tilrettelægge deres egne medieudtryk med brug af billeder, grafik, tekst og lyd.

Eleverne skal arbejde med medieproduktion i kortere øvelser og i forbindelse med mere omfangsrige produktioner.

I den forbindelse skal eleverne lære at tilrettelægge mediespecifikke produktionsforløb, hvor organiseringen af samarbejdet afpasses den givne sammenhæng.

Multimodale virkemidler

Elevernes arbejde med multimodale virkemidler er kendetegnet ved brug af enkle medieudtryks virkemidler, som gensidigt supplerer og udfolder betydningen af et indhold. Eleverne skal arbejde med brug af virkemidler ved kommunikation med billeder, tekst og lyd i enkle og komplekse kombinationer.

Undervisningen skal fokusere på elevernes forståelse af, at multimodale virkemidler kan udvide, specificere og kontrastere indholdet i udtryksformerne. Eleverne skal tilegne sig begreber og værktøjer til at bruge virkemidlerne aktivt og kreativt.

Undervisningen skal bidrage til, at eleverne lærer at anvende multimodale produktioner til at udføre og fremlægge projektarbejde.

Kommunikation

Elevernes arbejde med kommunikation er kendetegnet ved mediering af forskellige budskaber igennem forskellige typer af medieudtryk.

Eleverne skal kunne rette et digitalt medieret budskab mod udvalgte målgrupper med afsæt i relevante kommunikationsmodeller. Eleverne skal kunne identificere behov og vælge medieudtryk og platforme for et varierende udvalg af kommunikationsopgaver. Eleverne skal i denne forbindelse have kendskab til forskellige platformes muligheder og begrænsninger for kommunikation.

Medieadfærd

Undervisningen i medieadfærd omhandler de etiske og juridiske aspekter i forhold til at kommunikere, publicere og dele medieudtryk.

Eleverne skal have indsigt i den netbaserede kommunikations udfordringer i form af øget kompleksitet og tilgængelighed. Eleverne skal lære, hvordan deres egen brug af sociale medier har indflydelse på hverdagslivet for dem selv og andre. Dette skal bidrage til, at eleverne kan agere hensigtsmæssigt i brug af mediekommunikation.

Udstyrsbetjening

For at kunne arbejde selvstændigt og kreativt med medier, skal eleverne lære at anvende såvel simpelt som mere avanceret udstyr til at optage, billedbehandle, redigere og dele enkle og multimodale medieudtryk.

Eleverne skal arbejde med udstyr og tjenester, hvor de deler deres medieudtryk med andre på åbne og lukkede internettjenester.

Eleverne skal arbejde med forskelligt optageudstyr integreret i udstyr. Dette kan eksempelvis være tablets, mobiltelefoner, specialudstyr samt diverse aktuelle gadgets. De skal lære at anvende billedbehandlings- og redigeringsudstyr integreret i forskellige typer af enheder og software, der gør eleverne i stand til at foretage kvalificerede valg.

Medieanalyse

Kompetenceområdet medieanalyse omfatter fire færdigheds- og vidensmål:

Mediegenrer fokuserer på elevernes indsigt i forskellige genrer med henblik på at kunne perspektivere egen produktion.

Medieæstetik omhandler elevernes skelnen mellem mediespecifikke virkemidler og deres betydning for form og udtryk i billeder, tekst og lyd.

Mediedesign er centreret omkring analyse af produktioners opbygning og organisering.

Mediekultur fokuserer på elevernes kendskab til principper for brug af forskellige medieplatforme og deres samspil med kontekster.

Mediegenrer

Eleverne skal lære at forholde sig til medieudtryks forskellige genrekonventioner. Eleverne præsenteres for en række genrer knyttet til tidssvarende medier, herunder digitale billedmedier, film, lydmedier, præsentationsmedier, multimedier og sociale platforme.

Eleverne skal lære at anvende mediegenerers forskellige betydningsmuligheder i kommunikation.

Medieæstetik

Eleverne præsenteres for mediespecifikke virkemidler, der knytter sig til enkle og multimodale medieudtryk, herunder billeder, grafik, layout, lyd, musik. Der arbejdes med designprincipper og formsproglige begreber knyttet til forskellige medieudtryk.

Eleverne skal beskrive og analysere mediespecifikke udtryk med henblik på at identificere virkemidlers æstetiske funktioner samt betydning for udtryk og kommunikation.

Mediedesign

I undervisningen fokuseres på opbygning af enkle og sammensatte mediedesigns. Eleverne skal lære at arbejde med enkle designprincipper for opbygning og organisering af medieudtryk til formidling. Det kan eksempelvis være præsentationsprogrammer og funktionelle brugergrænseflader til kommunikation. Eleverne skal kunne identificere sammenhængen mellem designprincipper og funktioner i en kommu-

nikativ praksis. Eleverne skal opnå handlemuligheder med henblik på egen produktionsproces.

Mediekultur

Medier er med til at forme kulturer, der både kan skabe nye fællesskaber og udelukke os fra andre. Eleverne præsenteres for eksempler, hvor mediekulturer opstår omkring en mindre gruppes fælles interesse og mediekulturer, der skabes via formelle eller kommercielle platforme. Eleverne præsenteres for eksempler på medieudtryk, der knytter sig til skolefag. Det kan eksempelvis være naturfag, samfundsfag og sprogfag med henblik på projektopgave.

Eleverne skal opnå kendskab til mediekulturer som opinionsdannere og mediers potentialer som aktiv platform for interaktion og kommunikation. Eleverne skal lære, at medieudtryk produceres og opleves i en historisk, social og faglig kontekst.

Sproglig udvikling

Arbejdet med sproglig udvikling er integreret i den kommunikation, som er mediefagets egentlige udtryk samt i dialogen omkring de mediefaglige kommunikationsprocesser.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Eleverne skal opnå kendskab til og anvende mediefaglige begreber, som fx grafik, design og gadgets. Dette kan bl.a. ske i samtale om mediekultur og elevernes vurdering af mediers samfundsmæssige udvikling og betydning.

I kompetenceområdet Medieproduktion skal eleverne producere målrettede multimodale tekster. Som en integreret del af dette produktionsarbejde beskæftiger eleverne sig med en bred tilgang til kommunikation. Eleverne skal have praktisk kendskab til skriftlig kommunikation i relation til relevante platforme, herunder blogs og hjemmesider.

I kompetenceområdet Medieanalyse skal eleverne diskutere og evaluere multimodale tekster. Som led i analysen skal eleverne arbejde med multimodale medieprodukters opbygning og udtryk.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I medier arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis indgår med forskellig vægtning i de enkelte forløb.

Eleven som kritisk undersøger i forbindelse med research

I forbindelse med forberedelse til formidling af fakta kan eleverne bruge internettet til at indsamle og udvælge relevant information til deres medieproduktioner. Eleverne skal i forbindelse med informationsindsamling forholde sig til juridiske og etiske aspekter ved eksempelvis fotodokumentation. Som led

i undersøgelsesfasen kan eleverne anvende spørgeskemaværktøjer og regneark, som er oplagte at bruge både til at indsamle, udvælge og formidle information.

Eleven som analyserende modtager ved analyse af egne og andres produktioner

Gennem analyse af egne og andres medieproduktioner tilegner eleverne sig viden om mediegenerer, multimodale virkemidler og medieæstetik. Tilbagevendende analyse af egne medieproduktioner kan styrke en målrettet progression i den samlede medieproduktion. Analyse af andres medieproduktioner kan i denne proces bidrage til at perspektivere nye muligheder i egen medieproduktion.

Eleven som målrettet og kreativ producent ved medieproduktion

I idégenereringsfasen kan eleverne anvende digitale værktøjer til at organisere idégrundlaget forud for design og produktion. Digitalt optageudstyr anvendes i forbindelse med produktionen, og materialet herfra indgår alene eller sammen med andre digitale medieudtryk i den færdige produktion.

Eleven som ansvarlig deltager under produktion og deling af egne og andres medieudtryk

Under produktionen kan eleverne koordinere arbejdet ved brug af kollaborative værktøjer som eksempelvis wikis. I forbindelse med publicering kan eleverne udgive den færdige medieproduktion i sociale medier, hvor kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendegivelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det endelige produkt.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab er en forudsætning for at kunne gennemføre en medieproduktion i alle dens faser.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Undervisningen i medier har fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og handle innovativt. Arbejdet med billeder og medier giver mange muligheder for at involvere forældre og lokale virksomheder, der arbejder med medier og kommunikation. Gennem arbejdet med multimodal mediekommunikation udtrykker og udvikler eleverne mange facetter af deres personlighed. Initiativ, ansvarsbevidsthed, samarbejdsevne, kreativitet og selvstændighed er væsentlige elementer af en personlig indstilling og er alle nødvendige kvalifikationer for kunne gennemføre en vellykket mediekommunikation.

Faget er bygget op omkring en række produktionsforløb med et klart fokus på procesforløb, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne trænes i arbejdet med mediekommunikation i at udvikle mange ideer, som så skal prioriteres, systematiseres og kategoriseres. Det betyder, at eleverne arbejder med deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere medieudtrykkets bæredygtighed og relevans.

Det er oplagt, at eleverne udbreder deres medieprodukter via forskellige kanaler og platforme på og uden for skolen. Dette kan eksempelvis være til forældre og relevante målgrupper i lokalmiljøet. Eleverne producerer således produkter af værdi for andre.

Læseplan for valgfaget filmkundskab

Indledning

Valgfaget filmkundskab er etårigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udfordres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

I valgfaget filmkundskab skal eleverne lære filmen at kende som udtryksform og som kunstart. De skal have lærerige filmoplevelser, og de skal lære at beherske filmmediet gennem kreativt arbejde med at skabe film.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Filmproduktion og Filmanalyse.

Elevernes egen produktion af filmiske udtryk er i centrum. I en løbende vekselvirkning mellem filmproduktion og analytisk arbejde såvel med egne film som med filmkunstneriske værker skal eleverne opnå forståelse af de centrale filmfaglige begreber og værktøjer.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Elevernes oplevelser og erfaringer med film og tv fra andre fag samt fra fritiden medtænkes i forbindelse med planlægning af undervisningen.

Undervisningen sigter mod, at eleverne kan gennemføre en målrettet filmproduktion fra idé til filmisk udtryk. Der arbejdes indenfor forskellige filmiske udtryk og genrer. I arbejdet er der fokus både på filmen som selvstændig kunstart og som en udtryksform, der indgår i multimodale medieudtryk. Eleverne skal arbejde med at dele deres film med andre på forskellige medieplatforme.

Arbejdet skal munde ud i filmproduktioner i flere filmgenrer

I arbejdet med filmproduktion skal eleverne lære at producere filmiske fortællinger. Hovedvægten lægges på praktisk filmproduktion. Det er centralt, at eleverne lærer at anvende de centrale filmfaglige begreber og værktøjer aktivt og kreativt. I arbejdet med filmanalyse skal eleverne lære at analysere filmiske fortællinger. Hovedvægten lægges på elevernes arbejde med at analysere egne og andres film. Det er væsentligt, at eleverne lærer de centrale filmfaglige begreber og værktøjer samt lærer at anvende begreberne analytisk.

Filmproduktion

Kompetenceområdet filmproduktion omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Filmdramaturgi er centreret omkring elevernes arbejde med at skabe filmiske fortællinger.

Filmiske virkemidler fokuserer på, hvordan de filmiske virkemidler underbygger og støtter filmfortællingen.

Produktionsproces omhandler elevernes tilrettelæggelse af produktionsforløb med en relevant arbejdsfordeling.

Film i samspil tager sit udgangspunkt i, hvordan eleverne kan anvende filmiske udtryk i samspil med andre medie- og udtryksformer.

Udstyrsbetjening fokuserer på, hvordan eleverne kan anvende udstyr til at optage, redigere og dele film.

Filmdramaturgi

Undervisningen fokuserer på elevernes forståelse af, at dramaturgi handler om at bearbejde og manipulere med tilskuernes forventninger.

Eleverne skal arbejde med at producere deres egne filmiske fortællinger. I den forbindelse lærer de at arbejde med filmfortællingen både i kortere øvelser og i forbindelse med mere omfattende produktioner.

Eleverne skal lære at identificere og anvende dramaturgiske begreber, herunder anslag og klimaks, og dramaturgiske modeller. Dramaturgiske modeller kan eksempelvis være aktant- og berettermodellen. Eleverne får således redskaber til at arbejde både struktureret og kreativt med at fortælle deres egne historier på film.

Filmiske virkemidler

I elevernes arbejde med at producere filmiske fortællinger sættes der fra starten fokus på brugen af virkemidler indenfor både billeder, lyd og klipning. Dette kan eksempelvis være billedbeskæring, reallyd og krydsklip. Der fokuseres på, at eleverne opnår det fornødne kendskab til begreber og værktøjer, så de kan bruge virkemidlerne aktivt og kreativt.

Eleverne skal lære, at filmens virkemidler underbygger og styrker filmfortællingen, og at der er en tæt sammenhæng mellem dramaturgi og virkemidler. I den forbindelse kan der eksempelvis arbejdes med dramaturgiske konventioner og brugen af filmiske virkemidler indenfor en bestemt genre.

Produktionsproces

Eleverne skal producere såvel små og enkle filmøvelser som større og mere komplekse filmfortællinger. I den forbindelse skal eleverne lære at tilrettelægge hensigtsmæssige produktionsforløb med en relevant arbejdsfordeling.

Eleverne skal kende til arbejdsopgaverne indenfor hhv. præproduktion, produktion og postproduktion og selv få erfaringer med at udføre arbejdsfunktioner i alle forløbets faser.

Film i samspil

Eleverne producerer filmiske udtryk, der indgår i et samspil med andre medier og udtryksformer. Dette kan eksempelvis være på websider og i skærmpresentationer. I den forbindelse arbejdes der i undervisningen med, hvordan film kan anvendes hensigtsmæssigt ved fremlæggelse af projektarbejde. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne opnår forståelse af filmmediets styrker og svagheder som udtryks- og erkendeform og på forståelsen af, hvordan filmmediet kan indgå i forskellige mediekontekster og spille sammen med andre udtryksformer.

Udstyrsbetjening

For at kunne arbejde selvstændigt og kreativt med filmmediet, skal eleverne lære at anvende såvel simpelt som mere avanceret udstyr til at optage, redigere og dele film.

Der arbejdes med forskelligt optageudstyr i form af både videokameraer og optageudstyr integreret i andre enheder, herunder tablets og mobiltelefoner. Der arbejdes med forskelligt redigeringsudstyr i form af både videoredigeringssoftware og redigeringsudstyr integreret i andre enheder, herunder tablets og mobiltelefoner.

I undervisningen arbejder eleverne desuden med udstyr og tjenester, hvor de deler deres film med andre. Dette arbejde tager afsæt i såvel fastmedier såvel som åbne og lukkede internet-tjenester.

Filmanalyse

Kompetenceområdet filmanalyse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Filmgenrer fokuserer på elevernes indsigt i forskellige filmgenrers karakteristika.

Filmæstetik fokuserer på elevernes kendskab til filmsprogets virkemidler og deres betydning for filmens fortælling.

Filmkomposition fokuserer på elevernes evne til at analysere filmens dramaturgi og fortællestil.

Filmkultur fokuserer på elevernes forståelse for de filmiske fortællingers betydning i et socialt og kulturelt perspektiv.

Filmgenrer

Undervisningen tager afsæt i filmgenrernes forskellige genrekonventioner. Eleverne præsenteres for en række forskellige filmgenrer inden for både fiktion og dokumentar. De forskellige filmgenrers karakteristika fremhæves og eksemplificeres.

Eleverne skal have indblik i filmgenrernes forskellige virkemidler og fortællestile både i et nutidigt og et historisk perspektiv. Denne viden skal eleverne lære at anvende i analyse og tolkning af forskellige filmgenrer.

Filmæstetik

I undervisningen præsenteres eleverne for de centrale filmiske virkemidler, herunder billedkomposition, kamerabevægelser, lyd, lys og klipning.

Der arbejdes med at anvende de filmsproglige begreber i en sammenhængende analyse af en filmisk fortælling. Eleverne skal lære at lægge vægt på identificering af centrale virkemidler og kunne argumentere for filmens brug af disse.

Eleverne skal opnå forståelse for filmens særlige fortællerredskaber og deres betydning for modtagerens opfattelse af filmen. Derudover skal de forskellige filmgenrers særlige filmæstetik indgå. Det kan eksempelvis være brugen af håndholdt kamera i dogmefilm.

Filmkomposition

I undervisningen fokuseres der på filmens komposition med særlig vægt på filmdramaturgiske virkemidler, herunder ledetråde og symboler. Der arbejdes desuden med filmdramaturgiske modeller. Det kan eksempelvis være aktant- og berettermodellen.

Eleverne skal kunne finde og argumentere for dramaturgiens særlige kendetegn i deres analyse af filmens komposition, og ud fra disse betragtninger skal de kunne afdække filmens samlede præmis.

Filmkultur

Der fokuseres på elevernes forståelse af, hvordan filmen anvendes som et talerør for en samtid, og hvordan filmmediet igennem tiderne har været med til at definere samfundet og kulturen. I

undervisningen udvælges filmeksempler, som illustrerer de filmiske fortællingers aftryk i den kulturelle og samfundsmæssige udvikling.

Undervisningen skal give eleverne forståelse af filmmediet både som selvstændig kunstart og som del af en multimodal mediekommunikation. I undervisningen skal eleverne lære at anvende denne forståelse i en kritisk perspektivering til deres eget liv.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I filmkundskab arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis indgår med forskellig vægt i de enkelte forløb.

Eleven som kritisk undersøger i forbindelse med research

I forbindelse med forberedelse til eksempelvis dokumentarfilm og nyhedsformidling kan eleverne bruge internettet til at indsamle og udvælge information til deres filmproduktion.

Eleven som analyserende modtager ved analyse af egne og andres film

Gennem analyse af egne og andres filmproduktioner kan eleverne tilegne sig viden om genrebegreber, filmsprog og virkemidler. Tilbagevendende analyse af igangværende filmproduktion kan styrke en målrettet progression i det endelige filmiske udtryk. Analyse af andres film kan i denne proces bidrage til at perspektivere nye muligheder i egne film.

Eleven som målrettet og kreativ producent ved filmproduktion

I idégenereringsfasen kan eleverne anvende digitale værktøjer til at organisere idégrundlaget forud for design og produktion. Digitalt optageudstyr anvendes i forbindelse med produktionen og materialet herfra indgår alene eller i samspil med andre udtryksformer i det samlede produkt.

Eleven som ansvarlig deltager under produktion og deling af egne og andres film

Under produktionen kan eleverne koordinere arbejdet ved brug af kollaborative værktøjer. I forbindelse med publicering kan eleverne udgive den færdige filmproduktion i sociale medier, hvor kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendegivelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det endelige produkt.

Sproglig udvikling

Arbejdet med sproglig udvikling er integreret i den kommunikation, som er fagets egentlige udtryk samt i dialogen omkring de film, som indgår i undervisningen.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Eleverne skal opnå kendskab til og anvende filmfaglige begreber, som fx dramaturgi, reallyd og kryds-klip. Dette kan bl.a. ske i forbindelse med elevernes analyse af egne og andres film.

I kompetenceområdet Filmproduktion skal eleverne bl.a. anvende egne film kommunikativt i samspil med andre medieudtryk. Herved fremstår elevernes egne film som en del af multimodale tekster. Som en integreret del af dette produktionsarbejde beskæftiger eleverne sig med en bred tilgang til kommunikation. Eleverne skal have praktisk kendskab til skriftlig kommunikation i relation til relevante medie-kontekster. Dette kan eksempelvis være websider, filmreklamer eller filmplakater.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab er en forudsætning for at kunne gennemføre en filmproduktion i alle dens faser..

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Kompetenceområdet Filmproduktion omhandler i særlig grad kreativitet og handlekompetence. Faget er bygget op omkring en række produktionsforløb med et klart fokus på iværksættelse og procesforløb, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne giver i produktionsforløbene udtryk for deres viden, kreativitet og fantasi igennem de film, de skaber alene og i samarbejde med andre. Dette kommer eksempelvis til udtryk i arbejdet med anvendelse af filmiske virkemidler til at skabe personlige udtryk i film.

I kompetenceområdet Filmanalyse arbejdes der med omverdensforståelse ved gennem analyse at udvikle elevernes indblik i kulturelle fænomener, skikke og vaner både lokalt og globalt. Denne omverdensforståelse er i særlig grad væsentlig i elevernes arbejde med filmkultur, hvor eleverne skal vurdere film i et socialt og kulturelt perspektiv. Undervisningen i filmkundskab giver mange muligheder for at involvere forældre samt lokale virksomheder og kulturinstitutioner, der arbejder med medier og kommunikation. Det er oplagt, at producerede film udbredes via forskellige kanaler og platforme på og uden for skolen. Dette kan eksempelvis være til forældre og relevante målgrupper i lokalmiljøet. Eleverne udvikler således produkter af værdi for andre.

Sproglig udvikling

Arbejdet med sproglig udvikling er integreret i den kommunikation, som er fagets egentlige udtryk samt i dialogen omkring de film, som indgår i undervisningen.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Eleverne skal opnå kendskab til og anvende filmfaglige begreber, som fx dramaturgi, reallyd og kryds-klip. Dette kan bl.a. ske i forbindelse med elevernes analyse af egne og andres film.

I kompetenceområdet Filmproduktion skal eleverne bl.a. anvende egne film kommunikativt i samspil med andre medieudtryk. Herved fremstår elevernes egne film som en del af multimodale tekster. Som en integreret del af dette produktionsarbejde beskæftiger eleverne sig med en bred tilgang til kommunikation. Eleverne skal have praktisk kendskab til skriftlig kommunikation i relation til relevante medie-kontekster. Dette kan eksempelvis være websider, filmreklamer eller filmplakater.

Læseplan for valgfaget drama

Indledning

Valgfaget drama er etårigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udføres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

I valgfaget drama skal eleverne udvikle kompetencer og lyst til at bruge drama som udtryksmiddel. Eleverne skal gennem praksis øge deres forståelse af den dramatiske udtryksforms særlige kropslige, æstetiske og sociale muligheder. Eleverne skal opnå indsigt i og glæde ved teatrets særlige kommunikationsform.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Dramaproduktion og Dramaanalyse.

Centralt for valgfaget drama er, at eleverne lærer at bruge drama og teater som udtryksformer og kroppen og stemmen som udtryksmidler. I drama skal eleverne udvikle deres forståelse og brug af det dramatiske udtryk som en mulighed for at indleve sig i mennesker, situationer og miljøer.

I valgfaget drama skal der således lægges vægt på både handlende praksis og refleksion. Vekselvirkningen mellem de to kompetenceområder er væsentlig for fagets arbejds måder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Elevernes oplevelser og erfaringer fra drama og teater i andre fag og fra deres fritid medtænkes i forbindelse med planlægningen af undervisningen.

Arbejdet skal munde ud i dramaproduktioner, der kan spænde fra tekstbaserede forestillinger til improvisationsteater og devising. Dramaproduktionerne kan eksempelvis også være oplevelsesorienteret rollespil, problembaseret forumteater, kropsbevidst performance og skuespil.

Elevernes oplevelser og erfaringer med drama fra andre fag, fx i dansk, idræt, musik, sprogfag, historie, kristendomskundskab og tværgående projekter, er en del af grundlaget for undervisningen i valgfaget.

I dramaproduktion arbejder eleverne med de forskellige faser fra impuls til færdigt dramaprodukt. Der lægges vægt på at eksperimentere med kropssprog, stemmebrug og samarbejde.

Dramaproduktion

Kompetenceområdet dramaproduktion omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Udvikling af materiale er centreret omkring elevernes idéer og kreativitet i det indledende arbejde med en dramaproduktion.

Komposition fokuserer på elevernes bearbejdelse af sceniske elementer.

Iscenesættelse omhandler elevernes opsætning af et dramaprodukt.

Performance fokuserer på elevernes udtryk med krop og stemme.

Udvikling af materiale

At udvikle materiale vil sige at finde og kreativt skabe de elementer som dramaproduktionen skal indeholde. I drama skal eleverne arbejde med en kreativ grundindstilling. Med det menes, at eleverne skal være i stand til at reagere på impulser på nye og signifikante måder. Dette sker gennem improvisation med krop, stemme og materialer. Gennem rammesatte øvelser, som læreren indfører eleverne i, bidrager læreren med impulser, som giver eleverne mulighed for at reagere på helt konkrete stimuli og derved træne den kreative grundindstilling. De impulser, læreren rammesætter, kan eksempelvis være tematiske, rumlige, scenografiske eller følelsesmæssige, og det kan være impulser rettet mod indlevelsesevnen og mod forestillingsevnen. Gennem impulsarbejdet skal eleverne lære at udvikle materiale som kan indgå i en videre proces.

Komposition

Komposition er at eksperimentere med at sætte materialer sammen. Eleverne undersøger under lærerens vejledning, hvordan et materiale som eksempelvis en krop, en stemme, en bevægelse, et rum, en replik eller en rekvisit kan få betydning, når disse hver for sig bliver sat sammen med andre dele. Når man komponerer, eksperimenterer man med måden, der fortælles på, idet man prøver materialets variationer og muligheder af. Eleverne skal lære at komponere og forstå, hvordan summen af delene bidrager til kompositionen som helhed.

Iscenesættelse

Iscenesættelse er at udforske de sceniske valg, og iscenesættelsesidéer prøves af i praksis. Eleverne undersøger, hvordan eksempelvis et bestemt rum, en særlig instruktionsmetode, skuespillerens metode, et scenografisk koncept, en specifik lyssætning, et lyddesign eller teknologiske elementer fungerer i forhold til det samlede dramaudtryk. Eleverne skal lære at træffe valg til iscenesættelse af både små og større dramaudtryk.

Performance

Performance er at udtrykke sig med krop og stemme gennem skuespilteknikker. Der arbejdes med stemmens og kroppens henvendelse, fornemmelse af rum, social interaktion, rytme, timing, opmærksomhed og koncentration. Eleverne skal lære at variere deres udtryk med henblik på at performe for andre i et scenisk udtryk.

Dramaanalyse

Kompetenceområdet dramaproduktion omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Genre fokuserer på elevernes genrekendskab i teater- og dramaprodukter.

Form fokuserer på dramatisk fordobling som er karakteristisk for teater.

Fortolkning fokuserer på elevernes oplevelse og refleksion af teater.

Funktion fokuserer på teaterets rolle i samfundet.

Genre

Genre er dramaets typiske udtryksformer, som eksempelvis viser sig i manuskripter, teatertekster og forestillinger. Via teaterøvelser og i konkret produktion lærer eleverne om de forskellige genrers karakteristika. Eleverne præsenteres for dramatiske genrer som fx komedie, tragedie, melodrama og farce, og de får viden om hvilke forskellige virkemidler og henvendelsesformer, der adskiller eksempelvis dramatisk, episk, simultant og metafiktionselt teater. Eleverne skal lære at genkende og arbejde med forskellige dramatiske genrer.

Form

Form handler om, hvordan teateret fungerer som fiktionsform. Eleverne skal præsenteres for fiktionskontrakten, som er betingelsen for at den tilskuer, teatret henvender sig til, forstår henvendelsen. Eleverne møder forskellige typer af teaterfiktion, fx deltagerorienterede former som forumteater og rollespil, der henvender sig til et interagerende publikum og tilskuerorienterede former, der kommunikerer til en tilskuer. Eleverne skal lære, hvordan bestemte teaterformer kan iscenesætte kommunikation for og med tilskuere, og hvordan teatret skaber fiktionskontrakter.

Fortolkning

Fortolkning drejer sig om at se mulige betydninger i et teaterudtryk. Eleverne skal lære at undersøge et rums visuelle komposition og tegn og at komme med bud på, hvordan teaterfiktionen skaber betydning. Eleverne skal desuden lære både at forholde sig til fortolkningen af tekster og manuskripter og til teaterudtrykkets ikke-begrebslige udtryk.

Funktion

Funktion handler om den rolle, som teateret har for den enkelte elev, for en gruppe og for hele samfundet. Eleverne skal her have mulighed for at se ud over egen praksis. Eleverne ser teaterproduktioner og får viden om teatret anvendt som redskab gennem rollespil og i kreativ problemløsning. Teaterproduktionerne kan eksempelvis være af professionelle, amatører eller forevisning ved hjælp af digitale medier. Eleverne skal lære at vurdere teater og dramaproduktioner som kunstnerisk udtryk og som formidlingsform.

It og medier

It og medier indgår i drama og medvirker til nye udfoldelse- og udviklingsmuligheder.

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald: Eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

I drama arbejdes med alle fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

I drama benyttes billed- og videoklip fra internettet som idé til dramatiske forløb. Som en del af dette arbejdes der med eleverne som kritiske undersøgere og som analyserende modtagere.

Eleverne kan også optage deres dramatiske forløb som en slags dokumentation. Video kan ligeledes indgå i produktion. Der kan eksempelvis laves kortfilm, hvor it har en stor rolle som redigeringsværktøj.

Eleverne kan bruge it til at lave lyd- og lyseffekter som en del af scenografien til dramatiske forløb og indtager hermed position som kreativ producent.

Tekst og billedredigering kan anvendes til postproduktioner og PR, hvor eleverne agerer som ansvarlige deltagere ved eksempelvis at arbejde med at målrette og distribuere deres dramaproduktioner.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling skal indgå i arbejdet med drama. Sproglig udvikling har fokus på de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog; samtale, lytte, læse og skrive.

I faget drama er det oplagt at arbejde med sproglig udvikling, både som redskab i (sam)arbejdet i den kreative proces, fx når man i grupper ud fra en dramatisk synopsis skaber sin egen figur og dialog sammen med de andre figurer. Det kaldes at improvisere, og ved flere repetitioner af det samme dramaforløb, udvikler man sit sproglige udtryk, når man sammen med lærer og deltagere giver feedback til hinanden. En dramatisk synopsis er et manuskript uden replikker. Her er i stedet beskrevet hvilke figurer der indgår i forløbet, hvilken tid det foregår i, hvor det foregår og hvad forløbet/konflikten går ud på. Der kan arbejdes med udvidelse af ordforråd, med ældre og nyere udtryk. Med en smidigere opbygning af sætninger. Med intonation og former for henvendelse.

Faglig læsning indgår i kompetenceområdet Dramatisk forståelse, herunder ved arbejdet med manuskripter og deres retoriske og fortolkningsmæssige muligheder. Eleven skal også arbejde med læsestrategier og teknikker i typiske teatertekster, programmer og plakater. Der arbejdes ligeledes med et sprogligt fokus ud fra eksisterende, professionelle tekster eller elevernes egne tekster.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab indgår som gennemgående elementer i dramafagets praksis.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

I kompetenceområderne Dramaproduktion og Dramaanalyse er innovation og entreprenørskab helt centralt. I arbejdet med faget drama får eleverne træning i selvstændigt og i mindre grupper at iværksætte mindre projekter og styre dem fra idé til færdigt produkt, hvilket kan skabe værdi for både eleverne selv og andre. I arbejdet med drama øges elevernes omverdensforståelse gennem eksempelvis dramaproduktion, hvor eleverne skal trække på og udvikle deres indlevelse i mennesker, situationer og miljø. Gennem eksperimenter, improvisationer og leg skal eleverne lære at udfolde fantasi og idéer, og eleverne får ved gensidig feedback øget deres tillid til egne evner. Det er centralt, at eleverne i disse processer lærer at turde fejle i en eksperimenterende og kreativ proces. Der arbejdes således intensivt med elevernes personlige indstilling og kreativitet.

Læseplan for valgfaget musik

Indledning

Valgfaget musik er et-årigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udføres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

I valgfaget musik skal eleverne udtrykke sig musikalsk, herunder deltage i fremførelse af musik på eller uden for skolen. Faget har fokus på, at færdigheder i at udøve musik må udvikles over tid, og at eleverne opnår fortrolighed med egne og medelevers roller under fremførelse af musik.

Arbejdet med musik har desuden en refleksiv side, hvor eleverne skal øge deres forståelse af musikkens funktion i samfundet, herunder betydningen af selv at have et aktivt forhold til musik. En væsentlig side ved beskæftigelsen med musik er, at eleverne udvikler evnen til kritisk stillingtagen og bliver bevidste om musikkens betydning for socialisering og identitetsdannelse.

Fælles Mål omfatter to kompetenceområder: Musikudøvelse og Musikforståelse.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i faget og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Musikfaget danner basis for at udvikle samspejlet mellem skolen og andre relevante institutioner. Dette kan eksempelvis være musik- og kulturskoler, musikforeninger og det professionelle musikliv. Eleverne skal kunne deltage i aktiviteter, der involverer samarbejde med sådanne institutioner uden for skolen.

Elevernes oplevelser og erfaringer med musik fra det obligatoriske forløb samt fra fritiden medtænkes i forbindelse med planlægning af undervisningen.

Elevernes arbejde i musik skal munde ud i musikalske produkter eller en fremførelse, fx en koncert.

Undervisningen i Musikudøvelse sigter mod, at eleverne lærer at udtrykke sig musikalsk i fællesskab med hinanden. I undervisningen indgår udøvende såvel som skabende aktiviteter. Det er centralt, at undervisningen tilrettelægges med opmærksomhed på differentiering, så hver enkelt elev kan udfolde sit eget potentiale.

Undervisningen i Musikforståelse sigter mod, at eleverne aktivt kan forholde sig til musikkens rolle i samfundet og for den enkelte. Det er centralt, at skolens musikundervisning ses i relation til såvel pædagogiske som kommercielle musiktilbud uden for skolen.

Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Sang er centreret omkring elevernes udvikling af egen stemme og stemmebrug.

Spil omhandler elevernes instrumentale færdigheder.

Komposition og arrangement fokuserer på, hvordan eleverne kan skabe egne musikalske udtryk samt reducere eller udvikle musikalske forlæg.

Musik og digitale medier fokuserer på elevernes brug af digitale medier i forbindelse med forskellige sider af musikfaget.

Fremførelse drejer sig om elevernes musikalske performance.

Musikudstyr fokuserer på elevernes betjening af teknisk musikudstyr.

Sang

Eleverne skal udvikle deres stemmer, dvs. lære stemmen at kende som et instrument med mange klangmuligheder. Arbejdet med stemmebrug finder primært sted i grupper, så eleverne lærer at anvende deres stemmer på forskellige måder i et fælles musikalsk udtryk. Eleverne skal lære at arbejde med sund stemmefunktion og med, hvordan stemmen kan bruges i forhold til et valgt stilistisk udtryk. Mikrofon-sang indgår som led i undervisningen.

Spil

Under spil arbejdes med rotation på forskellige instrumenter, således at eleverne udvikler forståelse for instrumenternes funktion i det musikalske udtryk. Eleverne arbejder med sigte på instrumental beherskelse, og den enkelte elev skal have mulighed for efterhånden at arbejde særlig intensivt med et bestemt instrument eller sang.

Komposition og arrangement

Eleverne skal lære enkle kompositionsteknikker, og undervisningen vil oftest være nært knyttet til den udøvende praksis. Undervisning i musikalske principper for komposition kan eksempelvis kædes sammen med anvendelse af digitale teknologier, således som det praktiseres i digital musikproduktion. Intuitiv software kan hjælpe med at vise eleverne, hvad der kan lade sig gøre rent teknisk, og undervisningen må derfor også fokusere på musikalske kriterier for, hvad der kan eller evt. ikke kan fungere i det færdige musikalske udtryk. Eleverne skal gennem arbejdet med komposition udvikle deres forståelse for musikalsk form, harmonisering, voicing og instrumentering. Undervisning i arrangement bygger på de samme elementer som beskrevet under komposition. Eleverne skal lære, hvordan foreliggende musik kan reduceres eller udvikles med henblik på elevernes aktuelle muligheder for at spille og synge en tilpasset version af et givet forlæg.

Musik og digitale medier

Eleverne skal lære at inddrage digitale teknologier, hvor det er relevant. Digitale medier skal inddrages både i forbindelse med at udføre og at skabe musik samt i forbindelse med distribution af musik.

Fremførelse

Eleverne skal blive fortrolige med at fremføre musik for andre. Dette indebærer, at eleverne skal have særligt fokus på performance, dvs. hvordan de kan forberede sig individuelt og som gruppe på at skulle optræde for andre. Særlige problemstillinger omkring øveteknikker, mental forberedelse og sceneoptræden indgår derfor som en integreret del af undervisningen.

Musikudstyr

Eleverne skal lære at betjene musikudstyr i nødvendigt omfang. For at eleverne opnår forståelse for hinandens funktion i en musikgruppe, må alle have et vist indblik i, hvordan forskellige former for teknisk musikudstyr fungerer, herunder samspillet mellem akustisk og elektrisk udstyr. Dette indgår derfor i undervisningen, herunder i forbindelse med rotation.

Musikforståelse

Kompetenceområdet musikforståelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Musikliv er centreret omkring musiklivet uden for skolen.

Musikanalyse fokuserer på analyse af musik og egen oplevelse af musik.

Musikkens anvendelse omhandler vurdering af musikkens anvendelse i forskellige kontekster.

Musik i medier fokuserer på, hvordan musik indgår på forskellige medieplatforme.

Musikliv

Eleverne skal kunne orientere sig i og om musiklivet uden for skolen. Eleverne skal vurderer musiktilbud uden for skolen, hvilket skal danne udgangspunkt for refleksion over og stillingtagen til musiklivets mangfoldighed, herunder musikforbrug i hverdagen, koncerttilbud, talentkonkurrencer og musiksmag.

Musikanalyse

Eleverne skal lære at analysere og reflektere over musikkens struktur og udtryk. Der lægges vægt på forholdet mellem analytisk viden om musik og den enkeltes forståelse og oplevelse af musik. Undervisning i musikanalyse bidrager til at vække elevernes forståelse for, hvordan musikoplevelser på den ene side kan fremme fællesskabet og på den anden side være dybt personlige. Eleverne skal lære at anvende relevante fagbegreber i forbindelse med analysearbejdet, herunder gængse akkordsammenhænge og toneart.

Musikkens anvendelse

Eleverne skal lære, hvordan musik anvendes i samfundet. Eleverne skal udvikle deres forståelse for, hvorvidt musikalske udtryk, herunder elevernes egne, har mulighed for at indgå i sammenhænge uden for undervisningen, herunder digitale miljøer og subkulturer.

Eleverne skal have indblik i lokalsamfundets musiktilbud. Dette kan eksempelvis være musikskole, kirkekor, klubtilbud, øvelokaler, spillesteder og musikforeninger.

Musik i medier

Eleverne skal lære at kunne reflektere kritisk over, hvordan musik indgår og anvendes i forskellige medier. Undervisningen tilrettelægges, så eleverne konfronteres med musikkens rolle og funktion på forskellige medieplatforme, herunder på internettet og i film.

It og medier

It og medier er en stor ressource for musikundervisningen og anvendes metodisk i forbindelse med mange sider af musikfaget.

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne skal lære at søge forskellige relevante ressourcer i digitale medier. Dette gør sig særligt gældende i musikforståelse, hvor eleverne bl.a. skal læse fagspecifikke tekster. Eleverne kan eksempelvis arbejde med at finde relevante musikeksempler, at søge lydteksempler og billeder af relevante musikinstrumenter eller musikhistorisk materiale i form af leksikal viden og billeder.

Eleven som analyserende modtager

Eleverne skal kunne vurdere musikkens rolle på forskellige medieplatforme. Dette kan eksempelvis foregå ved inddragelse af forskellige medieplatforme i forbindelse med musiklytning.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Digitale medier indgår i særlig grad under kompetenceområdet musikalsk udøvelse, hvor disse anvendes til at skabe, fastholde og bearbejde musikalske udtryk. Eleverne arbejder digitalt med lydformning og egentlig komposition. I forbindelse hermed kan eleverne eksempelvis arbejde med remediering af allerede eksisterende materiale eller redigering af egne indspilninger. Der kan eksempelvis arbejdes på PC, tablets og mobiltelefoner.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne skal lære, hvornår man med respekt for andres rettigheder kan anvende allerede produceret materiale i egne kreative processer. Dette kan eksempelvis indgå, når eleverne arbejder med allerede produceret materiale.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling er en central del af elevernes arbejde med musik. Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

Musikfaget understøtter endvidere den sproglige udvikling gennem fokus på musikfaglige begreber, som udfoldes og integreres i undervisningen og tekstlæsning om musik, herunder informationssøgning. Desuden understøttes den sproglige udvikling gennem arbejde med sproglige udtryk for musikoplevelse og den sproglige dimension ved analyse og refleksion over musik

Gennem arbejde med et bredt repertoire af sange skal eleverne lære at fokusere på det tekstlige indhold samt sprogets elementer og udtale. Sang er i denne sammenhæng at forstå som læsning i praksis. Efterhånden som eleverne har kendskab til flere sprog, inddrages disse i forbindelse med sange som indhold i undervisningen. Det er væsentligt, at sangteksternes indhold i form af begreber, kulturfænomener, historiske sammenhæng mv. udfoldes for eleverne. Eleverne skal endvidere arbejde med faglig læsning i forbindelse med notation, som indgår i både sammenspil og musikanalyse. I forbindelse med komposition kan eleverne bl.a. arbejde med at komponere egne tekster. I en sådan proces indgår skriveprocesser som et naturligt led i at fastholde egne tekster.

Arbejdet med at integrere musikalske og sproglige udtryksformer i et helhedsudtryk støtter både elevernes musikalske og sproglige udvikling. Gennem arbejdet med sang og musik lærer eleverne om sammenhænge mellem musikalske og sproglige grundelementer og mulige betydninger.

Innovation og entreprenørskab

Musikfaget både fordrer og udvikler innovation og entreprenørskab hos eleverne.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Den musikalske basisviden, som eleverne opnår gennem musikudøvelse og arbejdet med kulturelle fænomener, skikke og vaner inden for musik, udgør et væsentligt bidrag til deres omverdensforståelse. Denne omverdensforståelse sættes også i spil, når eleverne skal arbejde med Musikanalyse og musik i medier.

Det kontinuerlige arbejde med producerende musikaktiviteter skærper eleverne personlige indstilling. Der arbejdes på anerkendende og motiverende vis med at styrke elevernes tiltro til egne evner ved at stille afstemte musikalske aktiviteter.

Med den producerende tilgang til musik oplever eleverne, at de med deres kompositioner inden for spil, sang og bevægelse kan skabe produkter til værdi for andre. Eleverne skal arbejde eksperimenterende og improvisere i tilrettelagte musikalske forløb. Gennem disse aktiviteter skaber de unikke musikalske løsninger med baggrund i deres viden, fantasi og egne ideer. I udviklingen af elevernes kreativitet fokuseres der på glæden ved at udtrykke sig, evnen til at turde fejle og modet til at vælge det særlige. Det medfører, at eleverne får erfaringer med at komme med nye bud på det allerede eksisterende og bliver samtidig i stand til at vælge nye løsninger, som kan skabe værdi for andre.

Læseplan for valgfaget håndværk og design

Indledning

Håndværk og design som valgfag er to-årigt, og kan placeres fra 7. klassetrin. Elever, der har deltaget i to års undervisning i valgfaget håndværk og design, kan indstille sig til prøve efter de gældende regler. Undervisningen på valghold i håndværk og design bygger ovenpå de færdigheder og den viden eleverne har opnået i den obligatoriske undervisning.

Eleverne skal i valgfaget beherske håndværks- og designprocesser og arbejde udforskende, problemløsende og evaluerende med henblik på at fremstille og vurdere produkter med æstetisk, funktionel og kommunikativ værdi. Eleverne skal arbejde med innovative og entreprenante tilgange i udførelsen af produkter.

Eleverne skal tilegne sig viden om materiel kultur - i elevernes hverdag, i forskellige kulturer og tidsperioder. Eleverne skal kunne tage stilling til spørgsmål vedrørende ressourcer, miljø og bæredygtig udvikling i relation til håndtering af værktøjer, redskaber, materialer og produkter. Elevernes tillid til egne muligheder og oplevelse af tilfredsstillelse ved produktrealisering fremmes gennem faglig og selvstændig stillingtagen til designprocesser, forarbejdningsprocesser og produkter.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres. Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7. - 8. klasse/8. - 9. klasse

Håndværk – forarbejdning

Kompetenceområdet håndværk –forarbejdning består af fem færdigheds-og vidensområder:

Håndværktøj og redskaber fokuserer på at eleverne skal blive i stand til at anvende værktøj, redskaber og maskiner på en mere avanceret måde.

Teknikker fokuserer på, hvordan allerede tillærte teknikker kan anvendes på andre og mere færdighedskrævende måder.

Arbejdsformer fokuserer på, at eleverne bliver i stand til selvstændigt at tilrettelægge komplicerede håndværksprocesser.

Maskiner fokuserer på, at eleverne bliver i stand til at anvende de i det obligatoriske fag tillærte maskiner på en mere avanceret måde. De på valgfagsniveau tilladte maskiner introduceres og indlæres.

Sikkerhed fokuserer på såvel den generelle som den arbejdsmæssige sikkerhed.

Håndværktøj og redskaber

Først skal eleverne opnå et vidensniveau og kropslige erfaringer, som medfører, at de kan anvende de håndværktøjer og redskaber som på valgfagsniveau er tilladte og formålstjenestelige. Eleverne skal arbejde med en større vifte af håndværktøjer og redskaber fx kuglehovedhammer, båndkniv, finere bro-

derinål, rulleskærer. Ligeledes skal der arbejdes med værktøjer og redskaber på en mere specialiseret måde.

Senere skal eleverne arbejde med forløb, som træner og videreudvikler deres færdigheder med værkstedets tilgængelige håndværktøjer og redskaber for derigennem at kunne beherske disse.

Arbejdsformer

Først skal eleverne i arbejdet med håndværk instrueres i, hvordan arbejdsprocesser kan tilrettelægges, og de skal desuden opøves i selvstændigt at disponere håndværksprocesser. Eleverne skal blive i stand til at vurdere rækkefølgen i arbejdsprocesserne, samt kunne erkende en evt. nødvendighed i at vende tilbage til tidligere trin i processen ud fra hensynet til designideen.

Senere skal der gennem komplicerede arbejdsopgaver arbejdes med, at eleverne får viden om komplekse og sammensatte håndværksmæssige arbejdsopgaver og efterfølgende selvstændigt kan disponere disse arbejdsprocesser. Eleverne skal blive i stand til at opdele arbejdsprocessen i delelementer, som eleverne kronologisk eller i anden rækkefølge kan definere, forklare og udføre i praksis. Eleverne skal kunne udføre arbejdet individuelt, såvel som i samarbejde med andre.

Teknikker

Først arbejder eleverne videre med de teknikker, som er tillært i den obligatoriske undervisning. Gennem arbejdet opnår eleverne et vidensniveau og kropslige erfaringer, som medfører, at eleverne kan anvende de teknikker, som er formålstjenestelige til opgaven. Der skal arbejdes med opgaver, hvor hensigten er styrende for de anvendte teknikker.

Senere skal eleverne konsolidere deres færdigheder i specialiserede teknikker gennem designopgaver. Gennem faserne udvides mængden af teknikker, som præsenteres, så eleverne har forskellige teknikker at vælge imellem, når de skal arbejde med næste designforløb. Fx dekorerings kombination af teknikker, rundstriking, endetræsdrejning, smedning, hærkning og anløbning.

Maskiner

Først skal eleverne under vejledning og senere selvstændigt anvende flere maskiner, fx svejseapparat, overlocker, drejebænk, og stifte bekendtskab med allerede kendte maskiners bredere anvendelsesmuligheder (henvisning til § 26 Når klokken ringer s. 92). Ud fra alder, modenhed og motoriske udvikling kan eleven først under vejledning og senere på selvstændig basis anvende flere maskiner ud fra hensigt.

Senere skal eleverne i arbejdsprocesserne selvstændigt kunne udvælge, begrunde og anvende de tilladte maskiner ud fra en hensigt. Underviseren vil stadig være den ansvarlige og skal om nødvendigt guide eleverne i arbejdet med maskinerne.

Sikkerhed

Først skal eleverne opnå et vidensniveau og kropslige erfaringer, som medfører at eleverne er i stand til at arbejde sikkerhedsmæssigt forsvarligt med maskiner, redskaber, materialer og værktøjer. Eleverne skal modtage instruktion i værnemidler, samt kende til de i værkstederne forekommende førstehjælpsmidler.

Senere skal eleverne i forbindelse med arbejdsopgaver forsvarligt kunne gøre rede for og beherske værkstedets værktøjer, redskaber og maskiner. Eleverne arbejder endvidere med hvordan forsvarlig bortskaffelse af affald håndteres.

Håndværk – materialer

Kompetenceområdet håndværk – materialer består af fire færdigheds-og vidensområder:

Materialekendskab fokuserer på, at eleverne skal lære at skelne mellem naturlige, forarbejdede og syntetiske materials kvaliteter med henblik på at de selvstændigt kan vurdere og foretage materialevalg efter hensigten med produktets form, funktion og æstetik ud fra den pågældende design opgave.

Materialeforarbejdning fokuserer på, at eleverne skal lære at skelne mellem forarbejdningens forskellige niveauer og disses gradvise påvirkning af materialer med henblik på, at eleverne selvstændigt kan vurdere, hvornår et produkt er gennemarbejdet.

Materialekomposition og udtryk fokuserer på, at eleverne lærer at begrunde valg af komposition, form og farve i håndværksprodukter samt arbejde selvstændigt med produkters æstetiske udtryk efter hensigten med produktet, set i forhold til den materielle kultur i hverdagslivet og forskellige kulturer før og nu.

Materialesikkerhed fokuserer på, at eleverne skal lære at håndtere materialer sikkerhedsmæssigt forsvarligt, først efter instruktion og senere selvstændigt.

Materialekendskab

Først skal eleverne møde et varieret udvalg af naturlige, forarbejdede og syntetiske materialer i forskellige kvaliteter. Eleverne skal på baggrund af tilegnet viden om materials opbygning og egenskaber kunne skelne mellem forskellige materials kvaliteter. Målestokken for kvalitet kan variere, men der kan fx tages stilling til holdbarhed, anvendelse, æstetik eller bæredygtighed.

Senere skal eleverne, på baggrund af tilegnet viden om materials kvaliteter samt erfaring med eget praktiske arbejde, selv udvælge og anvende de rette materialer til håndværksprodukter alt efter hensigten med produktet. Ressourcemæssige overvejelser skal inddrages.

Materialeforarbejdning

Først arbejdes der med at skelne mellem forarbejdningens niveauernes påvirkning af materialet fra en let forarbejdning til en mere gentagen og vedvarende påvirkning. Med forarbejdningens niveauer tænkes der på de forskellige grader af forarbejdning, der påvirker og ændrer et materiale fra forarbejdningens start til det ønskede resultat er opnået. Fx kan der fokuseres på forskellige grader af slibning set i forhold til træsort eller forskellige grader af vævetæthed set i forhold til det valgte vævemateriale.

Senere skal eleverne selvstændigt kunne vurdere progressionen i forarbejdningens processen ud fra sansemæssige erfaringer og vurderinger, og herudfra afgøre, hvornår forarbejdningen skal afsluttes af hensyn til det færdige produkts ønskede æstetik, form og funktion. Fx er filtning af uld en forarbejdningens proces, hvor der arbejdes med at vurdere progressionen i filteprocessen ude fra den taktile sans, og eleverne skal kunne afgøre, hvornår de har opnået en passende fasthed i det fildede materiale set i forhold til det fildede produkts formål og æstetik.

Materialekomposition og udtryk

Først skal eleverne arbejde med at begrunde valg af farve, form og komposition i arbejdet med at udforme håndværksprodukter. Der kan fx arbejdes med begrundede kontraster i form af lyse og mørke træsorter, runde og kantede former, ru og glatte overflader, massive og transparente tekstiler.

Senere skal eleverne arbejde selvstændigt med produkters forskellige æstetiske udtryk. Der kan fx arbejdes med udførelse af en æske fremstillet i bløde og hårde genbrugsmaterialer, hvor et nutidige sansemæssigt udtryk skabes på basis af historiske æsker, som de har forekommet i hverdagslivet eller i forskellige kulturer.

Materialsikkerhed

Først skal eleverne lære at håndtere forskellige materialer forsvarligt, ved f.eks. at anvende forskellige fastspændingsmetoder, sikkerhedsudstyr til maskiner og udsugning. Desuden skal eleverne anvende personlig beskyttelse som f.eks. handsker, forklæde, sikkerhedsbriller, hårnæ og høreværn.

Senere skal eleverne på eget initiativ anvende både det lovpligtige sikkerhedsudstyr og de personlige beskyttelsesforanstaltninger, der er til rådighed. Eleverne skal, på baggrund af den viden de har om sikkerhedsforanstaltninger og risikomomenter, håndtere materialerne forsvarligt i forhold til sig selv, de øvrige elever, lærer og lokale.

Design

Kompetenceområdet design omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Ideudvikling fokuserer på, at eleverne skal lære at udvikle ideer fra den materielle kultur til at kunne udvikle ideer med innovative og entreprenante kvaliteter, som giver værdi for andre.

Eksperiment og analyse fokuserer på, at eleverne ved hjælp af analyser og eksperimenter tilpasser produktet efter disse, samt overvejer hvordan aftagere og målgrupper kan inddrages.

Produktrealisering fokuserer på, at eleverne med udgangspunkt i den materielle kultur kan realisere produkter med stigende kompleksitet.

Evaluering fokuserer på, at eleverne erhverver sig evalueringskompetencer, som tager udgangspunkt i designproces og produkt, egen læring samt innovative og entreprenante muligheder.

Ideudvikling

Først skal eleverne udvikle ideer med udgangspunkt i tematikker omkring den nutidige materielle kultur, fra forskellige tidsperioder og globale kulturer. Eleverne skal ved hjælp af inspiration bl.a. fra internettet og andre medier indsamle ideer ved anvendelse af forskellige ideudviklingsmetoder.

Senere skal eleverne opnå kendskab til innovation og entreprenørskab og kan ved innovative tilgange og behovsanalyser videreudvikle ideer, som kan have værdi for andre end dem selv, hvilket indebærer at eleverne skal kunne sætte sig ind i andres ønsker og behov i relation til et givent produkt.

Eksperiment og analyse

Først skal eleverne med viden om analysers og eksperimenters betydning for designprocesser kunne tilpasse arbejdsgangene med materialer og forarbejdninger. Analysen handler om hvorvidt det planlagte produkts funktion passer til det formål, som skal opfyldes og om udformningen er hensigtsmæssig i relation hertil.

Senere skal eleverne arbejde selvstændigt med analyser og eksperimenter i forhold til produktet. Modeller og prototyper skal indgå i designprocessen. Eleverne skal foretage overvejelser over, hvordan aftagere eller målgrupper inddrages.

Produktrealisering

Først skal eleverne med inspiration og undersøgelser fra hverdagslivet selvstændigt planlægge arbejdsprocesser og ud fra funktions- og formovervejelser vælge hensigtsmæssige materialer og værktøjer, redskaber og maskiner ved udførelsen af det gennemtænkte produkt.

Senere skal eleverne med inspiration fra den alsidige materielle kultur kunne realisere produkter, som fx er kombineret af flere forskellige materialer og derfor sandsynligvis forarbejdet med en højere grad af

kompleksitet. Elevernes viden om form, funktion og æstetik skal bringes i spil i forbindelse med produktrealiseringen.

Evaluering

Først skal eleverne med deres viden om evaluering af designproces og produkt evaluere egne gennemførte designprocesser med overvejelser over ide, mål, form, funktion, æstetik og kommunikativ værdi fra den første spæde ide og frem til det færdige produkt. Evalueringen omfatter overvejelser over elevernes egne læreprocesser i relation til faget.

Senere skal eleverne med deres viden om evaluering kunne evaluere egne og andres ideer og produkter med udgangspunkt i hvilke innovative og entreprenante muligheder de fremstillede produkter repræsenterer. Elevernes evaluering omfatter overvejelser over egen aktuelle læring og fremtidige læringspotentialer.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald. Disse elevpositioner: eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager.

Brugen af It og medier er en hel naturlig del af faget. Især i forbindelse med inspirations- og ideudviklingsfaser byder internettet på en kolossal mængde billeder og film om, hvordan forskellige produkter kan se ud, og hvordan disse produkter kan udføres. I forbindelse med planlægning og skitsering af produkter kan it-baserede tegneprogrammer tages i anvendelse. Når eleverne skal redegøre for deres arbejdsproces kan it anvendes både ved formulering af tekst, men i ligeså høj grad som medie for en fotoserie eller video, der viser arbejdsprocessens progression. Underviseren og eleverne kan også med fordel udarbejde instruktionsfilm, som efterfølgende kan iagttages med henblik på at se elementer af arbejdsprocesser.

Ved præsentation og udstilling af de udførte produkter vil internettet eller blogs være oplagte at anvende.

Sproglig udvikling

Allerede den første gang eleverne træder ind i værkstederne er de klar over, at noget anderledes er på færde. De fysiske rammer er forskellige fra skolens andre rum og sådan er det også med sproget i værkstederne i håndværk og design. Her tales et særligt fagsprog og anvendes begreber, som ikke sædvanligvis hører en skolefære til. Ligeledes bliver andre fags begreber åbenbare for eleverne, når disse bliver autentiske i håndværk og design.

Læringen i og erfaringen med håndværk og design realiseres gennem sproglig kommunikation i tilknytning til forskellige problemløsende aktiviteter, som faget er kendetegnende ved. Undervisningen skal derfor støtte op om elevernes sproglige udvikling for at styrke deres faglige forståelse. Det sker gennem lytning, samtale og dialog, faglig læsning og til dels skriftlig formulering.

Ved lærerinstruktion i forskellige værktøjer og bearbejdningsmetoder er elevens evne til fokuseret at lytte til fagsproget med dets særlige benævnelser for værktøjer og redskaber og eventuelt stille uddybende spørgsmål af stor betydning for læringen.

Instruktionerne kan ligeledes i mange tilfælde ske ved at læse arbejdsbeskrivelser, skitser eller arbejds-tegninger. Disse kan enten findes konkret i værkstederne eller på internettet og denne form for faglig læsning indbefatter derved tegningsforståelse. Eleverne skal opnå forståelse for forskellige tegningsformer, som støtter den faglige forståelse.

I tilknytning til de problemløsende arbejdsformer, som kendetegner udvikling af designkompetence, er det en forudsætning af eleverne tilegner sig evne til dialogisk at samarbejde omkring forskellige løsningsmuligheder. Derved støttes elevernes mundtlige kommunikative færdigheder, hvor både lytning til andres meninger og formulering af egne ideer og hensigter er væsentlige. I analyse og evaluering omkring designløsninger udvikler eleverne yderligere fagord, begreber og kommunikative færdigheder. I arbejdet med f. eks. portfolio og ved formidling og præsentation af de designløsninger, som er resultatet af elevernes fremstilling, udvikler eleverne færdigheder i mundtlig såvel som skriftlig kommunikationskompetence.

En helt særlig form for udvikling indenfor håndværk og design er udviklingen af formsprog. Dette sprog er det særligt vanskeligt at sætte ord på. Alligevel er det værdifuldt at være opmærksomt på og at forsøge at italesætte, da formsproget har stor betydning for det designmæssige udtryk.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Håndværk og design har en særlig forpligtigelse til at innovation og entreprenørskab skal indarbejdes i og være en integreret del faget. Håndværk og design handler om at skabe nye, forbedrede produkter med personligt præg ved hjælp af håndværksmæssige færdigheder. Efterhånden som eleverne i undervisningen begynder at magte håndværksmæssige færdigheder stilles de overfor udfordringer om at forny, forbedre eller eksperimentere sig frem til produkter, som for eleverne er innovative. Det er i den forbindelse væsentligt at værdsætte innovation set fra elevernes niveau, hvilket vil give dem motivation til at fortsætte arbejdet med innovative håndværks- og designprocesser.

Parallelt med innovative designprocesser introduceres elever for entreprenante tilgange. Eleverne skal have fokus på, hvordan de fremstillede produkter kan have værdi for andre. Man kan forstille sig et lokalt samarbejde om fx at lave legeredskaber til en institution, og i den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt at inddrage de kommende brugere og spørge til, hvilke problematikker de ønsker en løsning på. Hermed får eleverne anskueliggjort hvilke behov brugerne har og dermed hvilke problematikker eleverne skal inddrage i deres videre proces frem mod et produkt, som opfylder brugerens ønske. Efterhånden som de håndværksmæssige færdigheder styrkes kan andre lokale partnere inddrages i samarbejdet. De innovative og entreprenante arbejdsmetoder i valgfaget peger ligeledes frem mod erhvervsuddannelserne.

Læseplan for valgfaget madkundskab

Indledning

Valgfaget i madkundskab er to-årigt og kan udbydes fra 7. klasse. Forløbet kan afsluttes med folkeskolens afgangsprøve i madkundskab. Det er i så fald en betingelse, at eleven har fulgt undervisningen i det to-årige valgfagsforløb, og undervisningens indhold opfylder kravene til prøven.

Undervisningen i valgfaget skal bygge videre på de videns- og færdighedsmål, som eleverne har tilegnet sig i det obligatoriske forløb. Indholdet omfatter de samme fire kompetenceområder som i den obligatoriske madkundskabsundervisning, men målene er udbyggede og mere omfattende. Ud over at fortsætte arbejdet fra det obligatoriske forløb skal eleverne arbejde med mere komplekse opgaver inden for hvert af de fire områder og på tværs af dem.

Fagets indhold relateres til mad- og måltidsrelaterede emner og problemstillinger. Eleverne skal inddrages i planlægningen af undervisningen, der tager udgangspunkt i fagets indhold og perspektiveres i forhold til levevilkår og erfaringer med mad, smag og måltider. Der arbejdes praktisk og teoretisk. Eleverne er selv med til at vælge indholdet i undervisningen.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7. - 8. klasse/8. - 9. klasse

Mad og Sundhed

Kompetenceområdet mad og Sundhed omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Sund mad til målgrupper fokuserer på elevernes viden om og færdigheder i at kunne omsætte sundhedskriterier i opskrifter, der kan tilpasses forskellige målgrupper med særlige sociale eller ernæringsmæssige behov.

Kommunikation og samfund fokuserer på elevernes selvskabte måltider under hensyn til særlige sundhedskrav og deres formidling af disse i udvalgte medier. Der fokuseres endvidere på analyse af interessebåret mad- og sundhedskommunikation.

Sund mad til målgrupper

Eleverne arbejder med udvikling af opskrifter ud fra flere alment accepterede sundhedskriterier som fx energiafbalanceret, varieret kost, dagligt indtag af fibre, frugt og grønt, begrænset sukkerindtag osv. Det sker bl.a. gennem bearbejdning af opskrifter og ernæringsforbedring, smagsforbedring og vurdering af det endelige resultat. Der arbejdes med særlige målgrupper, som kræver forskellige hensyn f.eks. ændret fedt- eller sukkerindtag. Eleverne skal arbejde med fedtindholdet i forskellige opskrifter, reducere det i nye opskrifter, vurderer kvaliteten af fedt og teste smag og spisekvalitet i den mad, der laves efter opskrifterne. Der skal ikke kun tænkes i fedtreduktion, men også i hvilke fedtstoffer og hvorfor bestemte

fedtstoffer anbefales. Eleverne arbejder videre med sukkerindtag og udvikler opskrifter, der både tilgodeser den søde smag og de gængse ernærings- og kostråd vedrørende sukker. Endelig skal eleverne arbejde med målgrupper som kræver sygdomsopmærksomhed og særlige madhensyn f.eks. børn med diabetes eller glutenallergi. Andre relevante målgrupper kan være idrætsudøvere med stort energibehov eller mennesker, der gerne vil tabe sig - og her tænkes ikke på slankekure.

Kommunikation og samfund

I begyndelsen arbejder eleverne med mad som kommunikation og med mediepræsentationsteknikker. Eleverne skaber egne måltider tilpasset et bestemt kommunikationsmedie. Eleverne fremstiller nye retter til f.eks. en frokost i klassen eller en fest for forældrene og realiserer dem. I den forbindelse fremstiller eleverne billeder eller film, der kan bruges i andre sammenhænge eller i andre klasser til inspiration fx en SKOLEtube video, hvormed de kan undervise en børnehaveklasse i mad og sundhed. Eleverne arbejder således kreativt både med opskrifter, retter og digitale præsentationsformer.

På baggrund af disse erfaringer skal eleverne analysere samfundsmæssige mad- og sundhedsdiskussioner, hvor de inddrager reklamer og kampagner fra både trykte og sociale medier, film og tv. Det kan være måden, kostrådene formidles på, magasiners fokus på særlige kure, eller måden hvorpå mærkningsordninger og varedeklARATIONER bruges til at vurdere en fødevare og indgår i markedsføringen. Analyserne skal perspektiveres til sundhed ved inddragelse af forskellige sundhedsbegreber f.eks. et bredt, levevilkårs- og trivselsorienteret sundhedsbegreb og et mere snævert og ernæringsorienteret sundhedsbegreb.

Fødevarebevidsthed

Kompetenceområdet fødevarebevidsthed omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Fødevarekendskab fokuserer på elevernes viden om et bredt udvalg af fødevarer fra forskellige grupper, deres produktionsforhold, og hvordan der er sammenhæng mellem fødevarernes kemiske egenskaber og deres anvendelse i både egen madlavning og i den industrielle forarbejdning.

Bæredygtighed fokuserer på elevernes viden og færdigheder med både uforarbejdede og forarbejdede fødevarer, så de kan arbejde projektorienteret med at finde alternative fremstillingsmåder af udvalgte fødevarer.

Fødevareproduktion fokuserer på elevernes kreativitet og mod på at etablere nye produkter på baggrund af viden om fødevarefremstilling og på baggrund af en række æstetiske erfaringer og madlavningsfærdigheder.

Fødevarekendskab

Her skal eleverne se sammenhænge og koble den viden, de har tilegnet sig om fødevarer, med den måde fødevarerne produceres på i samfundet. Der arbejdes videre med elevernes viden om fødevarernes fysisk-kemiske egenskaber, deres anvendelsesmuligheder og smag, som omsættes i retter, hvor der arbejdes med smag. Eleverne skal arbejde med kvalitetskriterier og produktionsforhold, så de kan vurdere kvaliteten af industrielt fremstillede fødevarer. Dette kan blandt andet gøres med eksemplariske fødevarer fra hver fødevaregruppe som fx korn, ost, fisk eller fjerkræ. Eleverne skaber nye retter med eksempelvis korn, koble retterne til kulturelle sammenhænge og arbejder med, hvordan de kan produceres i større målestok.

Bæredygtighed

Her skal eleverne arbejde videre med fødevareproblematikker, bæredygtighedskriterier og produktionsforhold. De kan fx arbejde med: en bestemt smag, smagens fysik og kemi, næringsindhold, tilsætnings-

stoffer, mikroorganismer, pris, holdbarhed, kemisk forurening, menneskelige omkostninger, miljøhensyn, madspild, forarbejdningsprocesser, CO₂-aftryk mv. Eleverne skal således arbejde med at vurdere fødevarers bæredygtighed ud fra forskellige og komplekse kriterier. Der benyttes forskellige kommunikationsmidler i formidlingen mellem eleverne, og debatindlæg fra offentlige medier inddrages.

Fødevarerproduktion

Indledningsvis arbejder eleverne med alternativ fremstilling af fødevarer på baggrund af den viden og de færdigheder, de har tilegnet sig i arbejdet med bæredygtighed. Der inddrages viden om innovative processer i fødevarerproduktion. Efterfølgende skal eleverne udvikle et madprojekt, som kan skabe værdi for andre. Eleverne skal arbejde målrettet og kreativt med at præsentere deres madprojekt for hinanden, og de skal arbejde med digital kommunikation, så projekterne også kan præsenteres for andre.

Madlavning

Kompetenceområdet madlavning omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Mål og struktur fokuserer på planlægning og udførelse ved tilvejebringelse af forskellige formålssatte måltider fra idé over proces til præsentation, alene og sammen med andre.

Madtekniske egenskaber og håndværk fokuserer på de mere eksperimenterende og komplekse madlavningsmetoder og –teknikker.

Eksperimenterende madlavning fokuserer på eksperimentel fødevarer sammensætning og tilberedningsmetoder, herunder kryddring og tilsmagning på baggrund af elevernes viden og æstetiske erfaringer fra tidligere.

Mål og struktur

Eleverne skal fortsat arbejde med at forstå og anvende lærerstillede opskrifter, men arbejder frem imod selv at udforme disse, eksperimenterer med mål og vægt, vælge og anvende de mest hensigtsmæssige teknikker og metoder ud fra en given opgave. Eleverne skal alene eller sammen med andre planlægge et eller flere måltider med formål, indkøb, arbejdsproces til fremlæggelse og evaluering ud fra konkrete formål og anledninger. Eleverne skal selv opstille mål inden for en overordnet ramme udarbejdet i samarbejde med underviseren. Eleverne danner sig et overblik over tilstedeværende fødevarer, skaber en madidé og laver en opskrift, der skal kunne bruges til at omsætte fødevarerne i en selvskabt ret.

Madtekniske egenskaber og håndværk

Eleverne bygger videre på deres praksis og viden om madlavningsteknikker under de fire grundmetoder i det obligatoriske fag. De udvider deres færdigheder og viden inden for grundmetoderne med mere komplekse tilberedningsmetoder og teknikker, som eksempelvis pochering, braisering, legering og gelatinering. Eleverne kobler teknikkerne til deres viden om madens og smagens fysik og kemi, som de har arbejdet med i den obligatoriske del. Eleverne skal derigennem arbejde med at demonstrere brug af komplekse teknikker og metoder i madlavningen.

Eksperimenterende madlavning

Eleverne arbejder med deres opøvede færdigheder og viden fra det obligatoriske fag og udvider det eksperimentelle arbejde. De skal arbejde videre med deres smagsoplevelser. Fra at have en forståelse for råvarenes kemiske reaktioner alene og i forhold til hinanden, skal de nu kunne sammensætte nye retter, og eksperimenterer med råvare i nye kombinationer. Der skal arbejdes med konsistens, smag og dufte og med viden om smag. Der skal inddrages viden om smag fra gastronomiens fysik og kemi og viden om sensorik. Eleverne udvikler deres eget sprog for smag gennem eksperimenter og smagsoplevelser.

Eleverne arbejder videre med den madens æstetik. De reflekterer og fortolker oplevelser af mad og måltider, herunder de forskellige symboler der findes i både selve maden og i måltidets opbygning, samt betydningen af dette for livskvalitet for den enkelte og for andre.

Madkultur

Kompetenceområdet madkultur omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Måltidets værdier fokuserer på eleverne med måltidets elementer og symboler samt med forskellige måltidskulturers værdier.

Måltider og smag fokuserer på elevernes arbejde med kulturelle, symbolske og samfundsmæssige faktorer, der har indflydelse på måltider. Elevernes etablerer selv måltider under hensyn til smag, madglæde og livskvalitet.

Måltidets værdier

Eleverne arbejder indledningsvis med måltidet som en udtryksform, der rummer både selve maden, samværet, tidsrammen og rummet det foregår i. Desuden skal eleverne arbejde med betydninger i relation til, hvem der har lavet maden, hvad måltidets deltagere ved om maden og hinanden, deres forventninger, hvem der serverer maden, dvs. hvad alle disse forhold betyder for måltidets værditilskrivning. Eleverne arbejder med mad, både ud fra anledninger og forskellige kulturelle og samfundsmæssige faktorer. Eleverne skal også arbejde med fortolkning af faktorer der påvirker mad og måltidskulturer som f.eks. traditioner som jul og påske, hvor eleverne skal analysere de værditilskrivninger, der optræder.

Måltider og smag

Eleverne skal arbejde med mad og måltiders symbolske dimension samt holdninger til mad, madoplevelser og måltider. Eleverne skal bruge deres viden om måltiders opbygning, dimensioner og kultur til at etablere måltider, der kan skabe glæde og værdi for bestemte målgrupper. Eleverne skal reflektere deres madoplevelser i både faglige sammenhænge og i hverdagen – der kan inviteres til festmiddag for forældrene og oplevelsen kan fastholdes og bearbejdes i både ord og billeder. Eleverne arbejder med madglæde og livskvalitet gennem egne smagsoplevelser samt forståelse for andres.

It og medier

It- og mediekompetencerne kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald - eleven som kritisk undersøger, eleven som analyserende modtager, eleven som målrettet og kreativ producent og eleven som ansvarlig deltager, træder på skift frem inden for fagets fire kompetenceområder.

It og medier indgår som en integreret del af fagets undervisning og som et pædagogisk og didaktisk redskab til at øge elevernes læringsudbytte. It og medier er en ressource i madkundskab, som giver adgang til autentisk og aktuel viden og information. Der arbejdes med elevernes it- og mediekompetence, dvs. evne til at kunne anvende og kommunikere gennem medierne ved at finde viden digitalt, skabe indhold og deltage i mediebarne sociale processer.

Undervisningen skal støtte eleverne i at bruge internettet og andre digitale teknologier til målrettet at søge information, dvs. indsamle, sortere, udvælge og forholde sig kritisk til information, der er relevant i forhold til det undervisningsindhold, der arbejdes med. Eksempler kan være fødevarers holdbarhed

ved forskellige temperaturer, madbloggeres holdninger og måder at formidle favoritreter, holdninger og præferencer på, og andre sociale mediers madinformation.

Eleverne skal tilegne sig kompetencer i kritisk at analysere og vurdere digitale produkters indhold og måden at repræsentere mad og madlavning på. Der arbejdes kritisk og analyserende med afsender- og modtagerintentioner i madreklamer, madprogrammer og sundhedskampagner, så eleverne kan vurdere hvordan de selv og andre er genstand for mediepåvirkning på madområdet. De skal fx reflektere over, hvem der ønsker at skabe hvilke holdninger hos hvem og hvorfor.

Eleverne skal ligeledes selv kunne håndtere digital produktion, der er anvendelsesorienteret. De skal kunne afpasse budskab og formål med en produktion, fx opskrifter eller retter i forhold til en udvalgt målgruppe og kunne vælge egnede udtryksformer til formidling af disse. Det kan fx være præsentationer med brug af fotos, film, animationer eller andre digitale værktøjer. Elevernes skal lære at tænke i publikum og måltidsfællesskaber via it og medier.

I kompetenceområdet måltider og madkulturer skal eleverne kunne anvende it og medier i arbejdet med historiske og globale madkulturer. Eleverne skal kunne indsamle og analysere relevante digitale informationer for få viden om forskellige traditionelle køkkener og måltidstraditioner.

Sproglig udvikling

Undervisningen skal have fokus på elevernes sproglige udvikling, hvilket er afgørende for deres læring og erfaring med den måde madkundskabs faglige indhold formidles på, gennem sprog, madlavning og andre meningsskabende elementer. Eleverne støttes i kvalificeret brug af sproget for derigennem at styrke deres faglige forståelse. Der arbejdes med udvikling af både det skriftlige og mundtlig sprog gennem de fire sprogfærdigheder: lytning, samtale eller dialog, læsning og skrivning.

Det skriftlige sprog udvikles ved, at eleverne får en indføring i den særlige tekstkultur, der er kendetegnede for madkundskab, dvs. i fagets særlige teksttyper, der har forskellige formål, strukturer og sproglige kendetegn. Det være sig madopskrifter, varedeklarerationer, fødevaremærkninger og forskellige tekster om mad, sundhed, ernæring, fødevarergrupper, råvarer mv. Der er fokus på elevernes faglige læsning og tekstforståelse, som skal styrke deres faglige viden og indsigt og i alle fire kompetenceområder er læse- og fortolkningsaktiviteter centrale. Eleverne udvikler sig derigennem til målrettede og strategiske læsere. I forhold til madopskrifter arbejdes der med elevernes ordkendskab, bevidsthed om opskrifternes struktur, evne til at drage følgeslutninger og metakognitiv bevidsthed i forhold til tilegnelse af nye ord og begreber. Endelig skal der arbejdes med elevernes evne til at sætte opskrifterne ind i andre eller nye sammenhænge.

Det mundtlige sprog er en forudsætning for elevernes samarbejde, præsentation af produkter og tilegnelse af fagets faglige viden. Undervisningen skal støtte elevernes mundtlige kommunikative kompetence, så de udvikler sig til madkundskabsfaglige sprogbrugere. Det er altafgørende for elevernes læring, at de kan udtrykke sig og formidle såvel nye færdigheder som ny viden. Eleverne skal endvidere kunne gå i dialog med brug af centrale fagord og begreber i relation til sundhed, mad, fødevarerbevidsthed, madlavning og måltider. Dette produktive aspekt af det mundtlige sprog, handler om, at eleverne lærer, at udtrykke sig og formidle fagets indhold.

I såvel den skriftlig som mundtlige sproglig udvikling arbejdes med ordkendskab og ordforståelsesstrategier gennem analyser af varedeklarerationer, kostberegninger og fødevaremærkninger. Der er således fokus på det receptive aspekt af sproget, og eleverne skal blive i stand til at læse sig at forstå betydning og mening i faget.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Undervisningen i madkundskab skal motivere eleverne til at udfolde sig, turde eksperimentere med mad og madlavning og handle på gode idéer, der kan omsættes til værdi for andre. I kompetenceområdet madlavning skal nye tilberedningsmåder, variationer og nye problemløsninger være centrale elementer. Undervisningen må ikke være retningsgivende, hvis det blokkerer for elevernes mod og muligheder for at handle på muligheder og idéer. Der skal ikke kun følges eksisterende opskrifter, men faget skal give eleverne mulighed for selv at udvikle og eksperimentere med opskrifter og prøve madlavningsteknikker og metoder af i forskellige sammenhænge.

At arbejde innovativt og entreprenant omfatter i høj grad samarbejde. Det mest innovative og entreprenante kommer som regel ud af at samarbejde med andre, der er anderledes end en selv. Undervisningen skal tilskynde dette, ved at skabe rum for nye måder at samarbejde på og nye elevsammensætninger – evt. på tværs af kulturelle tilhørsforhold. Der arbejdes her med personlige indstillinger til mad og måltider.

Succesoplevelser skal bane vejen for elevernes udvikling af innovative og entreprenørielle kompetencer. Undervisningen skal således tilskynde, at eleverne får tro på egne evner og formåen gennem mange succesoplevelser både med selve madlavningen og med sproglig formidling af deres opnåede færdigheder og viden om mad og måltider. De skal opmuntres til at eksperimentere med både nye retter, opskrifter og andre idébårne produkter med værdi for dem selv og andre. Eleverne skal have mulighed for at udfolde sig gennem forskellige typer opgaver, der rummer sansemæssige udfordringer, og de skal motiveres til at bruge såvel deres smag som deres fantasi til opgaveløsningerne. Undervisningen skal tilrettelægges, så viden om smag og smagsoplevelser bruges til at skabe nye retter og opskrifter.

Læseplan for faget almindelige indvandrersprog

Indledning

Faget indvandrersprog er et ikke prøveforberedende fag og kan tilbydes som valgfag på 8. eller 9. klassetrin med normalt 2 ugentlige lektioner.

Det tildelte timetal er bestemmende for indholdsområdernes antal og omfang.

Undervisningen tager udgangspunkt i, at eleverne er i besiddelse af en aktiv flersproget kompetence. Eleverne har, bl.a. fra dansk, undervisning i fremmedsprog og eventuelt modersmålsundervisning, allerede en kunnen, viden og erfaring med hensyn til at lære, til sprog og sprogbrug, til begreber, til forståelse af deres omverden samt til brug af it.

Fælles Mål i indvandrersprog omfatter to kompetenceområder: *Kommunikation* og *Kultur og samfund*. Eleverne opbygger igennem forløbet deres selvtillid som sprogbrugere og deres forståelse af gode arbejds- og samarbejdsformers betydning for sprogtilegnelsen. Der skiftes således mellem forskellige organisationsformer (individuelt, par, gruppe, klasse) afhængig af emnet/indholdet og aktiviteternes art. De sproglige aktiviteter tilrettelægges således, at eleverne møder en mangfoldighed af stof, udtryksformer og genrer. Praktiske musiske arbejds- og udtryksformer indgår i de sammenhænge, hvor de kan tilføre undervisningen en yderligere dimension.

Områderne er indbyrdes afhængige og bør derfor integreres i de enkelte undervisningsforløb.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lovforslag nr. L 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Lytte fokuserer på forskellige varianter af at lytte

Læse fokuserer på læsning og bearbejdning af forskellige typer tekster

Præsentation fokuserer på form og indhold i samtaler og debatter

Skrive fokuserer på skrivning af sammenhængende tekster

Strategier fokuserer på valg relevante strategier i forhold til formål, teksttype og medie.

Kommunikation omfatter at kunne kommunikere på forskellige måder gennem dialog afpasset situationen. Det handler om at sætte sprog og kultur ind i en ramme, hvor kommunikationen sættes i perspektiv til andres sprog og kultur både lokalt og globalt. Kommunikation handler også at udvikle evner til at

anvende hensigtsmæssige strategier, både strategier i selve kommunikationen og strategier, som eleverne kan anvende til videreudvikling af deres sprog.

Lytte

Eleverne skal arbejde med:

- at lytte til forskellige varianter af sproget, fx gennem lyd- og billedmedier, gennem oplæsning og i samtaler og præsentationer.
- forskellige lyttestrategier, der kan aktivere forkundskaber, lytte efter konkret information og udtrække essensen af det hørte.
- deres lyttetilgang fx ved at stille sig selv spørgsmål som ”Hvad er formålet med min lytning?”, ”Hvad er det jeg skal fokusere på?”, ”Er det bestemte ord eller et bestemt budskab?”

Læse

Eleverne skal arbejde med:

- at læse og bearbejde forskellige typer tekster, fx madopskrifter, manualer, sms- og emailtekster, nyhedstekster, reklamer, noveller, digte, sangtekster og talemåder
- förlæsningsaktiviteter, hvor fokus er på at få elevernes hverdagsprog i spil, gerne gennem visualisering af centrale temaer og snak om forventninger til genren. Tekstens titel, univers eller motiv gøres kendt. Eventuelt kan særtræk for genren behandles, og det kan være nødvendigt, at eleverne gøres opmærksomme på særlige sproglige forhold.
- aktiviteter under og efter læsning, hvor eleverne får mulighed for at give udtryk for deres forståelser og oplevelser af teksten undervejs eller efter læsningen, fx ved at finde temaer, vendepunkter eller citater, som har gjort særligt indtryk, som undrer, eller ikke forstås. Der kan både være fokus på betydning, tolkning eller bestemte sproglige træk.
- ordforråd som både er kendt og ukendt. Elevernes ordforråd forventes udvidet.

Præsentation

Eleverne skal arbejde med:

- at fremlægge, argumentere, dokumentere og begrunde i forbindelse med samtaler og debatter
- fremlægge og præsentere sprogligt med forskellige former for mål og fokus, enten skriftligt, mundtligt eller i praktisk musiske udtryk, afhængig af teksternes og opgavernes karakter og elevernes medvirken i valg af arbejdsformer.
- kreative arbejds- og udtryksformer, som kan tilgodese brugen af alle sanser og give gode muligheder for undervisningsdifferentiering
- opmærksomhed på sprogopbygning og sprogbrug

Skrive

Eleverne skal arbejde med:

- at skrive sammenhængende tekster og give udtryk for fantasi, oplevelser og viden, fx i breve og beskrivelser
- at indsamle og udvælge stof til egne tekster
- at skelne mellem genrer og forskellige varianter af sproget
- at tage notater, strukturere og referere moderne sprog, fx chatsprog.
- at bruge digitale skriveprogrammer til udfærdigelse af tekster

Strategier

Eleverne skal arbejde med

- at vælge lytte- og læsemåde i forhold til formål, teksttype og medie
- at udvikle kommunikative strategier, der udnytter elevens flersprogede kompetencer, herunder kodeskift og crossing
- anvende it og medier i forbindelse med informationssøgning og kommunikation
- anvende ordbøger og søgemaskiner

Kultur og samfund

Kompetenceområdet kultur og samfund omfatter tre færdigheds- og vidensområder områder:

Erhverv som fokuserer på forståelsen af deltagelse på arbejdsmarkedet.

Sprog som adgang til verden/kulturforståelse fokuserer på sproget som forudsætning for forståelse af kultur- og samfundsforhold.

Samtale fokuserer på kulturbestemte samtaletræk herunder forskellige former for samtale.

Hovedvægten i indholdet lægges på det nære miljø, herunder dagligliv, levevilkår, værdier og normer i målsprogslandet og Danmark.

Der arbejdes også med perspektivering mellem indvandrersproget og dansk, fx gennem arbejdet med skrifttegn eller talemåder.

Eleverne skal have mulighed for at kommunikere med andre, hvor brugen af flere sprog er en reel nødvendighed, fx ved at opsøge og udnytte de muligheder, der er for at bruge flere sprog både i undervisningen i faget Indvandrersprog og uden for skolen, fx i hjemmet.

Erhverv

Eleverne skal arbejde med:

- temaer, der kan skærpe fokus på problemstillinger, eleverne kan møde i deres videre uddannelse eller på arbejdspladsen, fx. etnisk ligestilling, generationsforskelle, uddannelse i internationalt lys, anerkendelse af uddannelse fra andre lande m.m., sprog, prestige og magt.
- udvikling af interkulturelle kompetencer, herunder en fortsat aktiv flersprogethed/flerkulturalitet som økonomisk gevinst for det danske samfund.
- flersprogethed som en ressource: Gennem forberedelse af praktik kan eleverne, i samarbejde med læreren og UU-vejledere tilrettelægge et praktikforløb, hvor eleverne kan gøre erfaringer med flersprogethed som erhvervskvalifikation.

Sprog som adgang til verden/kulturforståelse

Eleverne skal arbejde med:

- at udbygge deres viden om sprog, kultur- og samfundsforhold, herunder forskelle og ligheder mellem kulturer.
- skønlitteratur, sagprosa og medier, som kan give eleverne indsigt i uddannelse og erhverv, sociale og samfundsmæssige problemstillinger, etik, minoriteter og menneskerettigheder
- mødet mellem mennesker fra forskellige steder i verden, lokalt og digitalt, fx gennem de sociale medier

Samtale

Eleverne skal arbejde med

- at fremlægge, argumentere og dokumentere i forbindelse med samtaler og debatter og udtrykke sig om personlige og samfundsmæssige forhold.
- kulturbestemte samtaletræk, som fx ironi eller turtagning, kropssprog og mimik.

Sproglig udvikling

Eleverne med flersprogede kompetencer skal have gode rammer for at udvikle sig.

En større sproglig præcision tilstræbes gennem aktiv, systematisk træning af lyttefærdigheder igennem hele forløbet. En større bevidsthed om ressourcerne i flersprogethed tilstræbes gennem arbejdet bevidst kodeskift og andre strategier, der trækker på elevernes samlede sproglige repertoire.

I indvandrersprog skal der arbejdes med at læse og bearbejde forskellige typer tekster med det formål at udbygge elevernes viden om sprogenes sproglige register.

Innovation og entreprenørskab

Ændringer i befolknings sammensætning, internationalisering og globalisering skaber behov for tværkulturelle medarbejdere med kompetencer på flere sprog både i den offentlige og private sektor.

Læseplan for valgfaget arbejdskendskab

Indledning

Valgfaget arbejdskendskab er etårigt og kan placeres på 7., 8. eller 9. klassetrin. Eleven kan efter eget ønske vælge valgfaget på flere årgange, hvorved undervisningen skal tilrettelægges således, at den enkelte elev udfordres i et passende omfang. Såfremt valgfaget læses på 9. årgang, skal faget indgå i den obligatoriske projektopgave.

Formålet med undervisningen i arbejdskendskab er, at den enkelte elev gennem konkrete oplevelser og fordybelse får mulighed for at tilegne sig erfaringer og viden til forståelse af arbejdslivet og de kvalifikationer som er nødvendige for at begå sig på arbejdsmarkedet.

Valgfaget arbejdskendskab er kendetegnet ved, at undervisningen veksler mellem teoretisk undervisning og konkrete oplevelser i og med det lokale arbejdsmarked.

I sin helhed kan undervisningen i arbejdskendskab have én til flere lokale virksomheder som sit omdrejningspunkt. Besøg fra og på virksomhederne vil bidrage til, at eleverne får et konkret kendskab til og viden om aktuelle og relevante forhold, som de kan relatere til egne karrieremuligheder.

Hvis arbejdskendskab tilrettelægges som et flerårigt valgfag, er det vigtigt, at undervisningen koordineres med forløbene i emnet ”Uddannelse og Job”. Der kan fx planlægges et forløb, hvor eleverne arbejder med muligheder og forudsætninger for at starte egen virksomhed og vurderer deres erfaringer hermed i et uddannelses- og jobperspektiv.

Kompetenceområderne i arbejdskendskab har mange paralleller til kompetenceområderne i emnet *Uddannelse og Job*. Valgfaget skal betragtes som en overbygning på de færdigheds- og vidensmål, som den enkelte elev har opnået gennem undervisningen i *Uddannelse og Job*. Arbejdskendskab har et særligt fokus på læring om arbejdsmarked, brancher, arbejdsliv og karriere i et lokalt, nationalt og internationalt perspektiv.

Valgfaget arbejdskendskab vil med fordel kunne anvendes som en del af de særlige undervisningsforløb, som grundskolen skal tilrettelægge for de elever, som ikke er uddannelsesparate. Skolens mulighed for at tilbyde eleverne at komme i erhvervspraktik i virksomheder kan kombineres med undervisningen i arbejdskendskab.

Undervisningen i arbejdskendskab tilrettelægges i et tæt samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning.

I arbejdskendskab arbejdes der med 2 kompetenceområder:

- Virksomhed og arbejdsmarked
- Job og karriere

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleverne kan vurdere sammenhængen mellem de forhold som er karakteristiske for arbejdsmarkedet og virksomhederne og de vilkår og muligheder som det giver for job og karriere.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres. Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb – 7./8./9. klasse

Virksomhed og arbejdsmarked

Kompetenceområdet virksomhed og arbejdsmarked omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Arbejdsmarkedsforhold fokuserer på strukturer og mekanismer, som har betydning for arbejdsmarkedets udvikling og på virksomheders forhold.

Brancher og virksomheder fokuserer på konkrete eksempler på brancher og virksomheder.

I kompetenceområdet Virksomhed og arbejdsmarked tages udgangspunkt i elevernes oplevelser med og på det lokale arbejdsmarked. Eleverne arbejder med de forskellige forhold, som har betydning for arbejdsmarked og virksomheder.

Arbejdsmarkedsforhold

Der fokuseres på de strukturer og mekanismer, som har betydning for arbejdsmarkedets udvikling og på virksomheders forhold, herunder den samfundsmæssige betydning af et velfungerende arbejdsmarked.

Brancher og virksomheder

Der arbejdes med konkrete eksempler på brancher og virksomheder. I undervisningen arbejdes der med entreprenørskabs betydning og muligheder.

Job og karriere

Kompetenceområdet job og karriere omfatter to færdigheds- og vidensområder:

Erhverv og job fokuserer på at undersøge lokale, konkrete eksempler på arbejdsforhold og ansættelsesformer.

Arbejdsliv og karriere fokuserer på arbejdslivet i et livslangt perspektiv og der arbejdes med karrieremuligheder i et nationalt og globalt perspektiv.

I undervisningen arbejdes der med sammenhængen mellem de jobtyper som findes inden for forskellige erhverv og de ønsker og forestillinger som eleverne har til deres arbejdsliv og karriere

Erhverv og job

I undervisningen skal eleverne undersøge lokale, konkrete eksempler på arbejdsforhold og ansættelsesformer. Undervisningen skal inddrage konkret arbejde med iværksætterier og inddrage lokale eksempler herpå.

Arbejdsliv og karriere

Der fokuseres på arbejdslivet i et livslangt perspektiv og der arbejdes med karrieremuligheder i et nationalt og globalt perspektiv. Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleverne kan vurdere mulighederne i et personligt perspektiv.

Læseplan for børnehaveklassen

Indledning

Børnehaveklassen er obligatorisk.

I børnehaveklassen skal undervisningen tilrettelægges og udføres således, at eleven opnår kompetencer inden for Sprog, Matematisk opmærksomhed, Naturfaglige fænomener, Kreative og musiske udtryksformer, Krop og bevægelse samt Engagement og fællesskab.

Kompetenceområderne dækker såvel faglige kompetencer som sociale og personlige kompetencer. Således at undervisningen i børnehaveklassen bygger bro mellem dagtilbuddets læreplanstemaer og videre til skolens kompetenceområder i fagene.

De seks kompetenceområder skal ses som seks dele af en større helhed og ikke som seks isolerede kompetenceområder. Undervisningen skal derfor være kendetegnet ved, at kompetenceområderne overlapper og supplerer hinanden og især sprog samt engagement og fællesskab skal være centrale områder i hele undervisningens opbygning.

Der er for alle kompetenceområder i børnehaveklassen et særligt fokus på en legende tilgang til de faglige aktiviteter. Da leg skal udgøre et centralt element i børnehaveklassens aktiviteter skal undervisningen i faglige aktiviteter tage udgangspunkt i funktionelle sammenhænge og ikke udgøre et løsrevet træningselement i formelle færdigheder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Sprog

Kompetenceområdet sprog omfatter 6 færdigheds- og vidensområder:

Samtale fokuserer på at eleven tilegner sig færdigheder i de grundlæggende talesproglige handlinger at lytte, tale og spørge.

Fortælling fokuserer på at eleven kan gengive indhold af tekster.

Sproglig bevidsthed fokuserer på at eleven får mulighed for at reflektere over sproget.

Leg med skrivning fokuserer på at fremme elevens indsigt i, at skrivning handler om at udtrykke et budskab.

Leg med læsning fokuserer på at eleven tilskyndes til at lege sig ind i rollen som læser ved at sidde med en bog og eksperimentere med at læse for sig selv eller andre.

Leg med it og digitale medier fokuserer på at eleven lærer om ikoner og værktøjsfunktioner i digitale medier.

Samtale

Undervisningen tilrettelægges således, at eleven tilegner sig færdigheder i de grundlæggende talesproglige handlinger at lytte, tale og spørge. Undervisningen skal sikre, at eleven får en begyndende bevidsthed om at sproget anvendes forskelligt i forskellige situationer og sammenhænge.

I forbindelse med samtalen skal eleven have anledning til at tale om sprog – til at undre sig over sproget og søge forklaringer på ord, han/hun ikke forstår. Det sproglige fokus skal sigte på udvikling af elevens ordforråd, sprogbrug og sproglige bevidsthed.

Fortælling

Undervisningen skal tilrettelægges således, at der arbejdes med, at eleven kan gengive indhold af tekster. Det at kunne gengive indhold implicerer, at eleven er blevet præsenteret for en tekst i form af fx oplæsning, fortælling, film eller computerspil.

I forbindelse med elevens forskellige former for egne fortællinger, eller genfortællinger af hørte fortællinger, skal undervisningen sikre, at der fokuseres på lytteforståelsen, dvs. den forståelse eleven har af det mundtlige sprog. Det at lytte til en fortælling er en aktiv proces, hvor den der lytter konstruerer mening, dels ved at bruge den information som konteksten giver, dels via den baggrundsviden eleven har.

Undervisningen skal sikre elevens muligheder for at tilegne sig nye ord gennem oplæsning (fx dialogisk oplæsning), og at eleven kan skelne mellem fortællestrukturen i fakta og fiktion. Til støtte for dette anvendes enkle grafiske modeller (fx ”broen” og ”tørresnoren”).

Sproglig bevidsthed

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleven får mulighed for at reflektere over sproget. Eleven skal have udviklet sin evne til at tale om sprog og mulighed for at undre sig over sprog og sproglige ytringer. Der eksperimenteres med rim, bogstavlyde, ord- og sætningsdannelse.

Der lægges vægt på systematisk udvikling af ord- og begrebsforståelse. Arbejdet med ordforrådet skal kobles sammen med hørte/sete tekster.

Nye ord skal præsenteres i forskellige sætninger og sammenhænge – gerne i dialog eller gennem konkrete handlinger, ved hjælp af synonyme, antonymer, tegninger m.m. Der arbejdes både med ordenes indhold og form. Undervisningen skal sikre, at det bliver naturligt for eleven at søge at forstå ukendte ord.

Undervisningen skal sikre, at arbejdet med skriftens fonematiske princip – bogstav-/lydforbindelserne – skal tage udgangspunkt i funktionelle sammenhænge og knyttes sammen med arbejdet med fx små historier, nye rim mv. Arbejdet med det fonematiske princip er væsentligt i forbindelse med den kommende læseudvikling, men arbejdet må ikke blive et løsrevet træningselement.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan eleven genkende alle bogstavernes form, navn og lyd (undtagen q, w, y og z)

Leg med skrivning

Undervisningen skal tilrettelægges, så den fremmer elevens indsigt i, at skrivning handler om at udtrykke et budskab. Denne kommunikationsform giver eleven nye muligheder for at kommunikere uanset nuet.

Der arbejdes med skrivningens tre komponenter:

1. Budskabskomponenten – med fokus på sprog og mening herunder sætningsopbygning i skriftsprog
2. Den alfabetiske komponent – hvor bogstaver og sproglyd kombineres ifølge reglerne i det alfabetiske system
3. Den motoriske komponent – hvor hovedredskabet er en blyant eller et tastatur. I forbindelse med håndskrift undervises eleven i det rigtige blyantsgreb

Undervisningen skal sikre, at der arbejdes med skrivning i sammenhænge, hvor det giver mening for eleven. Eleven legeskriver fx til egne tegninger, producerer små bøger, breve, huskesedler mv. Arbejdet omfatter leg og eksperimenter med ord, sætningsstrukturer/formuleringer og stavemåder.

Leg med læsning

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleven kan ”lege”, at han/hun læser. Eleven tilskyndes til at lege sig ind i rollen som læser ved at sidde med en bog og eksperimentere med at læse for sig selv eller andre. I forbindelse med legelæsning er det afgørende, at eleven har adgang til et stort udvalg af lette og gode (analoge såvel som digitale) bøger.

Leg med læsning implicerer, at eleven kender læseretningen, ved at det er de trykte bogstaver der skal læses, ved at illustrationerne hjælper læseren til at forstå teksten, kan læse kendte ord fx MÆLK, LEGO som ”helord”, at eleven i øvrigt ”huskelæser” indhold for sig selv og andre, så det giver mening.

Undervisningen skal sikre, at eleven har viden om bogstav/lydstrategier og kan gætte på forlyd, forståelse eller orddele.

Leg med it og digitale medier

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven lærer om ikoner og værktøjsfunktioner i digitale medier. Eleven ved med stor sandsynlighed allerede, hvad en grøn afspil-pil, et rødt lukkekryds, en saks m.fl. betyder, men undervisningen skal sikre, at eleverne bliver bevidste om ikonernes betydning og funktion og sikre at eleven lærer at bruge grundlæggende funktioner i digitale medier som at logge på, åbne/lukke programmer, klippe og kopiere, gemme, tegne, udfylde mm.

Med fokus på eleven som målrettet og kreativ producent skal undervisningen sikre, at eleven får mulighed for at bruge it og digitale medier til for eksempel at legeskrive og –læse, fotografere, optage, kopiere og klippe små film.

Matematisk opmærksomhed

Kompetenceområdet matematisk opmærksomhed omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Tal fokuserer på elevens forståelse af sammenhængen mellem mængde, antal, talord og talsymbol.

Antal fokuserer på at eleven skal gennem lege og i praktiske situationer udvikle varierede metoder til antalsbestemmelse.

Figurer og mønstre fokuserer på at eleven skal arbejde med enkle geometriske figurer bl.a. kvadrat, firkant, trekant og cirkel.

Sprog og tankegang fokuserer på at eleven arbejder med enkle mundtlige forklaringer i forbindelse med antalsbestemmelser.

Kompetenceområdet skal bygge på de erfaringer eleven har med sig fra dagtilbud og hjemmet. Eleven skal gennem leg, spil og undersøgelser i den nære omverden og på ture udbygge deres tidlige læring i matematik.

Tal

Centralt i arbejdet med tal står elevens forståelse af sammenhængen mellem mængde, antal, talord og talsymbol. Der skal være fokus på elevens læsning af talsymboler. Eleven skal kunne læse de encifrede talsymboler, og eleven skal kende talordene for flercifrede tal.

Eleven skal gennem lege, spil og hverdagens øvrige aktiviteter bruge tallene, hvor det er relevant. Eleven skal kunne tælle og kunne ordne tallene i rækkefølge. Ordenstal introduceres bl.a. i forbindelse med datoer.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan genkende og ordne talsymbolerne og anvende dem til antalsbestemmelse

Antal

Eleven skal gennem lege og i praktiske situationer udvikle varierede metoder til antalsbestemmelse:

- simpel optælling
- gruppering af de genstande, der skal tælles
- fortsat tælling

Der skal ikke indføres standardalgoritmer, men der skal arbejdes med elevens mundtlige forklaringer. Antalsbestemmelse skal bl.a. foregå i lege, spil, undersøgelser og eksperimenter samt i hverdagssituationer, hvor det er relevant. Der skal være forskellige tællematerialer til rådighed, og eleven skal have mulighed for at tegne og bruge uformelle noter.

Regnehistorier skal i børnehaveklassen være den voksnes mundtlige fortælling, der rummer et problem, eleven skal regne på. Eleven skal også selv fortælle lignende historier til andre elever.

Figurer og mønstre

Eleven skal arbejde med enkle geometriske figurer bl.a. kvadrat, firkant, trekant og cirkel. Eleven skal kunne navngive figurerne i både fagsprog og hverdagssprog og kunne beskrive formerne af figurerne.

Eleven skal kunne genkende de geometriske figurer i deres omgivelser, og skal kunne tegne dem i skitseform og i et dynamisk geometriprogram. Gennem leg i dynamiske geometriprogrammer, skal der være fokus på eleven som kreativ og målrettet producent.

Eleven skal arbejde med undersøgelse, beskrivelse og gengivelse af enkle geometriske mønstre. Mønstre skal i vidt omfang findes i elevernes omgivelser, men også i kunst og arkitektur bl.a. hentet på internettet. Eleven arbejder med mundtlige beskrivelser af mønstrenes struktur. Ved elevens gengivelse af geometriske mønstre skal bl.a. bruges:

- geometriske brikker
- digitale værktøjer

Sprog og tankegang

På baggrund af de matematiske begreber, som eleven tilegner sig, arbejder eleven med enkle mundtlige forklaringer i forbindelse med antalsbestemmelser. Her indgår sammenligninger med brug af ord som

- størst og mindst
- større og mindre end
- lige store

I forbindelse med angivelse af genstandes placering skal eleven arbejde med ord til genstandes placering bl.a.

- ovenfor og nedenfor
- til højre og til venstre
- ved siden af
- foran og bagved

Gennem de matematiske og andre aktiviteter lærer eleven at knytte matematikkens sproglige begreber sammen med sin egen virkelighed.

Naturfaglige fænomener

Kompetenceområdet naturfaglige fænomener omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Årets gang fokuserer på, at eleven lærer om årets rytme og opbygning.

Dyr og planter fokuserer på, at eleven kan benævne og genkende almindeligt forekommende dyr og planter fra nærområdet.

Bæredygtighed fokuserer på, at eleven får begyndende kendskab til daglige ressourcer som vand, elektricitet og affald.

Naturnysgerrig fokuserer på, at eleven opnår kendskab til, at der er forskellige måder at undersøge natur på som eksempelvis feltarbejde, eksperimenter og indhentning af viden.

Kompetenceområdet fokuserer på, at eleven med en generel nysgerrig og undersøgende tilgang udbygger sit kendskab inden for de fire valgte målpar, således at eleven i sin færden i naturen er i stand til at bruge sine iagttagelser til at genkende, til at undres, og til at udforske naturen yderligere.

Generelt skal undervisningen udnytte de lokale forhold, og det er vigtigt, at undervisningen indeholder undersøgende, eksperimenterende og legende aktiviteter både indendørs, udendørs i konstrueret natur og udendørs i vild natur.

Årets gang

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven lærer om årets rytme og opbygning, og således at eleven stifter bekendtskab med tidsbegreberne en dag, en uge, en måned, en årstid og et år.

Undervisningen skal sikre, at der er fokus på årstidernes navne, årstidernes placering i forhold til kalenderåret og på årstidernes kendetegn i forhold til fauna og vejr, således at eleven bliver i stand til, at lægge mærke til naturfaglige fænomener og knytte dem til årets gang.

Dyr og planter

Undervisningen tilrettelægges således, at den både tager udgangspunkt i elevens allerede opnåede viden og kendskab om dyr og planter som for eksempel blomster, husdyr og kæledyr, men også udgangspunkt i dyr og planter fra lokalområdet.

Undervisningen skal sikre, at eleven kan benævne og genkende almindeligt forekommende dyr og planter fra nærområdet, og undervisningen skal sikre, at eleven opnår kendskab til, at dyr og planter kan klassificeres i grupper og familier som for eksempel pattedyr, insekter, træer og blomster.

Bæredygtighed

Undervisningen tilrettelægges således, at eleven får begyndende kendskab til daglige ressourcer som vand, elektricitet og affald, og en begyndende forståelse for samspillet mellem menneske og natur.

Undervisningen skal sikre at eleven ved, hvordan man aktivt kan beskytte naturen og færdes hensigtsmæssigt i naturen.

Naturnysgerrig

Undervisningen tilrettelægges således, at eleven opnår kendskab til, at der er forskellige måder at undersøge natur på som eksempelvis feltarbejde, eksperimenter og indhentning af viden samt reflektere over opdagelser i naturen. Undervisningen tilrettelægges således, at eleven får mulighed for og indsigt i at bruge digitale medier til at søge efter information, og undervisningen skal sikre, at eleven kan bruge den viden, også i andre kontekster end i en naturfaglig.

Undervisningen skal sikre, at der i brugen af digitale medier er et særligt fokus på eleven som kritisk undersøger og undervisningen skal danne grundlag for, at eleven udvikler kritisk bevidsthed.

Kreative og musiske udtryksformer

Kompetenceområdet kreative og musiske udtryksformer omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Oplevelser fokuserer på, at eleven får mulighed for med alle sanser at erfare at viden, indtryk og oplevelser kan tilegnes gennem forskellige udtryksformer.

Fremstilling fokuserer på, at eleven får viden om forskellige redskaber og materialers anvendelse.

Kommunikation fokuserer på, at eleven får begyndende kendskab til brugen af digitale medieproduktioner som foto, video og lyd.

Kompetenceområdet fokuserer på at eleven kan udtrykke sig i billeder, musik og drama. Det betyder, at eleven kan fortælle om egne oplevelser, kan eksperimentere med bl.a. billeder, former, lyd samt kan anvende digitale medier i bearbejdelsen af oplevelser og i kreative udtryk.

Undervisningen skal tilgodese at udtryksformerne billeder, musik og drama inddrages som ligestillede elementer i undervisningen. Billeder, musik og drama indeholder hver især flere delelementer, som nedenfor beskrevet.

Ved billeder skal forstås, at der arbejdes med både rumlige og plane billeder. Det vil sige alt fra skulpturelle former, tre dimensionale vinkler til tegninger, maleri, papirklip og collager.

Ved musik skal forstås, at der arbejdes med sang, spil på simple instrumenter som trommer, triangler, klavers samt at lytte og samtale om forskellige musik genre.

Ved drama skal forstås, at der arbejdes med det kropslige udtryk i dramaøvelser, hvor eleven f.eks. viser *"hvordan ser jeg ud, når jeg er glad"* og i små skuespil som en sangleg der dramatiseres.

Oplevelser

Undervisningen tilrettelægges så eleven får mulighed for med alle sanser at erfare at viden, indtryk og oplevelser kan tilegnes gennem forskellige udtryksformer.

Undervisningen skal sikre, at eleven kan tilegne sig viden og færdigheder igennem oplevelsen, og kan samtale om de oplevelser eleven har fået fra forskellige kunstformer.

Eleven skal fx kunne gengive en kunstoplevelse i tegning, fortælling eller i drama.

Fremstilling

Undervisningen skal sikre, at eleven får viden om forskellige redskaber og materialers anvendelse, og eleven skal ved hjælp af enkle teknikker kunne udtrykke sig både billedligt, musikalsk og dramatisk. I løbet af undervisningsåret skal eleven have mulighed for selv at kunne anvende og eksperimentere med forskellige udtryksformer. Eleven skal kunne anvende simple rytmiske instrumenter, synge sange og lege sanglege.

Kommunikation

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven får begyndende kendskab til brugen af digitale medieproduktioner som foto, video og lyd. Undervisningen skal med fokus på eleven som målrettet og kreativ producent sikre at eleven får mulighed for at bruge digitale medier til at dokumentere og bearbejde oplevelser og til at udtrykke sig kreativt.

Krop og Bevægelse

Kompetenceområdet krop og bevægelse omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Fysisk aktivitet fokuserer på, at eleven udfordres med varierede fysiske aktiviteter og lege.

Bevægelse og leg fokuserer på, at styrke elevens grov- og finmotoriske færdigheder samt øje- og håndkoordination.

Krop og hygiejne fokuserer på, at eleven bliver i stand til at varetage egen personlig hygiejne.

Det sunde valg fokuserer på, at eleven har viden om kostråd som drik vand, spis varieret og vær fysisk aktiv.

Rundt på min skole fokuserer på, at eleven får kendskab til skolens inde- og udearealer.

Trafik og færdsel fokuserer på, at eleven får viden om, hvordan man går sikkert i trafikken og viden om almindelige trafikregler.

Der tages udgangspunkt i WHO's formulering om det sunde liv. Eleven skal være opmærksom på at styrke kroppen gennem sunde valg.

Kompetenceområdet skal skærpe elevens opmærksomhed på, at sunde valg er med til at styrke kroppen. Det skal give eleven sikkerhed og tryghed i at færdes blandt andet på skolen og i trafikken. Kompetenceområdet rummer en række aspekter med betydning for elevens sundhed. De enkelte målpar skal betragtes sideordnet og er derfor ikke prioriteret. Målparrene skal vægtes ens i undervisningen.

Fysisk aktivitet

Undervisningen tilrettelægges så eleven udfordres med varierede fysiske aktiviteter og lege, hvor koordination, balance, retningssans og udholdenhed styrkes igennem aktiviteter der foregår både inde og ude.

Undervisningen skal sikre at eleven oplever glæde ved at bruge kroppen og at eleven opnår kendskab til, at der er forskellige måder at bruge kroppen på og at kroppen har forskellige funktioner.

Bevægelse og leg

Bevægelse og leg er naturlige udtryksformer for eleven, og de er vigtige både i den strukturerede og understøttende undervisning. Bevægelse og leg indeholder eksperimenterende lege, der kombinerer matematiske og sproglige aktiviteter med fysiske handlinger. De kan foregå både i det indendørs og det udendørs rum.

Der lægges særlig vægt på at undervisningen styrker elevens grov- og finmotoriske færdigheder samt øje- og håndkoordination. I løbet af undervisningsåret er der fokus på forskellige lege, rollespil, regler og fysiske aktiviteter samt digitale lege, som er med til at sikre eleven daglig udfordres socialt såvel som individuelt.

I de digitale lege ligger fokus på eleven som ansvarlig deltager. Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven har mulighed for at lege og være sammen med andre om digitale spil og programmer, gerne med mulighed for at relationer og indhold fra den digitale leg kan overføres til den fysiske leg. Samtidig skal undervisningen sikre, at eleven lærer at lege alsidigt, således at den digitale leg bliver én ud af flere måder at lege sammen på.

Krop og hygiejne

Eleven tilegner sig viden og færdigheder, der gør eleven i stand til at varetage egen personlig hygiejne. Eleven skal have kendskab til betydningen af, at skifte tøj og tage det rette tøj på til den rette situation. I løbet af undervisningsåret er der fokus på bakteriespredning og betydning af hånd - og kropsvask i forbindelse med toiletbesøg, bad og efter idræt.

Det sunde valg

Undervisningen i børnehaveklassen om det sunde valg tager sit udgangspunkt i den viden som eleven har om sin madpakke. I løbet af undervisningsåret er der fokus på, hvad der er et sundt måltid. Eleven skal kunne udpege det sunde og usunde. Undervisningen skal sikre, at eleven har viden om kostråd som drik vand, spis varieret, spis ikke for meget og vær fysisk aktiv.

Rundt på min skole

Skolestarten skal være en god oplevelse for eleven. Det at kunne færdes på skolen og have kendskab til, hvor de forskellige funktioner på skolen er, skal være med til at skabe trygge rammer for eleven. Undervisningen skal sikre, at eleven får kendskab til skolens inde- og udearealer og regler om f.eks.: leg, sneboldskast, ude- og indeordninger og gårdvagter, hvordan færdes man på skolens arealer og hvor gør man af sit affald.

Trafik og færdsel

Undervisningen skal tilrettelægges således, at den tager udgangspunkt i elevens kendskab til at færdes i trafikken. Undervisningen skal sikre, at eleven får viden om, hvordan man går sikkert i trafikken og give eleven en viden om almindelige trafikregler som, hvor man cykler og betydning af brug af cykelhjelm. Undervisningen skal lede frem mod, at eleven alene og sammen med klassen kan færdes sikkert i lokalområdet.

Engagement og fællesskab

Kompetenceområdet engagement og fællesskab omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Deltagelse fokuserer på, at eleven inddrages i aftaler om, hvilke regler og normer, der skal gælde for klassen i undervisning og leg.

Engagement fokuserer på, at eleven får mulighed for at foretage og fastholde valg i aktiviteter og med en forståelse af vigtigheden af at kunne fastholde et valg.

Samvær og samarbejde fokuserer på, at eleven både i undervisning og leg oplever at blive sat i nye og forskellige samværs- og samarbejdsituationer.

Følelser fokuserer på, at eleven lærer at mærke sig selv og andre, således at det bliver muligt at tilpasse sin adfærd med omtanke for både sig selv og andre.

Selvopfattelse fokuserer på, at eleven bliver anerkendt for sine styrker og svagheder, så eleven i samarbejde med lærere og forældre kan opstille relevante mål for sig selv.

Kompetenceområdet fokuserer på elevens alsidige udvikling i forhold til at trives, udvikles og blive aktivt deltagende i skolens fællesskaber, både med fokus på eleven selv, men også med fokus på samvær, samarbejde og sociale færdigheder.

Engagement og fællesskab skal ikke ses som et isoleret kompetenceområde, men som et kompetenceområde, der er forudsætningen for succes i andre kompetenceområder. Kompetenceområdet er af stor betydning i forhold til at få skabt en god skolestart for den enkelte elev og for klassen som helhed, således at skolen bliver et godt være- og lærested, hvor eleven kan bidrage til fællesskabet og drage omsorg for sig selv og andre.

Målene skal ikke kun tænkes ind i en konkret undervisning. Målene skal medtænkes i hele skolestrukturen, således at legen, mødet med eleven, lærerens rolle og undervisningens tilrettelæggelse understøtter arbejdet med målene.

Deltagelse

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven inddrages i aftaler om, hvilke regler og normer, der skal gælde for klassen i undervisning og leg, således at eleven får en forståelse for egne handlemuligheder, og at egen deltagelse har værdi for en selv og fællesskabet. Undervisningen skal tilgodese, at eleven lærer, at ligesom der er normer for og forventninger til, hvordan man opfører sig overfor hinanden i det fysiske fællesskab, så er der også regler for det virtuelle fællesskab og forventninger til, hvordan og hvornår man bruger digitale medier (fx at tage billeder af hinanden).

Undervisningen skal sikre, at eleven får en viden og forståelse for skolens kultur, normer og basale rettigheder og pligter på en sådan måde, at det giver eleven lyst til at deltage og bidrage til fællesskabet. Undervisningen skal sikre, at eleven er med til at opbygge og efterleve disse regler, og i forhold til digitale medier skal undervisningen sikre, at der er et særligt fokus på eleven som ansvarlig deltager.

Engagement

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven får mulighed for at foretage og fastholde valg i aktiviteter og med en forståelse af vigtigheden af at kunne fastholde et valg. Undervisningen tilrettelægges således, at elevens engagement i leg, frie aktiviteter eller sociale relationer påskønnes og forsøges implementeret i undervisningen.

Undervisningen skal sikre, at elevens initiativ værdsættes og italesættes både i faglige og sociale sammenhænge, således at eleven oplever succes ved at tage initiativ, og oplever at have muligheder for at få indflydelse.

Samvær og samarbejde

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven både i undervisning og leg oplever at blive sat i nye og forskellige samværs- og samarbejdssituationer, så eleven får masser af muligheder for at etablere og vedligeholde positive relationer også til børn med andre værdier og normer end deres egne. Undervisningen skal sikre, at eleven ved, hvordan man behandler hinanden ordentligt, og at alle har et ansvar for hele klassens trivsel.

Følelser

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven lærer at mærke sig selv og andre, således at det bliver muligt at tilpasse sin adfærd med omtanke for både sig selv og andre. Undervisningen skal sikre, at

eleven lærer om følelsers navne, fysiske reaktioner og kropssprog og om sammenhængen mellem årsager til følelser og reaktionsmønstre på følelser.

Selvopfattelse

Undervisningen skal tilrettelægges således, at eleven bliver anerkendt for sine styrker og svagheder, så eleven i samarbejde med lærere og forældre kan opstille relevante mål for sig selv.

Undervisningen skal sikre, at forskellige styrker, kompetencer, normer og værdier kommer i spil i undervisning og leg, således at forskellighed bliver en styrke, og at alle føler sig værdsat.

IT og medier

Når eleven begynder i børnehaveklassen har eleven allerede et godt kendskab til digitale medier. Eleven vil derfor have nemt ved at bruge spil og diverse digitale medier ud fra en erfaringsmæssig praksis. Fokus i børnehaveklassen skal være på en bevidstgørelse af praksiserfaringer og en didaktisk tilgang til at bruge digitale medier samtidig med at børnenes legende og innovative tilgang til digitale medier skal bibeholdes.

Derfor skal digitale medier både inddrages som værktøjer i undervisningen, hvor der arbejdes med andre færdigheds- og vidensmål, men der skal også være fokus på at give eleverne grundlæggende basale færdigheder i forhold til leg med it og digitale medier.

I det vejledende materiale om *It og Medier* opereres med fire elevpositioner, som børnehaveklassens seks kompetenceområder tilgødeser på følgende måde:

- Der arbejdes med eleven som kritisk undersøger i Naturfaglige fænomener.
- Der arbejdes med eleven som analyserende modtager i Kreative og musiske udtryksformer
- Der arbejdes med eleven som målrettet og kreativ producent i Sprog, Matematisk opmærksomhed og i Kreative og musiske udtryksformer.
- Der arbejdes med eleven som ansvarlig deltager i Krop og Bevægelse og i Engagement og fællesskab.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling er medtænkt og særligt styrket i kompetenceområdet om Sprog. Sprog er styrket med hensyn til fokus på lytteforståelsen, udvikling af ordforråd samt øget fokus på sproglig bevidsthed herunder regler for sætningsdannelse (Ordkendskab og Teksters formål og struktur).

Endvidere skal arbejdet med sprog indgå som en dimension i de øvrige kompetenceområder. Eleven skal udvikle kendskab til kompetenceområdernes særlige sprog (fagsprog), hvilket muliggør at eleven kan forstå forskellige grader af præcision. Undervisningen skal sigte mod, at elevens sprog udvikles så eleven kan beskrive, navngive og tale om oplevelser, iagttagelser, genstande og fænomener inden for hvert kompetenceområde

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab i børnehøjde handler meget om nysgerrighed og om at tænke ud af boksen. Dette har eleven i børnehaveklassen gode forudsætninger for at besidde, og undervisningen i børnehaveklassen skal derfor tilrettelægges, således at eleven kan bibeholde denne nysgerrighed og evnen til at tænke i kreative løsninger. Dette sikres i høj grad ved at lade eleven eksperimentere med sin viden, og det gælder både viden inden for sprog, matematik, natur mm, hvilket også er beskrevet i mange af færdighedsmålene for børnehaveklassen.

Børnehaveklassens seks kompetenceområder tilgodeser de fire dimensioner i udvikling af innovation og entreprenørskab på følgende måde:

Handling og personlig indstilling bliver der arbejdet meget med under kompetenceområdet Engagement og fællesskab, hvor især målparret for Engagement refererer direkte til handling og personlig indstilling.

Kreativitet og omverdensforståelse bliver der arbejdet med i Naturfaglige fænomener. Det konkretiseres i målparrene Bæredygtighed, men også i Naturnysgerrig, hvor viden og erfaringer bliver udfordret til at finde nye muligheder og løsninger.

Kreativitet bliver desuden bragt i spil i flere andre sammenhænge, hvor færdighedsmålet er formuleret således at eleven skal eksperimentere med en opnået viden.

Opmærksomhedspunkter

Opmærksomhedspunkter er en beskrivelse af det forventede beherskelsesniveau af grundlæggende færdigheder (udvalgte mål), som er en forudsætning for, at eleven kan få tilstrækkeligt udbytte af de efterfølgende klassetrin og alle fag.

Læreren skal være særligt opmærksom på, om eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder. Opmærksomhedspunkterne skal danne et naturligt grundlag for den løbende dialog mellem lærer og skoleledelse om, hvordan skolens samlede beredskab kan støtte op om elevens læring fremadrettet med henblik på, at eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder.